

**TC.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**1914–1918 YILLARI ARASINDA
YUNANİSTANDA YAŞANAN GELİŞMELER**

**Hazırlayan
Hasan DEMİRHAN
2501050108**

**Tez Danışmanı
PROF. DR. ALİ ARSLAN**

İstanbul 2008

ÖZ

1914–1918 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN’DA YAŞANAN GELİŞMELER

HASAN DEMİRHAN

1914–1918 yılları arasında meydana gelen I. Dünya Savaşı süresince Yunanistan coğrafyası büyük bir siyasî mücadeleye şahit olmuştur. Bu mücadelenin siyasî aktörleri Elefterios Venizelos ve Kral Kotsantin’dir. Yunanistan’daki Konstantin ve Venizelos mücadelesi aslında iki siyasî liderin mücadelesinden çok I. Dünya savaşı’nın tarafları olan İtilaf ve İttifak Devletleri arasında yaşanan bir nüfuz mücadelesidir. Yunanistan’daki bu mücadelenin ve ilişkilerin niteliğini inceleyerek gelişmeleri ortaya koymak ve bu suretle olayların tahlilini yapmak amacıyla arşiv vesikaları, dönemin gazeteleri, yerli ve yabancı başvuru kaynakları taranmış, bu taramalar sonunda oluşturulan tezimiz incelediği dönemde Yunanistan’ın İtilaf Devletleri ve İttifak Devletleri tarafından nasıl baskılara tabi tutulduğunu gözler önüne sermiştir. Bu dönemde Yunanistan’ın toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiş, limanlarına el konulmuş, haberleşme özgürlüğü kaldırılmış ve ülke ablukaya alınarak Yunan halkı açlığa mahkûm edilmiştir. Yunanistan’a yapılan baskılara rağmen Kral Konstantin tarafsızlık siyasetinden tahttan indirildiği ana kadar vazgeçmemiştir. Kral Konstantin’in bu siyasetini değiştiremeyen İtilaf Devletleri, Kral Konstantin’i tahtından indirerek onu siyasî arenadan uzaklaştırmışlardır. Bu gelişmenin ardından ülkeye hâkim olan Venizelos, Yunanistan’ı I. Dünya Savaşına dâhil etmiştir. Yunanistan’ın savaşa dâhil olması Osmanlı Devleti’nin savaştan çekilmesini ve Millî Mücadele dönemini yakından etkilemiştir.

ABSTRACT

THE BACKGROUND OF POLITICAL MOVEMENTS IN GREECE BETWEEN THE YEARS 1914–1918

HASAN DEMİRHAN

During World War I (1914 -1918), Greece experienced a hectic range of political struggles. The political figures of these struggles were seemingly Elefterios Venizelos and the King Constantine. As a matter of fact, this was a fight between the Allies and the Central Powers to gain power over the area rather than a challenge between these two figures. In order to reveal this struggle and illustrate the nature of these movements, a thorough study of the archives, the newspapers of the time, both domestic and international resources has been carried out. This study has shown that the Greeks were exposed to unbearable pressure by Allies and the Central Powers during the mentioned years, the period that our thesis focuses on. Within this period, Greek territory was occupied, the ports and communication means were captured, the whole country was invaded and the people were subjected to starvation by the Central Powers. Despite all these pressures, King Constantine managed to remain impartial and keep away from the parties until he was dethroned. The Central Powers understood that the only way of reaching their goal was to do away with the King who was standing in their way. After the King was toppled, Venizelos came to power and dragged Greece into World War I. The Greeks' involvement in the war caused Ottoman's withdrawal from the war to some extent, and made a considerable impact on Turkish War of Independence in the western front.

ÖNSÖZ

1914–1918 yılları arasında I. Dünya Savaşının meydana geldiği zaman sürecinde Yunanistan’da yaşanan siyasî mücadele, 1919–1922 yılları arasındaki Türk-Yunan mücadelesinin hangi şartlar altında ortaya çıktığını göstermesi açısından çok büyük bir değere sahiptir.

Yunanistan, Birinci Dünya Savaşı’na katılan son devlettir. Savaşa geç katılması onu bu büyük savaşın yıkıcı etkilerinden korumuştur. Yunanistan’ın tarafsızlığına rağmen bu ülke savaşın başladığı 1914 yılının Temmuz ayından, savaşa dâhil olduğu 1917 yılının Haziran ayına kadar büyük mücadelelerin yaşandığı bir coğrafyadır. Yunanistan’da savaşa dâhil olmak isteyen Elefterios Venizelos, savaşta tarafsız kalınmasını isteyen Kral Konstantin bu mücadelelerin siyasî liderleridir. Ancak Yunanistan’daki bu mücadele Kral Konstantin ve Venizelos arasında olmaktan çok Venizelos’u destekleyen İtilaf Devletleri ile Konstantin’i destekleyen İttifak Devletleri arasındaki bir mücadeledir. Bu mücadele sadece politik alanda olmamış, Yunan halkı da savaşa dâhil olmak veya tarafsız kalmak arasında bölünmüştür. Yunanistan’ı savaşa dâhil etmek isteyen İhtilaf Devletleri bu küçük ülkeyi savaşın ilk yıllarında kârlı ittifak anlaşmaları ile yanına çekmeyi başaramayınca, siyasetini değiştirerek baskı politikası uygulamıştır. Bu baskı siyasetinde Yunanistan’ın toprakları işgal edilmiş, limanlarına el konulmuş, haberleşmesi kontrol altına alınmış ve Yunanistan’a abluka uygulanarak Yunan halkı açlığa mahkûm edilmiştir. Tüm bu baskılara rağmen Kral Konstantin, Yunanistan’ı yaklaşık olarak üç yıl boyunca savaşın dışında tutmayı başarmıştır. İtilaf Devletleri bunun üzerine harekete geçerek Kral Konstantin’i Yunanistan tahtından indirmişlerdir. Kralın ülkeden ayrılması ile iktidarı tamamen eline geçiren Venizelos Yunanistan’ı savaşa dâhil etmiştir.

Yunanistan ve Türkiye arasında yaşanan ilişkiler konusunda çok sayıda araştırma mevcut iken Türk-Yunan mücadelesinin öncesinde, Yunanistan’ı inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu konunun incelenmemesi Türk-Yunan mücadelesinin etüt edilmesinde bazı eksiklikleri ortaya çıkarmaktadır. Bu tez çalışması, bu boşluğun doldurulmasına yönelik bir çaba olmayı hedeflemiştir.

Tezimiz hazırlanırken arşiv vesikaları incelenmiş Birinci Dünya Savaşı döneminin basın taraması yapılmış, yerli ve yabancı başvuru kaynakları kullanılarak belirlenen tarihler arasında Yunanistan’da yaşanan gelişmeler ortaya konmaya çalışılmıştır. Basın taramasında döneme ışık tutan en kapsamlı gazete yazıları seçilmiş, bu yazılar titizlikle incelenerek gerekli kaynaklardan karşılaştırmalar yapılarak tezimizde kullanılmıştır.

“1914–1918 yılları arasında Yunanistan’da Yaşanan Gelişmeler” adlı tezimiz giriş, üç bölüm ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde Yunanistan coğrafyasında tarihin ilk dönemlerinden, 1910 yılında Elefterios Venizelos’un iktidara geldiği döneme kadar olan süreçteki gelişmeler ana hatlarıyla ele alınmıştır. Birinci bölümde Venizelos’un iktidarı, Yunanistan’da bu yıllarda görülen gelişmeler, Balkan Savaşları ve bu savaşların sonucunda Yunanistan’ın kazançları tespit edilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde, Birinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla birlikte İtilaf ve İttifak Devletleri tarafından Yunanistan’a yapılan teklifler ve baskılar incelenmiştir. Bu baskılar sonucunda Yunanistan’da yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin karşısında Yunanistan’ı savaşa dâhil etmek isteyen Venizelos ile Yunanistan’ın tarafsızlığını savunan Kral Konstantin’in politik hamleleri anlatılmıştır. Son olarak ise III. Bölümde, Birinci Dünya Savaşı’nda tarafsızlık siyasetinde ısrarcı olan Yunanistan’ı bu fikrinden vazgeçirmek isteyen İtilaf Devletlerinin, Yunanistan coğrafyasında yaptığı toprak işgalleri ve Yunanistan’ın savaşa katılmaya mecbur bırakılma süreci işlenmiştir.

Tezin konusunun belirlenmesinden son noktasının koyulmasına kadar yardımlarını ve desteğini esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. Ali Arslan’a, bölümdeki hocalarım Sayın Prof. Dr. Cezmi Eraslan ve Sayın Doç. Dr. Halil Bal’a ve çalışmalarımındaki yardımları nedeniyle Sayın Yıldırım Ağanoğlu’na teşekkürlerimi sunarım.

Hasan Demirhan

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xii

GİRİŞ.....	1
TARİHİN İLK DÖNEMLERİNDEN 1821 YUNAN İSYANINA KADAR OLAN GELİŞMELER.....	1
A-TARİHİN İLK DÖNEMLERİNDEN 1821 YUNAN İSYANINA KADAR OLAN DÖNEMDE YUNANİSTAN COĞRAFYASINDAKİ GELİŞMELER..	2
B- 1821-1830 İLLARI ARASINDA YUNAN İSYANI VE SONUÇLARI.....	9
C- 1830-1909 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN VE MEGALİ İDEA....	15
1- 1830-1833 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN	15
2- KRAL OTTO DÖNEMİ	16
3- MEGALİ-İDEA (BÜYÜK ÜLKÜ).....	18
4- I.GEORGE (I. YORGO) DÖNEMİ (1864-1913).....	20
a- Girit'in Yunanistan'a Katılması.....	22
b-Teselya'nın Yunanistan'a Katılması.....	25
c-1897 Osmanlı Yunan Savaşı.....	26
d-Yunanistan'ın Makedonya'daki Faaliyetleri.....	28

BİRİNCİ BÖLÜM

ELEFTERİOS VENİZELOS'UN İKTİDARA GELİŞİNDEN, I. DÜNYA SAVAŞINA KADAR OLAN DÖNEM (1910-1914).....	30
A-VENİZELOS İKTİDARI.....	31
a- Gudi Darbesi	31
b- Venizelos İktidarının İlk Yılları.....	33

B-BALKAN SAVAŞLARI.....	34
a- Savaş Öncesi Balkanlar'ın Durumu.....	34
b- Balkan Devletleri Arasındaki Antlaşmalar.....	35
1- Bulgaristan Sırbistan Antlaşması.....	35
2- Bulgaristan-Yunanistan Antlaşması.....	36
3-Karadağ'ın Balkan İttifakına Girmesi.....	36
4 - I. Balkan Savaşı.....	36
5- İkinci Balkan savaşı.....	38
6- Balkan savaşlarının Sonuçları.....	39
C- Balkan Savaşları Sonrası Ege'de Ortaya Çıkan Sorunlar.....	40
D- Muhacirlerin Sorunu.....	45
E- Balkan Savaşlarında İngiltere Yunanistan İşbirliği.....	49
F- Kral Konstantin'in Tahta Çıkışı.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN İLK YILLARINDA YUNANİSTAN.....	53
A- I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ AVRUPA.....	54
B- 1914-1916 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN.....	54
a-1914 yılında Yunanistan'daki Gelişmeler ve İttifak Çabaları.....	54
1) Almanya Yunanistan İlişkileri	55
2) Venizelos'un İttifak Çabaları.....	56
a- İtilaf Devletleri ile İttifak Girişimi.....	56
b- Balkan Devletleri ile İttifak Girişimi.....	57
3- Adalar Meselesi.....	59
4- Yunanistan Devleti Sınırlarında Kalan Türklerin Durumu.....	62
5- Yunanistan'daki Sosyal Durum.....	65
6- Yunanistan'daki İktisadî Durum.....	67
7- Balkanlar Üzerinde Ünlü Bukston Raporu.....	68
8- İngiltere'nin Yunanistan'a Anadolu'yu Vaat etmesi.....	69
9- Başbakan Venizelos'un Kral Konstantin'e Sunduğu	
24 Ocak 1915 Tarihli Rapor.....	70

10- Başbakan Venizelos'un Kral Konstantin'e Sunduğu	
30 Ocak 1915 Tarihli Rapor.....	73
11- İtilaf Devletlerinin, 1915 Yılı'nın Şubat Ayında Yunanistan'a	
Yaptığı İttifak Teklifleri	75
12- Birinci Dünya Savaşında Yunanistan'ın Stratejik Önemi.....	76
13 Çanakkale Cephesinin Açılmasından Sonra Yunanistan'a	
Yapılan Teklifler.....	77
14- I. Saltanat Şurası (3 Mart 1915).....	80
15- II. Saltanat Şurası (5 MART 1915).....	85
16- Venizelos'un İstifası (6 Mart 1915).....	88
17- Genelkurmay Başkanı Albay Metaksas'ın İstifası.....	89
18- Gunaris Hükümeti'nin Kurulması.....	90
19- Gunaris Hükümetinin Siyaseti.....	91
20- İtilaf Devletleri Tarafından Gunaris Hükümetine	
Yapılan Teklifler.....	94
21- Yunanistan'da Seçimler.....	97
22 – İtilaf Devletlerinin 3 Ağustos 1915 tarihli Notası.....	99
23- Venizelos Hükümetinin Kurulması.....	102
24- Yunanistan'ın Seferberlik İlan etmesi.....	103
25- Yunanistan'daki Müslümanların Durumu.....	105
26- İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a Baskısı.....	106
27- Selanik'in İtilaf Devletleri Tarafından İşgali.....	106
28- Venizelos'un İktidardan Çekilmesi.....	108
29- Zaimis Hükümetinin İktidara Gelmesi.....	110
30- İtilaf Askerlerinin Selanik'teki Durumu.....	110
31- Yunan Meclisi'nde Yaşanan Savaş Tartışmaları.....	111
32- Almanya'nın Yunanistan'a Yardım Teklifi.....	114
33- Zaimis Hükümetine İttifak Teklifleri (Kıbrıs'ın Verilmesi).....	115
34- Zaimis Hükümetinin İstifası.....	115
35- İskulidis'in İktidara Gelmesi.....	116
36- İskulidis Dönemi.....	117

37- İtilaf Devletlerinin Yunanistan'dan İstekleri.....	117
38- Venizelos'un Faaliyetleri.....	119
39- İtilaf Askerlerinin Selanik'teki Faaliyetleri.....	120
40- Yunanistan'da Seçimler.....	121
41- İtilaf Devletlerinin Konsolosluklara Baskını.....	122
42- Yunanistan'daki Mali Sorunlar.....	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN SAVAŞA SÜRÜKLENMESİ (1916-1917).....	124
--	-----

A-YUNANİSTAN TOPRAKLARININ İŞGALİ VE SONRASINDA YAŞANAN GELİŞMELER.....	125
---	-----

1- İngiltere ve Fransa'nın Yunanistan Topraklarını İşgali.....	125
2- Almanya ve Bulgaristan'ın Yunanistan Topraklarını İşgali ve Buna Gösterilen Tepkiler.....	127
3- Kral Konstantin'e Suikast Girişimi.....	130
4- İtilaf Devletlerinin 21 Haziran 1916 Tarihli Notası.....	130
5- Zaimis Hükümeti.....	131
6- Etnik-i Amina (Milli Savunma) Hareketi.....	132
7- İtilaf Devletlerinin 2 Eylül 1916 Tarihli Notası.....	132
8- Zaimis'in 6 Eylül 1916 Tarihinde İtilaf Devletlerine Yaptığı Teklif..	134
9- Kalogeropoulos Hükümeti.....	135

B- VENİZELOS'UN SELANİK HÜKÜMETİNİ KURMASI.....	136
---	-----

1- Selanik Hükümetinin Kurulmasından Sonra Atina'daki Durum.....	137
2- Kral Konstantin'in İtilaf Devletlerine Önerileri.....	138
3-Yunanistan'da Bulunan İttifak Devletleri Elçilerinin Ülkeden Çıkarılması.....	139
4-Atina'daki Kanlı Çarpışmalar.....	140
5-İtilaf Devletlerinin Tutumu.....	142

C-ATİNA'DA VENİZELOS HÜKÜMETİ'NİN KURULMASI.....	143
--	-----

1- Yüksek Komiser Jonnart'ın Atina'ya Gelmesi.....	143
2- Kral Konstantin'in Tahttan İndirilmesi.....	144

3- Venizelos Hükümetinin Kurulması.....	144
4- Venizelos İktidarı ve Lazarus Meclisi.....	145

D- YUNANİSTAN’IN I. DÜNYA SAVAŞINA GİRİŞİ VE MAKEDONYA

CEPHESİ.....	147
1- Makedonya Cephesinde Türk Kuvvetleri.....	149
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA.....	154

KISALTMALAR

A.e.	Aynı Eser
a.g.e.	Adı Geçen Eser
A.g.m.	Adı geçen makale
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
No.	Numara
s.	Sayfa
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
v.d.	Ve diğerleri.
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

TARİHİN İLK DÖNEMLERİNDEN 1821 YUNAN İSYANINA KADAR OLAN GELİŞMELER

A. TARİHİN İLK DÖNEMLERİNDEN 1821 YUNAN İSYANINA KADAR OLAN DÖNEMDE YUNANİSTAN COĞRAFYASINDAKİ GELİŞMELER

Türklerin “Yunan-Yunanistan” diye adlandırdığı, bu millete ve ülkeye batılılar “Grecque-Grece”, “Greek-Greece”, “Griche-Grichenland” derken Yunanlılar kendilerine “Ellin”, “Ellinas”, ülkelerine de “Ellas” demektedirler. Klasik ve Helenistik çağlardan, Hristiyanlığı kabul etmelerine kadarki zaman içinde de Yunanlılar kendilerine “Ellin”, “Ellinas” ve bu isimlerin varyantlarıyla adlandırmaktaydılar. Ancak M.S. 379–395 yıllarından itibaren, Doğu Roma’nın Hristiyanlaşması ve bilhassa İmparator Teodosius’un siyaseti sonucunda, eski Yunan’dan kalan bütün değerler gibi bu adlandırma da “kâfirlik” eşanlamında değerlendirip Romalı anlamına gelen “Romei” tercih edilir oldu. Bu adlandırma milliyetçilik çağına kadar Yunan halkı tarafından kullanıldı. Türkler de 11. yüzyıldan itibaren bu halka Rum adını verdiler.¹

Yunanistan, M.Ö. 2. bin yılın başlarında bir görüşe göre Karadeniz’in güneyinden, bir görüşe göre ise Anadolu’dan gelen Akhaların “Akhaioi” istilasına uğradı. Daha sonra Akha medeniyeti Yunanistan’ın kuzeyinden gelen Dorlar tarafından yıkıldı (M.Ö. 1200–1250). Bundan sonra bu topraklarda Karanlık Çağ denilen bir suskunluk dönemi yaşandı. Bu dönemde öne çıkan unsur Eski Yunan siyasal ve sosyal yaşamının en karakteristik örgütlenmiş biçimi Polis adı verilen kent devletleriydi. Bu devletlerin yönetimleri başta monarşi olmasına rağmen sonraları aristokratik veya demokratik bir yapıya dönüştü. Bu kent devletlerinin özelliği bir anayasaya sahip olmaları ve hür olan halkın yönetimde söz sahibi olmasıydı.

Kent devletlerinin kurulmasından sonraki dönem, M.Ö (750–550) yılları arasındaki 200 yıllık süreçte kolonizasyon dönemi olarak adlandırıldı. Bu dönemde Yunanlılar, Ege, Marmara, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında çok sayıda koloni kurdu. Yunanlılar bu koloniler yardımıyla kısa sürede ticareti ellerine geçirdi. Ancak M.Ö. 9. yüzyılda tarih sahnesine çıkan Perslerin M.Ö. 546 yılında Anadolu’yu ele geçirmeleri ile Yunan-Pers savaşları başladı. Bu savaş dönemlerinde zaman zaman

¹ M. Hatipoğlu, **1916-1922 Yılları Arasında Değişmeler ve Türk Millî Mücadelesi Üzerine Etkileri**, Hacettepe Üniversitesi’nde basılmamış yüksek Lisans Tezi, Ankara 1985, s. 2-4.

Persler, Yunanlılar üzerinde hâkimiyet sağladılar ise de tam bir egemenlik tesis edemediler. Perslerin hâkimiyetinin sona ermesinden sonra polis denilen Yunan şehirleri, kendi aralarında mücadele etmeye başladı.²

Yunanlılar, arasında savaşların hiç eksik olmamasına rağmen birlik kurma çabaları da vardı. Bu girişimlerden biri Makedonya kralı II. Philippos'dan geldi. II. Philippos M.Ö. 337 yılında Yunan kentlerini ulusal kongreye katılmaya çağırdı. Bu kongre Korittos'ta toplandı ve Yunanlılar bir Helen birliği oluşturdu. Önder olarak da II. Philippos seçildi. II. Phillippos ve oğlu III. Aleksandros (Büyük İskender), Perslere karşı büyük bir sefer yapılacağını ilan etti. Fakat II. Philippos'un M.Ö. 336 yılında öldürülmesi üzerine bu sefere henüz 20 yaşında tahta geçen İskender, tek başına çıkmak zorunda kaldı. Büyük İskender kısa sürede Atina'yı ve Thebia'yı ele geçirdi. Doğu seferine hazırlandı. M.Ö. 334 baharında Anadolu'ya geçerek seferine başladı. Bu sefer sırasında Büyük İskender henüz 33 yaşında iken M.Ö. 323 yılında öldü. Büyük İskender'in ölümüyle Makedon İmparatorluğu'nda taht kavgaları ortaya çıktı.

Yunanistan, Romalıların bölgeye hâkim olduğu döneme kadar Makedon egemenliğinde kaldı. Romalılar, Yunanistan toprakları için Makedonlar ile üç kez savaştı (M.Ö. 197, 168 ve 148). Romalılar bu savaşlar neticesinde bütün Makedon topraklarını ellerine geçirdi.³

Yunanlılar beş yüz yıldan fazla bir süre Roma egemenliğinde kaldı. Yunan halkı bu egemenliği göreceli bir kolaylıkla kabullendi. Bunun iki nedeni vardı. Birincisi, Romalılar ile Yunanlılar arasında pek büyük çelişkiler ve bir arada barınmalarını olanaksız kılan farklar yoktu. Aile düzeni, toplumsal yaşam, yönetim sistemleri, tanrılar, kültür değerleri konusunda iki toplum birbirine benziyordu. İkincisi ise Romalıların Antik Yunan halkına hayranlık duymalarıydı.⁴

Yunan kentleri Romalıların hâkimiyetinde üç şekilde bulunurdu. Birinci grup kentler özgür kentler (Civitates Liberae), ikinci grup kentler egemenlik altındaki kentler (Civitates Stipendiariae), üçüncü grup kentler ise doğrudan Roma'ya bağlı kentler idi.

² Oğuz TEKİN, **Eski Yunan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 22.

³ Herkül Millas, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil ve Din Kimlikleri**, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s. 50.

⁴ Herkül Millas, **a.g.e.**, s. 68.

Yunanlılar, 395 yılında Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra ise Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans İmparatorluğu) sınırları içinde kaldı. Bizans İmparatorluğu'nda⁵, İmparator I. Theodosius döneminde (379-395) Hristiyanlık resmî din haline geldi. Bizans'ın Hristiyanlığı kabulü Antik Yunan Egemenliği'nin dışlanmasına sebep oldu.

Bizans İmparatorluğu bölgedeki hâkimiyetini koruyabilmek için birçok devlet ve toplulukla mücadele etmek zorundaydı. Bu mücadelelerin biri de Hristiyanlık dininin yorumu üzerine ortaya çıktı. Bizans İmparatorluğu'nun dini lideri Patrik ile Roma'nın dini lideri Papa arasında çok sert çatışmalar yaşandı. Yüzyıllar boyu süren bu tartışmaların asıl sebebi siyasî otorite tartışmasıydı. Ancak tartışmaya sebep olarak dini sebepler görünüyordu. İki düşünce arasındaki en büyük farklılıklar ise Ortodoks Hristiyanların İkonalara (Kutsal resimler) saygı göstermemesi ve Meryem Ana'nın Hristiyanlıktaki konumuydu. Bu tartışmaların sonucunda 1054 yılında İstanbul Patrikhanesi ile Vatikan kilisesi ilişkilerini sona erdirdi. Bizans İmparatorluğu'nun kilisesi Ortodoks, Vatikan Kilisesi ise Katolik mezheplerini kurdu.⁶

Bizans İmparatorluğu'nun Türklerle ilk karşılaşması, 11. yüzyılda Türklerin Anadolu'ya akınları ile başladı. Doğu Anadolu'ya seferler düzenleyen Selçuklular ile mücadeleye giren Bizans İmparatorluğu'nun ordusu 1071 yılında Alparslan tarafından Malazgirt ovasında ağır bir yenilgiye uğratıldı. Bu galibiyetten sonra Türklerin Anadolu topraklarındaki ilerlemeleri Bizans için karşı konulamaz bir hal aldı. Ancak bu Türk ilerlemesi, 11. yy. sonlarından başlayan ve 13. yy. ortalarına kadar devam eden Haçlı seferleri döneminde sekteye uğradı. Haçlı seferleri sadece Anadolu'ya seferler düzenleyen Türkleri etkilemekle kalmayıp, Bizans İmparatorluğu'na da zarar verdi. 1204 yılında düzenlenen 4. Haçlı seferi ile İstanbul'da bir Latin devleti kuruldu. Bizans İmparatoru İznik'e sığınmak zorunda kaldı. Latinlerin İstanbul'daki egemenliği 1264 yıllarına kadar sürdü.

Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetinden sonra ortaya çıkan beyliklerin arasında Osmanlı Beyliği (1299) zamanla güçlendi ve 1354 yılında Gelibolu kalesini

⁵ Bizans Devleti ismi ilk kez Alman tarihçi Hieronymus Wolf tarafından 1562 yılında kullanılmıştır. (Dimitri Kitsikis, *Türk-Yunan İmparatorluğu*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s. 12).

⁶ Mustafa Ekincikli, *Türk Ortodoksları*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1998, s. 88.

olarak Rumeli topraklarında ilk fetih hareketini gerçekleştirdi.⁷ Gelibolu'nun fethinden sonra Osmanlı Devleti, Rumeli coğrafyasında topraklarını çok hızlı bir şekilde genişletti. I. Murat (1360–1389), önce Edirne'yi aldı ve sırasıyla Sofya (1385), Niş (1386) ve Selanik'i (1387) fethetti.⁸ I. Murat'ın başlattığı fetih hareketini tahta geçen Yıldırım Bayezid de (1389–1402) sürdürdü. Ancak Yıldırım Bayezid'in Ankara savaşında (1402) Timur'a yenilmesi üzerine Rumeli fetihlerine bir süre ara verildi. Osmanlı Devleti bir fetret devri yaşadı (1402–1413). Çelebi Mehmet'in tahta geçmesinden sonra Osmanlı Devleti siyasî birliğini tekrar sağladı. Çelebi Mehmet'ten sonra tahta geçen II. Murat zamanında da Rumeli'de fetihler devam etti. Sultan II. Mehmet tahta geçtiğinde Bizans İmparatorluğu İstanbul ve şehri çevreleyen küçük bir kara parçasından ibaret kalmıştı. II. Mehmet 1453 yılında İstanbul'u fethederek Bizans İmparatorluğu'na son verdi. İstanbul'un fethinden sonra Ege adalarında ve Mora'da hâkimiyet mücadeleleri yaşandı. Bu mücadelenin tarafları Osmanlı ve Venedikliler idi. Bu mücadelelerde Rumlar⁹ pasif bir unsur olarak kaldı.

Rumlar, Türklerin İstanbul'u fethinden sonra kesinlikle bir baskı ile karşı karşıya kalmadı ve bir kültür emperyalizmine uğramadı. Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettiğinde Rumlara sosyal yaşamın yanında, dinen de bir serbestlik tanıdı. İstanbul'un alınmasından sonra Rumların dinî liderleri olan Patrik Greguvar'ın İtalya'ya kaçması üzerine Fatih Sultan Mehmet, Rum halkının ve papazlarının da fikrini alarak Edirne civarında bulunan Gennadius'u İstanbul'a getirerek patrik ilan etti. Fatih Sultan Mehmet, Patrik Gennadius'u atamakla

⁷ Necdet ÖZTÜRK, "Rumeli'ye Çıkışımız", **Türklerin Rumeli'ye Çıkışının 650. Yıl Dönümü Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul 2002, İstanbul 2002, 43-44.

⁸ Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar**, *İstanbul 2006*, Küre Yayınları, C. 1, s. 33.

⁹ Bugün özellikle yurt dışında genel olarak Rum denildiğinde Yunan akla gelmekte ve böyle kavranmaktadır. Bundan dolayı da tercümelerde Rum kelimesi Greek/Yunan ile karşılanmaktadır. Herkes tarafından kabul görmeyen bu anlayışın tarihi, 80-100 yılı da pek geçmemektedir. Roma/Doğu Bizans dönemindeki din ve mezhep açısından aynı devlet ve kiliseye mensup olanların adı olan Rum (Roma) kelimesinin daha sonra Osmanlı döneminde Ortodoks kilisesine bağlı olanlar için kullanılması ile günümüze kadar ulaşan bir Rum kavramı teşekkül etti. Rum kelimesi tarihi olarak Doğu Roma/Bizans ortodoks kilisesine mensup olanları ifade etmek üzere Roma kelimesinden türetilen ve dinsel mensubiyeti belirten bir kavramdır. Osmanlıya göre dinsel manalı bu Rum milleti bugünkü anlayışla Roma cemaatidir. Kısacası Osmanlı Devleti döneminde dinsel mensubiyeti bildiren Rum kelimesi bugünkü anlamıyla nation/millet (Yunanlı) olarak kabul etmek mümkün değildir. Rum kelimesi Osmanlı'da ortadoks mezhebine tâbi olan herkes için kullanılmıştır. Osmanlı'da Rum olarak adlandırılan birçok millet köken olarak Yunanlı değildir (Ali Arslan, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Rum Basını**, Truva Yayınları, İstanbul 2005, s. 26).

Rumlara pek az bağımsız millete nasip olan dini ve adli haklara sahip bir hürriyet bağışlamış oldu.¹⁰

Rumlar, yaklaşık olarak dört yüz yıl (1453–1830) boyunca yaşadıkları Osmanlı Devleti’nde diğer azınlıklara göre imtiyazlı bir konumda bulundu. Rumların Osmanlı Devleti’nde bağımsız dinî hayat ve müesseseleri, bağımsız mahkemeleri, bağımsız mahallî idareleri, bağımsız vergi toplama düzenleri, bağımsız okulları vardı.¹¹ Rumlar İstanbul’un fethinden itibaren Osmanlı devlet yapısının üst kademelerinde görevlerde de bulundu. Deniz ticareti yaparak da ekonomik yönden güçlendi. Özellikle İstanbul’da yaşayan Fenerli Rumlar olarak ifade edilen bir zümre, Divan-ı Hümayunda tercümanlık, Dışişleri Bakanlığı ve eyaletlerde yönetici olarak görevler üstlendi.

Avrupa’da meydana gelen sanayi inkılâbı ve Fransız İhtilali tüm milletleri etkiledi. Bundan sonra dünyada sosyal, siyasî ve ekonomik ilişkiler yeni bir şekil aldı. Tabii ki bu gelişmelerden Osmanlı tebaası olan Rumlar da nasibini aldı. Ayrıca Osmanlı Devleti’nde Rumların yoğun olarak yaşadıkları bugünkü Yunanistan, coğrafi olarak Doğu Akdeniz’de önemli bir mevkide bulunuyordu. Akdeniz havzasını elinde bulundurmak isteyen dünyanın büyük güçleri Yunan topraklarındaki tüm gelişmeleri yakından takip ediyordu. Bundan sonra dünya hâkimiyeti peşinde koşan devletler Yunanistan’da isyan çıkararak, çıkacak isyanları kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çabalayacaklardı.

Rumların, Osmanlı idaresinden kopmak istemelerinde pek çok neden olduğu söylenebilir. Bunların en başında da Rumlara verilen dinî serbestlik gelir. Bu dinî serbestlik Ortodoks papazlara, Rum halkı içersinde büyük bir güç kazandırmıştı. Rumlar köylerde, kasabalarda daima kendi usullerine, kendi geleneklerine göre yaşadı. Osmanlı Devleti, vergisini verdiği, başkaldırmadığı sürece bu yönetim şekline müdahale etmedi. Ortodoks kilisesi ise kendisine sağlanan bu imtiyazları ve yetkileri Osmanlı aleyhinde kullanarak isyanlarda başrolü oynadı.

Diğer yandan İstanbul’da yaşayan ve devlet içinde önemli bir güce sahip olan Fenerli Rumlar, Osmanlı toprakları dışında faaliyet gösteren Rum tacirleri

¹⁰ Fahir Armaoğlu, **19. yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914)**, T.T.K., Ankara 2003, s. 16.

¹¹ Adnan Sofuoğlu, **Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasî Faaliyetleri**, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 21.

dönemin ünlü Avrupalı düşünürlerinin kitaplarını okuyup onları tercüme etti. Fenerli Rumlar çocuklarını Avrupa Üniversitelerine eğitim için gönderdi. Giden bu gençler sadece aydınlanmanın, Fransız devriminin romantik milliyetçiliğinin başlıca görüşleriyle tanışmakla kalmayıp, Antik Yunanistan'ın dili ve uygarlığının eğitim görmüş Avrupalı çağdaşlarının düşüncelerinde ne denli önemli bir yer tuttuğunu gördüler.¹² Ayrıca Yunanlıların kendi içlerinde, özellikle edebiyat ve kültür gibi manevi alanlarda gösterdikleri gelişmeler, onları bağımsızlığa doğru yönlendirdi. 18. yüzyıldan itibaren Yunan edebiyat ve kültürü canlanmaya başladı. Bu canlanmayı sağlayanlar arasında Karayis ve Teselyalı şair Rigas da vardı.¹³ Karayis eski Yunan dilini ve gramerini canlandırmaya çalıştı,¹⁴ kendisini ulusunun kültürel gelişmesine adanmıştı. Velestinli Rigas ise tüm Balkanları bütünüyle ayağa kaldırabileceğini düşündüğü bir insan hakları beyannamesi hazırladı. Bu bildirgeyi hazırlarken Fransa'dan etkilendi.¹⁵ Velestinli Rigas, Yunan şiirine bir mücadele ruhu kattı.

Yunan isyanının sebeplerinin biri de Avrupa'da yeniçağın başından başlayarak hümanizm ve rönesansın etkisiyle Avrupalı aydınların eski Yunan kültürüyle temasa geçmesiydi. Bu temaslar sonucunda Avrupa'da bir Yunan dostluğu, bir Yunan hayranlığı doğdu. Fransa'da Voltaire ve Andre Chenir, İngiltere'de Lord Byron Yunan hayranlığının temsilcileri oldu. Bu durum Yunanlılara Avrupa'da çok güçlü bir lobi olanağı sağladı.¹⁶

Bu gelişmeler, Yunanlılarda gelişen bir milliyetçilik fikri, bağımsız olma düşüncesi yerleştirirken tüccarların, kaptanların, kleftlerin¹⁷ faaliyetlerini de arttırdı. Buna bir de Yunanlıların bağımsızlık duygularını harekete geçiren kışkırtmalar eklendi. Bunların başında Rusya'nın kışkırtmaları gelmekteydi.

Rusya ilk defa 1768–1774 Osmanlı-Rus savaşında, Mora ile ilgilendi. II. Katerina, Mora'ya bir takım kişiler gönderdi, bunların görevi savaş sırasında bir ayaklanma tertip ederek Osmanlı Devleti'ni içeriden meşgul etmektir. Rusya'nın bu

¹²Barbara Jelavich, **a.g.e.**, s. 229-230 .

¹³ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 167.

¹⁴ Herkül Millas, **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İstanbul 1999, s. 157-158.

¹⁵ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, Çev. Dilek Şendil, İstanbul 1991, s. 45

¹⁶ Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 168

¹⁷ Kleft kelimesinin sözlük anlamı hırsızdır. Bunlar 40-50 kişilik gruplar halinde faaliyet gösteren dağlı çetelerdir. Yunan isyanında efsanevi bir şöhrat kazanmışlardır (Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 84).

teşebbüs¹⁸ başarılı oldu. Osmanlı Devleti bu ayaklanmayı bastırmak için üç ay kadar uğraştı. Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Rusların Ortodoksların hamiliğini alması, Yunanlıları daha da güçlü bir duruma getirdi.¹⁹

Bu yaşananların ardından Rumların bağımsızlık için harekete geçmelerinin ilk adımı kurulan Etnik-i Eterya Cemiyeti oldu.

Etnik-i Eteriya Cemiyeti (Philika Hetaireira), Rusya'nın Odesa kentinde Emmanuil Zanthos, Nikolaous Skufas ve Athanasios Tsakaloff adlı üç Yunan genci tarafından 1814 yılında kuruldu.²⁰ Bu derneğin Türkçe karşılığı Dostluk Derneği idi. Etnik-i Eteriya Cemiyeti Yunan isyanında çok önemli bir rol oynadı. Cemiyeti kuranlar Velestinli Rigas'ın söylemlerinden etkilenmişlerdi.²¹ Cemiyet Avrupa'da bulunan diğer cemiyetler gibi işliyordu; tafsilatlı bir dini ayini, üyelik dereceleri ve duygusal uygulamaları mevcuttu. Buna yeni üyelerin yapmaları gereken büyük yemini örnek olarak verebiliriz.

"Kutsal ve perişan vatanım, senin ruhani ismin için ant içiyorum. Uzun dönemli sıkıntıların ve perişan haldeki çocuklarınca uzun yıllardır saklanan mahkûmiyet altındaki halkının acı gözyaşları üzerine ant içiyorum. Bütün benliğimi sana adıyorum. Bundan böyle, düşüncelerimin sebebi ve tek amacı sen olacaksın. İsmi bütün hareketlerinin rehberi olacak ve mutluluğun çabalarımın ödülü olacaktır. Tek bir an için bile sıkıntılarına ilgisiz kalır veya yükümlülüğümü yerine getirmemsem eğer, ilahî adalet, hakkaniyet yıldırımlarını başıma yağdırsın, atalarımın bana kalan adımı yok olsun, kişiliğim yoldaşlarım tarafından lanetlensin

¹⁸ Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki Yunan isyanları sadece Ruslar tarafından desteklenmiyordu. Yoksa Rusya tek başına Akdeniz havzasında ne bir millete bağımsızlığını kazandırabilir ne de dönemin en büyük devleti İngiltere'yi aşarak Osmanlı'nın içişlerine karışabilirdi. İngiltere'nin bu dönemde dünyanın birinci devleti olduğunu unutup bu olayda sadece Rusların etkili olduğunu söylersek tek yönlü düşünmüş oluruz.. İngiltere de bu dönemde açık olarak olmasa da Yunanistan'ın bağımsızlığını desteklemiştir. İngiltere'nin desteği Yunan isyanının sonucunda ortaya çıkan tabloda daha açık bir şekilde görülecektir.

¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, T.T.K, Ankara 1988, C. IV, s. 425.

²⁰ Etnik-i Eteriya (Philika Hetaireira), kurulduğu Odesa kenti 18. yy. Rum tüccarlarının yoğun olarak yerleştikleri bir şehirdi. Ruslar, Etnik-i Eteriya derneğini destekleyerek Rum tüccarlarını Odesa kentine çekecek ve bu şehri zengin bir ticaret şehri yapacaklardı. (Murat Hulkiender, **Bir Galata Bankerinin Portresi George Zarifi (1806-1884)**, s. 1, İstanbul.2003.

²¹ Richard Clogg, **a.g.e.**, s.49.

ve ölümüm günahımın kaçınılmaz cezası ve ödülü olsun ki ben üyeliğimle Eteriya'nın saflığına halel getirmeyeyim.”²²

Etnik-i Eteriya Cemiyeti kurulduktan sonra başına Rus Çarı Aleksander'e yaver olarak hizmet eden Fenerli General Aleksander İpsilantis getirildi. Cemiyetin amacı Doğu Roma İmparatorluğunu yeniden ihya etmek ve Ayasofya'ya put dikmekti. Bu amaçlarına da Osmanlı Devleti'nin hudutları dahilindeki bütün Hristiyanları silahlandırarak ulaşmak istiyorlardı. Cemiyet az bir süre zarfında Osmanlı Devletinde Rum nüfusunun yoğun olduğu bir kısım şehirlerde ve hatta Bükreş, Moskova, Trieste, gibi önemli merkezlerde şubeler açtı.²³

Etnik-i Eteriya'nın faaliyetleri ile Avrupalı aydınların bakışı ve büyük devletlerin politikaları sonucu artık olgunlaşan Yunan hareketi, isyan için fırsat kollamaya başladı. Bu fırsatta çok fazla gecikmedi. 1788'den bu yana Yanya valiliğinde bulunan Tepedelenli Ali Paşa'nın isyanı (1820–1822) Yunanlılara istiklale giden yolun kapılarını aralayacaktı.

B- 1821–1830 YILLARI ARASINDA YUNAN İSYANI VE SONUÇLARI:

Yunan ayaklanmasının sonuçlanması 10 yıllık bir zaman zarfında gerçekleşti. Bu bağımsızlık hareketini iki yönden incelemek gerekir. Bunlardan birincisi Osmanlı Devleti'ndeki iç meseleler, bir diğeri de Avrupalı devletlerin bu sürece müdahaleleridir.

Yunanlıların isyan fikirlerinin olgunlaşmasından sonra bekledikleri fırsatın Yanya valisi Tepedelenli Ali Paşa'nın isyanı üzerine ortaya çıktığını belirtmiştik. Bu isyandan dolayı Osmanlı ordusunun büyük bir kısmı batıda Balkanlar'da bulunuyordu. Etnik-i Eteriya'nın lideri olan İpsilantis bu elverişli durumdan yararlanmayı düşünerek bir ayaklanma başlatmaya karar verdi.²⁴ İpsilantis, 6 Mart 1821 günü 3.000 kadar askerle Prut nehrini geçerek Boğdan'a girdi ve isyanı başlattı. İpsilantis bu isyan hareketine yaver olarak uzun yıllar hizmet ettiği Rus Çarı Aleksandr'ın destek vereceğini umuyordu. Ancak Rus Çarı Avusturya Dışişleri

²² Barbara Jelavich **a.g.e.**, s.229-230.

²³ Selahattin Salısk, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eterya**, Kitaş Yayınevi, İstanbul 1968, s. 144.

²⁴ Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 241.

Bakan Metternich'in, Laybach kongresinin ihtilalci hareketleri bastırmak için toplandığını hatırlatması üzerine Yunan isyanına destek vermedi. İpsilantis bölgedeki Romen halkının da desteğini kazanamayınca²⁵ 1821 Haziranında Dragatsani Savaşı'nda Osmanlı ordusuna yenildi ve Avusturya'ya kaçmak zorunda kaldı.

İpsilantis'in Boğdan'daki ayaklanmasıyla birlikte, Mora yarımadasında da çok daha ciddi bir ayaklanma ortaya çıktı. Ayaklanmanın çıktığı tarih bugün bile Yunanistan'da milli bayram olarak kutlanan 6 Nisan günüydü. Mora'da isyanı başlatan kişi Balyabadro Piskoposu Germanos idi. Germanos üstünde Meryem Ana'nın resmi bulunan bayrağı eline alarak bütün Rumları Türkler ile savaşıma çağırdı.²⁶ Bu isyan hareketi çok kısa bir süre içinde Mora'nın tamamına ve adalara yayıldı. Bu yayılma üzerine Aleksandr İpsilantis'in kardeşi Dimitri İpsilantis 1821 Haziranında Mora'ya gelerek ayaklanmanın başına geçti.²⁷

Mora'daki ayaklanma hareketleri Avrupa'ya ulaştığında Avrupalılar arasında çöşkuyla karşılandı. Helen gönüllüleri kısa zamanda Yunanlıların bağımsızlık davasına katıldı.

Osmanlı Devleti'nin tüm bu yaşanan gelişmelere tepkisi sert oldu. Sultan II. Mahmut İstanbul Patriği V. Gregorius'u hem Etnik-i Eteriya üyesi olmak, hem de ayaklanmada parmağı olduğu iddiasıyla resmi kıyafetiyle Patrikhane'nin önünde astırdı (22 Nisan 1821).²⁸ Bu hareket başta Rusya olmak üzere bütün Hristiyan dünyasının tepkisini çekti. Rusya, 28 Haziran 1821'de Osmanlı Devleti'ne 8 gün süreli bir ultimatom verdi. Rusya bu ultimatomunda "Hristiyan dinine ciddi bir koruma ve güvence sağlanmasını, kiliselerin tamirini, Eflak ve Boğdan'daki Türk askerlerinin çekilmesini istiyordu". Rusya'nın bu girişimlerine diğer Avrupa Devletleri yeterince destek vermeyince Rusya da daha fazla ileriye gidemedi.²⁹

²⁵ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, 170-171.

²⁶ Adnan Sofuoğlu, **a.g.e.**, s. 46.

²⁷ Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 241.

²⁸ İsmail Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C. 4, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, s.105

²⁹ Rusya'nın bu girişimlerine diğer büyük devletlerin destek vermemesinde kendi çıkarları açısından yaptıkları planlar etkili oldu. Avusturya İmparatorluğu Balkan topraklarını Rusya'ya kaptırmak istemiyordu. Rusya'nın bu topraklarda etkin olması kendisi için bir tehdit olabilirdi. İngiltere ise bu dönemde dünyanın en güçlü devleti konumundaydı. Tüm dünya politikasını yönlendirebilme gücüne sahipti. Rusya'nın uydusunda bir Yunanistan'ın kurulmasına izin vermesi söz konusu olamazdı. Hele Rusya'nın Akdeniz havzasında bir müttefike sahip olmasına kesinlikle karşı çıkacaktır. Çünkü dünya liderliğine soyunan bir ülkenin Akdeniz havzasında kendisine rakip istemesi düşünülemez. Bundan

Yunan isyanı bir taraftan devam ederken, ayaklanmaların sonucunda isyancıların işgal ettikleri toprakları nasıl yöneteceklerine dair sorunlar ortaya çıktı. Birkaç ay gibi kısıda bir süre içerisinde üç ayrı yerde yönetim birimleri oluştu. Bu taşra hükümetleri bir araya gelerek 10 Ocak 1822’de Epidor’da bağımsızlıklarını ilan etti ve beş kişilik yürütme kurulu ile elli dokuz kişilik bir meclisten teşekkül eden hükümetlerini kurdu. Böylece Yunanlılar ilk defa siyasî bir varlık haline geldi.³⁰ Hükümetin kurulması Yunanlılar arasındaki iç çatışmaları sona erdirmeyi. Yunanlı isyancılar iki farklı şekilde görünüyordu. Bunlardan birincisi büyük ölçüde Batı eğitimi almış, Avrupalı gibi giyinen, kafaları romantik milliyetçilik söylemleri ile dolmuş Batı yanlıları, ikincisi ise gelenekçi olarak tabir edilen ve sadece yönetimin kendilerine geçmesini isteyen eski yaşam biçimini savunanlardı.³¹

Avrupalı devletler bütün bu gelişmelere bir süre seyirci kaldıysa da İngiltere dışişleri bakanının değişmesi ve buna bağlı olarak İngiliz siyasetindeki yenilik, diğer Avrupalı devletlerinin de siyasetlerini değiştirmelerine sebep oldu.

İngiltere 1823 yılından itibaren Yunanlı isyancıları desteklemeye başladı. Osmanlı Devleti’nin Yunan isyanını bastıramaması ve bu isyanın Avrupa’da bir Hristiyanlık davası olarak görülmesi, ayrıca kurulacak Yunan devletinin Rus etkisinden kurtarılma düşüncesi İngiltere’nin siyasetini değiştirmesinde etkili oldu.

Diğer yandan Osmanlı Devleti isyana karşı başarılı olamayınca Mısır valisi Mehmet Ali Paşa’dan yardım istemek zorunda kaldı. Mehmet Ali Paşa’nın bu yardımlarına karşılık Mısır valiliğine ek olarak Girit valiliği de verilecekti.

Mehmet Ali Paşa’nın oğlu İbrahim Paşa, 16.000 piyade, 800 atlı ve pek çok toptan meydana gelen ordusuyla 1825 yılının Şubat aylarında Mora’ya çıktı. İbrahim Paşa, Osmanlı Devleti’nin bir türlü bastıramadığı isyanı kısa bir süre içerisinde bastırdı.

Yunanlılar durumun aleyhlerine dönmesi üzerine Avrupalı büyük devletlerden yardım istedi. Büyük devletler de isyanın bu devresinde olaya müdahale taraftarıydı. Müdahalenin nedeni Yunan isyanını aralarından birinin kendi yararına

sonraki gelişmelerde bize İngiltere’nin politikalarında ne kadar haklı olduğunu gösterecekti. Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanması için mücadele eden Rusya, Yunanistan’ın bağımsızlığını elde etmesinin ardından İngiltere’nin Akdeniz’de güçlü bir müttefiki, bir deniz üssü konumuna geldiğini görecekti.

³⁰ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 170 -171.

³¹ Richard Clogg, **a.g.e.**, s.56.

çevirebileceği korkusuydu. Avrupalı devletler Yunan isyancılar ile Osmanlı Devleti arasında arabulucu olmaya karar verdi. Wellington Dükü'nün başkanlığında 4 Nisan 1826 tarihinde St. Petersburg Protokolü hazırlandı.³² Bu protokolde kısaca “Yunanistan Osmanlı Devletine vergiyle bağlı muhtar bir devlet durumuna gelecek ve bütün Türkler Yunanistan’dan çıkartılacak; İngiltere ile Rusya her türlü çıkar hesaplarından uzak olarak, bu öneriyi Osmanlı Hükümetine kabul ettireceklerdi.”³³

Petersburg Protokolü, Yunanistan Devleti’nin kurulması yolunda, devletlerarası diplomasi alanında atılan ilk adım oldu. Avrupa devletlerinden Avusturya ile Prusya protokole katılmayı reddederken Fransa kabul etti. Rusya ile İngiltere, protokol esaslarını Osmanlı Hükümetine bildirerek uygulamaya konulmasını istedi.³⁴ Fakat Osmanlı Devleti, Yunan ayaklanmasını kendisinin bir iç meselesi saydığından, devletlerin bu işe karışmasını kabul etmedi ve Protokolü de reddetti. Osmanlı Devleti Petersburg Protokolü’ne 1827 Haziran’ında verdiği cevabında, devletlerin bu müdahalesi ile isyancıların direnmesine sebep olduğunu, tebaaların hükümdarlarına saygı göstermesi esasına dayanan Kutsal İttifakın³⁵ unutulmaması gerektiğini ve İngiltere nasıl İrlanda sorununa başka devletlerin karışmasına izin vermiyorsa, Osmanlı Devleti’nin de başkalarının Yunan ayaklanmasına karışmalarına izin vermeyeceğini bildiriyordu.³⁶

Osmanlı Devleti’nin protokolü reddetmesinden sonra Rusya, İngiltere ve Fransa yeniden harekete geçti. 6 Temmuz 1827’de Londra’da imzalanan Petersburg Protokolü’nü teyit eden ayrı bir protokol kaleme alındı.³⁷ Bu antlaşma 6 maddelik açık bir kısım ile 3 maddelik gizli bir kısımdan ibaretti. Anlaşmanın açık kısmında şu söyleniyordu: Üç devlet, bir deklarasyon ile Osmanlı Devleti’ne başvurup, kendisiyle Yunan isyancılar arasında aracılık yaparak ateşkesi sağlayacak. Bundan sonra,

³² Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 58

³³ Rifat Uçuroğlu, **Siyasî Tarih**, İstanbul 1985, s. 109.

³⁴ **Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar’da ve Anadolu’da Yunan Mezalimi**, C.1, Ankara 1995, s. 15

³⁵ Kutsal İttifak: 26 Eylül 1815 tarihinde Rusya, Avusturya ve Prusya devletleri tarafından imzalanan bir antlaşmadır. Üç maddeden oluşan bu antlaşmada tarafların münasebetlerini Hristiyan dininin kutsal ilkelerine dayandıracaklarını ve Allah’ın gösterdiği yolda yürüyeceklerini bildiriyorlardı. Üç hükümdar daima gerçek ve çözülmaz kardeşlik bağları ile bağlı kalacaklar ve aynı zamanda tebaalarına “aile” babası gibi davranacaklardı. Antlaşmada tebaalarına da nasihatta bulunan hükümdarlar barışın ancak Hristiyanlık ilkelerine bağlı kalınarak korunabileceğini söylüyorlardı. (Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 101).

³⁶ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 179.

³⁷ M. Murat Hatipoğlu, **Yunanistan’daki Gelişmeler Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1921)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, s. 24

Osmanlı Devleti'ne vergi bağı ile bağı ve iç işlerinde tamamen özerk bir Yunanistan'ın kurulmasını teklif edecek. Yine bu kısma göre, Türk-Yunan halklarını birbirinden tamamen ayırmak için, adalardaki ve Yunan topraklarındaki Türklere ait mallar Yunanistan'a teslim edilecek ve Yunanistan bu malların bedelini ödeyecekti. Esasında anlaşmanın bu kısmı, 4 Nisan 1826 yılında imzalanan protokolün aynısıydı.

Gizli ek kısmında ise, Osmanlı Devleti'nin bu anlaşma esaslarını kabul etmemesi halinde, üç devlet, Yunanlılarla ticari münasebetlerini arttırmak ve konsolosluk açmak suretiyle Yunanlılara yanaşacaklarını Osmanlı Devleti'ne bildirecekleri gibi, Osmanlı Devleti ateşkesi ve Yunanlılar bu anlaşma esaslarını kabul etmedikleri takdirde de üç devlet ateşkesi sağlamak, anlaşmayı kabul ettirmek için "gerekli" tedbirleri alacaklardı. Yani iki taraf arasına bu üç devlet giriyordu.

Osmanlı Devleti, Londra Antlaşmasını reddetti. Ayrıca Mehmet Ali Paşa'dan yeni kuvvetler göndermesini istedi. Bunun üzerine bu üç devlet, Osmanlı Devleti'ne 31 Ağustos 1827 tarihinde ikinci bir nota verdiler. Bu notada Osmanlı Devleti'nin Londra Antlaşması'nı reddetmesi karşısında, bir ateşkesi sağlamak üzere gerekli tedbirleri almaya karar verdiklerini bildirdiler.³⁸

Tüm bu zorlamalar karşısında Osmanlı Devleti'nin ret kararında bir değişiklik olmadı. Reisülküttap Mehmet Said Pertev Efendi, 9 Eylül 1827 günü, İstanbul'daki Rus, İngiliz ve Fransız Elçilerine şunları söyledi.

"Toprak bizimdir. Yurttaş (tebaa) bizimdir. Bizim hukukumuz kesindir. Büyük devletler bizden ne isterler? Bizim Fransa ile İngiltere ile Rusya ile antlaşmalarımız var. Bu antlaşmaların bir tek maddesi, ortaya attığınız iddialara hak veriyor mu? Arabuluculuk, mütareke, yatıştırma önerileri de nereden çıktı? Sağduyu ve mantık bunların hepsini reddeder. Babıâli tekrar ediyor: Bunları dinlemeyi kıyamete kadar reddedecektir!"³⁹

Osmanlı Devleti, tüm bu gelişmeler yaşanırken Yunan anakarasında ayaklanmayı iyice denetimi altına almıştı. İsyanlıların ellerinde tutabildikleri son noktalardan biri olan Atina'daki Akropolise de 1827 Haziranında ele geçirildi.⁴⁰

³⁸ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 179.

³⁹ Bilal N. Şimşir, **Ege Sorunu Belgeler Cilt 1 (1912-1913)**, T.T.K, Ankara 1989, s.XXIII.

⁴⁰ Şükrü S. Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s.29.

Osmanlı Devleti'nin isteklerini kabul etmemesi üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya harekete geçti. Eylül başından itibaren İngiliz ve Fransız donanmaları, Mora'ya yeni Mısır kuvvetlerinin çıkmasını önlemek ve İbrahim Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasını kontrol altında tutmak üzere, Mora kıyılarını abluka altına aldı. Ekim ortalarında Rus donanması da geldi. Osmanlı-Mısır donanması Navarin limanında bulunuyordu. Üç müttefik donanması, Navarin'i kuşatma altına aldı ve İbrahim Paşa'dan ateşkes istedi. İbrahim Paşa Osmanlı Devleti'nden yetki ve izin isteyeceğini bildirince, 20 Ekim 1827 sabahı İngiliz, Rus ve Fransız filoları Osmanlı-Mısır donanmasına saldırdı. Bu baskında, Osmanlı Devleti 6.000 askerini kaybetti. Müttefiklerin kayıpları ise sadece 140 kişiydi. Buna karşılık 64 parçalık Osmanlı-Mısır donanması tamamen tahrip edildi.

Navarin olayı, bütün Avrupa'da, özellikle Rusya, Fransa ve Yunanistan'da büyük sevinç gösterileri ile karşılandı. Hristiyanlığın Müslümanlığa karşı büyük bir zaferi olarak telakki edildi. Metternich ise, Dörtlü İttifak'ın ve Müdahale Sistemi'nin⁴¹ yıkıldığını üzüntü ile izliyor ve "Navarin ile tarihte yeni bir dönem başlıyor" diyordu.⁴²

Navarin olayı, Osmanlı deniz gücü açısından çok olumsuz bir dönüm noktası oldu. Birbirine denizlerle bağlı üç kıtaya yayılmış bulunan ve 16 bin mil kıyısı bulunan Osmanlı Devleti donanmasız bir deniz devleti durumuna düştü.⁴³

Navarin olayından sonra Osmanlı Devleti donanmasına saldıran her üç devletten de tazminat istedi. Devletler suçu Osmanlı Devleti kaptanlarının üstüne atınca Osmanlı bu devletlerle ilişkilerini kesti.

Bu olaylardan sonra İngiltere ve Fransa, Mehmet Ali Paşa'nın askerlerini Mora'dan çıkarmak için aralarında bir antlaşma yaptı. Paşa'nın da Mora'daki askerlerini geri çekmeyi kabul etmesi üzerine, iki taraf arasında 6 Ağustos 1828 de bir sözleşme imzalandı. Eylül ayı başında da Fransızlar Mora'ya asker çıkardı.

Mısır kuvvetlerinin geri çekilmesi, Fransızların Mora'ya asker çıkarmaları üzerine üç devlet (İngiltere, Rusya ve Fransa) Londra'da bir protokol imzaladı. Bu

⁴¹ Dörtlü İttifak, 20 Kasım 1815 tarihinde Avusturya, Prusya, İngiltere ve Rusya'nın imzaladığı bir ittifak antlaşmasıdır. Bu antlaşma Avrupa'daki mutlakıyetçi monarşilerin korunması amacıyla imzalanmıştır (Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 101).

⁴² Enver Ziya Karal, **a.g.e.**, C. V, s. 118.

⁴³ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, s. XLII.

protokol ile Mora yarımadasını ve kıyılarındaki adaları ve Cyledas (veya Kikladhes) adalarını üç devletin garantisi altına alındı.⁴⁴

Navarin olayından sonra büyük askerî güç ve moral kaybeden Osmanlı Devleti'nin bu durumundan yararlanmak isteyen Rusya, 1828 Nisanında Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Batıdan ve doğudan iki cephe açan Rus ordusu, doğudan Erzurum'a, batıdan ise Edirne'ye kadar ilerledi. Edirne'nin düşmesi üzerine, Osmanlı Devleti barış yapmak zorunda kaldı. Osmanlı ve Rus temsilcileri arasında Edirne'de yapılan görüşmelerden sonra 14 Eylül 1829'da Edirne antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın 10. maddesine göre Osmanlı Devleti; Rusya, İngiltere ve Fransa'nın Londra'da 6 Temmuz 1827'de ve buna dayalı olarak yine Londra'da 22 Mart 1829'da aralarında yaptıkları, Yunanistan Devleti'nin kurulmasını ve bağımsızlığını öngören anlaşma ve protokolü kabul edecekti.

Edirne Antlaşmasından 5 ay sonra, 3 Şubat 1830 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan yeni bir "Londra Protokolü" ile bağımsız Yunanistan Devleti'nin kurulduğu ilan edildi.⁴⁵ Üç büyük devlet, henüz Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan Eğriboz Adası'nın Yunanistan'a verilmesine, buna karşılık 39. kuzey enleminin kuzeyi ile 26. doğu boylamının doğusunda kalan tüm adaların Osmanlı Egemenliğinde kalmasına karar verdi. Bu kararları da bir nota ile 8 Nisan 1830 tarihinde Babıâli'ye bildirdi. Savaşta ağır yenilgiyle çıkmış olan Osmanlı Devleti, 24 Nisan 1830 tarihli bir nota ile Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldı.⁴⁶

C- 1830–1909 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN VE MEGALİ - İDEA

1- 1830–1833 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN

Yunanistan'da merkezi bir yönetim kurma çabaları isyan ile birlikte başlamıştı. O dönemde Yunanlılar batılı devletlerin anayasalarına uygun hükümetler kurmaya çabaladı. Ancak kurulan bu idareler, askerler ve başpiskoposlar arasındaki rekabetten ötürü yıkıldı. Bu dönemdeki en büyük başarıyı Yoannis Kapodistrias elde

⁴⁴ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 185.

⁴⁵ **Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi**, C.1, Ankara 1995, s. 16.

⁴⁶ Cevdet Küçük, "Ege Adalarında Türk Egemenliği Dönemi", **Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Yay. Haz. Ali Kurumahmut, T.T.K, Ankara 1998, s. 36.

etti.⁴⁷ Kapodistrias⁴⁸, daha Yunan Devleti tanınmadan önce 28 Şubat 1828'de ilk milli hükümeti kurmayı başardı. Kapodistrias'ın iki hedefi vardı: Yıllardır içinde bulunduğu zorlu savaştan yara almış bir ülkede, devlet yapısının temellerini atmak ve yeni devlet için olabilecek en uygun sınırları çizmek. Kapodistrias'ın karşısında bir yığın engel vardı. Üç buçuk yıllık başkanlığı süresince, ulusal ordu kurma, devlete işlevsel bir yapı kazandırma, eğitimi sisteme oturtma, ulaşım ağlarını iyileştirme ve parçalanmış ekonomiyi düzeltme kavgası verdi. Kapodistrias, azımsanmayacak başarılar elde etmesine rağmen bazı Yunanlıların öfkesini çekti ve 9 Ekim 1831 tarihinde taşra başkenti Naiploon'daki bir kiliseye giderken öldürüldü.⁴⁹ Bundan sonra Yunanistan bir süre karışıklıklar içinde kaldı. Nihayet İngiltere, Fransa ve Rusya, 13 Şubat 1832'de Londra'da imzaladıkları bir protokolle daha önce Saxe-Cobourg Hanedanından Prens Leopold'un kabul etmediği Yunanistan Krallığı'na, Bavyera Kralı I. Louis'in (Ludwig) oğlu Prens Otto'yu (Othon) atadı.⁵⁰

2- KRAL OTTO DÖNEMİ

Bavyera Kralı I. Ludwig'in oğlu Prens Otto, 6 Şubat 1833 tarihinde 3.500 kişilik bir Bavyera askeri muhafız birliğiyle Yunanistan'a geldi. Ancak Otto o tarihte henüz on yedi yaşında olduğundan üç naip krala eşlik ediyordu.⁵¹

Naiplerin başında tecrübeli bir yönetici olan Kont Joseph von Armanşperg vardı. Diğer iki naip ise bir hukuk profesörü olan Ludwig von Aurer ve bir Yunan sever olan Orgeneral Karl von Heideck idi.⁵²

Kral Otto ve devlet adamlarının önlerinde bir yığın sorun vardı. Daha önceden Avrupalı tarzda devlet altyapısının olmadığı bir yerde bunun oluşturulma çalışmasıyla bağlantılı olan kaçınılmaz sorunlar ve bunlara ek olarak ortak bir Yunan kimliğini meydana getirmek için duyulan gereksinim öncelikli problemlerdi.

Tüm bu zorluklara rağmen Bavyeralı yöneticiler ve Kral Otto, monarşik hükümetlere uygun tarzda yeni bir idari sistem yerleştirmeye çalıştı. Bavyeralılar görevleri bölüştü. Maurer kendisini öncelikle yeni kanunların oluşturulması,

⁴⁷ Barbara Jelavich, **a.g.e.**, s. 280.

⁴⁸ Kapodistrias siyaset tecrübesi olan, bir dönem Rus Çarının dışişleri bakanlığını yapmış önemli bir devlet adamıydı. (Murat Hulkiender, **a.g.e.**, s. 1).

⁴⁹ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. (61-63).

⁵⁰ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s.186.

⁵¹ A. Şükrü Esmer, **Siyasî Tarih**, Maarif Matbaası, İstanbul 1944, s. 116.

⁵² Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 280.

kiliselerin sorunları ve eğitim işlerine verdi. Heidech, silahlı güçleri örgütledi. Abel, içişlerinden ve dış ilişkilerden sorumlu oldu. Diğer danışman Johann Greiner ise ekonomik sorunlarla ilgileniyordu.

Kral Otto ve naipleri bağımsızlık uğruna savaştıkları halde zaferin nimetlerinden yoksun kaldıklarını düşünen Yunanlıların isteklerine hiç kulak asmadı. Bunun sonucu olarak da onlara karşı halk arasında bir nefret doğdu. 1835 yılında kralın naipler kuruluna son vermesine rağmen Bavyeralıların hükümetteki etkinliği devam etti. Tabii ki bu etkiye karşı, Bavyeralılara duyulan öfke de devam etti. Bu dönemde kökleri bağımsızlık savaşında atılan siyasî partiler, siyasal yaşamın odak noktasını teşkil etmekteydi. Bunlar Fransız Partisi (Gallikon Koma), İngiliz Partisi (Anglikan Koma) ve Rus Partisi (Rossikon Koma) idi.⁵³

İngiliz Partisi, Otto'nun anayasal hükümeti kabul etmeye karşı çıkışına öfkelenenlerin desteğini alıyordu. Aynı biçimde Fransız Partisi de anayasacılığı savunuyordu, ancak destekleyicileri “Büyük Ülkü” yü gerçekleştirmede daha etkin bir politika izlemekten yanaydılar. Rus partisinin destekçileri ise toplumda tutucu olarak nitelenen kesimdi.

1843 yılında geçici olarak nüfuzları azalan İngiliz ve Rus Partileri askerî bir darbeyi desteklemek noktasında birleşti. Eylül ayında Atina'daki birlik saraya yürüdü ve kralı hapsedti. Bunun üzerine Kral Otto Bavyeralı danışmanları azletme ve bir anayasanın kabulü konusunda anlaşmaya yanaştı.

Anayasa 1844 Mart ayında yürürlüğe kondu. Anayasa sınırlı bir meşrutî idare sağlıyor, ama krala da geniş yetkiler veriyordu. Kral yasamayı veto edebiliyor ve bakanları atayıp görevden alabiliyordu. İki aşamalı bir yasama organı vardı. Halk meclisi halkın oyu ile seçiliyor, üst meclis olan senatoyu ise kral atıyordu. Kral otoritesini bir meclis ile paylaşacaktı.⁵⁴

Aslında anayasal rejimin başlangıcı, Yunan siyasetinde hiçbir gerçek değişime yol açmadı. İlk seçimlerde zafer Fransız Partisi'nin ve 1847 yılında ölene değin hükümetteki en önemli konuma sahip olacak Kolletis'in oldu.

1844 yılında başlayan meşrutî yönetim döneminde istikrar sağlanamadı. İstikrar ile birlikte ekonomik şartlar da düzeltilemedi. Bu dönemde yöneticiler

⁵³ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 23

⁵⁴ Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 287.

Yunanistan'ın iç problemlerini çözmek yerine Megali İdea (Büyük Ülkü) hayalini gerçekleştirmek peşinde koştu. Kral Otto'nun da büyük ülküyü bir süre savunması ona halk arasında kısa süreli bir saygınlık kazandırdı.

Kral Otto, Kırım Savaşı (1853–1856) yıllarında fırsattan yararlanmak düşüncesi ile Rusya'nın yanında savaşa katılmayı düşündü. Bu gelişmeler karşısında İngiltere ve Fransa Yunanistan'a baskı yapmak amacıyla bir donanma göndererek Pire limanını 1854 Mayısından, 1857 Şubatına kadar kuşatma altında tuttu. Kral Otto bu tehdit üzerine Kırım Savaşı'na katılamadı.

Kral Otto ülkesini çok sert biçimde yönetti. Bu ona birçok muhalif kazandırdı. Otto'nun en hassas yanı ise çocuğunun olmamasıydı. Taht için bir aday da gözükmemekteydi. Bütün bunlara ek olarak yeni nesil Yunan gençliği, liberal ve milliyetçi fikirlerden etkilenmiş, ülkelerinde parlamenter demokratik bir idare istiyordu. Gittikçe büyüyen bu muhalefet sonucunda Kral Otto, Mora yarımadasında yaptığı bir gezi sırasında Atina Garnizonu tarafından yönlendirilen bir darbe ile tahttan indirildi (1867).⁵⁵

3- MEGALİ-İDEA (BÜYÜK ÜLKÜ)

Megali İdea kavramı Yunan tarihi açısından son derece önemlidir. Bu fikir yüzyıllardır Yunanlıların önce Osmanlı Devleti'ne sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne ve diğer komşularına karşı gösterdikleri saldırgan tutumun da sebebi olarak görülebilir.

Megali İdea kısaca Yunanlıların geçmişte yaşadıkları ve hâlâ yaşamakta oldukları toprakları, büyük başkent olarak kabul ettikleri Konstantinopolis (İstanbul) başta olmak üzere ele geçirip, kendilerine ait olduğunu iddia ettikleri Doğu Roma Devleti'ni yeniden diriltmek olarak ifade edilebilir.

Tanımı biraz daha genişletmek istersek:

“Büyük düşünce (Megali İdea), 19.yy ortasına gelindiğinde üç değişik katmanı içeriyordu. Dar bir yorumla, bu düşünce Konstantinopolis'in merkezini oluşturduğu Bizans-Yunan İmparatorluğu'nun canlandırılmasına ilişkin romantik bir rüya idi. Daha geniş bir yorum, bunun, mutlaka Yunan ve Türk ulusları arasında şiddetli bir mücadeleyi gerektirmeden doğal bir süreç içinde varılabilecek bir ereği,

⁵⁵ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 78.

Osmanlı Devleti içinde Rum kültürel ve ekonomik üstünlüğünü gerçekleştirme isteğini temsil ettiğini gösteriyordu. Üçüncü olarak, Megali İdea, modern ulusal devlet kavramları ile yorumlandığında, kurtarılmamış Yunan topraklarının Yunan krallığına katılması düşüncesi idi ki, bu, Osmanlı Devleti ile tam bir çatışmayı gerektiriyordu. Bütün bu katmanlar 20. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürülürse de üstünlük sağlayan üçüncüsü oldu.⁵⁶

Yunan tarihinde ilk defa Megali İdea fikrini ifade eden Yunan başbakanlarından Yoannis Kolletis oldu (1774–1847). Kolletis, 1844 Ocak ayında, krallık ve diğer bölgelerdeki Yunanlılar arasında bağ kurarak Yunan dünyasını şöyle tanımlıyordu: “Yunanistan Krallığı, bütün Yunanistan değildir; o, Yunanistan’ın sadece küçük ve en fakir parçasıdır. Yunanlı da sadece kraliyet sınırları içinde yaşayan Yunanlı değildir; Yanya’da, Selanik’te, Serez’de, Edirne’de, Konstantinopolis’te (İstanbul), Trabzon’da, Girit’te, Sisam’da yaşayan ve tarihin herhangi bir döneminde ve hangi topraklarda yaşamış olursa olsun, Yunan ırkına mensup olan herkes Yunanlıdır... Helenizm’in iki büyük merkezi vardır: Atina ve Konstantinopolis; Atina sadece kraliyetin başkentidir; Konstantinopolis ise bütün Helenlerin sevinci ve ümidi olan büyük başkenttir.”⁵⁷

Megali İdea fikrini incelediğimizde bu fikrin iki yönde geliştiğini görebiliriz. Birincisi, genel anlamda kilise helenizmi idi.⁵⁸ Ortodoks Kilisesi, Osmanlı idaresinde yeni imtiyazlara sahip olmuştu. Zamanla Yunanlaşan kilise kendisini aynı zamanda siyasî bir varlık gördü ve bilhassa Yunan varlığını korudu. Kilisenin politikası Osmanlı yönetimini içten ele geçirerek, Bizans’ı bu yolla yeniden diriltmekti.

İkinci olarak ise, özellikle XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa ile kurulan temaslar sonucunda ortaya çıkan, salt milliyetçiliğe dayanan görüştü. Buna

⁵⁶ Michael Llewellyn Smith, *Anadolu Üzerindeki Göz*, Çev.Halim İnal, İstanbul 1978, s. 12.

⁵⁷ M. Murat Hatipoğlu, “Elefeterios Venizelos’un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea’nın Kazandığı Yeni Karakter”, *Tarih boyunca Türk Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri, Bildirileri*, Ankara 1986, s. 456.

⁵⁸ 19. yy. ortalarında Rum Patrikhanesi Hristiyan Ortadoks mezhebini temsil etmekten çok tüm ortodoksları Rumlaştırma siyaseti gütmüştür. Buna verilebilecek en güzel örnek Makedonya bölgesinde bulunan Ulahların Helenleştirilmek istenmesidir. Ulahlar kimliklerini korumak için kendi dillerinde eğitim ve ayin yapmak isteyince İstanbul Rum Patrikhanesi buna karşı çıkmıştır. Kilise, Ulahların Helen olduklarını iddia etmiş ve onları asimile ederek Yunanistan politikaları için kullanmaya çalışmıştır. Geniş bilgi için bkz. Ali Arslan, “Makedonya’da Rum-Ulah Çatışması”, *T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Enstitüsü Dergisi*, Sayı:4, İstanbul 2003, s. 1–25.

göre, Yunan varlığı ve kültürü ancak “saf” Yunan devletinin gerçekleşmesiyle yaşayabilecekti.

Bu iki akım arasında uzun süre tercih mücadeleleri verildi ve ikinci görüş, kilisenin politikasına üstün geldi. Kiliseye ait görüşün kaybetmesinde en önemli rolü, 1821 Eflak-Boğdan ayaklanmasındaki başarısızlık oynarken, millî yaklaşımın daha fazla taraftar bulmasında, Mora’daki Yunan başarıları etkili oldu. Buradaki başarı ayrıca milli birliğin (insan-toprak birliği) ve kurtuluşun tamamlanması fikrini beraberinde getirdi. İlk defa o dönem (XIX. yüzyıl başları) Yunan siyaset hayatına “Megali İdea” kavramı girdi.⁵⁹

Bu milli politikanın beslenmesinde coğrafya, nüfus, tarih, kilise ve Batı’nın Helen hayranlığı önemli rol oynadı⁶⁰. Megali İdea fikri daha sonra Yunan devletinin milli bir görevi halini aldı, belki daha doğru bir ifadeyle tüm Yunan hükümetlerinin sıkı sıkıya bağlandıkları milli bir politika konumuna yükseldi.

4 – I. GEORGE (I. YORGO) DÖNEMİ (1864–1913)

Kral Otto’nun Yunan tahtından indirilmesinden sonra garantör devletler İngiltere, Rusya ve Fransa bir kral seçmek zorunluluğu ile karşı karşıya kaldı. Yunanistan’da yapılan ve resmi olmayan bir halk oylamasının sonucunda Yunanlılar tahta İngiliz Kraliçesi Viktorya’nın oğlu olan Prens Alfred’in geçmesini istiyorlardı. Ancak krallık için garantör güçlerden birinin hanedan üyesi olamaması sebebiyle onun adaylığı söz konusu edilmedi. Büyük devletlerin seçtiği kişi Danimarkalı Glücksburg Hanedanından Prens Christian William Ferdinand Adolphus George idi. I. George “Helenler’in” kralı sıfatıyla tahta oturdu ve yaklaşık olarak elli yıl, 1913’te bir akıl hastası tarafından öldürülene dek mevkiini korudu.

Kral I. George’un ilk yılında yeni bir çeyiz olarak İngilizler, İyonya adalarını (yedi adalar) Yunanistan’a bıraktı. Böylece Yunanistan’ın nüfusu çeyrek milyon birden artmış oldu. I. George aynı yıl hazırlanan yeni bir anayasayı kabul etti. Bu anayasa ile 1844 yılında kabul edilen demokratik özgürlükler genişledi. Ancak kralın önemli ayrıcalıklarına ve geniş yetkilerine dokunulmadı.

I. George’un kral olmasından sonra Yunanistan’da siyaset çok değişken bir hal aldı. Politikacılar arasında bitmek bilmeyen koltuk kavgaları ortaya çıktı. Sık sık

⁵⁹ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 25.

⁶⁰ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, s. XXVII.

hükümetler değişti. 1870–1875 yılları arasını ele alırsak, bu dönemde yapılan seçim sayısı dörtten az olmamış ve dokuz değişik hükümet görev başına gelmişti. Kamuda rüşvet çok yaygınlaştı. Mecliste sayısız kanun çıkartılıyor, ancak bunlar uygulanamıyordu.⁶¹

Bu dönemde Yunan politikasında iki isim öne çıktı. Bunlar, Trikupis ve Deliyannis idi. Trikupis, Batıcı, reformcu bir kadroyu temsil ediyordu ve Osmanlı Devleti'ne karşı kapsamlı bir genişleme politikasına girişmeden önce Yunanistan'ın ekonomik ve toplumsal açıdan gelişmesi gerektiğini savunuyordu. Oysa feodal kökeni ve bağları ile Deliyannis, ekonomik ve toplumsal reform için zaman yitirmeyi anlamsız buluyor ve Osmanlı Devleti aleyhine hemen genişlemek gerektiğini savunuyordu.⁶²

İşsizlik çok yüksekti ve dış borç çok artmıştı. 1832 yılında üç garantör devletten (İngiltere, Rusya ve Fransa)'dan alınan 60 milyonluk borç, 1880'li yıllara gelindiğinde 630 milyon drahmilik bir tutara ulaştı. Bu Yunan devletinin gelirlerinin üçte birine tekabül ediyordu. 1897 yılında yapılan Osmanlı Yunan harbinde 4.000.000 Türk lirası tazminat ödemek mecburiyetinde kalan Yunanistan ekonomisi tamamen iflas etti. Bu durum karşısında Yunanistan'ın maliyesi uluslar arası bir mali komisyonun denetimine verildi. Bu kurul Atina'da üstlenmiş ve altı arabulucu devletin, İngiltere, Rusya, Avusturya-Macaristan, Almanya, Fransa ve İtalya'nın temsilcilerinden oluştu. Devlet tekellerinden, tütün gümrüklerinden, damga vergilerinden ve Pire limanında alınan gümrük vergilerinden gelen girdilerin düzenlenmesi ile borçların geri ödenmesi güvence altına alındı.

Atina'nın Pire Limanı ile İtalya arasındaki yolu yarı yarıya kısaltan Korrent Boğazı I. George zamanında inşa edildi. Yapımına 1880 yılında başlanan boğaz tam 13 yıl sonra 1893 yılında bitirilebildi. Yunanistan'daki yatırımlar sadece Korrent Boğazı ile kalmadı. Bu dönemde karayolu ve demir yolları ile ülke donatılmak istendi. 1896 yılında 1.000 km. bir demiryolu ağına ulaşıldı.

I. George döneminde, 1912–1913 Balkan Savaşlarına kadar İyonya adalarından başka toprak kazançları da oldu. Bunlar Teselya ve Girit idi.

⁶¹ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 79-80.

⁶² Şükrü S. Gürel, **a.g.e.**, s. 31.

a- Girit'in Yunanistan'a Katılması

1821 yılında Mora'da çıkan ilk büyük isyan hareketi aynı yıl Girit'e de sıçradı. Ancak bu isyan Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın müdahalesi ile kısa zamanda bastırıldı.

Girit'teki isyan hareketinin ikincisi Yunanistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1830 yılında gerçekleşti. Bu isyan hareketi de 1821 yılında olduğu gibi Mehmet Ali Paşa tarafından bastırıldı. Mehmet Ali Paşa'nın ayrılmasından sonra (15 Temmuz 1840) Girit'te üçüncü bir ayaklanma baş gösterdi. Bu ayaklanmada diğerleri gibi başarılı olamadı ve bir yıl içinde bastırıldı.

Bu üç başarısız ayaklanmanın sonrasında Yunanlıları tekrar harekete geçiren olay 1864 yılında İyonya adalarının kendilerine verilmesi oldu. Ege'deki bütün adaları ele geçirmek isteyen Yunanlılar, 1866 Ağustosunda adaya gönderilen papaz ve öğretmenlerin halkı isyana teşvik etmesi üzerine Girit'te geniş çaplı bir isyan hareketi başlattı. Ayaklanma sonunda Yunanlılar adada geçici bir hükümet kurup adanın Yunanistan'a katıldığını ilan etti.

Osmanlı Devleti bu gelişmeler üzerine isyanı bastırmak üzere harekete geçti. Ancak Fransa ve Rusya isyana karışarak, Girit'in Yunanistan'a terki veya buraya özerklik verilmesini Osmanlı Devleti'ne teklif etti. Osmanlı Devleti bu önerileri kesinlikle reddetti. Bunun üzerine Avrupalı devletler Rusya, İtalya ve Prusya, Girit halkının isteklerini ve şikâyetlerini dinlemek üzere adaya bir milletlerarası komisyonun gönderilmesi teklifini yaptı. Osmanlı Devleti bu teklifi de diğerleri gibi içişlerine müdahale saydı ve reddetti.

Ancak Avrupalı Devletler Osmanlı Devleti'ne baskı yapmaya devam etti. Osmanlı bu baskıların sonucunda 12 Eylül 1867'de adadaki isyancılara genel af ilan etti. 6 Ekim 1867 yılında da yeni bir ıslahat programı hazırladı. Bu programa göre: "Vergiler önemli ölçüde azaltılacak, valinin yanında biri Müslüman biri Hristiyan olan iki danışman bulunacak, yerel ve genel meclisler kurulacak, meclis üyeleri Müslüman ve Hristiyanlardan seçilecek, ada sancaklara ayrılacak, adadaki yazışmalar Türkçe ve Yunanca olmak üzere iki dilde yapılacaktı". Bu şartlar ile Girit özerk bir yapıya kavuştu.

Osmanlı Devleti'nin ada için yaptığı tüm bu ıslahatlara rağmen Yunanlılar yine de memnun olmadı. Bunun üzerine 9 Ocak 1869 yılında Paris'te bir konferans düzenlendi. Bu konferansa Fransa, İngiltere, Rusya, İtalya, Prusya, Avusturya ve Osmanlı Devleti katıldı. Yunanistan konferansta bulunmadı. Paris Konferansında alınan kararlar 20 Ocak 1869 tarihinde bir bildiri ile ifade edildi. Bildiride Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı çeteler toplamasını, Yunanistan limanlarında bulunan ve Giritli isyancılara destek veren gemilere yardım edilmesini yasak edip, göçmenlerin Girit'e dönmesine mani olunmaması isteniyordu. Yunanistan, 6 Şubat 1869 yılında bu şartları kabul etti.⁶³

Paris konferansından (9 Ocak 1869) yaklaşık 9 yıl sonra Yunanistan, Girit meselesini tekrar gündeme getirdi. 1878 yılında yapılan Berlin Antlaşması ile Girit'te 1868 nizamnamesine göre ıslahat yapılması ve Osmanlı Devleti'nin bu konuda Avrupa Devletleri'ne bilgi vermesi kaydını koydurdu.⁶⁴

Bu antlaşmaya göre Osmanlı Devleti Girit'te bulunan hâkimiyetini biraz daha kaybetti. Osmanlı Devleti 23 Ekim 1878 yılında asiler ile Halepa Antlaşmasını imzaladı.⁶⁵ Bu antlaşmanın maddeleri:

1- Girit genel valisi, beş yıl müddet ile tayin edilecektir; genel vali, Müslüman ve Hristiyan olabilecektir. Müslüman olduğu takdirde Hristiyan, Hristiyan olduğu takdirde, Müslüman bir yardımcısı bulunacaktır.

2- Vilayet Genel Meclisi 80 üyeden oluşacak; bunlardan 49'u Hristiyan, 31'i Müslüman olacaktır. Meclis yılda bir defa toplanacak, mahalli ihtiyaçlar hakkında karar verecektir.

3- Memurlar öncelikle olarak yerliler arasından seçilecektir.

4- Rumca, Türkçe gibi resmi dil olarak kabul edilecektir.

5- Vergi gelirlerinin fazlası adanın amme hizmetleri için kullanılacaktır.

6- Kâğıt paranın tedavülü yasak olacak, basın hürriyeti sağlanacaktır.⁶⁶

Büyük Devletler, 1897'deki Osmanlı Yunan Savaşı'nın bitiminde 18 Aralık 1897 tarihinde imzalanan bir antlaşma ile Girit adasının özerkliğini ilan ettiler. Buna

⁶³ Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi, C.1, s. 17-21.

⁶⁴ Berlin Antlaşması. m.23. (Nihat Erim, Devletlerarası Hukuk ve Siyasî Tarih Metinleri, C.1, T.T.K, Ankara 1953, s. 413)

⁶⁵ Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi, s. 21.

⁶⁶ Enver Ziya Karal, a.g.e. c. VIII, s. 119.

göre Girit adası Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde tarafsız bir eyalet oluyordu. Adaya ilgili devletlerin onayı ile sultan tarafından beş yıl için Hristiyan bir vali tayin edilecekti. Türklerin de temsil edildiği seçilmiş bir yasama meclisi bulunacak onun kararları Osmanlı Devleti'nin müdahalesi olmadan valinin onayı ile yürürlüğe girecekti. Türklerin can güvenliği ve mal emniyeti temin olunduktan sonra Türk askeri adadan çekilecekti. Girit idaresi, Osmanlı Devleti hazinesine yıllık maktu bir vergi verecekti.

Osmanlı Devleti 18 Aralık 1897 tarihinde yaptığı antlaşmadan dolayı adaya Hristiyan bir vali atamak zorundaydı. Büyük devletler valinin kim olacağı konusunda fikir birliğine varamadı. Bunun üzerine Rus Çarı Yunan Kralının oğlu Prens George'u aday gösterdi. Osmanlı Devleti buna karşı çıktı, ancak 30.11.1898 tarihinde Prens George Girit'e vali olarak atandı. Prens George Osmanlı Devleti'nin hükümrانlığını tanıdı ve bunun işareti olarak adanın görülen bir noktasında bir Türk bayrağının bulunacağını bildirdi. Bu tarihten sonra Osmanlı'nın Girit ile ilgisi sadece bu bayrak oldu.⁶⁷

1899 yılında Girit'te Elefterios Venizelos tarafından bir anayasa hazırlandı. Prense yardımcı olmak üzere dört Yunanlı ile bir Türk'ten meydana gelen bir danışma meclisi oluşturuldu.⁶⁸

1906 yılında Prens George Girit valiliğinden istifa etti ve yerine eski Yunan başbakanlarından Zaimis seçildi. Ada artık Yunan kralının nüfuzu altındaydı.⁶⁹

5 Ekim 1908'de Girit Meclisi, adanın Yunanistan'a bağlandığını ilan etti. Osmanlı Devleti buna itiraz etti. Büyük devletler de bu kararı kabul etmedi. Ancak İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya adadaki askerlerini geri çekmeye karar verdi. Tahliye 27 Temmuz 1909'da tamamlandı. Bundan sonra Girit, 1912 yılına kadar hukukî yönden Osmanlı Devleti'ne bağlı kalmaya devam etti.⁷⁰

⁶⁷ Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi**, C. I, Kısım I, T.T.K, Ankara 1991, s. 129-130.

⁶⁸ Erdoğan Yeğen, "XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osmanlı-Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri", **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri, Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1986, s. 293.

⁶⁹ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, s. 207.

⁷⁰ **Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi**, s. 29-31.

b- Teselya'nın Yunanistan'a Katılması

93 Harbi olarak bilinen 1877–1878 Rus Harbi, Rus, Romen, Sırp ve Karadağ orduları ile Osmanlı ordusu arasında yapıldı. 24 Nisan 1877'de başlayan harp, 3 Mart 1878'de Ayestafanos (Yeşilköy) Antlaşması ile sona erdi. Ancak bu antlaşmanın geçerli olmadığını bildiren Avrupa Devletler Balkanlar'daki durumu tekrar düzenlemek için Berlin'de bir kongre düzenledi 13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin Antlaşması imzalandı.⁷¹

Yunanistan, 1877–1878 Osmanlı Rus Harbinden yararlanarak sınırlarını Osmanlı aleyhinde genişletmeye çalışıyordu. Aslında bu savaşta Yunanistan taraf değildi. Ancak Yunanistan'ın bu savaştan yararlanarak Rus ordularının Edirne'ye girdiği tarihlerde Epir ve Teselya'da ayaklanmalar çıkararak Yanya'yı işgale hazırlandı. Bu durum karşısında Avrupalı Devletler bunun Rusya'nın işine yarayacağını düşünerek Yunanistan'ın savaşa girmesine engel oldular. Fakat Balkan meselesi söz konusu olduğunda Yunanistan'ın çıkarlarının da korunacağı sözünü verdiler.⁷²

1877–1878 Osmanlı Rus Savaşının sonunda düzenlenen Berlin Kongresine bu söz gereğince dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Deliyaniş'de katıldı. Toplantıda; Yunan Hükümetinin Rum halkının bulunduğu toprakların Yunanistan'a ilhakını arzu ettiğini, ancak zorunlu şartları dikkate alarak sadece Epir, Teselya ve Girit adasını istediğini bildirdi. Sonunda tartışmalı geçen Berlin Antlaşmasında Yunanlıların istekleri şu şekilde kabul edildi:⁷³ “Osmanlı Devleti ile Yunanistan, Berlin Kongresinin 13. protokolünde bildirilen sınır düzenlemesi konusunda, anlaşmaya varamadıkları takdirde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya devletleri görüşmeleri kolaylaştırmak için kendilerine arabuluculuk teklif etmek hakkını korurlar.” Böylece 24. madde gereği Yanya, Tırhala, Preveze ve Galos taraflarından Yunanistan'a bir miktar toprak terki Osmanlı Devleti'nin rızası olmak şartıyla kararlaştırılmış oldu.

Yunanistan, Berlin Antlaşmasından hemen sonra harekete geçti. Osmanlı Devleti'ne başvurularda bulundu. Osmanlı'nın bu başvuruları reddetmesi üzerine

⁷¹ Haluk Harun Duman, **Balkanlar'a Veda**, Rumeli Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 2005, s. 19.

⁷² Rıfat Uçarol, **a.g.e.**, s. 300.

⁷³ Berlin Antlaşması m. 24. (Nihat Erim, **a.g.e.**, s. 413)

Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında gergin bir hava meydana geldi.⁷⁴ Avrupalı Devletler hemen duruma müdahale ederek Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında arabuluculuk görevini üstlendi. Taraflar birçok kez görüşmelerde bulundu.⁷⁵

Bu görüşmelerin sonunda Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki sınırı çizen antlaşma 24 Mayıs 1881 günü imzalandı. Bu antlaşma 19 maddeden oluşuyordu. Anlaşmaya göre, iki devlet arasındaki sınır Salamirya ve Platomanon'dan geçip Narda nehrine ulaşmaktaydı. Yunanistan'a Teselya, Osmanlı Devleti'ne de Kuzey Epir kalacak şekilde sınır tespiti yapıldı.

Yunanistan böylece savaşa katılmadan yeni bir toprak parçası daha elde etmiş olurdu.

c- 1897 Osmanlı -Yunan Savaşı

Berlin Antlaşması'na dayanarak Teselya ve Arta kazasını ele geçiren Yunanistan bununla yetinmeyerek Epir ve Girit vilayetlerini de ele geçirmek istiyordu. Yunanistan bu vilayetlerde yaşayan Yunanlıların kurdukları çetelere her türlü yardımı yapmaktan çekinmedi. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasında büyük rol oynayan Etnik-i Eteriya'yı yeniden teşkilatlandırıldı.

Yunanistan tarafından desteklenen çeteler 1896-1897 yıllarında faaliyetlerini arttırdı. Osmanlı Devleti başlangıçta büyük devletlerin müdahalelerinden çekinmesine rağmen 15 Şubat 1897 yılında kısmi seferberlik kararı aldı. 17 Nisan 1897'de Yunanistan'a harp ilan etti. Bu döneme kadar ilk defa siyasî durum Osmanlı Devleti lehine doğru dönüyordu. Zira Yunanistan büyük devletlerin sözlerini dinlememiş ve barışı bozmuştu.

⁷⁴ Berlin konferansında Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında bir sınır düzenlemesi gerektiğine karar verilmişti. Bu kararın ardından 8 Şubat 1881'de İstanbul'da büyük devletlerin elçileriyle Osmanlı delegeleri arasında bir konferans yapılması kararlaştırıldı. Bu konferansta yabancı devletlerin elçileri Osmanlı Devleti'nin aleyhinde bir sınır düzenlemesi önerdiler. Osmanlı Devleti bu önerileri reddetti ve gerekirse savaşı göze alabileceğini bildirdi. Osmanlı Devleti bu kararının ardından mali problemlerini çözmek için dahili istikraza gitti. Ancak daha sonra araya büyük devletlerin girmesi üzerine savaş tehlikesi ortadan kalktı. Bunun üzerine toplanan dahili istikrazlar emlak vergisi yerine geçti. (Arzu Terzi, "Osmanlı-Yunan Sınır Anlaşmazlığı Sırasında Yapılan Bir Dahili İstikraz Teşebbüsü", *Güneydoğu-Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 12, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, s. 357-361.

⁷⁵ Bu görüşmeler devam ederken Osmanlı Devleti dâhili istikraz teşebbüsünün yanında İstanbul halkından vergi-i şahsî adıyla olağanüstü bir verginin toplanmasına da karar verdi. Savaş tehlikesini ortadan kalkmasına rağmen bu vergi İstanbul halkından tedarik edilmiş ve devletin başka harcamaları için kullanılmıştır. (Arzu, Terzi, "Osmanlı-Yunan Tashih-i Hudud Meselesi Sırasında Başvurulan Bir Mali Kaynak: Vergi-i Şahsî", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1997, Ayı Basım, s. 535-545

18 Nisan 1897’de Türk ordusunun taarruzu ile başlayan ve bir ay sürecek olan 1897 (Rumi 1313) tarihli Türk-Yunan savaşı böylece başladı. 1897 Türk-Yunan savaşı Teselya, Epir ve denizlerde yapıldı. Bu dönemde Osmanlı Devleti, Alman İmparatorluğu ile yakın ilişkiler kurmuş ve ordusunu Alman subaylar yardımıyla teşkilatlandırmıştı.

Osmanlı kuvvetleri ile Yunan kuvvetleri 18 Nisan’da Milano denilen bölgede büyük bir meydan muharebesine girişti. Yunan ordusu bu savaşta bozguna uğradı. Bir gün sonraki Losfaki muharebesinde de Yunan güçleri ağır bir yenilgi aldı. Padişah II. Abdülhamit büyük devletlerin müdahalesinden çekindiği için savaşın neticesinin hemen alınmasını istiyordu. Osmanlı Ordusu 24 Nisan 1897’de Yunan karargâhının bulunduğu Tırhala’yı ele geçirdi. Yunan başkumandanı olan Prens Konstantin, ilerleyen Osmanlı Ordusunu Farsala’da durdurmak istese de bunda başarılı olamadı. Yunan ordusunun son mukavemeti de 17 Mayıs 1897 tarihinde yapılan Dömeke meydan savaşında kırıldı. Yunanistan ordusu tamamen bozguna uğratıldı. Yunanistan’da iktidarda bulunan Rallis Hükümeti bu dönemde istifa etmek zorunda kaldı. 20 Mayıs 1897’ye gelindiğinde harp bitmişti.

Savaşın Yunanistan aleyhine sonuçlanması üzerine özellikle Rusya ve diğer Avrupalı devletler barış için seferber oldu.⁷⁶ 19 Mayıs 1897 tarihinde Çarın şahsi müracaatı üzerine II. Abdülhamit Osmanlı ordusunun ileri hareketini durdurdu.⁷⁷

Bu girişimlerin sonucunda 3 Haziran 1897 tarihinde barış için İstanbul’da bir konferans toplandı. Konferansın sonunda 13 Kasım 1897 tarihinde 16 maddelik bir antlaşma imzalandı. Antlaşmaya göre:

1-Türk ordusunun zaptetmiş olduğu Teselya Yunanistan’a iade edilmekle beraber hudut Türkiye lehine düzeltililecekti.

2-Yunanistan Türkiye’ye dört milyon Osmanlı altını tazminat verecekti.

3-Türk milletinin uğramış olduğu zarara karşılık Yunanistan ayrıca 100.000 Osmanlı altını ödeyecekti.

4-Hudut boyunda eşkiyalık yasaklanacaktı.

5-Yunanistan’ın istifade ettiği kapitülasyon hükümleri sınırlandırılacaktı.⁷⁸

⁷⁶ İbrahim Yılmaz Çelik, Ahmet Askın, **Tarihi Gerçeklerle Osmanlı Yunan Harbi**, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 15–17.

⁷⁷ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, s. 113.

Savaş sonunda Avrupalı Devletler Yunanistan'ın borçları üzerine maliyesine el koydu.⁷⁹

Yunanistan'da 1864 yılında tahta oturan I. George dönemi, 1910 yılında Venizelos'un iktidarına kadar çok büyük zorlukların yaşandığı bir dönem oldu. Bu dönemde siyasetçiler devlet makamlarının kendilerine sunduğu imkânları halk için değil kendi çıkarları için kullanıp büyük kazançlar elde ettiler. Ülke çözülemez malî zorluklar içinde kaldı ve Avrupalı devletler 1897 Osmanlı- Yunan savaşından sonra maliyeye el koydular. Rüşvet, adam kayırma, yolsuzluk siyasî hayatta belirleyici bir hal aldı. 19. yüzyılda tüm Yunanlıların bütün kalpleri ile inandıkları Megali İdea, bu dönemde tüm siyasî hayata egemen oldu. Ancak alınan askerî yenilgiler ve toprak kazanmak için yapılan bazı sonuçsuz girişimler, Yunan halkına büyük acılar yaşattı. Yunanistan'da bu yıllarda birçok genç ülkelerini terk ederek göçmen durumuna düştü.

Diğer yandan Yunanistan'daki bu kötü şartlar, Elefterios Venizelos'un iktidara gelişi için gerekli zemini hazırladı.

d- Yunanistan'ın Makedonya'daki Faaliyetleri:

Makedonya⁸⁰ toprakları 19. yy. sonlarında çok büyük mücadelelerin ve ayrışmaların yaşandığı bir konuma geldi.⁸¹ Makedonya'nın bu önemi onun stratejik konumundan kaynaklanıyordu. Burası Balkan yarımadasının kalbiydi ve verimli vadileri kapsıyordu. Yarımada'nın merkezinde olan bu bölgeye kim hâkim olursa, stratejik hâkimiyet onun olacaktı.⁸² Makedonya'nın stratejik öneminin yanında etnik yapısı da çatışmaların bir sebebi idi. Üzerinde yaşayan halkın kökenlerine göre Makedonya bir Etnografya Müzesi gibiydi. Makedonya'da Türkler, Rumlar, Bulgarlar, Sırlar, Ulahlar, Arnavutlar, Yahudiler yan yana yaşamaktaydı.⁸³ Bu etnik

⁷⁸ Niyazi Ahmet Banoğlu, **Tarihte Girit ve Osmanlılar Dönemi**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1991, s. 97.

⁷⁹ İbrahim Yılmaz Çelik, Ahmet Askın, **a.g.e.**, s. 18.

⁸⁰ Makedonya: Bu deyim Osmanlı Devleti tarafından kullanılan bir deyim olmayıp Berlin kongresinden sonra ortaya atılan bir ifadedir. Osmanlı Devletinde bu toprakların adı "Rumeli" olup, Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinden meydana gelir (Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 580).

⁸¹ Gül Tokay, **Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)**, Alfa Yayınları, İstanbul 1996.

⁸² Barbara Jelavich **a.g.e.**, s. 94.

⁸³ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 581.

yapı Bulgaristan, Yunanistan ve Sırp devletlerinin bölgeye göz dikmelerinde etkili oldu.

“Makedonya bizimdir” sözünde direnen Balkan milletleri, bu direnişlerini tarihi haklara dayandırmak istiyorlardı. Yunanlılar, Büyük İskender’den Bizans’ın son devirlerine kadar buranın çok zaman ve hemen daima kendilerinde bulunmuş olduğunu; Bulgarlar, 9. yüzyıl Krum, Omurtag ve o zamanki Simon zamanında kendilerine ait olduğunu; Sırlar, 17. yüzyıl Duşan zamanında Makedonya’ya sahip olduklarını iddia etmekteydi. Diğer iddialardan biri de bölgedeki nüfus oranlarının kendi lehlerine fazla olduğu iddiasıydı.⁸⁴

Bütün Balkan devletleri Makedonya için mücadeleye girişti. Bunu kurdukları çeteler ile gerçekleştiriyorlardı. Yunanistan, hemen bölgedeki soydaşları ile temasa geçti. Yunan Hükümeti ve kral, Makedonya’daki faaliyetleri inkâr etse de Yunan çeteleri Yunanistan tarafından desteklendi. Çete liderlerinin çoğu Yunan ordusu subayı veya Etnik-i Eteriya üyeleri idi. Yunan hareketi çok kısa bir süre içerisinde güçlendi. Bunun en büyük sebebi bölgedeki ve Yunanistan’daki tüm Yunanlıların tek bir güç olarak hareket etmesiydi.

Yunan yetkililer, din adamları, meslek sahipleri ve Yunan konsolosları vasıtasıyla propagandalarını arttırdı. Yunan Hükümeti de durumu incelemek için bölgeye bir komisyon gönderdi.

Makedonya’daki Yunan konsolosları, halk arasında desteklerini arttırmaya çabalıyordu. Manastır’daki Yunan konsolosu, çetelerin eylemlerini kontrol altında tutup, yerli halkı isyana zorladı. Yunan din adamlarının çoğu ise Makedonya’daki Yunan hareketinin yayılmasında rol aldı.

1906 yılına gelindiğinde Makedonya’daki en kapsamlı hareket Yunan hareketi olmuştu. Manastır’da 10, Selanik’te 15 çete bulunuyordu. Osmanlı Devleti bölgedeki bu Yunan hareketine müdahale etmeye çalışsa da başarılı olamadı.⁸⁵

⁸⁴ Osmanlı Devleti’nin 1906 yılında yaptığı millet esaslı nüfus sayımına göre 1,145,849 Müslüman, Patrikliğin yetki dairesinde bulunan 653,197 Rum Ortodoksu, 626,715 Bulgar ortadoksu vardı. Arnavutlarda Müslümanların sayısına dahildi. Ulusal bir teşkilatlanmaları olmayan Sırlar da iki kiliseye mensup olabilirlerdi (Barbara Jelavich **a.g.e.**, C. 2, s. 95).

⁸⁵ Gül Tokay **a.g.e.**, s. 60-63.

I. BÖLÜM
ELEFTERİOS VENİZELOS’UN İKTİDARA GELİŞİNDEN
I.DÜNYA SAVAŞINA KADAR OLAN DÖNEM (1910–1914)

A-VENİZELOS İKTİDARI

a - Gudi Darbesi

Yunanistan'ın 1897 yılında Osmanlı Devleti'ne yenilmesi Yunanistan kamuoyunda ve bilhassa orduda büyük huzursuzluklara sebep oldu. “Eski zihniyetliler” diye anılan politikacılar, ülkelerinin iç ve dış sorunlarına yeterince eğilmemekle suçlanmakta ve şiddetle eleştirilmekteydi.⁸⁶ 1908 yılında Osmanlı Devleti'nde meydana gelen siyasî mücadeleleri fırsat bilen Giritliler tek yanlı olarak, Yunanca'da Kıbrıs ve Girit adasının Yunanistan'a bağlanması anlamına gelen Enosisi açıkladı.⁸⁷ Osmanlı Devleti'nin bu oldubittiye tepkisinin sert olması ve büyük devletlerin Girit'in Yunanistan'a birleşmesini tanımaması üzerine Yunan hükümeti de Enosis'i kabul edemedi.⁸⁸

Ortaya çıkan bu durum Yunan silahlı kuvvetlerinde, özellikle genç subaylar arasında utanç verici bir olay olarak görüldü. Ayrıca Makedonya'da çıkan olaylardan sonra Yunanlılar buradan çekilmeye başlamışlardı. Bazı reformlar yapılmasına rağmen, kötü malî koşullar, Sırbistan ve Bulgaristan ordularından daha zayıf olan Yunan ordusunun güçlenmesine engel durumdaydı.⁸⁹ Ülkede büyük bir politik kargaşa yaşanıyordu. Bu şartlar altında Osmanlı'daki İttihat Terakki müdahalesinden etkilenen Yunanlı genç subaylar harekete geçti. Yunanlı subaylar Askeri İttifak (Stratitikos Sindezmos) adı altında teşkilatlandı.

1909 yılının Ağustos ayına kadar Yunanistan'da gerek basın, gerekse yeni kurulmuş olan Askerî İttifak'ın eleştirileri gittikçe yoğunluk kazandı. Askerî İttifak eleştirilerini, istek ve tepkilerini Khronos adlı yayın organıyla duyurmaktaydı. Bu gazetenin “Her şey gün ışığına kavuşur” başlıklı köşesinde çıkan yazılarda “...Devlet malını yağmalayıp talan ederek ayakta duran parlamenter feodalizme karşı olduğu, bunun yanı sıra şahsî kin duygularının bulunmadığı, ancak dürüst bir yönetimin işleri ele alması gerektiği...” ve hükümetin “... gelen fırtınayı dindirebilmesi için Vuli (meclis)'yi toplayıp, Orduyu Düzenleme Programı'nı

⁸⁶ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.m.**, s. 458.

⁸⁷ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 94.

⁸⁸ Sina Akşin, **100 Soruda Jön Türkler ve İttihat Terakki**, İstanbul 1980, s. 90.

⁸⁹ Barbara Jelavich, **a.g.e.**, C. II, s. 45.

öncelikle uygulamaya koyması ve ciddi çalışma içine girmesinin kaçınılmaz ...” olduğu vurgulanmaktaydı

Ancak bütün bu uyarılar hükümeti ve parlamentoyu gerektirdiği şekilde harekete geçiremedi. Bunun üzerine mevcut krizi bertaraf etmek amacıyla Askeri İttifak’a bağlı birlikler, 14/15 Ağustos 1909’da Atina’nın banliyölerinden Gudi’de toplanarak, iktidarda bulunan Dimitris Rallis hükümetine kendi şartlarını dikte ettirmeye başladı (Gudi Darbesi).

Yunan siyaset ve hayatında müdahaleci bir özellik taşıyan ordu bu darbeden sonra liberal görüşleri ile tanınan Giritli Eleftherios Venizelos’u⁹⁰ Atina’ya çağırarak yönetimi ele almasını istedi.⁹¹

⁹⁰ Eleftherios K. Venizelos (D:23 Ağustos 1864, Ö: 18 Mart 1936): 20. yy. başlarının önde gelen Yunan siyaset devlet adamı, dört kez başbakanlık (1910-15, 1917-1920, 1924, 1928-30) yapmış, izlediği politikalarla Yunanistan’ın topraklarını genişletmesini ve Balkanlar’da saygın bir konuma ulaşmasını sağlamıştı. Osmanlı yönetimince daha önce Syros’a (Siros) sürgün edilmiş Giritli bir devrimcinin oğluydu. İki yaşında iken bir ayaklanmaya karıştıkları için ikinci kez sürgün edilen ailesiyle birlikte Siros’a gitti. Daha sonra Atina’ya giderek Hukuk Fakültesi’nde okudu.

Üniversitenin son sınıfında okurken Giritli öğrencilerin önderi olarak öne çıktı. Girit’te avukatlık ve gazetecilik yapmaya başladı. Girit Ulusal Konseyi’nin üyesi ve yeni kurulan Liberal Parti’nin önderi oldu. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı’nda Yunanistan’dan gönderilen askerlerin desteğiyle Girit’in Yunanistan’a bağlanmasını sağlamak üzere Hanya yakınlarındaki Akroitik Burnu’nda başarısız bir ayaklanmaya önderlik etti. Büyük Devletlerin müdahalesinin ardından Girit’e Osmanlı Devleti’nin egemenliği altında özerklik tanındı. Girit’e özerklik tanınca anayasa taslağının hazırlanmasına yardım etti. Yunanistan Kralı I. George’un ikinci oğlu Prens George da adanın yüksek komiserliğine atanmıştı. Venizelos bu özerk hükümette adalet bakanı olarak görev aldı (1899-1901). Venizelos daha sonra prens ile anlaşmazlığa düştü, dört yıl süren bir silahlı mücadeleden sonra prensi Girit’i terk etmek zorunda bıraktı.

Venizelos, 1909 Gudi darbesini yapan subaylar tarafından Atina’ya çağrılarak kendisinden hareketin başına geçmesi istendi. Venizelos, 1910 yılında Atina’ya geldi ve milletvekili olarak parlamentoya girdi. 1910 Ekiminde Başbakanlığa getirildi. Başbakan olduktan sonra kapsamlı bir reform hareketine başladı. Silahlı kuvvetleri yeniden düzenledi. Balkan ülkeleri arasında ittifaklar kurulmasına öncülük etti (Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ). Balkan Savaşlarında (1912-1913) ülkesinin sınırlarını büyük ölçüde genişletti. I. Dünya Savaşı’nda Yunanistan’ın İngiltere yanında savaşa girmesini sağlamak için Kral Konstantin ile mücaelele girdi. Bu dönemde iki kez başbakanlık koltuğuna oturdu, ancak ikisinde de istifa etmek zorunda kaldı. 1916 yılında Selanik’te kurulan bir ihtilal hükümetinin başına geçti. 1917 yılında Kral Konstantin’i devirdi. Kurduğu hükümetiyle İtilaf Devletlerinin yanında savaşa katıldı. Savaş sonunda hazırlanan Sevr Antlaşmasına Yunanistan lehine hükümler koydurdu. İki anakaraya ve beş denize yayılan Yunanistan projesinin mimarı Venizelos, Kasım 1920’de yapılan seçimleri kaybetti ve Paris’e gitti. Yunan halkı bu seçimlerde monarşi yanlısı partileri desteklemişti.

Yunan ordusunun 1922’de Anadolu’da uğradığı yenilgi üzerine Lozan’da yapılan barış görüşmelerinde Yunan heyetine başkanlık etti. 1923 yılında Lozan antlaşmasının imzasından sonra 1928’de siyasete tekrar döndü. Ne var ki uluslararası ekonomik bunalım süreci içerisinde onun kurduğu hükümet de sarsıldı. 1933 yılında iktidardan düştü. Aynı yılın Mart ayında başarısız bir Venizelos yanlısı darbenin ardından kendisine düzenlenen suikast girişimlerinden biri daha ortaya çıktı. 1935 Mart ayında kendisinin de katıldığı bir başka darbe girişiminden sonra Fransa’ya kaçmak zorunda kaldı. Ertesi yıl 1936 yılında Paris’te öldü (Richard Clogg **a.g.e.**, s. 285).

⁹¹ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.m.**, s. 459-460.

b- Venizelos İktidarının İlk Yılları

Venizelos, Atina'ya geldiğinde 1864 Anayasasını yenileme yetkisine sahip olacak kurulu seçmek için 1910 Ağustos ayında seçimler yapıldı. Venizelos aday değildi, ancak destekleyicileri parlamentoda en büyük partiyi teşkil ediyordu. Aynı yılın Aralık ayında yapılan yeni seçimlerde Venizelos adaylığını koydu ve başkanlık ettiği Liberal Parti 362 sandalyenin 300'ünü ele geçirdi.⁹²

Venizelos, Atina'ya geldiği ve 1910 yılında Yunanistan başkentinde politikaya girdiği zaman, yaklaşık olarak 46 yaşında bir adamdı. Sırası ile Girit'in bağımsızlığı süresince Osmanlı Devleti yöneticileri, büyük devletlerin temsilcileri ve ada özerkliğe kavuştuğunda ilk yüksek komiser olarak atanan Kostantin'in erkek kardeşi Prens George ile mücadele etmişti. Milliyetçi bir devrimci olarak geniş bir üne sahipti. Yunan siyaset sahnesinde kendisine büyük bir ad yapmıştı. Küçük politika oyunlarına katılmamış, buhranlı zamanlarda birden ortaya çıkıveren kahramanlar gibi ortaya çıkmıştı.⁹³

Venizelos, Yunan toplumunun hemen her kesiminden destek görüyordu ancak esas itibarıyla o burjuva sınıfının şefiydi.⁹⁴ İç politikadaki dengeleri görebilen Venizelos, ordunun ihtiyaç duyduğu reformları gerçekleştirmek için çaba sarf ederek askerlerin politikadan uzak durmalarını sağladı. Böylece sarayın ve diğer siyasî partilerin de gönlünü kazandı. Sarayla ordu arasındaki hassasiyeti iyi ayarlayan dış politikada ise İngiltere'ye güvenen ve Yunan çıkarlarının İngiltere'ye dayanmakla korunup elde edilebileceğini inanan Venizelos, bu düşüncesiyle Megali İdea'nın gerçekleştirilmesinde İtilaf Devletleri'ne bel bağlamaktaydı. Kral I. George ile ilk karşılaşmalarında Venizelos kendine ve siyasetine güvenerek "Eğer majesteleri benim programımı ve fikirlerimi kabul ederse, kendilerine beş yıl içinde kuvvetlenmiş, yeni ve yurtdışında itibar sahibi bir Yunanistan teslim edebilirim." dedi.

Venizelos, kısa zamanda sosyal, siyasî ve askerî alanda köklü yenilikler meydana getirdi. Siyasî istikrarı sağlayan Venizelos saray, ordu ve hükümet arasındaki ilişkileri düzeltti. Ordunun eğitimi, organizasyonu ve silahlandırılması

⁹² Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 97.

⁹³ Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 18.

⁹⁴ Dimitri Kitsikis, **Yunan Propagandası**, Çev. Hakkı Devrim, Kaynak Kitapları, İstanbul 1974, **a.g.e.**, s. 12.

için bir Fransız askerî komisyonu işbaşına getirdi. Jandarma teşkilatı için İtalyanların desteğini aldı. Eli tutan tüm Yunanlıların askerlik yapmaları gerektiğini belirten bir kanunu meclisten geçirdi.⁹⁵ Prens Konstantin'in ordudaki üst düzey görevini kendisine verdi. 1911 yılında idareye işlerlik kazandırmak için elli üç kanun değişikliği yaptı. Devlet memurlarını güvence altına aldı, Tarım Bakanlığı kurdu ve ilköğretimi mecburi hale getirdi.⁹⁶ Kadınlar ve çocuklar için asgari ücret ve işçi sendikalarının yasallaşmasını sağladı. Yasadışı işveren sendikalarını ise yasakladı.⁹⁷

Venizelos, 1910 ile 1912 yılları arasında orduya yaklaşık 116 milyon Drahmi harcayarak kara ve deniz kuvvetleri için gerekli olan araç ve gereçleri aldı. Böylece Yunan ordusu 1912 yılında 95 bin kişilik vurucu bir güce sahip oldu.

Elefterios Venizelos, yaptığı yeniliklerin yanında İngiliz taraftarı olmasıyla İngiltere'nin bölgedeki çıkarları doğrultusunda Yunanlılara yakınlık göstermesinin önemli sebeplerinden biri oldu.⁹⁸

B- BALKAN SAVAŞLARI

a- Savaş Öncesi Balkanların Durumu

Balkanlar, bütün 19. yüzyıl boyunca kaynaşma halinde oldu. Bunun ilk sebebi, Fransız İhtilaline bağlı olarak Nasyonalizm ve Liberalizm akımlarının yaptığı etkiydi. İkincisi ise özellikle Rusya'nın Panslavizm davasını güderek bölgede Rus emperyalizmini gerçekleştirmek çabasıydı. Bunlara ekleyebileceğimiz diğer bir faktör ise Avusturya'nın 1870'li yıllardan sonra Balkanlar'da takip ettiği yayılmacı politikaydı. Ayrıca İngiltere, Balkanlar'daki gelişmeleri yakından takip etmekteydi. Çünkü Balkanlar'da söz sahibi olan büyük bir ülke Akdeniz havzasında İngiltere ile mücadeleye girişebilirdi.

Osmanlı Devleti 19. yy. başlarından itibaren karşılaştığı iç ve dış zorluklar karşısında bölgedeki otoritesini kaybetti. Avusturya'nın Bosna Hersek'i ilhakı, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Yunanistan'ın Girit'i ilhak teşebbüsü, Arnavutların ve Arapların bağımsızlık isteklerinin şiddetlenmesi, İtalya'nın Trablusgarb'a saldırması, Balkan devletlerinin yani Bulgaristan, Sırbistan ve

⁹⁵ M.Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 55-56.

⁹⁶ Barbara Jelavich, **a.g.e.**, C.2, s. 46.

⁹⁷ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 98.

⁹⁸ M.Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 57.

Yunanistan'ın Makedonya'yı ele geçirme çabalarına sebep hazırladı ve bunun sonucu olarak da Balkan Savaşlarının zemini oluştu.⁹⁹

b- Balkan Devletleri Arasındaki Antlaşmalar

Avrupa'daki değişimler karşısında Balkan Devletleri Osmanlı Devleti'ne karşı olan siyasetlerine yön vermek istedi. İlk olarak, Osmanlı Devleti'nin de içinde bulunduğu bir Balkan birliği kurmak ve böylece savaş gemilerinin boğazlardan serbestçe geçmelerini sağlamak istiyorlardı. Bu istekleri Osmanlı Devleti ve bazı Balkan devletleri tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine harekete geçen Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan içinde Osmanlı Devleti'nin bulunmadığı başka bir Balkan Birliği kurma çabasına girişti. Bu birliğin kurulma amacı, Balkanlar'daki statükonun korunması olarak ifade edilse de aslında Avusturya ve Osmanlı'yı çevreleyebilecek bir kuvvet meydana getirmektir.

1- Bulgaristan- Sırbistan Antlaşması

Bulgaristan, Rusya ile beraber kararlaştırdıkları planı gerçekleştirmek için harekete geçti. 13 Mart 1912 tarihinde Bulgar- Sırp Bağlaşma Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre, iki devlet karşılıklı olarak Balkanlar'da büyük devletlerden birinin geçici mahiyette de olsa, kuvvet kullanarak arazi ilhakına teşebbüs etmesi halinde, birbirlerini toprak bütünlüklerini garanti ediyorlardı. Aslında bu antlaşma doğrudan Avusturya'yı hedef alıyordu. Ayrıca bu antlaşmanın gizli ekinde arazi ve ganimet paylaşılmasına dair bazı hükümler de vardı. Sırbistan, Bulgaristan'ın Rodop Dağları ile Struma nehri doğusundaki arazi üzerindeki hakkını; Bulgaristan da Sırbistan'ın Şar Dağı'nın kuzey ve batısındaki arazi üzerindeki hakkını tanıyacaktı.¹⁰⁰

Bu antlaşmanın yapılmasından iki ay sonra (11 Mayıs 1912) iki devlet arasında ayrıca bir Askerî Sözleşme (1 Temmuz 1912)'de de iki ülke genelkurmayları arasında bir anlaşma imzalandı.

⁹⁹ Fair Armaoğlu a.g.e., s. 661-662.

¹⁰⁰ Bulgaristan ile Sırbistan arasındaki 13 Mart 1912 tarihli antlaşmanın gizli eki için bkz. **Balkan Harbi (1912-1913) I. Cilt**, T.C. Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara 1970.

2- Bulgaristan-Yunanistan Antlaşması

Bulgaristan ile Yunanistan arasındaki görüşmeler 1911 yılında başladı. 1911 yılının Eylül ayında Yunan hükümeti, Sofya büyükelçisi aracılığıyla Bulgar Başbakanı Geşof'a "Yunanistan Türkiye'nin bir taarruzuna uğradığı zaman, Bulgaristan, Yunanistan'ı savunmaya hazır olduğu takdirde, Yunanistan'ın da aynı işi üstüne almaya hazır olduğunu" bildirdi.

Bundan sonra Bulgaristan ile Yunanistan arasında 29 Mayıs 1912'de gizli bir yardım antlaşması, 22 Eylül'de de askeri bir sözleşme imzalandı. Böylece Yunanistan, Osmanlı Devleti karşısında yer almış oldu.

3-Karadağ'ın Balkan İttifakına Girmesi

Balkanlar'da bulunan üç devletin kendi aralarında birleşmesi üzerine Karadağ da yalnız kalmak istemedi. Bulgaristan'a birleşme öncesi bazı şartlar sundu. Bulgaristan bu şartları kabul etti. Bunun üzerine iki taraf 8 Ekim 1912 tarihinde sözlü bir anlaşmaya vardı.¹⁰¹

4 - I. Balkan Savaşı

1912 yılının Eylül ayından itibaren Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında gerilim artmaya başladı. Nitekim 13 Ekim 1912 tarihinde müttefik Balkan Devletleri Osmanlı Hükümetine bir nota verdi. Bu notada: Balkanlar için yapılacak ıslahatın hemen uygulamaya konulması ve bu ıslahat yapılırken, Berlin Antlaşması'nın 23. maddesindeki milliyet esasının göz önüne alınması istenmekteydi. Ayrıca vilayetlere özerklik tanınip, idarecilerin Belçika veya İsviçreli valilerden seçilmesi, tahsil serbestliğinin sağlanması, il idare meclisi, jandarma ve milis kuvvetlerinin kurulması gibi istekler bu notanın içinde bulunmaktaydı. Notanın önemli bir yönü de Balkanlar'da seferberlik ilan eden (1 Ekim 1912) Osmanlı yönetiminin bu kararından vazgeçmesi üzerine yoğunlaşıyordu. Osmanlı Devleti bu notayı, Balkan Devletlerinin kendi işlerine karışması olarak niteledi ve derhal harekete geçti.¹⁰²

¹⁰¹ **Balkan Harbi (1912-1913)**, I. Cilt, s. 47-49.

¹⁰² Haluk Harun Duman, **a.g.e.**, s. 29-30.

Osmanlı Devleti, 16 Ekim 1912 sabahı İstanbul'daki Bulgar ve Sırp elçilerini çağırarak resmen savaş ilan ettiğini bu iki ülke elçilerine bildirdi.¹⁰³ 18 Ekim 1912'de de Yunanistan'a savaş ilan edildi.¹⁰⁴

Osmanlı Devleti, ordusunu iki bölüme ayırdı. Doğu ordusu Bulgarlara, batı ordusu Sırlara karşı savaşacaktı.

Osmanlı'nın doğu ordusu 22 Ekim 1912'de taarruza başladı ancak Bulgarlar karşısında yenilerek geri çekilmek zorunda kaldı. Bu kovalamaca İstanbul'un 40 km. yakınına kadar devam etti.

Batı ordusu ise 23/24 Ekim 1912'de Kumonova'da Sırlara yenildi ve Manastır'a çekilmek zorunda kaldı. Sırlar, Üsküp'ü ele geçirdi.

Yunanistan ise Makedonya bölgesinden saldırıya geçti. Yunan ordusu 8 Kasım 1912'de Selanik şehrini aldı.¹⁰⁵ Diğer taraftan 18 Ekim 1912 günü Yunan Donanması Pire limanından demir alıp Çanakkale Boğazı'na doğru yollandı. Boğazın ağzını tutan Limni adasında Osmanlı askeri yok denecek kadar azdı. Yunan donanması 21 Ekim 1912 günü Limni'yi savaşız aldı. Arkasından teker teker diğer adaları ele geçirdi. 31 Ekimde Gökçeada ve Taşöz, ertesi gün Semadirek, üç gün sonra Psara, 7 Kasımda, Bozcada, 10 gün sonra Nikarya, 21 Kasımda Midilli ve 24 Kasımda Sakız adaları düştü.¹⁰⁶ Karadağ ordusu ise İşkodra'yı kuşattı.

Osmanlı Ordusu Ekim 1912 sonunda Balkan devletlerine karşı tam bir hezimete uğradı. Sadece Edirne Bulgarların, Yanya Yunanlıların ve İşkodra'da Karadağ kuşatmasına dayanıyordu.

Balkan savaşlarına son vermek için 17 Aralık 1912'de Londra'da devletlerarası büyükelçiler toplandı. Ancak Yunanistan Ege adalarından, Bulgaristan Edirne'den, Karadağ'da İşkodra'dan vazgeçmek istemiyordu. Osmanlı da adalardan ve Edirne'den feragat edemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine Londra'da başlayan görüşmeler 6 Ocak 1913 tarihinde kesildi.¹⁰⁷

Bu gelişmelerin ardından büyük devletler Osmanlı Devleti üzerindeki diplomatik baskılarını arttırdı. 17 Ocak 1913'de Osmanlı Devleti'ne bir nota verdiler.

¹⁰³ İbrahim Artuç, **Balkan Savaşı**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1988, s. 91.

¹⁰⁴ Haluk Harun Duman, **a.g.e.**, 30.

¹⁰⁵ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, 667-669.

¹⁰⁶ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, c.II, s. XVIII.

¹⁰⁷ **A.e.**, c.II, s. XIX.

Bu notada Londra konferansının maddelerinin kabul edilmesini istiyorlardı. Osmanlı Devleti bunu kabul etmedi. Bunun üzerine savaş 3 Şubat 1913’de yeniden başladı. Bu defa da İşkodra Karadağlıların, Yanya Yunanlıların, Edirne de Bulgarların eline geçti. Osmanlı Devleti savaştaki ağır kayıplarının üzerine barış görüşmelerine yeniden başlamak zorunda kaldı. Bu görüşmeler sonucunda 30 Mayıs 1913 günü Londra Antlaşması imzalandı.¹⁰⁸

Bu antlaşmaya göre:

1-Osmanlı Devleti’nin sınırı Midye-Enes çizgisi olacak, sınırın diğer tarafının paylaşımı uluslar arası bir komisyon tarafından yapılacaktır.

2- Osmanlı Devleti ve Balkan devletleri, Arnavutluk ve Ege adalarının geleceğinin belirlenmesi işini büyük devletlere bırakacaklardı.

3- Osmanlı Devleti, Girit üzerindeki bütün haklarını bırakacaktı.

4- Savaş tutsaklarının durumu ayrıca başka antlaşmalar ile çözülecekti.

5- Savaş sonunda yapılacak olan toprak değişimlerinden doğan mali sorumluluklar daha sonra Paris’te toplanacak bir komisyon tarafından karara bağlanacaktı.¹⁰⁹

5- İkinci Balkan Savaşı

Osmanlı Devletinin I. Balkan Savaşında yenilmesi üzerine Balkan topraklarını terk etmesi, bölgede bir kaosa sebep oldu. Balkan devletleri Osmanlı mirasını paylaşırken birbirlerine düştü. Balkan devletlerinin hepsi Balkanlar’daki boşluğu yalnız kendilerinin doldurmasını istemekteydi.

Bulgaristan, Balkan Savaşı’nın asıl yükünü kendisinin çektiğini, buna karşılık kendisi Trakya’da meşgulken Makedonya ve Bulgarlara ait bazı yerlerin Sırp ve Yunanlılar tarafından paylaşıldığını ileri sürdü.

Yunanistan, ise Bulgaristan’ı suçluyordu. Yunanistan’a göre Bulgaristan İstanbul yakınlarına kadar doğu Trakya’yı ve Selanik’in doğusundan itibaren Ege kıyılarını ve Batı Trakya’yı alarak çok geniş topraklara sahip olmuştu.

Sırbistan ise Yunanistan gibi Bulgaristan’ın topraklarını çok fazla büyüttüğü iddiasındaydı. Ayrıca bağımsız bir Arnavutluk Devleti’nin kurulması

¹⁰⁸ İbrahim Artuç, **a.g.e.**, s. 246.

¹⁰⁹ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. II, Kısım: II, s. 313.

Sırbistan'ın kendi payına düşeceğini umduğu araziye de azaltmıştı.¹¹⁰ Ortamın bu kadar gerginleşmesi üzerine Yunanistan ve Sırbistan 1 Haziran 1913 günü Selanik'te bir ittifak antlaşması imzaladı.

Bu gelişmelerden sonra II. Balkan Savaşının çıkması için fazla beklemeye gerek kalmadı. Bulgaristan, iki müttefike 29/30 Haziran 1913'te ani bir şekilde saldırıya geçti. Ancak umduğu sonucu alamadı. Yunan ve Sırp orduları, Bulgar ordusuna karşı başarı sağladı. Yunan ordusu Selanik'ten sonra Kavala'yı da ele geçirdi. Bu arada I. Balkan Savaşına dâhil olmayan Romanya'da savaşa iştirak etti Romanya 11 Temmuz 1913'te Dobruca'yı aldı. Osmanlı Devleti de bu fırsattan yararlanmak için Avrupalı Devletlerin baskısından çekinmesine rağmen savaşa dahil oldu ve 20 Temmuz 1913 tarihinde Edirne'yi geri aldı.

6- Balkan savaşlarının Sonuçları

Bulgaristan bu yenilgilerin ardından barış istedi. Balkan devletleri arasındaki antlaşma 10 Ağustos 1913 tarihinde Bükreş'te yapıldı.¹¹¹ Bu antlaşmaya göre Bulgaristan'ın ve Romanya'nın yeni sınırları belirlenmiş, Bulgaristan Tuna nehrinin güneyini ve güney Dobruca'yı Romanya'ya bırakmıştı. Kavala Yunanistan'a veriliyor, Makedonya'da küçük bir toprak parçası da Bulgaristan'a bırakılıyordu.¹¹²

Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında 29 Eylül 1913 tarihinde İstanbul Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre Osmanlı Devleti'nin sınırını Meriç nehri belirliyordu. Bulgaristan'da kalan Türklerin mülkiyet hakları korunmuştu.¹¹³

Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasındaki antlaşma 13 Mart 1914'te İstanbul'da imzalandı. Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında bir sınır olmadığı için özellikle Sırbistan ve Makedonya'da kalan Türklerin hukukî statüleri tespit edildi.¹¹⁴

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki barış ise 14 Kasım 1913'te imzalanan Atina Antlaşması ile gerçekleşti. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Yunanistan'ın Balkanlar'da ele geçirdiği topraklar ile Girit'in Yunanistan'a ait olduğunu kabul etti. Bu antlaşma ile Yunanistan'da kalan Türklerin haklarının neler

¹¹⁰ İbrahim Artuç, **a.g.e.**, s. 312.

¹¹¹ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 688.

¹¹² Antlaşmanın metni için b.k.z., Nihat Erim, **a.g.e.**, 403-424

¹¹³ Antlaşmanın metni için b.k.z., Nihat Erim, **a.g.e.**, 457-476

¹¹⁴ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 693.

olduğu belirlendi. Daha sonra geniş bir biçimde ele alacağımız adalar meselesi bu antlaşmanın içeriğinde yer almadı.¹¹⁵

Yapılan antlaşmalar sonucunda Bulgaristan Ege Denizine ulaşmış, Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasında ortak bir kara sınırı kalmamıştı.¹¹⁶

Yunanistan Balkan Savaşları sonrasında Girit adası dâhil olmak üzere, topraklarını iki kat genişletti. Güney Epir'i, Selanik dâhil Makedonya'nın büyük bir bölümünü ve Ege adalarının büyük bir kısmını elde eden Yunanlılar, yüzölçümünü 65.000 kilometrekareden 118.000 kilometrekareye çıkardı. Nüfusları da 2.666.000 'den 4.363.000'e yükseldi.¹¹⁷

C- Balkan Savaşları Sonrası Ege'de Ortaya Çıkan Sorunlar

Balkan Savaşları sonrası Ege Denizi'nde bulunan adalar üzerinde Osmanlı Devleti ve Yunanistan arasında çetin bir hâkimiyet mücadelesi başladı. Ancak Ege Adalarındaki bu mücadelenin tarihi Balkan Savaşlarının çok öncesine dayanıyordu.

Ege Denizi mevkii boyutları ve sınırları ile yüzeyine serpilmiş ve çoğunluğu kayalık olan çok sayıda irili ufaklı adadan meydana gelen bir denizdi. Bu adaların toplam yüz ölçümü 23.000 kilometrekare olup bu denizin yaklaşık dokuzda biri büyüklüğünde bir alanı kaplamaktaydı.¹¹⁸ Ege denizinin sahip olduğu bu adaların, coğrafi olarak denizi çevreleyen anakaralara yakın olması bu adacıkları anakaralar için çok önemli bir konuma getiriyordu. Ayrıca bu adalar Akdeniz havzası içinde stratejik bir öneme de sahipti.

Ege Denizi'nde bulunan adalar Bizans İmparatorluğu döneminde İtalyan Devletleri ile Bizans arasında sık sık el değiştirmişti.¹¹⁹ Daha sonra bu adalar üzerindeki egemenlik Türklere geçti. Selçuklular döneminde İznik'in ele geçmesi ile başlayan ve Çaka Bey'in İzmir ile Batı Anadolu'nun tabii uzantısı olan adaları alması neticesinde Ege denizindeki gelişmeler yeni bir boyut kazandı. Çaka Bey ile birlikte burada Aydınoğlu, Karesi, Saruhan, Menteşe ve Tekeoğulları Beylikleri de faaliyetlerde bulundu. Ege adalarında Osmanlı hâkimiyeti ise on beşinci yüzyıl

¹¹⁵ Rıfat Uçarol, **a.g.e.**, s. 370-371.

¹¹⁶ Yuluğ Tekin Kurat, "Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası", **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1989, s. 408.

¹¹⁷ M. Murat Hatipoğlu **a.g.e.** s. 59, ; Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 29.

¹¹⁸ Ali Karamahmut, "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı", **Ege'de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Haz: Ali Karamahmut, T.T.K., Ankara 1998, s. 1.

¹¹⁹ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, C.1, s. XXXIII.

başında Venedik ve Cenevizlilerin yerine yerleşmeye başladı. On altıncı yüzyılda Ege denizindeki Osmanlı hâkimiyeti tam anlamıyla tesis edildi.¹²⁰ Ege denizi onaltıncı yüzyıldan 1820'li yıllara kadar bir Osmanlı gölü konumunda kaldı.

6 Nisan 1821 tarihinde başlayan Yunan (Mora) isyanı kısa zamanda Ege denizinde ki adalara sıçradı ve 15 Nisan'da Spetsia (Suluca), üç gün sonra Psara (İpsara) ve 28 Nisan'da da Hidra (Çamlıca) adaları Yunan isyanında isyancıların yanında yer aldı.¹²¹ Böylece Ege adalarında Osmanlı egemenliği artık ciddi bir tartışma konusu oldu. 1821 yılından 1830 yılına kadar devam eden Yunan isyanı sırasında Ege denizi tam bir korsan denizi haline geldi.

1829 yılında Yunan Devleti'nin kurulması ile birlikte birçok Ege adası da Yunanistan'a katıldı. Yunanistan, Kuzey Sporad adalarını aldı. Skiatos, Skopellos, Allonisos, Pelagos, Yioura, Pipperi vb. toplam 80 adadan oluşan kuzey Sporadlar uzaktan Selanik körfezine bakıyordu; Kuzey Ege'ye, Limni ve Midilli'ye doğru birer sıçrama tahtası gibiydi.

Sporad adalarından sonra Eğriboz (Ağrıboz) adası da Yunanistan'a bırakıldı (1829). Yunanistan Ege Denizin'de Sporad adaları, ve Mora yöresindeki adalardan başka güneyde Kiklad takım adalarına da sahip oldu. Yirmi biri büyük olan bu adalar 220 adadan oluşuyordu. Yunanistan böylece Güney Ege'ye kadar uzandı.

Yunanistan tüm bu adaları topraklarına katmasına rağmen yetinmedi. Çünkü Megali-İdea ve Helen emperyalizmi Ege denizini yutmak amacındaydı.

İngiltere 1864 yılında Yedi adayı Yunanistan'a bağışladı.¹²² Osmanlıların 1877-1878 savaşında Ruslara yenilmesi üzerine imzalanan Ayestafanos ve Berlin Antlaşması ile Teselya ve Narda ile Kuzey Batı Ege'de bulunan bazı adalar da Yunanistan'a bırakıldı. Girit ise 1898'de fiilen Osmanlı Devleti'nden ayrıldı.¹²³

Ege denizindeki mücadeleye 1911 yılında Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp topraklarına saldıran İtalya da katıldı. İtalya, Libya'da hiç ummadığı bir direniş ile karşılaşınca Osmanlı Devleti'ni başka bir yönde zorlama kararını almıştı. İlk önce Çanakkale Boğazı'na bir saldırıda bulundu (18 Nisan 1912). Bu büyük devletlerin

¹²⁰ Ali Arslan, "Yunanistan'ın Doğu Ege Politikası ile Osmanlı Devleti'nin Adalardaki Halkla İlişkileri ve Yardımları (1913-1919)", **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı:12, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, s. 23

¹²¹ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, C. I, s. XII.

¹²² **A.e.**, C.I, s. XXI.

¹²³ Ali Arslan, **a.g.m.**, s. 24.

tepkisini çekti. Bu tepkileri göz önünde tutan İtalya gözünü Ege denizine çevirdi.¹²⁴ İtalya (28 Nisan 1912)'de İstanbul'a adasını işgal etti. Bundan sonra Rodos adasına yöneldi. General Ameglio ve Amiral Viale komutasındaki 6.000 kişilik bir İtalyan birliği 5 Mayıs 1912'de Rodos'u işgal etti. 9 Mayıs 1912'de Herke, 12 Mayıs'ta Kerpe, İlyaki, Leryoz, Batnoz ve Kilimli, 16 Mayıs'ta Lipso, 19 Mayıs'ta Sömbeki ve 20 Mayıs'ta İstanköy işgal edildi (Oniki Ada). Böylece işgal edilen diğer küçük ada ve adacıklarla birlikte Menteşe adaları bölgesinde 16 ada İtalya'nın eline geçmiş oldu.¹²⁵ Ancak İtalya, Osmanlı Devleti ile Lozan kentinde yaptığı Uşi Antlaşması ile on iki adadan çekilmeyi kabul etti. Antlaşmanın bu maddesi uygulanmadan Balkan Savaşı'nın patlak vermesi üzerine Osmanlı Devleti, bu adaların Yunanistan'ın eline geçmesinden korktuğu için İtalya'nın elinde bir süre daha kalmasını kabul etti.

Balkan Savaşları, 8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne saldırması ile fiilen başlamıştı. Bundan sonra Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan art arda savaşa dâhil oldu. Yunanistan donanması daha savaşın başlarında 18 Ekim 1912 günü Pire Limanından demir alarak Ege Denizi'ndeki Osmanlı adalarına saldırdı.

Balkan Savaşları sonunda yapılan Çatalca Mütarekesinden sonra Londra'da bir barış konferansı toplanmasına karar verildi. İlk toplantı 16 Aralık 1912'de yapıldı. Londra'da biri Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında "Barış", diğeri de Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya ve İtalya'nın Londra büyükelçileri ile İngilizlerin katıldığı ve adına "Sufera Konferansı" denilen iki ayrı konferans tertip edildi.

Barış konferansının 23 Aralık 1912 tarihli toplantısında Balkan devletleri temsilcileri kendi aralarında belirledikleri barış şartlarını Osmanlı Devleti'ne bildirdi. Bu şartların arasında Ege adalarının tümünün kendilerine teslimi de vardı. Osmanlı Devleti buna kesinlikle karşı çıktı. Bunun üzerine 1 Ocak 1913 tarihli toplantıda adalar ile ilgili meselelerin gerekirse büyük devletler ile beraber incelenebileceği kabul edildi. Böylece adalar meselesi 2 Ocak 1913 tarihinden itibaren Süfera Konferansında müzakere edilmeye başlandı.¹²⁶

¹²⁴ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, C.II, s. XII.

¹²⁵ Cevdet Küçük, **a.g.m.**, s. 38.

¹²⁶ Cevdet Küçük, **a.g.m.**, s. 43.

Büyük devletlerin Londra büyükelçileri, İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey'in başkanlığında toplantılar yapıp, adalar konusunu görüşüyordu. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, bütün Ege adaları Yunanistan'a bırakılırsa, Yunanistan'ın büyük ve tehlikeli bir deniz gücü olabileceğini düşünüyor ve Anadolu'ya yakın adaların, özellikle Boğaz önü adalarının Yunanistan'a verilmesini sakıncalı buluyordu.¹²⁷ Almanya da Çanakkale Boğazı ağzındaki dört ada ile Bozcaada (Tenedos), Gökçeada (Imbros), Limni (Lemnos) ve Semadirek (Samothrace) İzmir ve Ayvalık körfezlerini kapatan Midilli ve Sakız adalarının Türkiye'de kalması gerektiğini savunuyordu.¹²⁸ Kısacası Üçlü İttifak Devletleri Ege adalarının Yunanistan'a verilmesine karşı idi. Buna karşılık İngiltere'nin başını çektiği İtilaf Devletleri henüz ortak bir karara varabilmiş değildi. İngiltere ile Fransa adaları Yunanistan'a bırakmak istemelerine rağmen Rusya bazı adaların Osmanlı Devleti'nde kalmasını savunuyordu. Rusya'nın görüşüne göre önemli olan boğazlardan geçişin özgür olmasıydı. Bu yüzden Çanakkale Boğazı'nın güvenliğini sağlayan Limni, Bozcaada, Gökçeada ve Semadirek adaları Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında kalmalıydı.¹²⁹

Yunanistan ise elinde bulunan adaların dışında İtalyan adalarını da istiyordu. Venizelos'a göre savaş sonucunda kazandığı adalar kendisine aitti. Ayrıca bu adalarda yaşayanların çoğunluğunun Yunanlı olduğunu söylüyordu. Bu fikirlerine ek olarak ise Ege adalarının Yunanistan'a verilmesinin hem Osmanlı hem de büyük devletlerin çıkarlarına uygun olduğunu iddia ediyordu.

Osmanlı Devleti ise Ege adalarındaki egemenlik haklarını tarihi, coğrafi, iktisadî ve askerî temellere dayandırıyor. Bunların hiçbirinin tartışılmayacağı iddiasındaydı.¹³⁰

Bu görüşmelerin sonunda 30 Mayıs 1913 günü Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında Londra Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmanın iki maddesi Ege adalarıyla ilgili idi. Dördüncü maddeyle Osmanlı Devleti, Girit adası üzerindeki bütün haklarından vazgeçiyor, beşinci madde ile de Yunan işgali altındaki Ege

¹²⁷ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, C. I s. 399, Belge No: 466.

¹²⁸ **A.e.**, C. I s. 430, Belge No: 505.

¹²⁹ **A.e.**, C. I s. 358, Belge No: 435.

¹³⁰ Cevdet Küçük, **a.g.m.**, s. 47-49.

adaları konusunda büyük devletlerin (Almanya, Avusturya-Macaristan, İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya) karar vermelerini kabul ediyordu.

Londra Barışının imzalanmasından sonra İngiltere yeni bir düşünce ortaya attı. Bu düşünceye göre Çanakkale Boğazı'nın hemen ağzındaki Gökçeada ile Bozcaada Türkiye'ye geri verilmeli, öteki adalar ise Yunanistan'a katılmalıydı. Adalar sorunu güney Arnavutluk sorununa bağlanmalı ve bu iki sorun birlikte çözümlenmeliydi. Yani, güney Arnavutluk sınırını boşaltmasına karşılık olarak, Gökçeada ve Bozcaada dışındaki öteki Ege adaları Yunanistan'a bırakılmalıydı.

İngiltere, düşüncesini ortaya koyduktan sonra bunu kabul ettirmek için çalışmalara başladı. Bu tezi diğer büyük devletler kabul etmedi. Yalnız Fransa kabul edeceğini bildirdi. Buna rağmen İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey, 27 Eylül 1913 günü kendisini ziyarete gelen Yunanistan Kralına Gökçeada ve Bozcaada dışındaki adaların Yunanistan'a verileceğini söyledi.

1913 yılının Aralık ayında Ege adaları sorunu birdenbire kızıştı ve adeta bir kavgaya dönüştü. Bunun üzerine İngiltere fikrini kabul ettirmek için resmen harekete geçti. İngiltere bu görüşmelerini gizli tutuyordu. Ancak yapılan planlar ünlü Fransız gazetesi Le Temps tarafından ele geçirildi ve yayınlandı. Osmanlı Devleti bu olaylara sert tepki gösterdi. Ancak bu tepki sonucu değiştirmede. İngiltere çalışmalarına devam etti ve sonunda büyük devletlerin hepsini kendi fikrinde birleştirdi.

Büyük devletler, Ege adaları konusundaki ortak kararlarını 13 Şubat 1914'te Yunanistan'a, 14 Şubat 1914'te Osmanlı Devleti'ne bir nota ile bildirdi. Büyük devletlerin aldıkları karara göre, Gökçeada, Bozcaada ve Meis haricinde Yunanistan'ın işgali alındaki diğer adalar silahlandırılmamak ve askeri amaçlarla kullanılmamak şartıyla Yunanistan'a bırakılıyordu. Yunanistan'a adaların egemenliği değil sadece kullanma hakkı tanınıyordu.¹³¹

Osmanlı Devleti bu kararı şiddetle protesto etti. Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa, 15 Şubat 1914'te devletlere verdiği cevabî notada Osmanlı Devleti'nin çıkarlarının dikkate alınmamasından duyduğu üzüntüyü ve hayal kırıklığını dile getirdi. Gökçeada, Bozcaada ve Meis'in Osmanlı Devleti'ne iade

¹³¹ Ertan Köse, **Yunanistan ve Bitmeyen Kin**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 68.

edilmiş olmasını senet kabul ederek, diğer adalar hakkındaki haklı taleplerini elde etmek için gayret sarf edeceklerini bildirdi.¹³²

Yunanistan ise büyük devletlerin aldığı kararları 21 Şubat 1914'te kabul ettiğini bildirdi.¹³³ Bundan sonra Ege adaları meselesi yapılacak ikili antlaşmalar ile çözümlenmeye çalışılacaktı.

D- Muhacirlerin Sorunu

Balkan Savaşları cephede sürdürülen mücadelenin yanında tarihin en acımasız soykırımının yapıldığı savaşların başında gelmektedir. Balkan topraklarını Osmanlı'dan almak isteyen, Balkan ittifak devletleri (Sırlar, Yunanlılar, Bulgarlar, Karadağlılar) bu toprakların kontrolünü eline geçirmenin yanında burada yaşayan Müslüman nüfusu da etnik bir temizleme harekâtına girişti. Aslında bu etnik temizleme girişimlerinin tarihi, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'dan geri çekilme süreci ile başlamış ve Balkan Savaşlarında en üst seviyeye yükselmmişti. Bu etnik temizlik hareketinde Yunanistan'ın rolüne kısaca değinirsek muhacirlerin niçin göç etmek zorunda kaldıklarını daha iyi kavrayabiliriz.

Balkanlar'daki Yunan mezalimi 1821 Yunan ayaklanması ile başladı. Yunan ayaklanmasının kendine özgü niteliği, Müslümanların etnik temizliğe girişilmesi ve ulusal bir ayaklanma olarak diğer Balkan devletlerine model olmasıydı.

İlk Yunan isyanında, 1821 yılının Nisan ayında Yunanistan topraklarında yaşayan 20.000 Müslüman'ın büyük bir kısmı içlerinde kadınlar, çocuklar, yaşlılar olmasına rağmen hiç acımadan öldürüldü.¹³⁴ Yunanlı Başpiskopos Germanos'un ağzından çıkan ayaklanmanın sloganı "Hristiyanlara huzur, konsoloslara saygı, Türklere ölüm" idi.

Yunanlıların bu isyan hareketinde yaptıkları zulüm çok büyük boyutlardaydı. Örnek olarak Tropolitza'da (Tripoliçe) geçen bir olayda üç gün üç gece Türkler soykırıma uğramışlardı. İsyancıların liderlerinden Kolokotrenes'in "Kasabaya girdiğimde yukarı hisar kapısından başlayarak atımın ayağı hiç yere

¹³² Cevdet Küçük, **a.g.m.**, s. 52.

¹³³ Ertan Köse, **a.g.e.**, s.68.

¹³⁴ Justin McCarthy, **Ölüm ve Sürgün (Death and Exile)**, Çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1998, s. 8.

değmedi” dediği nakledilmektedir. Yani zaferlerini kutladıkları yol Müslüman cesetleri ile örtülmüştü.¹³⁵

Kanlı isyanlar sonucunda kurulan Yunanistan, Atik ve Mora ile bu kara parçasının çevresindeki Eğriboz yarımadası, Kuzey Sporad ve Kiklad takımadalarından oluşan topraklara sahipti. Bu sahanın nüfusu 1821 tarihi itibarıyla 938.765 idi. Ancak 1838 yılına gelindiğinde Yunanistan nüfusu 752.077 inmişti. Bu aradaki nüfus farkı bölgede yaşayan Türklerin öldürülmeleri ve göçe zorlanmaları neticesinde ortaya çıkan bir durumdu.¹³⁶

Balkan Savaşlarında Yunanlıların Türklere yaptıkları zulüm 1821 ve devam eden yıllardaki isyan hareketlerinden daha az dehşet verici değildi. Yanya’da bulunan bir Rum eczacının anlattıkları bu zulmün bir kanıtıydı.

“Her gece sekiz-on Türk Osmanlı kızını ağlata ağlata soymak, oynatmak, tehditle işkenceler ile onları meyus etmek... Helen oğullarına ne kadar neşeli bir zafer gururu bahşediyor... Yanya düştüğü zaman müşterilerimin kapılarını çalıp onları himaye etmek istediğimi belirtince, beni Osmanlı dostu bildikleri için mücevher, para ve aileleriyle evime geldiler. Bunlardan erkek olan yedi kişiyi su kuyusuna yuvarladım. Üç ihtiyar kadını boğazladım. Şimdi en müstesna dokuz metrese sahibim. Biri yüzbaşı hanımıydı ve hamileydi. Çırıl çıplak soyunup oynamak istemediği için tekmeledim, çocuğunu düşürdü. Bu uğursuz Türk yavrusunu yumurta kırar gibi ezdim... Diğer Türk kadınlarıyla mücevherlerinin yerini göstermek şartıyla ırzlarına tecavüz etmemek üzere bir anlaşma yaptım. Bütün mücevherler geldikten sonra anlaşmayı bozdum...”¹³⁷

Yunanlıların Balkan Savaşlarında uyguladıkları bir zulüm örneğine de Selanikli dükkân sahibi olan ve daha sonra Yunan ordusunda yedek subaylık yapan bir Yunanlının hatıra defterinden alıntılarla ifade edelim:

“Çocuklar kadınlar süngülerimizin parıltısını görünce derhal haçı öperek Hristiyan oluyorlar. Mutaassıp Türklerin kafalarını kasaturalarımızla vücutlarından ayırıyoruz... Uğursuz birer numune olan minare ve camiler derhal dinamitlerle havaya uçuruluyor... Alman gazeteciler yüzünden Türk esirleri aşıkâre

¹³⁵ A.e., s. 10-11.

¹³⁶ Nedim İpek, **İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler**, Serander Yayınları Trabzon 2006, s.80.

¹³⁷ Kadir Mısıroğlu, **Türk’ün Siyah Kitabı Yunan Mezalimi**, İstanbul 1997, s. 234-236.

boğazlayamıyoruz. Ama bir doktor ile yeni bir usul bulduk. Şişelerle dizanteri, tifo mikrop kütlerini bakkallara dağıttık. Müslüman müşterilerinin aldığı şeylere hemen bir iki damla katıyor. Hastalık alametleri başladığında o havaliyi kordon altına alıyoruz ne konsolos ne de gazeteci giremiyor. Bundan sonra kuvvetli zehirleri ilaç diye veriyoruz. Kıvrana kıvrana telef oluyorlar. Türk çocuklarına şeker satarken kolera mikrobi bulaştırıyoruz. Hemen ölüyorlar... Türkleri katlederken kurtulanlar bir camiye sığındılar... Camiinin dört tarafına gazyağı dökerek ateşleyince ikinci bir eğlenceye tesadüf ettik, kapıdan çıkanlar derhal süngüleniyordu... Kadınların saçlarından tutuşunca pervane gibi nasıl dans ettiğini görmeli. Hele Türklerin vücudu tutuştuktan sonra mısır kızartırken hâsıl olan çatırtılardan daha müthiş sedalar çıkıyor...’’¹³⁸

Balkan savaşlarında bu tür hadiseler pek çok kez meydana gelmiştir. Bu zulümlerin yapılması için ise model ortadaydı. Osmanlı ordusu çekilip gittiğinde, kentler, çarpışmadan komitalara teslim olur; komitalar da talana ve öldürmeye girişirlerdi. Arkadan düzenli ordular gelse de onlar, bu durumlara seyirci kalırdı.¹³⁹ Balkan Savaşlarında Müslümanlara yapılan mezalimleri sütunlarına taşıyan bazı Avrupa gazeteleri de vardı. Bunlarda birisi Belçika’nın önemli gazetelerinden “Le Soir” gazetesi idi.

Le Soir gazetesi Balkan Savaşları yıllarında Atina’dan aldığı bir mektubu yayınladı. Gazetede çıkan mektup:

“17 Teşrinisani tarihli mektubunuzu şimdi aldım. Brüksel’den Selanik’e kadar mektup ancak on iki günde bazen on beş- yirmi günde ulaşabiliyor. Bazen de Avrupa postası almaya muvaffak olamıyoruz. Medeniyet âlemiyle münasebetlerimiz kesilmiştir. Selanik artık Avrupa’da değildir. Adeta Afrika’ya nakil olmuş gibidir. Makedonya bugün İtalya’nın eski yazarlarından Dante’nin bile tasavvur edemeyeceği derecede hayalleri aşan bir takım mezalim ve felaketlere sahne oluyor. Savaş olayları malumunuzdur. Bulgarlar ile Sırp ve Yunanlıların Osmanlı kuvvetlerini nasıl uzaklaştırdığını biliyorsunuz. Fakat gazetelerin yazamadıkları şeyler ancak muzaffer orduların zulüm ve vahşetidir. Yunanlılar Bulgarlar ve Sırlar

¹³⁸ H. Yıldırım Ağanoğlu, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Balkanlar’ın Makus Talihi Göç”, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001, s. 66-67.

¹³⁹ Justin McCarthy, a g.e., s. 162.

geçtikleri havalide çocuk, kadın ihtiyar bütün Türkleri öldürüyorlar. Yunanlılar, Bulgarlar ve Sırlar kasabaları yaktıktan, cami ve minareleri yıktıktan sonra bütün Müslümanları yok ediyorlar. Bazı kazalarda hiçbir Müslüman, hiçbir cami ve hiçbir mesken kalmamıştır. Bulgar hududunda bulunan Cumayibala'dan Selanik'e kadar kendisini himaye eden komitacılar yanında gelmiş olan arkadaşlarımdan biri, geçmiş olduğu Cumayibala, Menlik ve Petriç kazalarında bütün Müslümanların öldürülmüş olduğunu naklediyor. Yollar cesetler ile doludur. Bugün bile müthiş bir haçlı muharebesi karşısında bulunuyoruz. Bu muharebe Müslümanları ortadan kaldırmak maksadıyla vuku bulmaktadır. Bütün memleketin Hristiyanlarda kalması için ittifakla Müslümanların tamamının ortadan kalkmasını arzu eylemektedirler. Bu surette hâkim millet tamamen mahvedilerek Osmanlı hâkimiyetine son verilmektedir. Selanik'te yabancı gazete muhabirleri bulunduğu halde birkaç gün evvel bir gece içinde yüz elli Müslüman'ı öldürdüler. Bu Müslümanlar sığınacak yer bulamadıklarından kahvehanede yatıyorlardı. Avrupalı devletler bu duruma karşı sessiz. Yakın bir zamana kadar Osmanlı Avrupası'nda hiçbir Müslüman kalmayacağına emin olabilirsiniz".¹⁴⁰

Balkan Savaşları sonucunda yapılan zulümler karşısında Müslümanların büyük bir kısmı hayatını kaybetmiş, hayatta kalabilenler ise asırlardır yaşadıkları bu toprakları terk etmek zorunda kalarak göç etmişti.

Balkan Savaşlarında göç eden muhacirlerin sayıları eldeki kaynaklara göre farklılıklar göstermektedir. Ahmet Maranki, yazdığı *Balkan Mezalimi* kitabında bu sayıyı 1912–1913 yıllarını esas alarak 440.00 olarak belirtmiştir.¹⁴¹ Justin McCarthy'nin, *Ölüm ve Sürgün* eserinde verdiği nüfus tablolarını esas alırsak 1911 senesinde Osmanlı'nın elinde bulunan Rumeli'nin Müslüman nüfusu 2.315.915 kişidir. Oysa Balkan Savaşları sonrası bu topraklar üzerinde kurulan ülkelerdeki (Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya) nüfus sayımlarında bu sayı 870.114 kişidir. Fark 1.445.179 olarak görülmektedir. Bu bütün Balkan toprakları için geçerli olan bir rakamdır. Bu bütünlüğün içinden sadece Yunanistan'ı incelersek Yunanistan'daki Balkan Savaşları öncesinde yaşayan Müslümanların sayısı 746.785 iken Balkan

¹⁴⁰ Ali Balkan Metel, *Anadolu'da ve Kıbrıs'ta Yunan-Rum Mezalimi*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul 2001, s. 58-59

¹⁴¹ Ahmet Maranki, *Balkan Mezalimi*, Timaş Yayınları, İstanbul 1993, s. 285.

Savaşları sonrasında bu sayı 124.460 kişiye düşmüştür. Savaş esnasında bu topraklardaki nüfus 622.025 kişi azalmıştır.¹⁴²

Belirttiğimiz bu rakamlar genel kayıplardı. Bu kişilerin ne kadarının göç ettiğini ne kadarının öldürüldüğünü kesin olarak tahmin edemeyiz. Ancak McCarthy'nin yapmış olduğu demografik analiz metotlarıyla Balkan harpleri sonucunda katledilen nüfusun 632.408 kişi olduğunu söyleyebiliriz. Göçleri de 1912–1926 yılları arasında ele alırsak göç eden muhacir sayısı da 812.271 dir.¹⁴³

Osmanlı Devleti'nde Bahriye Nazırı Cemal Paşa ise yazdığı hatıratında Balkan Savaşlarında çoğu çocuk, kadın ve yaşlılardan oluşan 500.000 Müslüman'ın öldürüldüğünü ileri sürmektedir.¹⁴⁴

Balkan Savaşları, Müslüman nüfusun azalmasına (Bu azalmaya, öldürülmeler, açlık, hastalıklar ve göç etme neden olmuştu) ve bu bölgelerde Hristiyan nüfusun fazla olduğu devletlerin kurulmasına sebep oldu.¹⁴⁵ Bu belki de bütün bu zulümlerin sonucunda elde edilmek istenenin kendisiydi.

Balkan Savaşlarında verilen rakamlar birbirinden farklı olsa da Balkanlar'daki Müslümanların uğradıkları zulümler ortadadır. Balkanlar'da yaşayan nüfus büyük oranda katledilmiştir. Hayatını kurtaranlar ise her şeylerini bırakarak Osmanlı Devleti'nin elde kalan topraklarına sığınmak için göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç eden insanlar her şeyden yoksundurlar. Yollarda çeteler ile karşılaşmamışlar ise ancak canlarını kurtarabilmişlerdir. Bu insanlık ayıbı, tüm dünya tarafından sanki yok kabul edilmektedir. Bu Türklere ve Müslümanlara karşı yapılan en büyük haksızlıkların başında gelmektedir. Ancak Balkanlar'da Müslümanlara yapılan zulümler Balkan Savaşları ile sınırlı değildir. Yapılan bu zulümler I. Dünya Savaşında da devam edecektir.

E- Balkan Savaşlarında İngiltere - Yunanistan İşbirliği

Balkan savaşlarının başlamasıyla birlikte Balkan devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı üstünlük kurması, Avrupa'da büyük bir sevinçle karşılanmıştı.

¹⁴² Justin McCarthy, **a.g.e.**, s. 190.

¹⁴³ H.Yıldırım Ağanoğlu, "Osmanlı Döneminde Rumeli'den Türk Göçlerinin Genel Değerlendirmesi", **Türklerin Rumeli'ye Çıkışının 650. Yıl Dönümü 650. Yıl Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul 2002, s. 63.

¹⁴⁴ Cemal Paşa, **Hatıralar (İttihat ve Terakki I. Dünya Savaşı Anıları)**, Yayına Hazırlayan: Behçet Cemal, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1977.

¹⁴⁵ Justin McCarthy, **a.g.e.**, s. 148.

Özellikle İngiltere 18. yüzyıldan itibaren elinde bulundurduğu Akdeniz havzasının güvenliğini sağlamak istiyordu. Bunun için kendisine Akdeniz’de müttefik arayışlarına girişti. Yunanistan başbakanı Venizelos, İngiltere çıkarları için her zaman hizmet edebilecek bir müttefikti. Adalar meselesini Yunanistan lehine çözmeye çalışan İngiltere ileride bu adaları kendi menfaatleri için kullanmayı düşünmüştü. Venizelos ise Yunanistan’ın, Megali İdea hayaline ulaşabilmek için güçlü bir devlete ihtiyacı olduğunu biliyordu. Bu güçlü devlet Yunanistan için İngiltere’den başkası olamazdı.

1912 yılında henüz Balkan savaşlarının patlak verdiği günlerde (10 Kasım 1912) Venizelos Hükümetinin temsilcisi olan John Stavridis, zamanın İngiliz maliye bakanı olan Lloyd George ile görüştü ve ona Balkan savaşları hakkında neler düşündüğünü sordu. Lloyd George “Bu gece temsilcilerinden aramızda olan müttefiklerin şerefine ve Türk’ün Avrupa’dan atılması için içiyorum!... Sizler... 1897’nin anılarını silip süpürdünüz; gerektiği gibi silahlandığınız, eğitildiğiniz ve yönetildiğiniz zaman neler yapabileceğinizi gösterdiniz. Şimdi sizinle fetihleriniz arasına kimsenin girmesine izin verilmeyecektir... Girit’i şimdiden kendinize ait sayabilirsiniz. Girit’i almanızı engellemek için İngiltere ne bir kurşun atacak ne de tek bir gemisini harekete geçirecektir.”¹⁴⁶ dedi.

Yunanistan’ın genç temsilcisi Stavridis, daha sonra Lloyd George ile kurduğu dostluğu ilerletmeyi başardı böylece Yunanistan’a bir koruyucu kazandırdı. Diğer yandan o dönemin İngiltere deniz Bakanı Churchill, Yunanistan’ın İngiltere deniz kuvvetlerine sağlayabileceği kolaylıkları planlıyordu.

Churchill’e göre İngiltere’nin savaş veya barış döneminde donanmasını Akdeniz’de kullanacağı bir üsse ihtiyacı vardı. Bu üs, Kafelonya adası olabilirdi. Buna karşılık İngiltere Yunanistan’a Balkan savaşları sonunda hâlâ çözümlenemeyen Selanik ve Ege adaları konusunda yardımda bulunulacaktı. Churchill’in diğer teklifi ise Kıbrıs’ın Yunanistan’a verilmesi idi.

Stavridis bütün bu olanları çok iyi takip ediyor. Churchill’in tekliflerini daha da genişletmeye çabalıyordu. Stavridis’e göre: “Büyük Yunanistan ile yapılacak genel kapsamlı bir antlaşma, İngilizlere, bütün gemilerini düşmana karşı bir savaşta

¹⁴⁶ Michael Llewellyn Smith a.g.e., s. 21.

kullanma olanağını sağlayacak, denizlerdeki polislik ve İngilizlerin ticaretini korumak ödevini de Yunanistan'a bırakmış olacaktı. Yunanistan donanmasını güçlendirmeyi, İngiltere'nin önderliğinde yeni gemiler yapmayı, her konuda İngiltere ile birlikte davranmayı taahhüt etmeli idi.”¹⁴⁷

Burada Yunanistan'ın yeni dış politikası artık belirmiş oldu. Yunanistan hayalleri için bundan sonra İngiltere'ye dayanacak ve onun desteğine karşılık bir polis gibi İngiliz efendisinin haklarını, çıkarlarını kollayacaktı.

Stavridis, hemen Atina'ya bir haber göndererek Venizelos'u Londra'ya çağırdı. Venizelos, 12 Aralık 1912 günü Londra'ya geldi. Venizelos artık İngiliz yanlısı politikasının temellerini atmıştı. Venizelos ve Stavridis 16 Aralık 1912 Pazartesi günü Argostoli (Kefalonya adası)-Kıbrıs pazarlığını konuşmak üzere Lloyd George ile buluştu. Sonraki günlerde Churchill ile de görüşeceklerdi.¹⁴⁸

29 Ocak 1916 da Churchill, Lloyd George, Prens Louis, Venizelos, Stavridis Avam kamarasında buluştu. Churchill, Yunan donanmasının rolü üzerinde hazırlamış olduğu muhtıranın kopyalarını Venizelos ve Stavridis'e verdi. Venizelos bu gizli antlaşmayı Kral George'a bildirmek için sabırsızlanıyordu.

Bu görüşmede Lloyd George ile Venizelos arasında güçlü bir dostluk kuruldu. İki tarafta birbirlerini etkilemiş ve birbirleri üzerinde karşılıklı saygı uyandırmışlardı. Lloyd George İngiltere'de politika sahnesinde kaldığı sürece dostu Venizelos'u ve Yunanistan'ı korumak için gayret sarf edecekti.¹⁴⁹

Lloyd George daha sonraki yıllarda İngiltere'de başbakan olacaktı.

F- Kral Konstantin'in Tahta Çıkışı

Yunanistan Venizelos'un iktidara gelmesinden sonra çok büyük bir değişim göstermiş ve kısa süre içersinde topraklarını büyük oranlarda genişletmişti. 1913 yazına gelindiğinde Yunanistan Akdeniz'de önemli bir konumdaydı. Yunanlıların

¹⁴⁷ A.e., s. 24-25.

¹⁴⁸ İngiltere Maliye Bakanı Lloyd George, Venizelos, Stavridis ve İngiltere Bahriye Bakanı Churchill'in hazır bulunduğu toplantıda (Ocak 1913), Kafelonya Adası'nda bir üs karşılığında Kıbrıs'ın Yunanistan'a verileceğini söylemiş, ancak o sırada Londra'da bulunan dışişleri Bakanı Streit; “Bu Yunanistan'ı İngiliz arabasına koşmak olur” diyerek öneriye karşı çıkmıştı. Venizelos öneriyi prensip olarak kabul etmesine rağmen, bir karar alınmamış ve öneri sonuçsuz kalmıştı. Bu konu hakkında daha geniş bilgi için bkz. Yusuf Ziya Hoca'nın, “Birinci Dünya Savaşı'nda Kıbrıs (1914-1918)”, **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1989, s. 427.

¹⁴⁹ Michael Llewellyn Smith, a.g.e., 26-27.

hayali olan Megali-idea romantik bir milliyetçilik halinden çıkıp ulaşılabilecek durumda gözüküyordu.¹⁵⁰

Venizelos, Yunanistan'ı sosyal ve siyasî gerilimlerden, çekişmelerden uzak tutmuş, ordu, saray ve hükümet arasında güçlü bir işbirliği sağlamıştı.

Ancak Yunanistan'daki bu istikrar ortamı çok uzun sürmedi. 18 Mart 1813 de Kral I. George Selanik'te bir akıl hastası tarafından öldürüldü. Bunun üzerine Kral George'nin yerine büyük oğlu Konstantin¹⁵¹ tahta oturdu. Yunanistan'da artık yeni bir dönem başlıyordu.

Yeni kral Konsatantin'e son Bizans İmparatoru XI. Konstantin Paleologos'un halefıymiş gibi XII. Konstantin sıfatı verildi. Konstantin askeri eğitimini Berlin'de almış ve Alman disiplininin, Alman düşüncesinden etkilenmişti. Konstantin'in eşi Alman İmparatoru II. Wilhem'in kız kardeşi Sofia idi.¹⁵²

Kral Konstantin tahta çıkmadan önce Balkan savaşlarında görev almış ve Venizelos kadar halkın sevgisini kazanmıştı.¹⁵³

¹⁵⁰ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 108.

¹⁵¹ Yunanistan Kralı I. George ile Kraliçe Amelya'nın en büyük oğlu olarak 3 Ağustos 1868 yılında Kopenhag'da doğdu. Atina ve Almanya'da askerlik eğitimi gördü. Kaiser II. Wilhelm'in kızkardeşi Sofia ile evlendi. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Teselya'da bulunan Yunan ordularına komuta etti. Yenilginin suçu ona yüklendi. 1900 yılında orduda yüksek rütbedeki bir göreve atanması onun 1909 yılındaki Gudi askerî darbesinden sonra istifa etmek zorunda kalmasına sebep oldu. 1911 yılında başbakan Elefterios Venizelos tarafından başkomutanlığa getirildi. 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında Yunan ordularının onun komutası altında olması, 1913 yılında babası I. George'un ölümü üzerine tahta çıktığında ona azımsanmayacak bir destek sağladı. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine Yunanistan'ın hangi tarafta yer alacağı konusunda Venizelos ile görüş ayrılığına düştü. Venizelos, İtilaf Devletlerinden Konstantin ise tarafsızlıktan yanaydı. Bu anlaşmazlıklar ülkede bölünmeye sebep oldu. Bu mücadelelerin sonunda Venizelos, 1916 da Selanik'te bir hükümet kurdu ve İtilaf Devletleri'nin yardımlarıyla Konstantin'i 1917 Haziran'ında ülkeden çıkardı. Konstantin görevinden resmen ayrılmamıştı, sadece yerine oğlu Alexandr'ı bırakmıştı. Aleksander'ın Ekim 1920'de ölümünden ve Venizelos'un Kasım seçimlerindeki sürpriz yenilgisinden sonra, hileli bir oylamanın hemen ertesinde Aralık 1920'de tahtına tekrar döndü. 1922'de Yunan ordularının Küçük Asya'da yenilmesinden sonra Albay Nikolaos Plaistiras tarafından tahttan indirildi. Yerine büyük oğlu II. George geçti. Kral Konstantin Palermo kentinde 1925 yılında öldü (Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 269).

¹⁵² Murat M. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 60.

¹⁵³ Alexander Anastasius Pallis, **Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922)**, Çev. Orhan Azizoğlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s. 19.

II. BÖLÜM

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN İLK YILLARINDA YUNANİSTAN

A- I. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ AVRUPA

Birinci Dünya Savaşı öncesinde İtalya'nın millî birliğini kurması ve özellikle Almanya'nın güçlenmesi, Avrupa'da kurulan dengeleri derinden sarstı. 1908–1909 Bosna Hersek buhranı ve 1912–1913 Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı'nı tetikleyen olaylar oldu. Ayrıca Almanya'nın güçlenmesi ve milli birliğini tamamlayan İtalya ile birlikte sömürge yarışına girmesi özellikle İngiltere ve Fransa'yı tedirgin etti. Bunun sonucu olarak da Avrupa'da devletler kendi aralarında bloklaştı. Bu bloklaşmalar silahlanmayı tetikledi ve ortaya çıkan bu gergin ortam bir çatışmayı kaçınılmaz hale getirdi. Avrupa'daki bu ittifaklar şöyle belirlendi: Üçlü İttifak Devletleri (Merkez Devletler), Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya (1883). Bu gruba savaş başladıktan sonra Osmanlı Devleti ve Bulgaristan da katıldı. Ancak İtalya savaş başladıktan sonra İtilaf Devletlerinin yanında yer aldı. İtilaf Devletleri, İngiltere, Rusya ve Fransa idi (1907). Sonradan bu gruba Sırbistan, Japonya, İtalya, Amerika Birleşik Devletleri, Romanya ve Yunanistan katıldı.

B- 1914- 1916 YILLARI ARASINDA YUNANİSTAN

1- 1914 yılında Yunanistan'daki Gelişmeler ve İttifak Çabaları

Birinci Dünya Savaşı, 28 Haziran 1914 günü Avusturya Macaristan veliahdı Arşidük François Ferdinand'ın Saraybosna'da bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ile tetiklendi. Bundan sonra Avusturya ve Sırbistan arasındaki ilişkiler iyice gerildi ve Avusturya, 23 Temmuz 1914'te Sırbistan'a verdiği 48 saatlik bir sürenin ardından, 28 Temmuz'da Belgrat'ı bombalayarak Birinci Dünya savaşını başlattı.¹⁵⁴ Savaşın başlamasından çok az bir süre sonra tüm dünya devletlerinin savaş ilanları birbirini takip etmeye başladı.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Fair Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 99-103.

¹⁵⁵ Almanya, 1 Ağustos 1914'te Rusya'ya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya, 4 Ağustos'ta Belçika'ya savaş ilan etti. Bunun üzerine harekete geçen İngiltere Almanya'ya 4 Ağustos 1914'te savaş ilanında bulundu. Avusturya ise 6 Ağustos 1914 tarihinde Rusya'ya savaş ilan edecekti (Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 101-105).

1) Almanya - Yunanistan İlişkileri

Birinci Dünya Savaşı'nda merkezi güçlerin lideri olan Almanya, Avusturya'nın Sırbistan'a 23 Temmuz 1914 tarihinde verdiği ultimatomdan sonra hemen harekete geçerek Yunanistan'a çıkacak bir askeri çarpışmada tarafsız kalmasını önerdi. Çünkü Almanya, Avusturya'nın Sırbistan'a saldırması anında Yunanistan'ın da Sırbistan ile yaptığı anlaşma¹⁵⁶ uyarınca savaşa katılmasından korkuyordu. Yunan dışişleri bakanı Almanya'nın 23 Temmuz 1914'te çektiği bu ultimatomu, 28 Temmuz 1914'te karşılık verdi. Streit¹⁵⁷ bu karşılıklı Yunanistan bir Avusturya-Sırp çatışmasına katılmayacak ve barış lehinde çalışmaktan da geri durmayacaktır, dedi.

Almanya için Yunanistan'ın savaşın dışında kalması çok önemliydi. Zira Almanya yeni bir düşman kazanmayı ve müttefiki Osmanlı Devleti'nin tehdit edilmesini istemiyordu. Yunan dışişleri bakanı Streit'in bu cevabından sonra Alman İmparatoru, Yunan Kralı Konstantin'e bir telgraf çekip, Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne saldıracağı ile ilgili duyumlar aldığını, böyle bir hareketten kesinlikle sakınılması gerektiğini bildirdi.¹⁵⁸

Kral Konstantin'in bu telgrafa verdiği cevap ise şöyleydi: “Ülkeme, dolayısıyla bana karşı ileri sürülen, yalan isnatları reddetmek imkânını bana verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Bizim barışçıl duygularımız yalnız bir gösterişten ibaret değildir ve bunu bilhassa Osmanlı Devleti'ne karşı gösterdik. Eğer ateşli yurtseverler Osmanlı tebaasından olan Rumlara mektuplar yazıp onlara bizim saldıracağımızı haber vermişlerse bunda benim hiçbir suçum yok. Biz hiçbir vakit Çanakkale'ye veya başka bir yere karşı saldırıyı düşünmedik. Maceracılık benim siyasetimde yoktur... Biz elde ettiklerimizi korumak ve geliştirmek istiyoruz... Osmanlı Devleti adalar konusunda bize karşı durumdadır. Venizelos bugünlerde

¹⁵⁶ Bu antlaşma 1 Haziran 1913 günü Yunanistan ile Sırbistan arasında Selanik kentinde yapılmış bir ittifak antlaşması idi. Antlaşma I. Balkan Savaşının sonunda çıkan anlaşmazlık evresinde Bulgaristan'a karşı yapılmıştı. Antlaşma 10 maddeden ibaretti. Antlaşmada taraflar ellerindeki toprakları karşılıklı olarak garanti etmişler, ve kendilerinin kışkırtması olmaksızın iki taraftan biri saldırıya uğrarsa bütün güçleriyle birbirlerine yardım edeceklerini karara bağlamışlardı. Daha geniş bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 683; Yusuf Hikmet Bayur **a.g.e.**, C. II, Kısım II. s. 380-381.

¹⁵⁷ 1914 yılında Yunan Dışişleri Bakanı.

¹⁵⁸ Alman İmparatoru ve Yunan Kralı arasındaki bu haberleşmeler Birinci Dünya Savaşının başında (Temmuz 1914) olmuştur. Bu zaman dilimi Osmanlı ile Yunanistan arasında Ege Denizindeki adalar yüzünden gerginliklerin, savaş söylemlerinin olduğu günlerdir.

Brüksel’de Osmanlı sadrazamı ile buluşacak ve adalar meselesini konuşacaktır. Bizi bu işte desteklemenizi majestenizden diliyorum.”¹⁵⁹

Ancak Kral Konstantin’in belirttiği Venizelos ile Said Halim Paşa görüşmesi gerçekleşmedi.

2) Venizelos’un İttifak Çabaları

Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması üzerine o dönemde adalar meselesi yüzünden problemler yaşadığı komşusu Yunanistan’ın savaş karşısındaki tutumunu öğrenmek istedi. Osmanlı Devleti’nin Yunanistan elçisi, Galip Kemali Söylemezoğlu, 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya’nın Fransa ve Rusya’ya savaş ilanından bir gün sonra Atina’da Venizelos ile görüştü, Venizelos kendisine Yunanistan’ın kesinlikle savaşta tarafsız kalacağını, yalnız Bulgaristan Devleti seferberlik ederse Yunanistan’ın da seferberlik ilan edeceğini bildirdi.¹⁶⁰

a- İtilaf Devletleri ile İttifak Girişimi

Venizelos, Galip Kemali Bey’e kesinlikle tarafsız kalacağını beyan etmesine rağmen gerçekte hiç de böyle düşünmüyordu. 18 Ağustos’ta çağırıldığı İngiltere ve Fransa elçilerine İtilaf Devletlerinin yanında yer alma arzusunu açıkladı. Başlangıçta İtilaf Devletleri Venizelos’un teklifini memnunlukla karşıladılar, ancak Osmanlı ve Bulgaristan ile görüşmelerini tehlikeye atmamak için bunu kabul etmediler.

Bu teklifin içeriği şöyleydi:

“Venizelos, Yunan deniz ve hava kuvvetlerini İtilaf’ın emrine vermeye hazır olduğunu, 250.000 kişilik bir ordu toplayabileceğini, gerekirse iç intizamı muhafaza için Mısır’a 50.000 kişi gönderebileceğini, ancak Bulgaristan, Sırbistan’a saldırırsa anlaşması gereği savaşa gireceğini ve İtilaf Devletlerinden yardım ümit ettiğini ifade ediyordu.”¹⁶¹

Venizelos’un bu anlaşma teklifine İngiltere’nin cevabı olumsuz oldu. Cevapta: “Öyle sanıyoruz ki Osmanlı Devleti tarafsızlıktan ayrılmadıkça Yunanistan da tarafsız kalabilir. Eğer Osmanlı Devleti tarafsızlığı bırakırsa İngiltere, Yunanistan ile ittifak kurabilir.” Fransa’nın teklife verdiği cevapta, İngiltere’ninki gibi oldu.

¹⁵⁹ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C.II, Kısım III, s. 272-273.

¹⁶⁰ Galip Kemali Söylemezoğlu, **Hatıratı (1913-1916)**, Türkiye Yayınevi 1946, s. 208.

¹⁶¹ Kamuran Gürün, **Savaşın Dünya ve Türkiye**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1986, s. 75.

Yunanistan Bakanlar Kurulu 28 Ağustos'ta kralın başkanlığında toplandığında Venizelos ve bazı bakanlar İngilizlerin yanında harbe girmek istediklerini ifade ettiler. Bunun üzerine toplantıda bulunan Dışişleri Bakanı M. Streit böyle bir karar alınırsa istifa edeceğini bildirdi. Toplantıda sert tartışmalar yaşandı. Kral Konstantin, Streit'in düşüncesinde olduğunu söyleyerek konuyu kapattı.¹⁶²

Bu toplantıdan sonra Kral Konstantin ile Venizelos arasında derin bir fikir ayrılığı ortaya çıktı. Bundan sonra Yunanistan'da savaşa İtilaf Devletlerinin yanında girmek isteyen Venizelos ile savaşta tarafsız kalmak isteyen Kral Konstantin arasında büyük bir siyasî mücadele başlayacaktı.

b- Balkan Devletleri ile İttifak Girişimi

Venizelos, İtilaf Devletleri tarafından teklifinin red edilmesi üzerine Balkan Devletleri ile bir ittifak için harekete geçti. Balkan devletlerinden ilk olarak Sırbistan'a yaklaşarak, Bulgaristan, Yunanistan'a saldırırsa aradaki antlaşma gereği Sırbistan'ın Yunanistan'a 100.000 kişilik bir ordu gönderip gönderemeyeceğini sordu. Avusturya ile savaş halinde olan Sırbistan bu yardımı yapamayacağını Venizelos'a bildirdi.

Venizelos, Sırbistan'dan aldığı bu cevaba rağmen Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan arasında bir birlik kurma çabalarına devam etti. Venizelos'un bu çabalarını İngiltere de destekledi. İngiltere Deniz Bakanı Churchill 31 Ağustos 1914 tarihinde Balkan devletlerinin liderlerine birer mektup yazdı. Bu mektuplarda Bulgaristan, Sırbistan, Romanya, Karadağ ve Yunanistan'ın bir konfederasyon kurması isteniyordu. İngiltere bu kurulacak konfederasyonun Osmanlı Devleti ve Almanya için bir tehdit unsuru olabileceğini planlıyordu.¹⁶³

Diğer yandan bu birlik girişimlerinde Bulgaristan'ı kazanmak için ona II. Balkan Savaşında kaybettiği topraklarının önemli bir kısmını geri vermek gerekecek ve bu da Sırbistan ile Yunanistan'a büyük fedakârlıklar yükleyecekti. Bunu ne Yunanistan ne de Sırbistan göze alabilirdi. Yunanistan fedakârlık yapmasını belirten bir teklifi de Romanya'dan almıştı. Bükreş'te bulunan Yunan elçisi Atina'ya gönderdiği bir telgrafında Romanya Başbakanı Brătianu'nun teklifini ilettili. Britaino:

¹⁶² Yusuf Hikmet Bayur a.g.e., Cilt III, Kısım I, s. 455-456.

¹⁶³ David Fromkin, **Barışa Son Veren Barış**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 1989, s. 65.

“Bulgaristan'a karşı saldırgan görülebilecek her türlü siyasetten sakınmak gerekir. Balkan devletlerinin menfaatleri, aralarında süreli bir anlaşmadır. Önce Bulgarların bu anlaşmaya katılmalarını sağlamaya çalışmalı, sonra bu yol bir başarıya götürmezse onlara karşı baskı düşünülebilir. İki Slav devleti olan Sırbistan'la Bulgaristan'dan birincisinin ikincisine taviz vermesi işinde aracılık etmek Rusya'ya düşer bizlere değil. (Bundan sonra Bulgaristan'ın İstanbul'a yaklaşmasının zararları hakkında daha önce anılmış düşünce gelir). Eğer Rusya, Sırbistan'la Bulgaristan'ın arasını bulabilirse Romanya ile Yunanistan da bu son devlete yapacakları hafif tavizleri inceleyebilirler. Şimdiye kadar büyük devlet zümreleri arasındaki denklik küçük devletleri koruyordu. Bundan sonra Balkanlılar arasındaki kuvvetler denklığı üzerine kurulmuş, samimi bir birlik ve hele Yunanistan'la Romanya arasında yakınlık çok istenilecek bir yöndür”.

Venizelos'un bu teklife verdiği cevap bize bir ipucu vermektedir. Venizelos, Bulgaristan'a verilecek tavizler hakkında sakıncalar ileri sürüp, genel olarak Bratiano gibi düşündüğünü, ancak Bulgaristan'ın büyümesiyle, Yunanistan arasında bu gün var olan denkliğin bozulacağını bunu istemediğini ve 1913'de kazandığı yerlerden bir şey feda etmeyeceğini, yani Bulgarlara toprak tavizi veremeyeceğini bildirdi. Bundan sonra şu düşünceleri ileri sürdü: Yunanistan'ca bu yolda yapılacak fedakârlıkları mazur göstermek için başka bir yönde menfaatler elde etmemiz ihtimali de ileri sürülemez, çünkü Osmanlı Devleti'ndeki Rumların dağılık durumu orada bize yeter bir taviz kazandıramaz.¹⁶⁴

Venizelos'un Romanya başbakanı Bratiano'ya 17 Kasım 1914 tarihinde gönderdiği cevabın son cümlesi çok önemlidir. Venizelos, burada Osmanlı coğrafyasında yaşayan Rumların toplu olmadığını bu yüzden oralardaki nüfusu ileri sürerek isteyebileceği herhangi bir toprak talebinden başarı ummadığını dile getirmiştir. Venizelos'un söylediği bu sözlerden 1914 yılında Anadolu'dan toprak alma gibi bir düşüncesinin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

¹⁶⁴ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, Cilt III, Kısım I, s. 456.

3) Adalar Meselesi

Balkan Savaşlarının sonunda Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında bir sorun olarak kalan ve nihai sonucu belli olmayan Ege adaları meselesi 1914 yılında Yunanistan siyasetini meşgul eden önemli konulardan biri durumundaydı.

Daha öncede bahsettiğimiz gibi Osmanlı ile Yunan devletleri arasındaki adalar meselesi büyük devletlerin aracılığı ile çözüme kavuşturulacaktı. Ancak bunda başarılı olunamadı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti aldığı ani bir kararla, meselenin Yunanistan ile doğrudan yapılacak görüşmelerle çözüme kavuşturulmasını düşündü.

Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa, 15 Şubat 1914'te Atina Büyükelçisi Galip Kemal Bey'e gönderdiği bir yazıda, Yunanistan ile bazı adaların mübadelesinin düşünüldüğünü, eğer teklif Yunanistan tarafından prensip olarak kabul edilirse, Menteşe Adaları'ndan hangilerinin verilebileceğinin daha sonra tespit edileceğini bildirerek Galip Bey'den bu konuda teşebbüste bulunmasını istedi. Said Halim Paşa, 21 Şubat 1914'te büyük devletler başkentlerindeki Osmanlı elçilerine de bir genelge göndererek, Osmanlı Devleti'nin adalar sorununu doğrudan Yunanistan ile görüşmek kararında olduğunu bildirdi. Elçilerin artık adalar konusunda devletler nezdinde herhangi bir girişimde bulunmamalarını istedi. Böylece adalar meselesi yeni bir aşamaya girmiş oldu.¹⁶⁵

24 Şubat 1914'te Yunan elçisi ile görüşen Sadrazam Said Halim Paşa, Midilli, Sakız gibi adaların Yunanistan'a bırakılmasını haksızlık olarak gördüklerini ve bunu ikili görüşmeler ile düzeltmek istediklerini bildirdi. Bu teklifi alan Yunan elçisi böyle bir yetkisinin bulunmadığını ifade ederek sadrazamın yanından ayrıldı.

Bu teklife ilk önceleri Avrupalı devletler tepki gösterecekler de Avrupa'daki gergin ortamdan dolayı bir Osmanlı-Yunan savaşının çıkmasını göze alamadılar ve bu teklife olumlu yaklaşılmaya mecbur kaldılar.¹⁶⁶ Diğer taraftan Yunanistan Osmanlı Devleti'nin bu teklifinden çekinerek gerekli tedbirleri almayı da ihmal etmedi, Karaburun'daki büyük toplardan bir kısmını Midilli ve Sakız'a gönderdi.¹⁶⁷

Adalar meselesinin gündemde olduğu bir dönemde göçmenler sorunu da ortaya çıkınca Yunanistan ve Osmanlı ilişkileri iyice gerildi. Bu gergin hava

¹⁶⁵ Cevdet Küçük, **a.g.m.**, s. 53.

¹⁶⁶ Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, C.I, s. XXX.

¹⁶⁷ Galip Kemali Söylemezoğlu **a.g.e.**, s. 164.

içerisinde Dr. Dillion adlı bir gazeteci, Sadrazam Said Halim Paşa ile Venizelos arasında irtibatı sağlayarak görüşme ortamı hazırlamaya çabalıyordu.¹⁶⁸

Yunanistan'ın bu dönemdeki diğer bir endişesi ise Osmanlı Devleti'nin siparişi üzerine İngiltere'de inşa edilen Reşadiye gemisinin 1 Ağustos 1914'te teslim edileceğinin bildirilmesiydi. Ayrıca sipariş edilen diğer gemi Sultan Osman da sonbaharda teslim edilecekti.¹⁶⁹ Bu zırhlılar Osmanlı Devleti donanmasına büyük güç katacaklar ve Yunanistan'ın Ege'deki üstünlüğü sona erecekti. İşte bu şartlar altında Venizelos, Said Halim Paşa ve Dâhiliye Nazırı Talat Paşa ile görüşmeye çok istekliydi.

Sadrazam Said Halim Paşa, bu görüşme işini biraz ağırdan almaya başlayınca Venizelos, görüşme günü saptanmadan 21 Temmuzda Atina'dan ayrıldı. Venizelos yola çıktıktan iki gün sonra Avusturya, Sırbistan'a ultimatomen verdi. Venizelos buna rağmen geri dönmedi ve Brüksel'den Münih'e geçti. Orada Kral Kostantin'den iki gizli mesaj aldı.¹⁷⁰

Kralın bu mesajlarından sonra 28 Temmuz 1914'te Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş açtığı duyuldu. Venizelos, bunun üzerine derhal hareket ederek Atina'ya geri döndü.

Atina'ya döndükten sonra da Venizelos, Said Halim Paşa ile görüşme yolları aramaya devam etti. Venizelos, ilk olarak sadrazam ile Gökçeada civarlarında bir görüşme yapmak istedi.¹⁷¹ Sadrazam bu bunalımlı günlerde İstanbul'dan ayrılamayacağını Venizelos'a bildirerek, Osmanlı Devleti ile Yunan delegeleri

¹⁶⁸ Dillion'un aracılık etmeye çalıştığı bu dönemde (Haziran-Temmuz 1914) Yunan hükümeti bir yandan Amerika'dan savaş gemileri satın almayı ve böylelikle Osmanlı'nın birkaç ay sonra İngiltere'den gelecek gemiler sayesinde sağlayacağı üstünlüğü bertaraf etmeyi düşünmekte, diğer yandan da bir anlaşma zemini bulmak istediğiydi.. (Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. II, Kısım III., s. 267).

¹⁶⁹ İngiltere'de inşa edilen Reşadiye ve Sultan I. Osman, dönemin en güçlü yeni dretnot savaş gemileri idi. Bu gemilerin Osmanlı Donanmasına katılması Osmanlı Devleti'ne büyük güç sağlayacaktı. Ayrıca bu gemiler sadece Ege'de Yunanistan için bir tehdit unsuru değildi. Birinci Dünya Savaşı öncesi İngiltere'nin Almanya üzerinde, yedi dretnotluk bir üstünlüğü vardı. Birinci Dünya Savaşı'nın kısa süreceği umulduğundan, savaşın sonuna kadar yenilerinin yapılabileceği de düşünülmüyordu. Eğer bu gemiler Almanların veya müttefiklerinin eline geçerse İngiltere aleyhine güç dengesi bozulabilirdi. Bu gibi düşüncelerden dolayı İngiltere, I. Dünya Savaşı'nı bahane ederek, Reşadiye ve Sultan I. Osman'a el koydu. (David, Fromkin, **a.g.e.**, s.45)

¹⁷⁰ Bu mesajlar bundan önceki sayfalarda belirttiğimiz Alman İmparatoru ile Kral Konstantin arasındaki haberleşmeyi bildiriyordu ayrıntılı bilgi için **tezimizin** Yunanistan-Almanya ilişkileri bölümüne bakınız.

¹⁷¹ Cevdet Küçük, **a.g.m.**, 59.

arasında Bükreş'te görüşmelerin yapılmasını önerdi. Venizelos, bunun üzerine Said Halim Paşa'ya Osmanlı Devleti'nin bu görüşmelerde ne gibi talepleri olabileceğini sorunca Sadrazam Said Halim Paşa, Ege'de bulunan Limni, Midilli, Sakız ve Sisam adalarının Osmanlı egemenliğine verilmesini istediklerini bildirdi.

Bu gelişmelerin ardından 1914 Ağustosunun ikinci yarısında, Bükreş'te Osmanlı-Yunan ikili görüşmeleri başladı. Osmanlı delegeleri daha önce bildirdikleri adaların Osmanlı Devleti'ne geri verilmesi teklifini yeniledi. Osmanlı Devleti delegeleri buna karşılık olarak adaya Hristiyan bir valinin atanacağını ve idari muhtariyet verileceğini ifade etti. Yunanlı temsilciler ise Osmanlı Devleti'nin bu teklifine karşılık Midilli ve Sakız adalarındaki Osmanlı egemenliğini tanıyabileceklerini ancak bu adaların 50 yıllığına Yunanistan'a kiralanması gerektiğini bildirdi.

Bükreş'teki görüşmeler 10 Eylül 1914 gününe kadar devam etti. Ancak görüşmelerden bir sonuç alınamadı. Bunun üzerine Bükreş görüşmeleri daha elverişli bir zamana ertelendi.¹⁷²

Eylül sonunda Venizelos, Yunan Meclisinde yaptığı bir konuşmada, Yunanistan'ın adalar konusundaki Osmanlı Devleti'nin isteklerini kabul edebileceğini, ancak adalarda mutlaka Yunan idaresinin devam etmesi gerektiğini belirtiyordu.¹⁷³

Balkan Savaşları sonundan itibaren bir türlü çözülemeyen adalar meselesinde, Osmanlı Devleti'nin sorunun ikili antlaşmalar ile çözülmesi teklifinin altında, ilk olarak her zaman Yunanistan'ın çıkarlarını koruyan Avrupalı devletlerin yaklaşan dünya savaşı öncesi tedirginliği yatmaktaydı. Osmanlı Devleti bu gergin ortamdan yararlanmak istiyordu. Yunanistan'ın bu teklifi kabul etmek mecburiyetinin altında ise Osmanlı Devleti'nin İngiltere'den sipariş ettiği Reşadiye ve Sultan Osman zırhlılarının tesliminin söz konusu olmasıydı. Bu zırhlıları donanmasına katan Osmanlı Devleti Ege Denizi'nde Yunanistan'dan daha üstün bir güç konumuna gelecekti. Bu da Venizelos'u telaşlandırmış ve Osmanlı Devleti ile adalar meselesini müzakere etmeye mecbur bırakmıştı. Bu şartlar altında başlayan Bükreş görüşmeleri de bundan önceki görüşmeler gibi sonuçlanamamıştı.

¹⁷² Bilal N. Şimşir, **a.g.e.**, s. XXXIV.

¹⁷³ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, Cilt III, Kısım I, s. 132-133.

4- Yunanistan Devleti Sınırlarında Kalan Türklerin Durumu

Balkan Savaşlarının ardından Yunanistan, içerisinde birçok Türk'ün yaşadığı geniş topraklar elde etmişti. Yunanistan bölgedeki Müslüman nüfusunu azaltmak ve göç ettirmek için özellikle Makedonya bölgesinde Müslümanlara ağır baskılar yapmaya başladı. Bunun en açık göstergesi Makedonya valiliğine Sisam'da eski bir ihtilalcı olan ve Osmanlı Devleti'nce idama mahkûm edilen Sofulis'in tayin edilmesi idi.¹⁷⁴

Atina'daki Osmanlı elçisi Galip Kemali Söylemezoğlu, Sofulis'in göreve başlamasından sonra Yunanistan'ın değişik bölgelerindeki Osmanlı konsoloslarından Müslüman ahalinin tahammül edilemeyecek tecavüzlere uğradığını, konsoloslar tarafından yapılan hiçbir teşebbüsün sonuca varmadığını bildiren birçok rapor aldı.¹⁷⁵

Makedonya'da Türklere karşı yapılan mezalim karşısında Yunanistan'da İzmir ve çevresinde bulunan Yunanlılara karşı Türklerin baskı yaptığını iddia etti. Bu iddianın sebebi şuydu:

Osmanlı Devleti, Makedonya'dan gelen göçmenleri yerleştirmek için Osmanlı tarihinde ilk defa diplomatik yolları bırakıp Trakya'daki ve Ege'deki Rumları el altından göçe zorladı.¹⁷⁶ Bu hareket Yunanistan'ı Osmanlı Devleti'nden daha fazla telaşlandırdı. Çünkü bölgede yaşayan Rumların zengin kültürü ve üst tabakadan olması, Makedonya'daki çiftçi Türklerin varlığını sürdürmelerinden daha büyük önem arz ediyordu.¹⁷⁷

Galip Kemali Söylemezoğlu, Makedonya'daki bu tecavüz haberlerinin sıklaşması ve bölgeden göç eden Müslümanların sayısının çok kısa bir süre içerisinde 245.000'i bulması üzerine Sadrazam Said Halim Paşa'dan izin alarak 5 Haziran 1914 tarihinde Selanik bölgesine haftalık bir seyahate çıktı. Bu seyahat esnasında Müslümanlara yapılan zorbalıkların büyük çaplarda olduğunu gördü. Bu gördüklerini bir rapor olarak hazırladı, İstanbul'a ve Yunanistan'daki konsolosluklara gönderdi.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, Cilt III, Kısım I, s. 252.

¹⁷⁵ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 97.

¹⁷⁶ Rumların Osmanlı'dan göç ettirilme hadisesi için bkz. Halil Menteşe, **Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları**, Hazırlayan: İsmail Arar, İstanbul 1986, s.165.

¹⁷⁷ H. Yıldırım Ağanoğlu, **a.g.e.**, s. 124.

¹⁷⁸ Makedonya bölgesinde Müslümanlara yapılan zulümlerin belirtildiği rapor (Haziran 1914) daha geniş bilgi için bkz. Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s.109-113.

Galip Kemali Söylemezoğlu, Selanik gezisinden döndüğünde (13 Haziran 1914) Atina’da büyük bir telaş vardı.

Yunanlılar, İzmir Ayvalık’ta yok yere bir hadise çıkarıldığını ve on binlerce Rum’un canlarını kurtarmak kaygısıyla Midilli adasına kaçtığını söylüyordu. Bunun üzerine Yunan Hükümeti de bir takım tedbirler aldı ve Yunan donanmasının denize çıkmak üzere hazır olması emrini verdi. Bütün Yunan basını ve halk Osmanlı Devleti’ne ateş püskürmekteydi. Yunanistan basınında 12 Haziran 1914 tarihli bir gazetede, Venizelos’un kendi partisine mensup milletvekillerine, vaziyetin çok nazik olduğu ve Anadolu’daki olaylar karşısında Osmanlı Devleti’nden gerekli tedbirleri almasını isteyeceğini bildirdiği yazıyordu. Eğer gerekli tedbirle alınmaz ise savaş ilan etmekten çekinmeyeceğini, savaş için her türlü tedbirlerin alındığını ve hükümetin emri ile ekonominin kalbi olan borsanın kapatıldığını haberleri de vardı.¹⁷⁹

Yunanistan başbakanının bu çıkışlarına, Osmanlı Devleti de aynı sertlikte cevap verdi. Osmanlı Devleti böyle bir hadisenin vuku bulmadığını bildirdikten sonra Yunanistan’dan Makedonya’daki Müslümanlara yapılan tecavüzleri durdurmasını istedi. Bu hadiseden sonra Osmanlı Devleti elçisi Galip Kemali Bey birçok kez Venizelos ve Yunan Dışişleri Bakanı Streit ile görüştü. Bu görüşmelerde savaştan bahsedildiğinde, Galip Kemali Bey herhangi bir savaş halinde bunun Yunanistan için felaketler getireceğini ve Osmanlı Devleti’nin kesinlikle savaştan çekinmediğini ifade etti. Bu görüşmeler ve Avrupa’daki nazik durum iki komşu ülke arasında bir savaş çıkma ihtimalini önledi.

Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasındaki bu gergin ortam 27 Nisan 1914 Nisan’ından itibaren göçmenlerin meselesini çözmek için devam eden görüşmeleri de etkiledi. Yunanistan bu gelişmelerin ardından savaşı göze alamayınca ve Makedonya’da yaptığı mezalim, Rumluk siyaseti aleyhinde bir biçim alınca Osmanlı Devleti ile anlaşma yoluna gitmek istedi. Venizelos, Osmanlı Devleti’ne 22 Mayıs 1914 tarihinde Aydın vilayetindeki köylü Rum halkı ile Yunan Makedonyası Türklerinin mübadelesini kabul ettiğini belirtti. Venizelos’un teklifinde

¹⁷⁹Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s.115.

anlaşmazlıkları çözecek karma komisyonlar kurulması, mal ve mülklerin değerlerinin belirlenmesi, ahalinin göçünün isteğe bağlı olması vardı.

Bu komisyonlar kısa sürede kuruldu ve çalışmalara başladı. Komisyonlarda göç eden ahalini mallarının değış tokuşu sorun oluyordu. Mübadele komisyonu, göç eden halkın malları kendi arazisinde kalan devletin bu malların belirlenen değeri üzerinden ödeme yapmasını şart koşuyordu. Ancak bu konuda her zaman birçok ihtilaf çıkıyor ve işler düzgün bir şekilde yürümüyordu.¹⁸⁰ 1914 yazı ve sonbaharında önce İzmir sonra İstanbul'da çalışan komisyonlarda anlaşmazlıklar bir türlü çözülemedi.¹⁸¹

Bu dönemde (1 Haziran 1914 tarihine kadar) Osmanlı Devleti'ne Batı Trakya ve Yunanistan elindeki Makedonya'dan 240.000 Türk göç etmek zorunda kaldı.¹⁸²

1914 yılında Makedonya'da yaşananlar aslında Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarında bıraktığı tüm bölgelerde yaşananların bir benzeriydi. Osmanlı Devleti bu gibi durumlarda her zaman diplomatik yollara başvurmuş büyük devletlerden müdahale etmesini beklemişti. Bu girişimleri pek çok kez sonuçsuz kalmıştı. Ama bu kez Osmanlı Devleti Yunan Devleti gibi sınırları içindeki Rumları göçe teşvik edince bir anda her şey tersine döndü. Bu Yunanistan için büyük bir kayıptı. Çünkü Yunanistan ileride Anadolu topraklarından pay istediğinde, buradaki Rum nüfusunu ileriye sürecekti. Bu hayallerinin tehlikeye düşmesi Yunanistan'ı telaşlandırdı ve sert tepkiler göstermesine sebep oldu. Yunanistan'da halk büyük gösterilerde bulundu ve hükümeti üzerinde büyük bir baskı oluşturdu. Yunanistan'da yaşanan bu gelişmeler sonucunda iki ülke arasında savaş rüzgârları esmeye başladı. Ancak bu hava çabuk dağıldı ve iki devlet arasındaki antlaşmalara dayanarak mübadele komisyonları kuruldu. Ancak kurulan bu komisyonların çalışmalarından da bir verim alınamadı.

¹⁸⁰ Tanin, 23 Eylül 1330, s. 2.

¹⁸¹ H. Yıldırım Ağanoğlu, a.g.e., s. 128.

¹⁸² Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Milli Mücadele**, C.1, Ankara 1978, s. 93.

5- Yunanistan'daki Sosyal Durum

Birinci Dünya Savaşının başlaması Yunanistan'da büyük bir tedirginliğe sebep olmuştu. Yunanistan'ın önünde iki şık vardı, ya tarafsız kalacak ya da müdahale edecekti.¹⁸³ Bu savaşın başlamasıyla birlikte Yunanistan'da ortak milli politika kayboldu ve şiddetli bir parti mücadelesi başladı. Bu tüm Yunan halkı için büyük bir talihsizlikti. Halkın sevdiği iki lider Venizelos ve Kral Konstantin Yunanistan'ı politik olarak iki ayrı gruba ayırıyordu.¹⁸⁴

Kral Konstantin, bu savaşta tarafsız kalınması gerektiğini ve son Balkan Savaşlarında elde edilen toprakların ancak bu şekilde korunabileceğini savunurken, Başbakan Venizelos, savaşa İngiltere'nin yanında katılarak Megali-idea fikrini gerçekleştirmeyi amaçlıyordu.¹⁸⁵

Yunan basını da ikiye bölünmüş bir vaziyetteydi. Bir kısmı İngiltere'nin yanında savaşa girmeyi isteyen Venizelos'u destekliyor, diğer kısmı ise tarafsızlığı savunan Kral Konstantin'in yanında yer alıyordu. Venizelos yanlısı gazeteler, bu mücadele döneminde sadece kral ve taraftarları aleyhinde yazı yazmakla kalmayıp İttifak Devletlerine de dil uzatıyordu. Yine Almanya aleyhinde yazılan bir habere kızan Alman elçisi tepkisini şu şekilde ifade etmişti. Yunanistan bahriye nazırı oğlunu Almanya'da tahsile götürmek istediğini kendisine ifade edince, "Oğlunuzu tahsil ettirmek için Paris veya Petersburg Darülfünunlarını (Üniversite) tercih etmelisiniz" demişti. Bu sözler bazı Yunan gazetelerinde heyecana sebep oldu. Alman İmparatorluğu elçisinin Berlin'e gönderdiği raporlarında Yunanlıları Almanya düşmanı olarak gösterebileceği gazetelerde yazıldı.¹⁸⁶ Yunan gazeteleri sadece Almanya'nın aleyhinde değil Osmanlı Devleti'nin aleyhinde de yazılar kaleme alıyordu. Özellikle "Göben" ve "Breslav" zırhlılarının Osmanlı Devleti tarafından satın alınmasından sonra bu tür yazılar arttı.¹⁸⁷

Bu iki görüş arasındaki mücadele sadece basında değil, orduda da tüm şiddetiyle başladı. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen başında Yunanistan'da büyük bir

¹⁸³ Yılmaz Altuğ, "Bir Yunanlı Yazara Göre İstiklal Savaşı'ndan Önce Yunanistan'da Genel Durum", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C. 5, Temmuz 1989, Sayı 15, Ayrı Basım.

¹⁸⁴ Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 19.

¹⁸⁵ Murat M. Hatipoğlu, **a.g.m.**, s. 463-464.

¹⁸⁶ **Tanin**, 3 Teşrinisani 1330, s. 3.

¹⁸⁷ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 216.

askeri buhran yaşandı. Genel Kurmay Başkanı Victor Dusmanis, Başbakan Venizelos tarafından görevinden alındı. Genelkurmay Başkanının görevden alınmasının sebebi bir yüzbaşıya gönderdiği mektuptu. Bu mektupta Dusmanis, Venizelos'u ordunun ilerlemesine mani olmakla ve kral tarafından ordunun ıslahı hakkında verilen emirleri uygulamamakla suçluyordu. Bu mektubun basında çıkması üzerine Venizelos saraya giderek krala genelkurmay başkanının görevden alınmasını, eğer bu gerçekleşmezse kabinesi ile birlikte istifa edeceğini söyledi. Kral bunun üzerine Dusmanis'i saraya çağırdı ve Venizelos ile uzlaşmasını istedi. Ancak Venizelos buna yanaşmadı. Zor bir durumda kalan kral istemeyerek de olsa Dusmanis'i görevden aldı.¹⁸⁸

Yunanistan 1914 yılında sadece savaştan tedirgin olmakla kalmayıp açlık tehlikesi ile de karşı karşıya kaldı. Yunanistan'daki en verimli ovalar sular altındaydı. 1914 yılında kış ziraatı yapılamadı. Bunun sonucu olarak Yunanistan'ın en verimli ovalarından biri olan Selanik'te ekmeğin okkası¹⁸⁹ üç kuruş gibi yüksek bir fiyata yükseldi.¹⁹⁰ Yunanlı yetkililerin yaptıkları bir araştırmada Yunanistan'ın yıllık buğday ihtiyacının 30 milyon okka olduğu ancak Yunanistan'da bulunan buğday miktarının 6 milyon okka olduğu tespit edildi. Bunun üzerine harekete geçen Yunan yetkililer Romanya'ya başvurarak buradan Sırbistan yoluyla Yunanistan'a 30 milyon okka buğday gönderilmesini istediler.¹⁹¹

Yunanistan'daki halkın diğer bir sorunu da güvenlikti. Birinci Dünya Savaşının başlamasından sonra savaştan kaçan birçok yabancı buraya gelmiş, halk da bundan tedirgin olmuştu. Güvenlik konusu kral için bile sorun oldu. Epir'den gelen Kocuvis adında bir eşkıya krala suikast yapmak istedi. Ancak Yunan polisinin iyi bir takibi sonucu yakalanan Kocuvis hapse gönderildi. Bundan sonra Atina Polis Müdürü Zimorokanis görevden alınarak yerine İtalyan bir binbaşı tayin edildi.

Yunanistan savaşın başından itibaren askeri alanda tedbirler almaya çalışıyordu. Yunanistan ordusu tatbikatlar yapıyor kendisine karşı yapılacak herhangi

¹⁸⁸ **Tanin**, 6 Şubat 1330, s. 3.

¹⁸⁹ Okka: 1238 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü (Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi , Ankara 2006).

¹⁹⁰ **Tanin**, 9 Şubat 1330, s. 1.

¹⁹¹ **Tanin**, 17 Şubat 1330, s. 2.

bir saldırıya hazırlanıyordu. Kral Konstantin Ege denizinde yapılan bu askeri manevraları yakından takip ediyordu.¹⁹²

6- Yunanistan'daki İktisadi Durum

Yunanistan, Balkan Savaşlarından büyük kazançlarla çıkmasına rağmen ekonomik olarak büyük darbeler yemişti. Ekonomisini düzeltmek için dış borçlanmaya gitmiş, bu borçlanma onu daha zor şartlar içinde bırakmıştı. Buna bir de Yunan donanmasını güçlendirmesi için İngiltere'den sipariş edilen zırhlıların ödemeleri de eklendi.

Yunanistan'ın kasasında (Eylül 1914) ancak 10 milyon frank kadar bir para mevcuttu. Ayrıca Alman bankalarında 25 milyon, Fransız bankalarında da 160 milyon Franklık bir mevduatı vardı. Yunanistan bu paraları yetkili bankalardan çekmek için girişimlerde bulundu. Ancak henüz bu mevduatların alınamaması Yunanistan hükümetini zor bir duruma soktu ve devlet memurları Ağustos ayı maaşlarını alamadı. Yunanistan bu zor durumdan kurtulmak için çıkartmak istediği 75 milyon franklık devlet tahvilini de piyasaya süremedi.¹⁹³

Yunanistan'ın malî yönden bu karamsar tablosuna, bir de İngiltere'ye sipariş edilen kruvazör ve torpidoların 40 milyonluk borcu ile Amerika'dan alınan zırhlıların 60 milyonluk borcu eklendi.

Yunanistan'ın bu zor durumundan kurtulmak için yapabileceği tek şey yine dış borç almaktı. Yunan basınında bu darboğazdan çıkmak için Yunan Hükümetinin İngiltere'den borç istediği eğer bu gerçekleşmezse iç piyasaya 500 milyon frank borçlanmak zorunda kalacağı yazılıyordu.¹⁹⁴

Yunan maliyesindeki bu kötü gidişata ülkedeki açlık tehlikesi de eklenince halkın yaşamı altüst oldu ve tüm ülkede geçim sıkıntısı baş gösterdi.

Yunanistan 1914 Ekim ayı içerisinde Fransız bankalarında bulunan 160 milyonluk mevduatından 50 milyonluk kısmını alınca biraz rahatladı.¹⁹⁵

¹⁹² **Tanin**, 12 Eylül 1330, s. 3.

¹⁹³ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 220.

¹⁹⁴ **Tanin**, 20 Eylül 1330, s.3.

¹⁹⁵ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 221.

7- Balkanlar Üzerinde Ünlü Bukston Raporu

İtilaf Devletleri, savaşın başlamasıyla birlikte müttefikleri olan Sırbistan'ı Avusturya karşısında desteklemek arzusuyla girişimlerde bulunuyorlardı. Sırbistan'ın desteklenmesi için, Balkan devletlerinin İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmesi sağlanmalıydı. Bunun için İtilafçılar, İngiltere'de meşhur gazeteciler olan Bukston kardeşleri gayri resmi bir surette Balkanlar'a gönderdi.¹⁹⁶

Bukston kardeşler, Balkan savaşları öncesi de İngilizler tarafından Balkanlar'a gönderilmiş ve burada Osmanlı aleyhinde birçok faaliyetlerde bulunmuşlardı.¹⁹⁷

Bukston kardeşlerin bu çabaları, Osmanlı aleyhinde kurulan Balkan ittifaklarının sadece Rusya tarafından değil aynı zamanda İngiltere tarafından da desteklendiğini ifade etmesi bakımından önemlidir.

Balkan savaşlarının ardından bölgeye tekrar gelen Bukston kardeşler, Balkan devletlerini teker teker dolaşarak bölgedeki sıkıntılar hakkında raporlar hazırladı. Daha sonra hazırlanan bu raporlar Avrupa devletlerinin Balkan devletlerine yapacakları tekliflerin temellerini oluşturacaktı.

Bukston kardeşlerin Yunanistan seyahatleri 31 Aralık 1914 tarihinde gerçekleşti. Bukston kardeşler, Yunanistan'da Venizelos ile birkaç kez görüştü. Bu görüşmelerde konuşulan konuların bazıları basına yansıdı. Basına yansıyanlar arasında Yunanistan'ın bazı tavizler karşılığı Bulgaristan'a toprak bırakması da vardı. Bu konu Yunan basınında hoş karşılanmadı.¹⁹⁸

Bukston kardeşlerin İtilaf Devletlerine sunduğu raporlar şöyleydi:

"1- Balkan hükümetlerinin kendi aralarındaki arazi problemlerinden dolayı uyuşacaklarını zannetmek hatalıdır. Sınırlar İtilâf hükümetleri tarafından hakkaniyet ile tespit edilmelidir. 2- Bulgaristan'a Makedonya bölgesinde toprak verilmesi gerekir. Bundan başka, Sırpların Avusturya'ya karşı kazandığı başarılarından sonra Bulgarlar Makedonya'yı hemen işgal arzusunda ısrarcı değildir. 3- Sırbistan dahi İtilaf Devletlerinin vaatlerini eksik görmektedir. İtilaf Devletleri, Ragusa ve Spalato

¹⁹⁶ **Anadolu'nun Taksimi Planı (Rus Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgeleriyle)**, S.S.C.B. Dışişleri Halk Komiserliği, Çev. Kurmay Albay Babaeskili Hüseyin Rahmi, Günaydın Kitaplığı, İstanbul 1972, s. 136.

¹⁹⁷ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım I, s. 211

¹⁹⁸ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 224

dâhil olmak üzere, Adriyatik denizi sahillerinde Sırbistan'a bir toprak parçası vereceklerine söz verilerse Sırbistan da Makedonya bölgesinden Bulgaristan'a toprak verecektir. Ancak bunun için önce İtalya'nın rızasını almak gerekir. 4) Yunanistan ise, İzmir şehri dâhil olmak üzere, Rumlarla¹⁹⁹ meskûn Küçük-Asya sahilleri Yunanistan'a temin edilecek olursa, Yunan Hükümeti hattâ Kavala dahi dahil olmak üzere, Bulgarlara toprak vermeye hazırdır.”²⁰⁰

Bukston kardeşlerin, sundukları raporda bulunan son madde Venizelos'un bundan sonra ısrarla savunacağı İzmir ve çevresine karşılık Bulgaristan'a toprak tavizi fikrine temel olması açısından çok önemli bir ayrıntıdır.

8- İngiltere'nin Yunanistan'a Anadolu'yu Vaat Etmesi

İngiltere Hükümeti, Bukston kardeşlerden aldığı raporlara çok değer vermektedir. İngiltere, bu raporların ardından harekete geçerek, Maliye Bakanı Lloyd George vasıtasıyla Venizelos'a bir teklifte bulundu (8 Ocak 1915). Lloyd George bu teklifinde Venizelos'tan Sırbistan'a asker göndermesini istedi ve buna karşılık, Yunanistan'a bir İngiliz kolordusunun gönderileceğini vaat etti. Ayrıca eğer Yunanistan Sırbistan'a yardım etmeyi kabul ederse, İngiltere, Fransa'ya göndereceği askerlerini göndermeyecek ve onları Balkanlar'a göndermek için hazırlayacaktı.

İngiltere'nin Yunanistan'a yaptığı bu teklif İtilaf Devletleri arasında görüş ayrılıklarını ortaya çıkardı. Rusya bu teklifi onaylarken Fransa, İzmir'in Yunanistan'a verilmesinin Anadolu'nun paylaşılması ile sıkı sıkıya bağlı olduğunu ve bu paylaşma hakkında Rusya, İngiltere ve Fransa'nın müzakerelerde bulunması gerektiğini belirtti.²⁰¹

İtilaf Devletleri arasında fikir ayrılıkları yaşanırken Yunanistan aldığı bu teklif karşısında bazı şartlar ileri sürdü: 1) Romanya'nın Yunanistan'a karşı yapılabilecek bir Bulgar saldırısına karşı Yunanistan'ın yanında yer alacağı garantisini vermesi gerekir. 2) Türk ve Bulgarların üstün kuvvetlerle yapacakları muhtemel bir saldırıya karşı Yunanistan'ı korumak için bir yerine iki İngiliz kolordusunun gönderilmesi gerekir.

¹⁹⁹ Rumların bu bölgelerde çoğunluk olmadığını Venizelos itiraf etmiştir.

²⁰⁰ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III. Kısım II, s. 182.

²⁰¹ Anadolu'nun Taksim Planı (Rus Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgeleriyle, s. 137

Bu şartlara Venizelos, İngiliz elçisi Elliot'la görüşürken şunları da ekledi: Yunanistan'ın sadece Sırbistan için savaşa katılmasının olasılığı yoktur, ama küçük Asya'daki (Anadolu) Yunan azınlığın durumu umutsuzdur. Türk -Yunan ilişkileri bir an önce kesilebilir ve Osmanlı Devleti ile savaşa girilirse ortaya konabilecek “görkemli ödül” kamuoyunu yeterince harekete geçirecek kadar büyük olmalıdır. Belki böylece Yunanistan'ın savaşa girmesi sağlanabilir.²⁰²

Venizelos, İngiliz Elçisi Eliot ile görüşmesinde Yunanistan'ın hangi bölgeleri istediğini belirtmedi. İngiliz Hükümeti buna rağmen Venizelos'un sözlerinden onun İzmir ve çevresini istediğini anladı.²⁰³

Venizelos'un bu sözleri İngiltere'ye yeni bir teklif için ipucu verdi. Bundan sonra harekete geçen İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey'in hazırladığı bir tasarıyı 24 Ocak'ta Atina'daki İngiliz elçisi Elliot'a bir telle aktararak meselenin Venizelos'a yarı resmi olarak aktarılmasını istedi. Grey'in teklifinde, Yunanistan'ın İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmesi halinde, Yunanistan'a Batı Anadolu'da önemli toprak tavizleri verileceği, bu konuda Venizelos tarafından kesin bir söz istenirse bunun verilmesinde herhangi bir zorluk çıkmayacağına inandığı²⁰⁴ yer almaktaydı.

9- Başbakan Venizelos'un Kral Konstantin'e Sunduğu 24 Ocak 1915 Tarihli Rapor

Venizelos, 24 Ocak 1915 tarihinde aldığı bu teklif karşısında çok heyecanlandı ve aynı gün öğleden sonra krala sunmak üzere bir rapor hazırladı. Krala sunduğu bu raporunda Venizelos şunları belirtti:

* Savaşta tarafsız kalmak da tehlikelidir. Eğer Avusturya Sırbistan'ı ezer ve Bulgaristan'a Makedonya'yı almayı teklif ederse, biz ya namussuz olacağız (yani aradaki bağlaşma antlaşmamız gereğince bağlaştığımız Sırp'a yardımdan kaçınacağız) ya da anlaşmamız gereğince Sırbistan'ın yanında yer alacağız. Ancak o zaman bunu en kötü şartlar altında yapmak zorunda kalacağız. Eğer o sırada anlaşma gereğince Sırbistan'a yine yardım etmezsek, Bulgaristan'ın bize artık hiç dost ve bağlaştığımız kalmadığı bir sırada saldıramayacağını nasıl kestirebiliriz?

²⁰² Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 55-56.

²⁰³ Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 29.

²⁰⁴ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 63.

* Bununla birlikte, savaşa katılmamız şartlarını iyice incelemeliyiz. Romanya, hatta Bulgaristan'ı da savaşa sokmalıyız. Bunun için bu son devlete tavizler vermeliyiz.

* Bulgaristan'a, bize karşı tarafsızlık siyaseti gütmesi karşılığında taviz verilmesine taraftarım, hatta Kavala'nın bile verilmesini öğütlerim, ancak bu fedakârlığın yapılmasını yalnız Bulgaristan savaşa katılırsa öğütlüyorum.

* Bu olursa, Bulgaristan oradaki Rumların mallarının değerini ödeyecek ve bunlar Yunanistan'a göçeceklerdir. Bundan sonra bir Balkan birliği (Confederation) kurmak kolay olur.

* Bu savaşı Almanya kazanırsa, onun müttefiki Osmanlı Devleti çok şımarır ve bize saldırır. Almanya'da Anadolu Rumlarının yerlerinden çıkarılmalarına razı olur.²⁰⁵

Venizelos, bu raporda Yunanistan'ı Osmanlı Devleti aleyhinde genişletme isteğinden vazgeçmediğini gözler önüne seriyordu. Anadolu'dan toprak alabilmek için, Balkan Savaşları sonucunda kan akıtarak kazandığı Kavala'yı feda etmekten çekinmemektedir. Bu rapor aslında Venizelos'un bundan sonra göstereceği saldırgan politikanın başlangıç noktasıydı.

Venizelos'un bu raporuna ilk tepki Yunan genelkurmayından geldi. O dönemde Yunan genelkurmay başkanı olan Metaksas, Almanya'da eğitim görmüş, Alman ordusunun yüksek etkinliğine inanan ve savaşın ne İtilaf Devletlerine de İttifak Devletleri tarafından kazanılacağına ve iki tarafın hareket edemez duruma düşmesiyle biteceğine inanan biriydi. Birleşik Yunan ve Sırp ordularının o tarihte belirsiz bir tarafsızlık güden Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin birlikte ortaya çıkardıkları saldırı gücüyle, Tuna'da Avusturya-Alman ordularının taarruzuna dayanabileceğine inanmıyordu.

Venizelos ve genelkurmay başkanı Metaksas ilk olarak 27 Ocak 1915 te bir araya geldi. Bu görüşmeden bir gün sonra ikinci görüşme gerçekleşti (28 Ocak 1915).²⁰⁶ Bu görüşmede Venizelos, Metaksas'a Balkan bloğunu gerçekleştirebilmek için gerekirse Drama'yı ve Kavala'yı Bulgaristan'a verebileceğini söyledi. Metaksas

²⁰⁵ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II, s.191.

²⁰⁶ Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 30.

bunu duyunca Venizelos’a tepki gösterdi. Meteksas, daha sonra bu görüşmeyi yazdığı hatıratında şöyle dile getiriyordu:

“İlk olarak başbakana, Yunan topraklarından özveride bulunmaya ne kendisinin ne de başka birinin hakkı olmadığını, böyle bir özveride bulunulması halinde ulusal birliğin bozulacağı ve devletimizi temellerinden sarsacağı konusunda ki görüşümü anlattım.

Bundan sonra, Anadolu’da Yunan azınlığın karşı büyük bir Türk çoğunluğu bulunduğu yönündeki düşüncemi geliştirdim. Bizim Anadolu’ya yerleşmemiz halinde Yunan krallığının özü gözle görülür biçimde değişecekti ve burada oturan halka çekici kılmak için uzun hazırlık çalışmalarından sonra böyle bir şeyin yapılması istenebilirdi. Bundan başka Yunan Devleti, bugün böylesine geniş toprakları sömürge olarak yönetmeye ve sömürmeye hazır değildi. Ayrıca içten gelecek direnmelere karşı devletin güvenliğini ve savunmasını sağlamak için hemen hemen bütün Yunan ordusu yıllar boyu savaşarak eriyip gidecekti. Yerli halkı askere almak ve bunlardan yeterli bir ordu kurmak uzun zaman alacaktı. Böylece de devletin geri kalan olasılıkları ve gelir kaynakları yok edilecekti. Bu nedenle Avrupa’daki durumumuz uzun süre için zayıflamış olacak ve bir Bulgar saldırısı halinde böyle bir durum büyük tehlikeler gösterecekti. Bulgarları ve Sırları etkisiz hale getirerek Avrupa’daki durumumuzu güven altına alırsak, devletin varlığı tehlikeye sokulmadan Anadolu’ya uzanmak göze alınabilirdi. Makedonya II. Philippos de buna benzer bir politika izlemişti.

Müttefik devletlerin, Türkiye’yi tasfiye ederek bizi desteklemelerinin söz konusu edilemeyeceğini, Sırların yapmış oldukları seferden sonra tarafımızda yapılacak yeni bir seferin müttefikler tarafından desteklenmeyeceğini anlattım. Böylece, Sırbistan’la savaşmak ve Drama ile Kavala’dan vazgeçmek tehlikelerini göze alıp karşılığında elimizin boş kalması olasılığı da vardı.”²⁰⁷

Bunun üzerine hareket geçen Venizelos kralı ve Yunan genelkurmayını razı etmenin yollarını aradı. Yunanistan’ın en büyük korkusu olan herhangi bir Bulgar saldırısına karşı kaygıları azaltmayı düşündü. Bunun için Romanya Devleti’ne

²⁰⁷ Michael Llewellyn Smith, *a.g.e.*, s .62-63.

başvurarak Sırbistan'a yardım konusunda anlaşma istedi. Ancak Romanya bu gergin ortam karşısında Venizelos'un bu teklifini geri çevirdi.

Bunun üzerine Venizelos, yapılacak iki şey kaldığına hükmetti:

1) Bulgaristan ile anlaşmaya çalışmak ve dolayısıyla onlara tavizde bulunmak; 2) Grey'in önergesini baştanbaşa reddetmek.

10- Venizelos'un Krala Sunduğu 30 Ocak 1915 Tarihli Rapor

Venizelos, Romanya'dan aldığı ret ve genelkurmayın tavrı üzerine hazırladığı ikinci raporunu Kral Konstantin'e 30 Ocak 1915 tarihinde sundu. Bu raporunda özet olarak:

“* Sırbistan lehinde müşterek hareket hakkında Romanya'nın karşılığını gördünüz. Bu karşılık, Bulgaristan da bizimle birlikte işe katılmadıkça, Romanya'nın askerî işbirliği yapmaktan kaçındığını gösteriyor.

* Romanya, Bulgaristan'ın tarafsızlığı ile yetinse bile, bunu elde etmemiz ihtimali azdır.

* Bizim genelkurmayımız, Bulgaristan, tarafsızlığını ilân etse de buna saygı göstereceğine inanmamaktadır.

* Durum bu halde iken bir Balkan ittifakı meydana getirmek ve birlikte savaşa girmek için fedakârlık etmek zamanının geldiğine inanıyorum. Bunu yaparsak, yalnız kuzey savaş bölgesinde (Balkanlar) üstünlük sağlamış olmayız, büyük savaşın talihini kesin biçimde İtilaf Devletlerinin lehine çevirmemiz ihtimali doğar.

* Kavala'nın Bulgaristan'a bırakılması çok ağırdır, ancak ona karşılık neler alacağız? Anadolu'dan bazı toprakları bize verebilirler.²⁰⁸

²⁰⁸ Venizelos'un istemeyi düşündüğü bölgenin sınırları güneyde Finike burnundan başlamakta, Domanıç dağına kadar kuzeye çıkmakta ve oralarından Batıya kıvrılıp Edremit Körfezi'ne ulaşmaktaydı. Böylelikle Venizelos, Antalya, Burdur, Kütahya, ve Balıkesir illerinin bir kısmıyla Muğla, Denizli, Aydın, İzmir, Manisa illerinin bütünü istemeyi düşünmekte ve almayı ummaktaydı. Venizelos'un sınırlarını çizdiği bu toprak parçası 125,000 kilometrekarelik bir toprağa ve 800,000 bir nüfusa tekabül ediyordu ki, buna karşılık 2000 kilometrekare tutan ve sadece 30,000 kadar Rum'un bulunduğu nüfusunun geri kalan kısmı tamamen Türk olan Makedonya'nın Drama ve Kavala illerini Bulgaristan'a vermeyi kabul edebilirdi (Yusuf Hikmet Bayur a.g.e., C. III. Kısım II. s. 194).

* Bundan önceki raporumda bildirdiğim gibi Drama - Kavala'yı bırakırken göçmek isteyecek olan Rumların mallarının Bulgar hükümetince satın alınmasını şart koşacağız.

* Her türlü tereddüdü bırakmalıyız, böyle bir fırsat bir daha ele geçmez.

* Savaşa katılmazsak, onun sonucu ne olursa olsun “Anadolu Helenizmi” kaybolmuş demektir. Eğer Üçlü Anlaşma kazanırsa, bu devletler, İtalya da onlarla birlik olarak, Anadolu'yu ve bütün Türkiye'yi paylaşırlar. Eğer Almanya - Türkiye takımı kazanırsa, Anadolu'dan zaten kovulmuş olan 200 bin Rum oraya her türlü geri dönme ümidini kaybeder. Büyük bir Rum göçü olur. Herhalde bir Alman zaferi bu devleti bütün Anadolu'ya sahip kılar.

* Fırsat kaçırılmamalıdır.

* İlginçtir ki bizim genelkurmaydakiler bu düşünceleri pek beğenmiyorlar. Korktukları:

a) Bu kadar büyük yerlerin yönetimi güç olur.

b) Savaşa katılmamız, bizi Bulgarlardan (onlar da savaşsalar dahi) çok yıpratır ve savaştan sonra onlar bizim güçsüzlüğümüzden faydalananarak bize saldırırlar.

* Birinci itiraz yerinde sayılabilir, ancak bu korku ile böyle bir fırsat kaçırılamaz. Makedonya'nın yönetilmesi Yunan kabiliyetini göstermiştir.

* İkinci itiraza gelince, Balkan Savaşı gösterdi ki, savaş bizi Bulgar'dan fazla yormuyor. Gerçi birkaç yıl içinde Balkanlar'da yeni vuruşmalar olursa, bir kısım kuvvetlerimizi bir ayaklanma tehlikesine karşı koymak için Anadolu'da bulundurmak zorunda kalacağız ve bu yüzden Balkan'da güçsüz kalabileceğiz. Ancak Osmanlı İmparatorluğu tamamıyla ortadan kalkınca, Yunanistan'ın Müslüman uyrukları iyi ve kanunlara saygı gösterir yurttaşlar olacaklardır. Anadolu'da elde edeceğimiz yerlerden alacağımız asker de önemli olacaktır. Üçlü Anlaşma ile yapacağımız anlaşmanın savaştan sonra da sürmesini isteyebiliriz. Esasen ileride Bulgaristan bize saldırırsa, ona Makedonya'yı vermiş olan Sırbistan bize yardım eder.

* Şu yön de unutulmamalıdır ki, biz Kavala'yı Bulgaristan'a vermeğe razı olursak, Bulgaristan belki buna karşılık savaşa katılmak istemez ve Kavala'yı yansız kalmak için ister veya orasını savaşılmaya başlamadan almak ister. Onun bu iki şartını da kabul edemeyiz. Anlaşma bu gibi Bulgar şartları yüzünden suya düşerse, Üçlü Anlaşmanın teveccühünü kazanmış oluruz”.

Venizelos'un bu raporu kral ve genelkurmay tarafından reddedildi. Kral bu raporlar karşısında çetin bir tepki göstererek şöyle dedi: “Bu tasarının kabulü, gölge için şikâri,²⁰⁹ hayal için gerçeği bırakmaya varmaz mı? Kavala'yı almak istediğimiz sırada pek yüksekte ilân etmiş olduğumuz “Helenizm” esaslarına ihanet etmeden orasını nasıl Bulgaristan'a verebiliriz? Anadolu'da büyüklüğü, küçük Yunanistan'ın imkânlarını çok aşan bir fetih işine nasıl girişebiliriz?”²¹⁰

Kral Konstantin ve Yunan genelkurmayının bu raporları reddetmesi sadece Venizelos ve onun taraftarları açısından üzüntüyle karşılanmadı. Bu raporların verildiği tarihlerde İngiliz genelkurmayı Yunanistan'ın savaşa dâhil olduğunda neler kazanabileceğini hesaplama ile meşguldü. Bu ret onların hesaplarının da suya düşmesi demekti.²¹¹

Yunan genelkurmayı ise Bulgaristan'ın İtilaf Devletleri yanında derhal savaşa girmesi şartına bilhassa önem veriyordu.²¹²

Venizelos'un bu raporları onun ne kadar büyük hayallerin peşinde olduğunu göstermekteydi. Hâlbuki bundan yaklaşık olarak bir buçuk ay önce Romanya başbakanına 17 Kasım 1914 tarihinde Anadolu'daki Rumların dağınık olduğunu ve oralardan bir şey beklemenin yersiz olduğunu söylemişti. Venizelos bütün düşüncelerini değiştirmiş ve kazanacağı toprakların hayaliyle, Yunanistan'ı savaşa dâhil etmek için elinden gelen bütün çabayı gösterecekti.

11- İtilaf Devletlerinin 1915 Yılıın Şubat Ayında Yunanistan'a Yaptığı İttifak Teklifleri

İtilaf Devletlerinin teklifleri sonucunda Yunanistan başbakanının krala sunduğu raporlar kabul edilmeyince, İtilaf Devletlerinin Atina elçileri 15 Şubat 1915

²⁰⁹ Şıkar: Ganimet, düşmandan ele geçirilen mal; ender bulunan şey (Ferit Develioğlu, **a.g.e.**, s. 998).

²¹⁰ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III. Kısım II, s. 195.

²¹¹ David Fromkin, **a.g.e.**, s. 117-118

²¹² Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 36.

tarihinde Venizelos'a yeni tekliflerini sundu. Bu tekliflerde 3 tümen askerin Yunanistan'a gönderileceği, buna karşılık Yunanistan'ın var gücüyle Sırbistan'a yardım etmesi gerektiği ifade ediliyordu. Venizelos bu isteğe şu şekilde cevap verdi:

“Bizden istenilen işin yapılması tamamıyla imkânsızdır. Romanya fiilen işe katılmadıkça, buna girişmek Yunanistan için intihar olur ve Sırbistan'ın da yok olmasına yol açar. Yunan ordusu, Selanik üssü ile bağlantısı kesin olarak sağlanmadan Kuzey Sırbistan'a gönderilirse Bulgarlar Selanik'le ordumuz arasındaki gidiş geliş yolunu keserler, bu yol Sırbistan'ın da her bakımdan beslendiği yoldur. Bulgar ordusu, Vardar Ovası boyunca Üsküp-Mitroviça - Valyevo'ya kadar çıkıp Pirot - Niş'e doğru ilerleyerek Kuzey Sırbistan'da savaşacak olan bağlaşıklık orduların gerilerine düşerse bu orduları yok edebilir. Bu kuzeyden gelecek bir Alman - Avusturya saldırısı ile bir arada yapılırsa, bu tehlikeyi önlemek için anılan yolu Bulgar ordusuna eş güçte bir ordu ile korumak gerekir. Bu yüzden eğer Bulgaristan'ın da bizimle işbirliği yapması sağlanamazsa, hiç olmazsa onun bize karşı tam bir tarafsızlığı sağlanmalıdır.”²¹³

Venizelos ve Yunanistan bütün tekliflerde şunu şart koşturmaktadır. Eğer Romanya bizimle savaşa girmezse biz yokuz. Bulgaristan bizim yanımızda savaşmayacaksa bize karşı da savaşmasın. Bunlar sağlanmadıkça Yunanistan tarafsız kalacaktır.

12- Birinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın Stratejik Önemi

1915 yılının Ocak ve Şubat aylarında başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletlerinin hepsi Yunanistan'ın bir an önce savaşa girmesini istiyordu. Bunun sebebi: Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de stratejik bir yer işgal etmesiydi. Yunanistan'ın kıyıları ve adaları Türkiye'ye karşı girişilecek bir harekâta fevkalade güvenli bir liman sağlıyor, Alman ve Avusturya denizatlılarından korunmayı kolaylaştırıyordu. Ayrıca Limni ve İmroz adaları da Çanakkale Boğazı'nın girişini kontrol altında bulundurduğundan Boğazlara karşı girişilecek her türlü harekât için bir üs konumundaydı.²¹⁴

²¹³ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II, s. 198,199

²¹⁴ Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 39

Ayrıca Avusturya ile savaşan Sırbistan'a yardım Yunanistan üzerinden aktarılabilirdi. Ülkenin başında Venizelos gibi bir İngiliz dostu vardı. Bu yönden İtilaf Devletleri için ikna edilebilecek bir görüntüdeydi.

13- Çanakkale Cephesinin Açılmasından Sonra Yunanistan'a Yapılan Teklifler

Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra, 1914 yılının sonuna gelindiğinde, Avrupa cephesinde savaşın artık durgunlaşıp siper çatışmalarına dönüştüğü, zaman ve yıpratma faktörlerinin giderek ağırlık kazandığı belli olmuştu. Ortaya çıkan ve her geçen gün belirginlik kazanan bu durum, kaçınılmaz olarak Almanya'ya karşı Avrupa dışında başka bir yerden, yeni bir cephe açılması zorunluluğunu gündeme getirdi.

İlk olarak Baltık Denizi tarafından Almanya'ya bir cephe açılması düşünüldü daha sonra Adriyatik'te Dalmaçya kıyılarından Sırbistan'ı geçerek Almanya'ya doğru ilerlemek planı ortaya atıldı, ardından da Selanik'e asker çıkartmak düşünüldü. Ancak bunların hiçbiri askerler tarafından onaylanmadı. Son olarak ise Çanakkale Boğazı'nın donanmayla zorlanması fikri ortaya atıldı. Bu fikir diğerlerine göre daha uygulanır bulunduğu için bunda karar kılındı.²¹⁵

Çanakkale Boğazı'na saldırı fikri İngiltere Deniz Bakanı Cuurchill'e aitti. Churchill Birinci Deniz Lordluğu'na getirdiği Maurice Hankey'in 28 Aralık 1916 raporunu görünce böyle bir kararın alınmasında ısrarcı olmuştu. Hankey'in raporunda İngiltere, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'yı yanına alarak üç İngiliz kolordusunu Çanakkale'ye sürecekti. Bunun sonucunda İstanbul işgal edilecek ve Almanya'nın iki müttefiki Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti yenilgiye uğrıtılacaktı. Bulgaristan'ın Yunanistan ve Romanya ile uzlaştırılmasına ilişkin sorunun üstesinden gelmek için de İtilaf Devletleri kazanacakları zafer ganimetlerinden bu üç devlete pay vereceğini garanti edecekti.²¹⁶

İhtilaf Devletlerinin yapmak istediği Çanakkale seferi, çok kısa bir süre içinde Atina'da duyuldu. Aslında bu harekât, Mart ayında gerçekleşmesi planlanan

²¹⁵ Mete Tunçoku, "Çanakkale Muharebeleri ve Yunan Dış Politikası", **Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri 1, Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askeri ve Stratejik Açıdan Türkiye**, Ankara 1996, s. 11.

²¹⁶ David Fromkin, **a.g.e.**, s. 117

ana harekât değil, Şubat ayında boğaz girişindeki kale ve savunma hatlarına karşı girişilecek bombardıman harekâtıydı. Venizelos, o günlerde harekâtın onu nasıl heyecanlandırıldığını daha sonra şöyle anlatacaktı: "... Baylar, harekâtı öğrenir öğrenmez anladım ki, çok önemli beklentilerimizi gerçekleştirebilmek için fırsat çıkmıştır. Hem de daha önce söz verdiğimiz gibi Sırbistan'a yardım için Tuna'ya kadar kuvvet yollamamıza gerek kalmaksızın... Anladığım kadarıyla müttefikler bu harekâta, Çanakkale Boğazı'na saldıran donanmayı destekleyecek çıkartma birliğine ihtiyaç duymaktaydı. Oysaki o dönemde, diğer cephelerde devam eden ağır savaşlar nedeniyle boğaz cephesine yollayacak ek kuvvetleri yoktu. Krala bu çıkartma birliğinin Yunanistan tarafından sağlanması gerektiğini belirttim... Bir kolorduyu hazırlayıp Çanakkale'ye yollayalım ve böylece Türkiye'ye karşı savaşa, Çanakkale'ye katılıp, diğer cephelerdeki sorumluluğu, büyük devletlere bırakalım. Eğer bu katkımız Bulgaristan'ı bizim tarafa çekmeye etkili olursa, bu savaşta rolümüzü de genişletebilirdik. Gerçi Bulgaristan 500 milyonluk kredi almıştı²¹⁷. Ama kim daha çok öderse o tarafa yöneleceği için şimdiki dostlarını kolayca reddedebilirdi. Elbette böyle bir hareket sonucu Yunan topraklarının genişleyip iki katına çıkmasının getireceği zorlukların da bilincindeyim. Ancak Balkan savaşları bize, Yunan halkının büyük bir canlılık ve coşku taşıdığını göstermişti. İnanıyorum ki bu güçlüklerin üstesinden de gelebilirdik."²¹⁸

Venizelos bu duygular içinde hemen harekete geçti ve Albay Metaksas'ın 1914 Nisanında Çanakkale'nin işgali için hazırladığı planı istedi.²¹⁹ Metaksas, bu planların artık uygulanmasının imkânsızlığını 3 Şubat 1915'te Venizelos'a bildirmesine rağmen Venizelos, İngiltere'ye şirin görünmek için bu planların

²¹⁷ Bulgaristan Şubat 1915'te Berlin ve Viyana piyasasından 500 milyonluk bir kredi almıştır. Bu da bize Bulgaristan'ın 1915 yılının başlarında tarafını belirlediğini gösterir. Bunun Yunanistan'da duyulması büyük bir tedirginlik ortaya çıkarmıştır (Mete Tunçoku, **a.g.m.**, s. 17).

²¹⁸ **A.e.**, s. 17.

²¹⁹ 1914 Nisanında adalar sorunu dolayısıyla Osmanlı - Yunan münasebetleri pek gergin ve arada savaş ihtimali var iken Yunan genelkurmay başkanlığı Çanakkale'ye karşı Gelibolu yarımadasının bir baskınla ele geçirilmesine dayanan bir plân hazırlamıştı Bu plan şöyledir: Yarımada'nın güney ucuna 4-5 tümen çıkarılıp Maydos üzerine yürüyecekti, Türklerin üç sıra berkitilmiş çizgisiyle karşılaşılacağı ve bölgenin darlığı dolayısıyla Türklerce oraya fazla kuvvet getirilemeyeceği, yani vuruşmanın sayı üstünlüğü ile değil, baskının ve iyi yetişmiş birliklerin değeri ile kazanılacağı düşünülüyordu. Güneyden bu saldırı yapılırken başka birlikler kuzeyde Bolayır'a saldırırlarsa bunlar ister bu bölgenin kuzeyinde, ister Saros körfezinde karaya çıkarılmış olsunlar Türkler ya Maydos'u bırakmaya mecbur olacaklar veya çember içine gireceklerdi (Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III. Kısım II. s.200).

uygulanabileceğinde ayak diretti. Bunun üzerine Albay Metaksas, 17 Şubat'ta yeni bir rapor hazırlayarak Venizelos'a sundu. Bu raporda, İngiltere ve Fransa'nın Çanakkale'deki davranışlarına bakınca bu işin onlarca hiç incelenilmemiş olduğu ve bu iki devletin günü gününe tedbir aldıklarının anlaşıldığı belirtiliyordu. Ayrıca Yunanistan bu sefere mutlaka katılacaksa şu şartlar sağlanmalıydı: 1) Bulgaristan seferberlik yaparsa Rusya'nın Varna ve Burgaz'a asker çıkarmak suretiyle işe katılması. 2) İngiliz ve Fransız birliklerinin Yunanistan ile anlaşarak hareket etmeleri ve askeri hareketlerine başlamadan bu işin tümünü Yunan genelkurmay ile birlikte gerekli incelemelerin yapılması.

Genelkurmay Başkanı Metaksas'ın ileri sürdüğü fikirler tabii ki İtilaf Devletleri tarafından iyi karşılanmadı. Ancak Venizelos ne olursa olsun Çanakkale'yi zorlayacak olan bu güce Yunanistan'ın da dâhil olmasını istiyordu. Venizelos'un hayalinde İstanbul vardı. Bu sefere katılmak, İstanbul'a giren orduların içinde olmak, şehrin kaderinde de söz sahibi olmak anlamına geliyordu. Ayrıca Venizelos, o tarihte İstanbul'u alamayacağını da biliyordu. Bu yüzden İstanbul'un uluslararası bir statüye kavuşmasını istiyordu. Venizelos, bu isteğinin sebebini de Petrograd'da bulunan Yunanistan Elçisi Dragumis'e çektiği bir telgrafta (28 Ocak 1915) belirtti. Telgrafta şunlar yazıyordu:

“Eğer İtilaf Devletleri esas bakımdan ileride İstanbul'da uluslararasılaştırma ilkesini (prensibini) uygulamak için anlaşabilirlerse, bu yön bizim işimize geldiğinden biz hiçbir iddia ileri sürmemeliyiz. Aynı zamanda bu ilkenin uygulanmasını engelleyebilecek düşünceler beslediğimizin sezilmesine herhangi bir imkân vermemeliyiz. Bunun aksine olarak biz şu düşüncüyü ileri sürmeliyiz. İstanbul'da tam olarak bir uluslararası yönetim kurulmalıdır. Tâ ki orada toplu bulunan çok büyük siyasal menfaatler herhangi bir devletin tek başına girişebileceği işlere karşı korunabilsin. Yerli yönetime gelince, bu kendisine yol gösterecek olan büyük devletlerin denetlemesi altında sultanın elinde bırakılabilir. Sorunun karışıklığı ve bütün bir ülkenin uluslararası bastırması için ameli bir biçim bulmanın güçlüğü göz önünde tutulursa, belki bir gün yarar diye el altında hazır bir tasarı bulundurmamız faydalı olur. Bunu ileride büyük devletlere önerebiliriz. Biz bu

tasarıyı olgunlaştırmaktayız. Onu Girit'teki örneği göz önünde bulundurarak incelemenizi ve görüşünüzü bildirmenizi dilerim.”²²⁰

Venizelos, İstanbul'da Rum sayısının fazla olması ve burasının İtilaf Devletleri tarafından istilasından sonra Türklerin göçeceğini düşünmüş ve Girit'teki gibi ileride İstanbul'un da Yunanistan Devletinin bir parçası olabileceğini hayal etmişti.

Venizelos'da bu düşüncelerin doğmasındaki en büyük etken İngiltere'nin politikaları idi. Aslında İngiltere Rusya'nın İstanbul üzerindeki düşüncelerinden rahatsızdı ve Yunanistan'ı Rusya karşısına bir rakip olarak çıkarmayı planlıyordu.²²¹

14- I. Saltanat Şurası (3 Mart 1915)

İtilaf Devletleri, Yunanistan'ı savaşa dâhil etmek için yaptıkları hamlelerden sonuç alamayınca, yeni girişimlerde bulundu.

Fransız senatosu dış ilişkiler ve savaş komisyonu başkanı George Clemenceau, Venizelos'a iletmek üzere Paris'te bulunan Yunan maslahatgüzârına²²² bir teklif verdi. Maslahatgüzârdâ hiç bekletmeden bu teklifi Venizelos'a ulaştırdı (1 Mart 1915). Bu teklifte Yunanistan'a vaat edilen topraklara İstanbul da dâhil edilmişti. Bu teklif Venizelos'u çok sevindirdi.²²³

Venizelos, Clemenceau'nun İstanbul teklifini aldığı gün, Genelkurmay Başkanı Metaksas'la olan ihtilâfına rağmen, Çanakkale seferine asker göndererek katılmayı Londra'ya önerdi. Bu tekliften bir gün sonra Londra, Yunanistan'a savaşa katılması için resmî bir davet gönderdi (2 Mart 1915). Bu davetin yanında Venizelos'a içerdeki muhalefeti kırmak için eski başbakanların da bulunduğu bir saltanat şurası toplaması ve bu toplantıda savaş kararı aldırması önerildi. Venizelos bu öneriyi dikkate aldı ve hemen çalışmalara başladı ve 3 Mart 1915 tarihinde saltanat şurasının toplanmasını sağladı.²²⁴

Saltanat Şurası'nın yapılacağı gün Atina'da bulunan Osmanlı elçisi Galip Kemali Söylemezoğlu, Kral Konstantin ile bir görüşme olanağı buldu. Galip Kemal Bey Yunanistan'ın savaşta tarafsız kalmasını uzun uzun anlattıktan sonra Kral:"Şu

²²⁰ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III. Kısım II., s.202.

²²¹ **Anadolu'nun Taksimi Planı (Rus Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgeleriyle)**, s. 121.

²²² Maslahat-güzâr: Elçi namına işleri takiple görevli kimse (Ferit Develioğlu **a.g.e.**, s. 583).

²²³ Murat M. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 64.

²²⁴ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III. Kısım II., s. 202.

anda aramızda hiçbir ihtilaf yoktur, yalnız öteden beri bize karşı fena muamele ettiniz. Bu münasebetle, Ege ve Trakya Rumlarının göçtürülmesi işini ve İstanbul'daki Yunan deniz ataşemiz birçok zorlukla karşılaştı, ancak Said Halim Paşa ile Talât Bey'in iyi niyetlerinden eminim. Benim esas düşüncem, daima Türkiye ve Romanya ile bağlaşıp Slav dalgasına karşı koymaktır. Bu gayretlerimin bu ana kadar sonuçsuz kaldığına üzülüyorum. Bundan sonra adalar sorununun çözülmesinin imkân olup olmadığı şüphelidir. Önce olduğu gibi bugün de ben barış taraftarıyım, Venizelos'ta ise başka düşünceler var... Ancak bu toplantıda vaziyete hâkim olmak için elimden gelen her şeyi yapacağım”²²⁵ dedi.

Saltanat Şurası Kralın başkanlığında 3 Mart 1915’de toplandı. Bu toplantıda, Venizelos ile birlikte eski başbakanlar da bulunuyordu (İon Dragumis, G. Theotokis, C. Mavromihali, D. Rallis).²²⁶

Venizelos, toplantıda daha önce krala sunduğu 24/30 Ocak 1915 tarihli raporları²²⁷ tekrar edip ve bu şekilde hareket edilmesi gerektiğini aksi takdirde kendisinin çekileceğini, çekilmesinden sonra hükümeti kuracak olan kişinin ise İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmez ise mutlaka İttifak Devletlerinin yanında savaşa girmesi gerektiğini iddia etti ve bazı fikirler öne sürdü. Bunlar şöyleydi: “Sırbistan'a karşı tarafsızlık siyasetinin güdülmesine devam edilebilmesi için, Almanya'dan şu garantiler alınmalıdır. 1) Adaların Yunanistan'a verilisinin Osmanlı Devleti tarafından kabulü. 2) Kuzey Epir'in kesin olarak Yunanistan'a verilmesi. 3) Bulgaristan, Yunanistan'a saldırarak olursa Almanya'nın bu son devlete birincisine yaptığı ölçüde malî yardımda bulunması. 4) Almanya ve Avusturya'da bulunan Bulgaristan’a ait cephanenin bu devlete verilmemesi.”²²⁸

Venizelos, ileri sürdüğü bu şartlar aslında Kral Konstantin’i zor durumda bırakmak içindi. Çünkü Kral İngiltere yanında savaşa girmek istemiyordu. Yunanistan’ın tarafsız kalması Çanakkale Savaşlarından dolayı Almanya ve onun müttefiki olan Osmanlı Devleti’nin lehine olan bir durumdu. Venizelos, bu şartları iddia ederek Bulgaristan savaşa girerse Yunanistan’ın da savaşa dâhil olmasını

²²⁵ Galip Kemal Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 231.

²²⁶ Bu isimlerin politik faaliyetleri ve hayat hikayeleri için bkz. Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 364-372.

²²⁷ Bu raporlar ile ilgili geniş bilgi için **tezimizin** 24 Ocak ve 30 Ocak 1915 tarihli raporlar bölümüne bakınız.

²²⁸ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III. Kısım II, s. 203.

sağlamak amacındaydı. Venizelos'un ileri sürdüğü adalar meselesi ise II. Balkan Savaşından bu yana çözülememişti. Bunun çözülmesi için Almanya'nın müttefiki olan Osmanlı Devleti'ne bu fedakârlığı yaptırabilmesi zaten çok zordu. Bu şartlar Venizelos tarafından Kral Konstantin'e ve onun gibi düşünenlere kurulan birer tuzaktı.

Venizelos'tan sonra eski başbakanlar söz aldı.

Dragumis şöyle konuştu:

“Yunanistan'ın sevgisinin Üçlü Anlaşmaya doğru gitmesi tabiidir. Bu, hem geçmişte bağımsızlık mücadelemizde bize yaptıkları iyiliklerin, hem de her vakit esirgemedikleri yardımın sonucudur. Ancak kimse bizden yardım istemediğine göre savaşa katılmaktaki amacımız nedir? Bu işi İstanbul'a gitmek için mi yapıyorsunuz? Biz İstanbul'a köle gibi değil, müttefik gibi gitmeliyiz. Küçük olmakla birlikte bize müttefik muamelesi yapılmalıdır. Sonucun ne olacağını ve hangi amaçlara hizmet ettiğimizi bilmeliyiz. Yüzyıllar boyunca Yunanistan'ın öz yurdu olmuş olan bu bölgenin (İstanbul bölgesi) orada oturanların yaşamasını sağlayabilecek muhtar bir ülke durumuna gelip gelmeyeceğini bilmeliyiz. Biz bilmediğimiz bir amaç için yardımda bulunamayız. Ne olacağını öğrenmek bizim görevimizdir ve bunu engellemek kimsenin hakkı değildir, çünkü öyle anlar olabilir ki bizim yardımımız kendimiz için intihar demek olur.”

Dragumis'ten sonra konuşan Rallis: “Yunanistan'ın savaşa katılması gerekir. Çünkü Rusya'nın daha önce İstanbul'a ulaşması önlenmiş olur. Kral oraya girecek olan ordunun başında yürürse, Helenizm'in yüzyıllardan beri beklediği hayal gerçekleşir.”

Theotokis ise şunları söyledi: “İstanbul sorunu Yunanistan'ın ruhu ile ilgilidir. Bu kent birçok göbekten beri bizim hayalimizdir. Onun alacağı durum ırkımız için bir varlık-yokluk sorunudur. Yunanistan, İstanbul'u uluslararası bir konuma getirmek için girişimlerde bulunmalıdır. Bu olmazsa biz Rusya'nın o bölgeye yerleşmesine yardım etmiş oluruz”.

Saltanat Şûrasına katılanlar fikirlerini ifade ettikten sonra. Venizelos tekrar söz aldı ve sözlerine şunları ekledi:

“Yunanistan, İtilaf Devletleri ile işbirliği yapmaz veya Almanya-Avusturya takımından bazı güvenceler istemezse dostsuz kalır ve bir Bulgar saldırı tehlikesi içinde yaşar. Buna karşı koymak için, ayda 4,5 milyon Drahmi (iki milyon altın Lira kadar) paraya ihtiyaç vardır, bu ise bizde yoktur. Almanya'dan istenilmesi ileri sürülen para, Yunanistan Üçlü İtilaf Devletleri ile işbirliği yapmazsa bu Berlin hükümetinin Yunanistan ile Bulgaristan'a eşit muamele etmesi demektir. Bulgaristan, Almanya'dan para yardımı görmüşken biz Üçlü Anlaşma'dan görmezsek durumumuz kötü olur. Biz bu iki yoldan birini seçmek zorundayız. Bunlardan birincisi Almanya'dan alınacak güvencelerle elde bulunanı korumak amacını güdecek olan muhafazakâr siyaset. İkincisi ise elde etmiş olduğumuzu korumakla birlikte Yunanistan'a pek büyük menfaatler sağlayacak olan radikal yoldur.

Ben bu son siyasetin üstünlüğüne inanıyorum, ancak öbür yol beğenilirse, iktidardan çekilip meclisteki çokluğumla muhafazakâr siyaseti izleyecek olan hükümeti desteklerim.”

Venizelos son olarak da “Yunanistan son iki savaşta canlılık gösterdiğinden bu yana İngiltere, onu güçlü bir Akdeniz devleti yapmak kararındadır”²²⁹ demiştir.

Yunanistan siyasetine hizmet etmiş olan başbakanların ortak düşünceleri İstanbul'da yoğunlaşıyordu. Tüm eski başbakanlar İstanbul'un statüsünün belirlenmesinde Yunanistan'ın mutlaka söz sahibi olması gerektiği üzerinde durdu. Konuşmaların ardından kralın başkanlığında toplanan ve dört saat süren Saltanat Şurası kesin bir karar verilemeden iki gün sonra tekrar toplanmak için dağıldı.

Venizelos, bu kez de kralı ve eski başbakanları ikna edememişti. Ancak vazgeçmeye niyeti yoktu. Ne pahasına olursa olsun savaşa çok güvendiği İngiltere'nin yanında girmeyi istemekteydi. Bu düşüncesinin temelini de saltanat şurası dağılırken ifade etmişti. Venizelos'a göre İngiltere, Yunanistan'ı güçlü bir Akdeniz devleti yapmak istemekteydi.

Oysa Yunanistan, İngiltere için güçlü bir Akdeniz devleti yerine kullanabilecek bir üs görünümündeydi. Yunanistan Akdeniz'de stratejik bir konumdaydı ve İngiltere'nin Akdeniz'in güvenliğini sağlamak için Yunanistan'a ihtiyacı vardı. Ayrıca Yunanistan coğrafi konumunun yanında büyümenin, güçlü

²²⁹ Yusuf Hikmet Bayur, *a.g.e.*, C. III. Kısım II., s. 205.

olmanın anahtarını sadece İngiltere ile ittifakta gören bir başbakana, Venizelos'a sahipti.

Toplantının ardından Kral Konstantin görüştüğü Alman elçisine “Ben tarafsızlıktan yanayım, bunu tekrar size bildiriyorum. Ancak İttifak Devletlerinden istediklerim vardır. Bunlar Bulgaristan’ın Yunanistan’a karşı yapabileceği herhangi bir saldırıya mani olmak, Yunanistan maliyesinin bu kötü zamanında yardımcı olmak, Osmanlı Devleti sınırlarında bulunan Rum ahalinin iyi muamele görmesi ve adalar meselesinin halledilmesidir.”²³⁰

Kral çok gizli bir şekilde çağırdığı Atina’da bulunan Alman elçisine bu sözleri söyledikten sonra Osmanlı Devleti elçisi Galip Kemali Söylemezoğlu da toplantıdan bir gün sonra Venizelos’u gördü ve ondan bilgi almak istedi. Venizelos, Galip Kemali Bey’e düşüncelerini şöyle aktardı: “Üçlü Anlaşma’nın savaşa katılmamız için yapmış olduğu birkaç önergeyi reddettim. Bunların ikisi resmî idi. Eğer Çanakkale’nin sonuna kadar dayanamayacağından kaygılanmasaydım yansız kalmakta ayak direrdim. Ancak öğrendiğimize göre Ruslar, çok büyük kuvvetler topluyorlar. Boğaz zorlanınca İstanbul’a girecek ve bu kente egemen olacaklardır. Biz buna seyirci kalamayız. İtilaf Devletleri yeniden bize kendisiyle işbirliği yapmamızı ister ve biz de bunu reddedersek İngiltere ve Fransa ile geleneksel iyi münasebetlerimiz sona erer. Artık onların maddî ve manevî yardımlarını ebediyen kaybederiz. Öbür devletlerin (Almanya ve Avusturya’nın) teveccühünü zaten kaybetmiş olduğumuz için tamamıyla yalnız kalır ve Bulgaristan’ın tehdidi altında yaşarız. İşte bunun içindir ki münasebetlerimizin daha dostane bir safhaya girmesinin öngörüldüğü bir sırada, İngiliz ve Fransızların Çanakkale’yi zorlamak yolundaki kesin kararı üzerine, onlar Yunan yardımını isterlerse bunu reddetmemek ağır kararını almak zorunda kaldım. Bununla birlikte, başına yeniden General Dusmanis’i getirmiş olduğum genelkurmaylığın düşüncesini aldıktan sonra, son kararı verecek olan kraldır. Kralla aramda düşünce birliği olmazsa çekilirim. İngilizler Mısır’dan asker taşımaktadır. Çanakkale’yi yeter ölçüde tahkim edemediğinizi sanıyorum.”²³¹

²³⁰ Galip Kamali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 231.

²³¹ **A.e.**, s., 232.

Diğer yandan Venizelos Çanakkale seferine katılmak için can atarken İtilaf Devletleri arasında fikir ayrılıkları ortaya çıktı. Rusya Çanakkale Boğazı'na yapılacak bir sefere kesinlikle Yunanistan'ın katılmasını istemiyordu. Rus Dışişleri Bakanı Sazanov Rusya'nın bu görüşünü 3 Mart 1915'te İngiliz elçisine bildirdi.²³²

Saltanat şuraları toplandıktan sonra Atina'da savaşa katılmak lehinde halk ve öğrenci gösterileri de yapıldı. Bu gösterilerde sık sık Ayasofya hayalleri dile getirildi. Bu gösterilerin olmasında en büyük pay sahibi Venizelos taraftarı olan gazetelerdi. Bu gazeteler mutlaka Venizelos'un kralı ikna edeceğini düşünüyordu.²³³

Birinci Saltanat Şurası iki zıt düşüncenin tartışıldığı bir toplantı şeklinde geçti. Venizelos, bu toplantıların sonunda düşüncelerini krala kabul ettiremedi. Kral Alman elçisine belirttiği gibi fikirlerinde sabit idi. Tarafsız kalacaktı. Venizelos ise Galip Kemali Bey'e söylediği gibi İngiltere'nin yanında savaşa girmeyi ve Çanakkale seferine mutlaka katılmayı istemekteydi. Bu düşünceler sadece iki kişinin zıtlaşması değil, tüm Yunan halkının iki kutba bölünmesi anlamındaydı. Bu kesinlikle gözden kaçmamalıdır. Sonuçsuz kalan bu toplantının ikincisi bundan iki gün sonra 5 Ocak 1915 te yapılacaktı.

15- II. Saltanat Şurası (5 Mart 1915)

I.Saltanat Şurası'ndan iki gün sonra katılımcılar tekrar saraya çağrıldı ve Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı sırasında ne yapması gerektiğine karar vermek için buluştu. Venizelos, yapılan bu ikinci toplantının başında söz alarak:

“Yunanistan büyümüştür ve yalnız başına ileri gidemez, dost ve müttefike muhtaçtır. Grey'in bize verilmesini istediği yerler (İzmir ve Batı Anadolu) gösteriyor ki, İngiltere'nin görüşü bizimkine uymaktadır. Bu yola girmekle ileride Anadolu, fakat bugün Kıbrıs, Kuzey Epir ve belki de Arnavutluk üzerine âdeta haciz koymuş olacağız. Önerdiğim siyaset, yürütülmesi gereken siyasettir. Yunanistan'ın savaşa katılması zaruridir. Başka yoldan gidecek olan bir hükümeti destekleyeceğime artık söz veremem. Kralın başka bir hükümeti işbaşına getirmek hakkını tanırım, ancak mecliste tutmadığım bir hükümetin işbaşına getirilmesinin sonucu yeni seçimlere gitmektir”

²³² Anadolu'nun Taksimi Planı (Rus Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgeleriyle), s. 15

²³³ Tanin, 21 Şubat 1330.

Venizelos'dan sonra Theotokis söz aldı. Theotokis, başbakanın bugünkü sözleriyle durumun değişmiş olduğunu, savaşa bütün kuvvetlerimizle değil, yalnız bir tümenle katılmamızla önce korkulan tehlikelerin ortadan kalktığını, ancak Bulgaristan'ın da savaşa girmesi tehlikesinin arttığını söyledikten sonra İngiltere, Almanya ve Rusya'nın Yunanistan'a karşı siyasî durumları üzerinde uzun uzadıya konuştu. İngiltere'nin Yunanistan'ın büyümesini hiç istememiş olduğunu, Girit ve On iki Ada ve Kuzey Epir işlerinde Yunan isteklerine karşı bulunduğunu, Bükreş (1913) Antlaşmasının yeniden gözden geçirilmesini ileri sürdüğünü, Slavlığa yarayacak olan Çanakkale seferine de İngiltere'nin başladığını, Boğazın açılması Yunanistan'ın zararına olarak Rusya'yı bir Akdeniz devleti yapacağını söyledi. Ayrıca sözlerine şunları da ekledi: “Eski devri ayrı tutarsak İngiliz siyaseti Yunanistan lehinde olmamıştır. İngiltere bizim gibi denizci ve tüccar bir devleti tutamaz. Onun İstanbul'a yerleşmesi için Rusya'ya yaptığı yardım Helenizm'in zararınadır. Buna karşılık Almanya, Slavlığın düşmanıdır, o kazanırsa Slavlığa karşı olan devletleri ve bu arada Yunanistan'ı destekleyecektir. Bununla birlikte, Yunanistan'ın Almanya ile ittifakını ileri sürmek istemiyorum. Ancak besbellidir ki tarafsız kalmamız için en doğrusudur... Yunanistan'ın tabii düşmanı Rusya'dır ve biz Rus ihtiraslarını destekleyecek bir siyaset gütmemeliyiz.” Venizelos, Theotokis'in İngiltere aleyhindeki sözlerine sert tepki gösterdi. Londra'ya yaptığı gezilerden birinde kendisine İngiliz donanmasına üs olarak kullanılmak üzere Argostoli limanının (Kafelonya Adası) verilmesi karşılığında Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmasının bile önerildiğini söyledi.²³⁴ Yunan başbakanı Almanya lehine söylenilmiş sözlere karşılık olarak ise: “Almanya Slavlığın ne kadar düşmanı olursa olsun, onun Anadolu'da gözü oldukça Yunanistan yararına bir şey yapamaz. Bugün Avrupa, German hükümdarlığına karşı birleşmiştir. Slavlığın da sırası gelecektir; bu işin başında yine İngiltere bulunacaktır ve İngiltere, bu sefer Almanya ile işbirliği yapacaktır. Bugün Yunanistan savaşa katılmakla Rusya ile birlikte yürümüş olmuyor, çok şükür ki menfaat ve geleceğimizi sağlamak için yan yana çalışacağımız öbür iki müttefikimiz var (İngiltere ve Fransa)” dedi.

Şuraya katılan Rallis de Venizelos gibi savaşa katılmayı önerdi.

²³⁴ Bu teklif ile ilgili ayrıntılı bilgi için **tezimizin** Balkan Savaşlarında İngiltere-Yunanistan İşbirliği bölümüne bakınız.

Toplantı sonunda hiçbir karara varılamadı, ancak Venizelos'un düşünceleri lehinde bir gidiş sezildi bunun üzerine kral toplantıyı sona erdirdi. Kararı kendisi verecekti.

Bu toplantıdan çıktıktan sonra Venizelos, İtilaf Devletleri elçilerini çağırıp Yunanistan'ın İstanbul'da tek ihtirasının orada bir an için bayrağını dalgalandırmak olduğunu söyledi. Venizelos o günkü görüşme ve tartışmaları ayrıntılarıyla elçilere anlattı, Çanakkale seferine katılmak isteğini belirttikten sonra, artık geri dönemeyeceğini ve önergeleri kral tarafından veya İtilaf Devletleri tarafından reddedilirse, çekilmek zorunda kalacağını da ekledi.²³⁵

Bu toplantılar yapılırken Yunan basınında da görüşmelere dair birçok haber çıkmaktaydı. Venizelos'u tutan gazeteler Helenizm için zaman gelmiştir. Venizelos mutlaka kralı ikna edecek ve bu toplantılardan sonra kral savaş ilanı haberini telgrafhaneye gönderecektir" haberlerini yazmaktaydı.

Ayrıca bu gazetelerin haberlerinde, İtilaf Devletleri askerlerinin harp meydanlarında büyük kahramanlıklar gösterdikleri ve savaşı mutlaka İtilaf Devletlerinin kazanacağını içeren yazılarda bulunmaktaydı.²³⁶

Bu yazıların amacı aslında Yunan halkını İtilaf Devletleri lehinde savaşa sokmak isteyen Venizelos'a bir kamuoyu desteği oluşturmaktı. Ancak bu girişimlerin hepsi sonuçsuz kalacaktı.

6 Mart 1915 tarihinde kral, Venizelos'un Saltanat Şûrasında ileri sürmüş olduğu görüş ve önergeleri reddettiğini kendisine bildirdi.

Saltanat şûralarında Yunanistan'ı savaşa sokmak fikrine karşı çıkan Kral Konstantin'in düşünceleri şöyleydi: Yunanistan savaşa katılmakla Bulgar tehlikesine karşı korunmuş olmayacaktı, belki bunu arttıracaktı. Yunanistan yalnız Osmanlı Devleti ile değil, Almanya ve Avusturya ile de savaşmak zorunda kalabilirdi. Ele alındığı biçimde Çanakkale seferi bir çıkmaza girecek ve başarısız kalacaktı. Bu yüzden Çanakkale cephesine katılmak ve yenilgiden pay almaya kalkışmak saçmaydı. Eğer bunun başarılı olunması isteniyorsa bunun tek yolu, Bulgaristan'ı

²³⁵ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II., s. 210.

²³⁶ **Tanin**, 1 Mart 1331, s. 1.

yıldırım için Trakya'ya büyük bir ordu çıkarmak ve Bulgaristan üzerinden İstanbul'a yürümekti.”²³⁷

Venizelos görüldüğü gibi ikinci toplantıda da kralı ikna etmeyi başaramadı. Ancak diğer eski başbakanların fikrini değiştirmiş ve oylamada kendi lehinde bir karar aldirmaya çok yaklaştı. Venizelos, düşüncesini kabul ettirebilmek için bütün kozlarını kullandı. Mecliste çoğunluğa sahip olmasını kullanarak hükümetten çekilme tehdidinde bulundu. Kendisini destekleyen gazeteleri çok iyi yönlendirdi ve kralın üzerinde bir kamuoyu baskısı oluşturdu. Ancak kral tüm bunlara rağmen fikrini değiştirmede ve Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşında tarafsız kalacağını ilan etti.

16- Venizelos'un İstifası (6 Mart 1915)

Venizelos 5 Mart 1915'teki ikinci Saltanat Şurasında önerilerinin kabul edilmediği takdirde istifa edeceğini bildirmişti. Kral Konstantin 6 Mart 1915'te Venizelos'un önerilerini kabul etmediğini ve Yunanistan'ın tarafsızlık siyasetini devam ettireceğini açıklayınca, Venizelos'un istifa etmekten başka şansı kalmadı. Bunun üzerine Venizelos aynı gün istifa etti (6 Mart 1915).²³⁸

Venizelos'un istifasının iç yüzü şöyle idi: İkinci Saltanat toplantısında Venizelos, Yunanistan'ın niçin savaşa girmesi gerektiğini anlatmış ve kararı oya koymuştu. Oylama sırasında eski başbakanlardan Thotokis çoğunluğa katılarak Yunanistan'ın savaşa girmesi yönünde oy kullanmıştı. Fakat kral “Ben böyle bir hareketi tehlikeli görüyorum ve bu toplantıda çoğunluk ile alınan kararı tasdik etmiyorum cevabını vermişti. Venizelos o halde istifamı kabul edin deyince, Kral Konstantin kabul ediyorum demişti. Bundan sonra Venizelos meclise giderek istifasını açıkladı.”²³⁹

Venizelos'un istifası bir anda tüm Yunanistan'ı şok etti. Venizelos taraftarı olan gazeteler Venizelos'un iktidardan düşmesi endişesini yok etmek için “Yunanistan, Çanakkale'ye ihtiyat askerlerinden gönderecektir” haberleri yayınlamaya başladı.²⁴⁰

²³⁷ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II. s. 211-213

²³⁸ Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 112

²³⁹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 234

²⁴⁰ **Tanin**, 1 Mart 1331, s. 1

Venizelos'un istifası, Yunanistan'da kral ile arasındaki anlaşmazlığın sebep olduğu en büyük krizi ortaya çıkardı. Kral ne pahasına olursa olsun Yunanistan'ın tarafsızlığını korumakta kararlıydı.

17- Genelkurmay Başkanı Albay Metaksas'ın İstifası

Saltanat şuraları sadece Venizelos'un istifasına yol açmadı. Genelkurmay Başkanı Albay Metaksas'da bu toplantıların hemen başında istifasını verdi (2 Mart 1915).²⁴¹

Albay Metaksas Berlin Askeri Akademisinde okumuş Alman ahlak değerlerine ve askeri disiplinine hayran bir askerdı. Albay Metaksas, 1912–1913 Balkan Savaşlarındaki başarıları ile kabiliyetini göstermişti.²⁴² Kral kendisine büyük bir hürmet gösterirdi. Albay Metaksas Birinci Dünya Savaşı'nda Yunanistan'ın tarafsız kalmasını savundu, Başbakan Venizelos ile ters düştü. Albay Metaksas istifasından sonra İstanbul Yunanistan Askeri Ataşesi Yarbay Fransi'ye gönderdiği bir mektubunda Venizelos'un davranış biçimlerini ve Yunanistan genelkurmayındaki görüşleri şöyle belirtiyordu. Bu görüşler saltanat şuralarındaki genel havayı aksettirdiği için önemlidir (11 Mart 1915).

“* İstifamın sebebi: Hükümet benim oyumu sormadan, fikrime muhalif olarak savaşa karar vermiş, harp planı tertip ederek o kararı bana tebliğ etmiştir. Bu planın kabulünü, eğer kabul edilmezse hükümetin istifa edeceği tehdidiyle planı krala takdim etmişlerdir. Ben keyfiyeti protesto ederek vazifemden istifa ettim.

* Bunun üzerine Venizelos, Dusmanis'i tekrar genelkurmay başkanlığına tayin etti, çünkü onun kendisiyle aynı fikirde olduğunu sanıyordu. İkinci saltanat toplantısında Dusmanis'in Venizelos gibi düşündüğüne dair bir hava oluştu. Fakat toplantının ertesi günü Dusmanis genelkurmay heyetiyle görüştüktan sonra o da benim fikrimi doğrulayan bir belgeyi krala takdim etti.

* Asıl mesele şudur: Yunanistan eski köylülük halinden çıkıp böylece büyüdükten sonra artık öyle çılgınca harekette bulunamaz. Kuvvetini iyice hesap etmesi gerekir. Türkiye'ye karşı savaşa Yunanistan bütün kuvvetiyle girişmelidir.

²⁴¹ Murat M. Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 64

²⁴² Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 52

Eğer Bulgaristan'ın durumu bize karşı olursa, Yunanistan bu iki kuvvete karşı harp edebilecek kuvveti ele edebilinceye kadar yerinde rahat durmalıdır.

* İtilâf devletleri bunu bilmeyecek kadar akılsız değildirler, fakat onlar için yılanı delikten çıkaracak bir deliye ihtiyaç vardır. Yılan İtalya'dır. Bu bapta Yunanistan'a hiçbir teminatta bulunmuyorlar, zaten ne teminatta bulunabilirler?

* Venizelos, farkına varmadan bu oyuna kapıldı. Kral memleketi kurtardı. Fırka (parti) ihtilâfı dolayısıyla krala muhalif olanlar dahi bunu itiraf ediyor.

* Çanakkale elbette alınabilir ve geçilebilir, fakat İtilaf devletlerinin ahmakça hareketleriyle değil, bizim düşündüğümüz gibi. Fakat onlar işi tamir edilemeyecek surette bozdu. Evvelâ bombardımana başlıyorlar, sonra karaya asker çıkarmaya kalkıyorlar.”

Albay Metaksas yazdığı bu mektubunda Venizelos'un saltanat toplantılarında istediği kararları nasıl bir oldubittiye getirerek aldirmek istediğini gözler önüne seriyordu. Metaksas'a göre İngilizler ve diğer müttefikleri Yunanistan'ı kullanmaktaydı ve Yunanistan'a savaşın sonuna dair hiçbir garanti vermemekteydi.

18 – Gunaris Hükümeti'nin Kurulması

Venizelos'un 6 Mart 1915'te istifasından sonra Yunanistan devletinde başbakanlık koltuğu boş kalmıştı. Kral Konstantin önce bu koltuk için Zaimis'i düşündü. Ancak mecliste çoğunluğu elinde bulunduran Venizelos'un Zaimis'i desteklememesi üzerine onu başbakanlık koltuğuna atayamadı. Bunun üzerine kral mecliste muhalefette bulunan Gunaris'e yönelmek zorunda kaldı.²⁴³ Gunaris'e başbakanlığı teklif etti (8 Mart 1915). Gunaris'te bunu kabul etti ve hükümetini kurdu (10 Mart 1915).²⁴⁴ Bu olay Venizelos ile Kral Konstantin arasında süregelen anlaşmazlığın sonunda ortaya çıkan en büyük krizdi.²⁴⁵

Gunaris'in kurduğu bu hükümet Venizelos'un dört sene üç ay onsekiz gün süren idaresinde en çok Venizelos'a muhalefet edenlerden oluşmuştu.

Başbakan Gunaris, Almanya'da tahsil gördükten sonra Yunanistan'da siyasete girmiş ve on dört seneden beri Patras şehrinden milletvekili seçilmekteydi.

²⁴³ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III. Kısım II.s. 211

²⁴⁴ A.e., C. III. Kısım II, s. 225

²⁴⁵ M. Murat Hatipoğlu, a.g.e., s. 64

Theotokis'in başbakanlığı döneminde Maliye Bakanlığı yapmış ve maliyede bazı yenilikler yapmayı başarmıştı.²⁴⁶

Gunaris, meclis görüşmelerinde özellikle iktisadî konularda Venizelos'a karşı söylediği, onu tenkit eden uzun nutuklar ile ortaya çıkıyordu.

Dışişleri Bakanlığına atanan Zografos, Gudi askeri isyanından başbakanlığa getirilen Venizelos taraftarlarının etkisiyle uzun bir süre başbakanlıkta kalamayan Rallis kabinesinde Dışişleri Bakanlığı'nda bulunmuştu. Zografos Epir'de çıkan isyan ile tanınmış, daha sonra Venizelos tarafından kendisine rakip olur endişesiyle Zaimis ile birlikte Yunan Milli Bankası'na genel müdür olarak atanmıştı.

Deniz Bakanlığına atanan Estiratos ise Venizelos'a karşı en sert muhalefet edenlerden biriydi. Venizelos kabinesinde iken sipariş ettiği 15.000 tonluk olması gereken geminin 19.500 ton olması üzerine Venizelos tarafından görevinden alınmıştı.

Eğitim Bakanı Dozikis de Venizelos'un düşmanlarından biriydi. Çünkü onun zamanında valilikten alınmıştı.

İktisat Bakanı Evatiritis de Venizelos'un muhaliflerinden biriydi. Evatiritis'in kardeşi iki ay önce Venizelos tarafından Yunan Milli Bankası genel müdürlüğünden alınmıştı.²⁴⁷

19- Gunaris Hükümetinin Siyaseti

Gunaris, başbakanlığa geldikten sonra kabinesini tamamen Venizelos karşıtları ile oluşturdu. 10 Mart 1915'te açıkladığı programında genel savaşın başında tutulmuş olan siyaseti devam ettireceğini, Sırbistan ile olan ittifak antlaşmasını bozmamakla birlikte, tarafsız kalacağını, Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü tehlikeye düşürmeden ülkenin menfaatlerini savunacağını açıkladı.

Gunaris'in bu açıklamasından sonra Dışişleri Bakanı Zagrafos da Londra, Paris ve Petrograd elçilerine birer telgraf göndererek, hükümetinin İtilaf Devletlerine karşı olan bağlılığının sarsıldığı hakkında dolaşan söylentileri yalanlamak, Yunan menfaatlerine aykırı olabilecek ve onun hareket serbestliğini kısıbilecek diplomatik

²⁴⁶ **Tanin**, 1 Mart 1331, s.3

²⁴⁷ **Tanin**, 1 Mart 1331, s.1

tasarıların gelişmesini önlemek için durumu açıklamak istediğini belirtti. Zagrafos'un elçiliklere gönderdiği telgraf şöyleydi:

“Üçlü Anlaşma devletlerinin müşterek hareketlerde bulunmak üzere Yunanistan'la anlaşmak istediklerini öğrendim. Yunan hükümeti de “koruyucu devletlere” karşı daima beslemiş olduğu dostluk duygularını ispata hazırdır. Bu düşünce ile hükümetim toprak bütünlüğümüzü ve Hellenizm haklarının savunulmasını güvence altına almakla birlikte, müşterek amaca ulaşmayı mümkün kılacak olan siyasî ve askerî şartlara göre ve gereken ölçüde onlarla işbirliğine hazırdır. Bu sırada Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na katılmasını engelleyen yönler bir yandan Bulgar tehlikesi diğer yandan Anadolu'da bulunan Rumları, Müslüman taassup ve öç alma duygularının sonuçlarına maruz bırakmak korkusudur. Ayrıca bu iki tehlike yüzünden zaafa uğrayacak olan yardımımızın İtilaf Devletlerinin bir işine yaramaması güvencesidir. Dolayısıyla bizim savaşa katılmamızın mümkün olabilmesi için Bulgar tehlikesinin azalması ve gerekirse Küçük Asya'yı (Anadolu'yu) korumak için kuvvet gönderecek durumda olmamız, aynı zamanda İtilaf Devletlerine az çok değeri olan bir yardımda bulunabilmemiz lâzımdır. Bizce eğer Bulgaristan İtilaf Devletlerinin yanında Türkiye'ye karşı yer alırsa bu mümkün olur. . . .”²⁴⁸

Gunaris, hükümetini 10 Mart'ta kurmuştu. Ancak mecliste çoğunluğu bulunmadığından dolayı 13 Mart'ta Yunan meclisini tatil etti. Yunanistan'da meclisin tatil olması üzerine herkes gelecek seçimleri konuşmaya başladı.²⁴⁹

Gunaris'in iktidara gelmesinden sonra Atina ve Pire'de her türlü gösteri, hükümet tarafından yasaklandı. Hükümet, Venizelos'un başbakanlıktan istifası sonrasında taraftarlarının yapacağı gösterilerden çekiniyordu. Zaten halk iki kutba ayrılmış bulunuyordu. Bir kısım Almanya-Avusturya lehinde, diğer bir kısım ise İngiltere-Fransa lehinde idi.²⁵⁰

²⁴⁸ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II. s. 226

²⁴⁹ **Tanin**, 11 Mart 1331, s. 3

²⁵⁰ **Tanin**, 22 Mart 1331, s. 5

Yunanistan'da halk arasında bu türlü gösterilerden çekinilmesi ve hükümetin buna önlem alması için, Yunan Dışişleri Bakanı Zagrafos hükümet taraftarları ve hükümete karşı gazetelerin başyazarlarını makamına davet ederek onlardan memleketin iyiliği için tartışmalarda olur olmaz yazıları yazmamalarını istedi. Çünkü Yunan basınında Venizelos'un istifasına rağmen savaşa girip girmeme konusunda büyük bir tartışma ortamı vardı. Halkın bu yazılardan etkilenip olaylar çıkarmasından korkuluyordu.²⁵¹

Gunaris hükümeti Yunanistan'daki iç siyaseti bu şekilde kontrol etmeye çalışırken, Atina'daki Osmanlı elçisi Galip Kemali Söylemezoğlu, Dışişleri Bakanı Zagrafos ile görüşme imkânı buldu. Zagrafos, Galip Kemal Bey'e Yunanistan'ın savaşta tarafsız kalacağını bildirdi. Galip Bey 10 Mart 1915 günü İngiliz askerlerinin Limni adasına asker çıkardığını ifade edince, Zagrafos bunu inkâr edemedi.²⁵²

Yunanistan Çanakkale savaşları öncesinde İtilaf Devletlerinin yaptığı toprak işgallerine müdahale edecek bir güçte değildi. Bu yüzden İngilizlerin Limni'ye asker çıkarmalarını sessiz bir şekilde kabul etmişti.

Yunanistan'da Limni adasına İngilizlerin asker çıkarmasından çok Venizelos ve kral taraftarı olan gazetelerin mücadelesi konuşulmaktaydı. Venizelos taraftarı olan gazeteler Gunaris kabinesini Yunanistan'ı büyütme hususunda çok önemli fırsatları kaçırmakla suçlayınca, hükümette buna karşılık bir beyanname yayınladı. Bu beyanname Venizelos taraftarlarının çıkardığı, Yunanistan'ın fırsatları kaçırdığı yolundaki haberlere pek önem verilmemesi, Venizelos hükümetinin savaşa katıldıktan sonra çıkacak tehlikeleri hesaplamadığı ve Gunaris hükümetinin taviz olarak arazi vermek istemediği ifade ediliyordu. Bu beyanname bulunan arazi tavizi Yunanistan'da büyük bir infiale sebep oldu. Çünkü bu ufak beyanname Venizelos kabinesinin Makedonya'da bazı yerleri feda ettiğini belirtiyordu. Bu beyanname yayınlanınca İspaçaya adasında bulunan Venizelos hemen Atina'ya gelerek halk arasında kötü bir havaya sebep olan bu olayı

²⁵¹ **Tanin**, 20 Nisan 1331, s.3

²⁵² Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 235

unutturmaya çabaladı. Bu beyanname Venizelos ile Gunaris arasında büyük bir düşmanlık meydana getirdi.²⁵³

Yunan halkı bu beyanname yayınlanıncaya kadar Venizelos'un bazı tavizler karşısında Bulgaristan'a toprak verme düşüncesinde olduğunu bilmiyordu. Bunun su yüzüne çıkması yapılacak seçimlerden önce Venizelos'u çok zor bir durumda bıraktı.

20- İtilaf Devletleri Tarafından Gunaris Hükümetine Yapılan Teklifler

Gunaris hükümeti daha önce programını açıklarken Yunanistan'ın genel ve dış siyasetinde bir değişiklik yapmayacağını söylemişti. Yunan başbakanının bu sözleri üzerine İngiltere, hemen harekete geçerek, Venizelos'a yaptıkları ittifak tekliflerini Gunaris hükümetine de yapabileceğini düşündü.²⁵⁴ İngiltere bu düşüncesini diğer müttefikleri ile de tartıştıktan sonra elçileri vasıtasıyla 12 Nisan 1915'te Gunaris'e bir ittifak teklifinde bulundu. Bu teklifte eğer Yunanistan İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa katılırsa kendisine Anadolu'da (Aydın Vilayetinde) topraklar vermeye hazır olduklarını ancak bunun şartının Yunan Devleti'nin zaman geçirmeden İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmesi olduğunu söyledi.²⁵⁵

İngiltere, Gunaris hükümetinin açıklamasını kendi lehinde düşünmüştü. Eğer siyasetinde devam edecekse bu siyaset bundan önceki Venizelos hükümetinin siyaseti olmalıydı. Hemen harekete geçmesi ise kral tarafından atanan bir başbakanı, kralı zorlamakta kullanabileceği düşüncesinde olmasının sonucuydu. Ayrıca Yunanistan savaşa hemen dâhil olursa Çanakkale savaşlarında planlanan kara harekâtına Yunan ordusunun desteği de sağlanacaktı.

Gunaris, 12 Nisan'da aldığı bu ittifak teklifine 14 Nisan 1915 tarihinde yazılı bir açıklamayla cevap verdi:

“* Savaşın başından beri İtilaf Devletlerinin Türkiye'ye karşı yaptıkları askerî hareketleri, Yunanistan'a işbirliği yapma imkânını verdiği düşüncesi uyanmıştır; bunun en büyük sebebi İtilaf Devletlerini askerî hareketleri Yunan ulusal

²⁵³ Tanin, 5 Mart 1331, s. 3

²⁵⁴ Michael Llewellyn Smith, a.g.e., s. 84

²⁵⁵ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III. Kısım II, s. 412

menfaatleri bölgesinde olmasıdır. İtilaf Devletleri savaş anında Yunanistan'ı Bulgaristan'ın tehdidinden koruyacağını garanti ederse Yunanistan, Türkiye aleyhindeki hareketlere katılmaya hazırdır.

* Yunan hükümeti şuna inanıyor ki, Bulgaristan da aynı amaçla İtilaf Devletlerine katılırsa Yunanistan'ın aradığı güven elde edilmiş olur. Ancak bu şart şimdilerde zor görülmektedir. Bu yüzden Yunanistan kendisine zarar vermeden sadece Osmanlı Devleti aleyhine savaşa girmeyi planlamıştır. Bunun da olabilmesi İtilaf Devletlerine bağlıdır.

* Eğer İtilaf Devletleri işbirliğinden doğacak bütün faydaları Yunanistan'a kazandırmayı tahhahüt ederse, yani savaş boyunca ve ondan sonra bir süre için, Kuzey Epir dâhil, kıtada ve adalardaki Yunan topraklarının güvenliğini garantilerse, Yunan hükümeti de ihtilaf Devletleri hazır olur olmaz son amacı Osmanlı İmparatorluğu'nun yok edilmesi olacak olan askerî hareketlere katılacaktır.

* Savaşın ayrıntıları iki ülkenin genelkurmayları tarafından tespit edilecektir. Eğer Bulgaristan tarafsız kalmaya devam ederse Yunan ordusunun savaş alanı Osmanlı Devleti'nin Avrupa toprakları dışında olamaz.

* Anlaşmanın ilkelerini tespit edecek olan belge, Yunanistan'a Anadolu'da verilecek olan yerleri Helenizm'in hak ve menfaatlerini korumak için, İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a silâh ve cephane gibi kolaylıklar sağlayacağını belirtmelidir.

* Osmanlı Devleti'ndeki Rumların menfaati ve girişilecek hareketlerin başarılı olması bakımından bu anlaşmanın son ana kadar gizli tutulması gerekir.”²⁵⁶

Bunlar Yunanistan Devleti'nin resmi olarak istedikleri şartlar idi. Yunanistan, İtilaf Devletleri ile ittifakına karşı onlardan tam bir güvenlik ve toprak kazançlarının garantisini istiyordu. Güvenlik konusunda Bulgaristan korkusu, her ittifak anlaşması tasarısında tekrarlanıyordu. Ancak Yunanistan'ın bu güvencelerin karşılığında İtilaf Devletlerine sunduğu sadece Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmaktı Osmanlı Devleti'nin müttefikleri olan Almanya ve Avusturya'ya karşı herhangi bir

²⁵⁶ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III. Kısım II, s. 414-415

saldırıda bulunmayı düşünmüyordu. Ancak Yunanistan ne resmi ne de gayri resmi verdiği tekliflere İtilaf Devletleri tarafından bir karşılık verilmedi.

Yunanistanın, İtilaf Devletlerinden istekleri sadece 14 Nisan'da sunulan yazılı açıklamadan ibaret kalmadı. Kralın kardeşi Prens George diğer istekleri, İngiliz ve Fransız devletlerine bildirmekle görevlendirildi. Prens George'un bildirdiği diğer istekler ise, İstanbul'un uluslararası bir kent olması, Kral Konstantin'in İstanbul'a Yunan Ordusu'nun başında girmesi, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bırakılmasıydı. Ancak bu isteklere hem İngiltere hem de Fransa karşı çıktı.

İtilaf Devletlerinin Gunaris'e teklifleri Yunanistan Kralı Konstantin'i çok zor durumda bıraktı. Bunu kral, Alman elçisi Kont Mirbah'a şu şekilde ifade etti:

“Tarafsızlıktan ayrılmam için çok baskıda bulunuluyor. Tarafsız kalmak için elimden geleni yapacağım. Eğer Çanakkale Savaşı Osmanlı Devleti'nin aleyhine bir şekil alırsa tarafsızlığı devam ettiremem, Yunanistan Osmanlı'ya karşı hareket edebilir.”

Buna karşılık Alman Elçisi Kont Mirbah da krala:

“Böyle yaparsanız Almanya ve Avusturya otomatik olarak hareket (savaş) alanlarını genişleteceklerdir”, dedi. Bunun üzerine kral hiçbir söz söyleyemeden görüşmeden ayrıldı.²⁵⁷

Alman elçisi ile Kral arasındaki konuşma İtilaf Devletlerinin Gunaris hükümetine yaptığı teklifin kral üzerinde ne kadar büyük bir baskı oluşturduğunu gösteriyordu. Çünkü kral, Osmanlı ve Alman elçisine, Venizelos hükümeti zamanında yapılan baskılara kesinlikle boyun eğmeyeceğini ifade ederken, bu kez savaşa katılmak mecburiyetinden bahsetmişti.

İtilaf Devletleri Yunanistan'a, 12 Nisan 1915 tarihindeki ilk tekliflerinden sonra ikinci tekliflerini 4 Mayıs 1915'te yaptı. Bu teklif Fransa tarafından Yunanistan'a ulaştırıldı. Fransız Dışişleri Bakanı Delkase, Paris'teki Yunan elçisi Romonos'u çağırarak İtilaf Devletlerinin yeni teklifini Yunanistan'a iletti. Bu teklif şuydu: “Yunanistan, donanmasını, limanlarını ve topraklarını kullanma hakkını

²⁵⁷ Galip Kemali Söylemezoğlu, a.g.e., s. 255

İhtilaf Devletlerine verecek buna karşılık Bulgaristan'a karşı koyabilmek için kara ordusundan herhangi bir fedakârlık yapmayacaktı.²⁵⁸

İtilaf Devletleri, Çanakkale'de Gelibolu çarpışmalarının başlamasından sonra Yunanistan'ın limanlarına ve deniz gücüne ihtiyaç duymaktaydı. Bunu sağlamak için de böyle bir teklifte bulundu. Ancak Gunaris hükümeti ve kral bu teklifi de kabul etmedi. Çünkü bu teklifte Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü korumak gibi bir garanti bulunmamaktaydı. Gunaris, Yunan meclisini 29 Nisan 1915 tarihinde olağanüstü bir toplantıya çağırdı. Bu toplantıdan tarafsızlık kararı çıktı. Alınan bu karar daha sonra Kral Konstantin'e bildirildi.²⁵⁹ Bundan sonra Gunaris 13 Mayıs 1915'de savaşa katılamayacağını Fransız hükümetine bildirdi.

İtilaf Devletlerinin Venizelos hükümetine yaptığı başvuruların başarı ile sonuçlanamamasından sonra Gunaris hükümetine yapılan ittifak başvuruları da başarıya ulaşmadı.

21- Yunanistan'da Seçimler

Gunaris 10 Mart'ta kurduğu hükümetinden üç gün sonra meclisi tatil etmiş ve 2 Mayıs 1915'te meclisi dağıtıp yeni seçimlere gitme kararı almıştı. Seçim günü olarak da 13 Haziran belirlenmişti.

13 Haziran'da yapılacak olan Yunan seçimleri için yürütülen propagandaların en önemlileri savaşa katılıp katılmamak, Bulgaristan'a taviz verip vermemek gibi konulardı. Bu mücadeleler sırasında Venizelos'un Anadolu'da bazı tavizler alma karşılığında Kavala'yı Bulgaristan'a bıraktığı gazetelerde yazıldı. Ancak Venizelos, savaşa girmek isteğini, verilen tavizlere karşılık Kavala'yı Bulgaristan'a bıraktığını inkâr etti.²⁶⁰

29 Mayıs 1915 günü İtilaf Devletleri Bulgaristan'ı savaşa sürüklemek için ona birtakım vaatlerde bulunmuştu. Bu vaatlerin başında da Kavala vardı. Bu haber çok geçmeden Atina'da duyuldu. Venizelos ve taraftarları buna büyük bir tepki göstererek Gunaris hükümetini olaylara etkisiz kalmakla suçladı.

²⁵⁸ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III. Kısım II, s. 420

²⁵⁹ **Tanin**, 11 Mayıs 1331, s. 3

²⁶⁰ **Tanin**, 25 Mart 1331, s.3

Yunanistan'daki seçim döneminde Kral Kostantin ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. Bu Konstantin taraftarlarını ve Gunaris'i çok endişelendirdi. Bütün Yunan halkı saraydan gelecek haberleri merakla bekler oldu. Bu hastalık Gunaris ve partisinin seçim çalışmalarını aksattı.²⁶¹

Başbakan Gunaris 9 Haziran 1915 tarihinde yaptığı seçim konuşmasında: “Biz Yunanistan'da, eski hükümetin (Venizelos) siyasetini uygulamadık, eğer uygulaysaydık, donanmamızı Çanakkale'de ezdirir, kuvvetimizi yok eder ve üç aylık talihsiz bir savaştan sonra dostlarına faydasız, düşmanlarının insafına kalmış biçimde güçsüz düşerdik” diyerek, Venizelos'un politikasının ne kadar yanlış olduğunu halka anlatmaya çalıştı. Böylece seçimlerde halkın desteğini kazanmayı umuyordu.

Venizelos'da yaptığı seçim konuşmalarında Birinci Dünya Savaş'ından uzak kalmak istediğini söyledi. Venizelos partisine dâhil olan eski içişleri Bakanı Repulis bir konuşmasında “Şefimiz (Venizelos) Yunanistan'ın bir üçüncü savaşa girmesi gerektiğini inanmıyordu. O, ülkenin düzenini kurmayı düşünüyordu. Onun bakanları kendisinin dış olayların gidişini ne kadar acı duyarak gördüğünü, Yunanistan'a Anadolu'daki “haklarını” tesirli biçimde koruyabilmesi için 500.000 kişilik bir ordu hazırlamaya imkân verecek olan 5 yıllık bir barış için kadar dilekte bulunduğunu unutamazlar” dedi. Aslında bu Venizelos'un uyguladığı siyasetin tamamen zıttıydı. Ancak toprak tavizlerinin ortaya çıkması Yunanistan hakkında savaş karşıtı bir durum oluşturmuştu.

Venizelos taraftarları seçimi kazanamamaktan korktukları için halka baskı yapmaktan da çekinmedi. Bu dönemde Venizelos'un doğduğu yer olan Girit'ten gelen jandarmalar asayişi sağlamak ile görevliydi. Ancak zaman zaman halk ile jandarmalar arasında arbedeler çıkıyordu.²⁶²

Ayrıca Venizelos, bu seçimlerde İtilaf Devletleri tarafından da desteklendi. Yunanistan'da bulunan meyhane ve lokantalar Venizelos taraftarlarına bedava yemek verdi. İtilaf Devletleri Venizelos'u tekrar başbakanlığa getirmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadı.²⁶³

²⁶¹ **Tanin**, 3 Haziran 1331, s. 3

²⁶² **Tanin**, 26 Mayıs 1331, s. 3.

²⁶³ **Tanin**, 5 Haziran 1331, s.3.

Yunanistan'daki bu seçimlerin ortak yanı ise, her iki adayın Venizelos ve Gunaris'in barıştan yana bir propaganda izlemeleriydi. Hâlbuki her ikisi de savaşa katılmak için İtilaf Devletleri ile görüşmüş ancak şartlarını kabul ettiremedikleri için savaşa girmemişlerdi. Seçim öncesinde Gunaris, Kral Konstantin'in manevi gücüne güvenirken, Venizelos'ta İtilaf Devletlerinin yaptığı yüz binlerce franklık yardım ile seçimi kazanacağını düşünüyordu.²⁶⁴

Yunanistan seçimleri, belirlendiği gibi 13 Haziran 1915 tarihinde gerçekleşti. Seçimler sonucunda Venizelos, 317 sandalyenin 184'ünü kazandı. Ancak Gunaris, kralın hasta olduğunu ve yeni bir siyasî bunalımın doğmaması gerektiğini ileri sürerek hükümetten çekilmedi. Venizelos ancak 23 Ağustos 1915'te tekrar iktidara gelebildi.²⁶⁵

22 – İtilaf Devletlerinin 3 Ağustos 1915 Tarihli Notası

1915 Ağustos ayı geldiğinde, İtilaf Devletleri Çanakkale Savaşlarında istedikleri başarıları elde edememişti. Bunun üzerine harekete geçen İtilaf Devletleri, Balkan Devletleri ile bir ittifak arayışına girdi. Yunanistan'daki seçimleri Venizelos'un kazanması da onları cesaretlendiren önemli etkenlerden biri oldu. Seçimden sonra Yunanistan'a bir nota ile başvurdular. Ancak İtilaf Devletlerinin ittifak için verdikleri notanın tarihinde Venizelos henüz başbakanlık koltuğuna oturmamıştı. Bu yüzden nota Gunaris'in başbakanlığını yaptığı hükümete verildi.

İtilaf Devletleri notalarını 3 Ağustos 1915 tarihinde Yunanistan'a ve Sırbistan'a aynı günde verdi. Bulgaristan onlardan 3 gün sonra notayı alacaktı.

İtilaf Devletleri tarafından hazırlanan notada; Sırbistan'ın Avusturya-Macaristan'dan alacağı tavizlere karşı Makedonya'nın önemli bir kısmını, Yunanistan ise Anadolu'da elde edeceği tavizler karşılığında ve onların büyüklüğüne göre Kavala ile onun geri bölgesinin bazı kısımlarını Bulgaristan'a bırakacaktı. Bulgaristan'ın bu şartlar altında savaşa katılması isteniyordu.

Ayrıca notada Yunanistan'ı ilgilendiren bölüm de şöyleydi:

“Kavala'ya gelince, Yunanistan'ın Anadolu'da elde edebileceği topraklaraşığı yukarı dahi tespit etmenin imkânsızlığı apaçıktır, İngiliz hükümetinin

²⁶⁴ **Tanin**, 6 Haziran 1331, s. 3.

²⁶⁵ M.Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 64.

Yunanistan üzerinde baskıda bulunup Bulgaristan'a bırakılmasını isteyeceği Kavala'nın etrafındaki toprakların büyüklüğü, Yunanistan'ın Anadolu'da elde edebileceği yerlerin büyüklüğüne uygun olacaktır. Bulgaristan bu toprakların genişliği konusunda İngiliz hükümetine güvenebilir.”²⁶⁶

Bu nota aslında Bulgaristan için hazırlanmıştı. Ancak Bulgaristan'a vaat edilen topraklar Yunanistan ve Sırbistan devletlerinin sınırları içinde kalıyordu. Ayrıca bu nota hazırlanırken hiçbir Balkan Devleti'nin fikri alınmamış sadece İtilaf Devletleri tarafından alınan bu kararlar bir nota ile kendilerine bildirilmişti.²⁶⁷ Bu Yunanistan için kabul edilemeyecek bir teklifti.

Yunanistan'a bu notanın verilmesinden sonra halk meydanlarda “Yaşasın Kayzer, Yaşasın Almanya” diye gösteriler yapmaya başladı. Çünkü Yunan halkı kendilerine sormadan topraklarının Bulgaristan'a teklif edilmesine büyük bir öfke duyuyordu. Ayrıca bazı Yunan adaları İngiliz ve Fransızlar tarafından işgal edilmiş ve burada bulunan Yunan memurları da dışarıya çıkarılmıştı.²⁶⁸

İngilizlerin Yunanistan üzerindeki baskıları bu gösterilerden sonra biraz daha arttı. İngilizler Midilli ve Sakız arasındaki haberleşme kablolarını kesti, pirinç yüklü birkaç Yunan vapurunu tevkif ederek Mudros limanına gönderdi. İngilizlerin yiyecek getiren gemileri tevkif etmesi üzerine Atina'da açlık baş gösterdi.²⁶⁹

Yunanistan Devleti tüm bu zorlamalar karşısında 3 Ağustos'ta aldığı notaya, 12 Ağustos'ta cevap verdi. Cevap şöyleydi:

“* 4 Ağustos 1915 günlü nota derin ve acı bir üzüntü ile alınmıştır.

* Geçen mayısta büyük devletlerce Sofya'ya yapılmış olan başvurma ve Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü bozarak Bulgaristan'a önerilen tavizler dolayısıyla da çetin protestoda bulunup, Yunanistan bakımından Kavala ile ilgili çözülecek hiçbir sorunun olmadığını ve ulusal toprakların hiçbir vakit bir pazarlık konusu olamayacağını bildirmiştik.

²⁶⁶ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II, s. 428.

²⁶⁷ Burada kastedilen Yunanistan'ın Fransa'ya 13 Mayıs 1915 tarihinde verdiği tarafsızlık bildirisi. Ayrıntılı bilgi için **tezimizin** İtilaf Devletleri Tarafından Gunaris Hükümetine yapılan Teklifler bölümüne bakınız.

²⁶⁸ **Tanin**, 14 Ağustos 1331, s. 1.

²⁶⁹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 268.

* O vakit büyük devletler hiç olmazsa bu kaygılarımızı yatıştırmaya çalışmışlardı. Yunanistan'a bir toprak tavizinde bulunması için baskıda bulunulmayacağını garanti etmişlerdi.

* Böylelikle Yunan hükümeti bağımsızlığına saygı gösterileceğine güvenmekle kendini haklı görmüştü. Yunanistan, bütün ulusuyla birlikte hem ilke (prencipe) hem de büyük devletlerce düşünülen uygulama biçimi bakımından hiçbir suretle kabul edilemeyecek olan toprak değişimini reddedecektir.

* Sofya'ya,²⁷⁰ İtilaf Devletleri'nin yaptığı başvurunun bize resmen bildirilmesi bizde hayal kırıklığına sebep olmuştur. Çünkü büyük devletler, Bulgaristan'a Yunanistan'ın rızası yerine kendi iradelerinin hâkim olduğu Balkan anlaşmasını önermek yetkisini kendilerinde görmüşlerdir. Bunu önerirken de Bulgaristan'ın Yunanistan aleyhinde büyümesini sağlamak için bizim üzerimizde baskıda bulunmayı düşünmüşlerdir.

* İtilaf Devletleri, Yunan bağımsızlığına darbe vuran bir tasarının açığa vurulmasıyla hür bir devletin onurunu ne kadar derinden yaralamış olduklarını pek iyi anlamışlardır. Artık bu devletler, başında bulunduğum hükümetin onların görüşünü kabul etmeyeceğini anlamalıdır.

* Eğer Yunan ulusunun, büyük devletlerin tasarısında kendi yurdunun toprak bakımından parçalanması gibi acı bir fedakârlığı telâfi edecek faydalar bulacağı sanılıyorsa onun zekâ ve siyasal kavrayışı hakkında ağır biçimde yalanlanmış olur. Yunan halkının gelenekleri ve içten gelen ulusal istekleri kendi soydaşlarının oturdukları, Yunan medeniyetinin işaretlerini taşıyan ülkeleri Yunan toprağı saymaya sevk ediyor. Onların, sıkıntılarla dolu yüz yıllar boyunca beklemiş oldukları kurtuluş zamanının gelmesi Doğu uluslarının tabîî gelişmesinin sonucu olacaktır. Buna göre Yunanistan'ın bu günkü savaşın sonunda Anadolu'da edineceği topraklar ne kadar büyük olursa olsun bu yön Yunan ulusal ruhu için umulan faydaların ancak bir kısmını teşkil eder. Herhalde ve muhakkak surette ulusumuz bu işin (Anadolu'da toprak almak işini) kendi malı olup hak bakımından kendisine geri gelmesi gereken yerlerin kendisine verilmesi gibi (tabîî bir şey) sayacaktır. O yerler (Yunan ümitleri bakımından) saklı veyahut büsbütün kaybolmuş yerlerin bir

²⁷⁰Sofya, Bulgaristan'ın başkentidir. Sofya ile Bulgaristan hükümeti kastedilmektedir.

kısımdır. Ulusumuz, (Anadolu'da alacağı) bu yerler yabancı topraklarmış gibi onların bedelini ödemek zorunda bulunduğunu anlamayacaktır (kabul etmeyecektir). Halkımız bu biçimde toprak kazanmanın anlamını ayrıca şu yönden de anlamayacaktır ki, Anadolu'da toprak bakımından büyümemiz, devletimiz için gerçekten bir kuvvet artışı değil, bunun tersine olarak zayıflamayı gerektirecektir. Çünkü Avrupa'daki topraklarının yanına ölçüsüz olarak büyüyen ve kendisi için daimî bir tehdit teşkil eden bir Bulgaristan'ın yerleştiğini görecektir.”²⁷¹

Yunanistan, İtilaf Devletlerinin notasına sert bir şekilde cevap verdi. Bundan yaklaşık olarak bir ay önceki seçimlerde adaylar kesinlikle herhangi bir toprak tavizinde bulunmayacaklarını meydanlarda haykırmışlardı. Dikkat edilirse Yunanistan'ın notaya cevabında iki unsur öne çıkıyor. Birincisi Yunanistan'a sorulmadan onun toprak bütünlüğü üzerinden taviz verilmesinin kabul edilemez bir durum olduğu, ikincisi ise Yunanistan'ın Anadolu'dan beklediği toprakların Yunanistan'ın bir hakkı imiş gibi görüldüğüdür.

23- Venizelos Hükümetinin Kurulması

Venizelos'un, 13 Haziran'da yapılan seçimlerde çoğunluğu kazandığını daha önce belirtmiştik. Seçim sonuçları açıklandıktan sonra Venizelos, hükümetini kurmak için hazırlıklara başladı. Ancak bu dönemde iki unsur Venizelos'un işini zorlaştırıyordu. Bunlardan birincisi İtilaf Devletleri ile Yunanistan arasındaki nota krizi, bir diğeri ise Yunanistan'ın içinde bulunduğu mali sıkıntılardı. Venizelos iktidara gelmeden önce İngiliz ve Fransız yetkililerle görüşerek onlardan borç temin etmeye çalıştı.²⁷²

Venizelos, İtilaf Devletleri ile görüştüktan sonra Kral Konstantin tarafından kabul edildi (17 Ağustos 1915).²⁷³ Bu görüşmede kral, Venizelos'a başbakanlık teklif etti. Ancak başbakanlığı teklif ederken tarafsız kalması gerektiğini ve Bulgaristan'a

²⁷¹ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II, s. 430,431.

²⁷² Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II, s. 433.

²⁷³ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 272.

herhangi bir toprak tavizinde bulunmaması şartını ileri sürdü. Venizelos bu şartları kabul etti.²⁷⁴

Kralın şartlarını kabul edip İngiltere'den gerekli malî yardımı da alan Venizelos 23 Ağustos 1915'te başbakan oldu.²⁷⁵

Venizelos'un kabinesi şunlardan oluşuyordu. Maliye Bakanı M. Repulis, İçişleri Bakanı, Kafantaris, Savunma Bakanı General Danglis, Dışişleri Bakanlığında Başbakanlık ile beraber Venizelos üstleniyordu.

Başbakanlık koltuğuna yeniden oturan Venizelos'un açıkladığı siyaset şöyleydi:

“Barış içinde yansız kalacağım. Osmanlı Devleti Yunanistan'a karşı düşmanlık etmezse, yani Osmanlı Devleti Rumları hakkında bir müddetten beri uygulanan baskı siyaseti devam etmezse, Osmanlı Devlet ile münasebetlerimiz dostane olacaktır (27 Ağustos 1915).”²⁷⁶

Venizelos'un başbakan olduktan sonraki açıklaması tarafsız kalmak yönündedir. Ancak bunu dönemin şartlarına göre düşünmek gerekir. Bu dönemde İtilaf Devletleri Çanakkale cephesinde başarısız olmuştu. Rus orduları, Almanlar karşısında durmadan yenilgiler alıyordu. Ayrıca her zaman tarafsızlığı savunan kral, Yunanistan'da hiç olmadığı kadar güçlü durumdaydı. Kralın tarafsızlık siyaseti başarıya ulaşmıştı. Buna karşılık Venizelos, Osmanlı Devleti'ndeki Rumların baskı gördüğünü ifade ederken aslında Osmanlı Devleti'ne karşı halk arasında bir düşmanlık oluşturuyordu. Venizelos'un bu davranışı da her ne kadar tarafsızım dese de politikasından vazgeçmediğini göstermesi açısından önemlidir.

24- Yunanistan'ın Seferberlik İlan etmesi

Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşındaki en büyük korkusunun Bulgaristan'ın kendisine saldırması olduğunu ifade etmiştik. Yunanistan kendisine yapılan her ittifak teşebbüsünde büyük devletlerden Bulgaristan'a karşı korunma

²⁷⁴ Tanin, 7 Ağustos 1331, s. 1.

²⁷⁵ M. Murat Hatipoğlu, a.g.e., s. 64

²⁷⁶ Galip Kemal Söylemezoğlu, a.g.e., s. 275.

garantisi istemişti. Bu korkular, Bulgaristan'ın 21 Eylül 1915 (08 Eylül 1331) seferberlik ilan etmesi ile daha da arttı.²⁷⁷

Bulgaristan'ın seferberlik ilan etmesinden²⁷⁸ sonra Venizelos, Bulgaristan elçisini çağırarak onunla görüştü. Bu görüşme Bulgaristan'ın Sırbistan'a karşı herhangi bir saldırısı olursa Yunanistan, Sırbistan ile var olan anlaşması gereği Bulgaristan'a karşı savaş açacağını söylemek içindi. Venizelos bundan sonra hemen Kral Konstantin'e müracaat ederek ondan İtilaf Devletlerine başvurmasını istedi.²⁷⁹

Kral, Venizelos'un bu isteğini gerçekleştirmedi. Ancak Bulgaristan'ın seferberlik ilanı üzerine Kral Konstantin de Yunanistan'da 10 Eylül 1915 tarihinde genel seferberlik ilan etti. Kral bu seferberlik kararını da Venizelos'un teklifi üzerine almıştı.²⁸⁰ Bu seferberlik kararı tüm Yunanistan'da şaşkınlıkla karşılandı. Herkes ancak birkaç sınıf askerin silah altına alınacağını bekliyordu. Çünkü kralın sadece Sırp'lar için Yunanistan'ı tehlikeye atmayacağı, Sırbistan ile yapılan anlaşmanın sadece Balkan devletleri arasındaki mücadelelerde geçerli olduğu görüşünde olduğunu düşünülüyordu. Almanya veya Avusturya'nın Sırbistan'a saldırması bu anlaşmanın içeriği içinde yoktu.²⁸¹

Ayrıca kral bu dönemde Yunanistan'a teklif edilen kredileri de geri çevirmişti. Örneğin, Fransa'nın 100 milyon Franklık bir teklifi de bu dönemde gelmiş, ancak Kral Konstantin "Memleketi tehdit edecek herhangi bir yardımı kabul etmem yanlıştır" diyerek bu teklifi geri çevirmişti.²⁸²

Yunanistan'daki bu seferberlik kararı Venizelos'un krala karşı bir başarısı olarak nitelendirilebilir. Gerçekten de Yunanistan'ın seferberliği İtilaf Devletlerini umutlandıran bir hareket oldu. Ancak burada unutulmaması gereken, bu seferberliğin Bulgaristan seferberliğinden sonra olmasıdır. Çünkü Bulgar saldırısı sadece Venizelos'u değil, kralı ve tüm Yunanistan'ı korkutan bir beklentidir. Eğer kral bu

²⁷⁷ **Tanin**, 13 Eylül 1331, s.3

²⁷⁸ Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndaki konumu ve seferberlik ilanı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Pierre Renouvin, **Birinci Dünya Savaşı 1914-1918**, Çev. Adnan Cemgil, Altın Kitapları, İstanbul 1982.

²⁷⁹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 286.

²⁸⁰ **Tanin**, 15 Eylül 1331, s. 3.

²⁸¹ **Tanin**, 20 Eylül 1331, s. 3.

²⁸² **Tanin**, 22 Eylül 1331, s. 3.

seferberlik kararını imzalamamış olsaydı Yunanistan'ı savunmasız bırakmak ile suçlanabilirdi. Bu yüzden kralın seferberliği imzalaması kaçınılmaz oldu.

25- Yunanistan'daki Müslümanların Durumu

Yunanistan'daki Müslümanlara yapılan zulümler, Venizelos'un ikinci kez başbakan olması ile birlikte tekrar arttı. Hatta bu karışıklıklar Venizelos'un ilk seçimi kazandığı gün başladı. Venizelos seçimi kazanınca yüz kadar serseri Selanik sokaklarında “Yaşasın Venizelos, kahrolsun Fesler” diye bağırdı. Bu gösteri ile birlikte fesler, yırtılmaya tecavüzler yapılmaya başlandı. Özellikle Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden Rumlar, Yunanistan'daki Müslümanların mallarına el koyup, evlerine zorla yerleşti. Müslümanların çoğu bu durum karşısında mallarını bırakıp Osmanlı Devleti'ne göç için yollara düştü. Bu saldırılar camilere de yapıldı. Bunlardan biri 25 Ağustos 1331 de Mesut Hasan Camiine yapılan saldırıydı. Camiinin karşısında bulunan bir Yunanlı kasap ve ailesi, ellerine aldıkları taşları camiye fırlattılar ve caminin camlarını kırdılar. Aynı hareket 23 Ağustos 1331'de de tekrarlandı. Ahmet Subaşı Camiisinde ikindi ezanı okunurken yine camlar atılan taşlardan dolayı kırıldı ve camii cemaatinden yaralananlar oldu.

Ayrıca bu tecavüzler karşısında hakkını aramak isteyen Müslümanların dilekçelerinin kabul edilmeyeceği de Yunanlı yetkililer tarafından söylendi. Yunanistan'da yaşayan Müslümanların seçimlere katıldıkları için Yunan vatandaşı sayıldıkları, göç etmeye hakları olmadığı da söylenenlere eklendi.²⁸³

Yunanistan'daki Müslümanların durumu gün geçtikçe zorlaşıyordu. Venizelos'un iktidara gelmesi ile birlikte, Gunaris hükümeti döneminde Müslümanlara karşı yapılan iyi muameleler son buldu. Müslümanlara karşı yapılan saldırılar tekrar başladı. Bu zulümleri en çok yapan kesim ise Anadolu'dan gelen Rum göçmenlerdi. Ayrıca Müslümanların seçimlerde Gunaris'i desteklemiş olması, bu saldırılarda etken bir rol de oynuyordu.

²⁸³ Tanin, 16 Eylül 1331, s. 3.

26- İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a Baskısı

İtilaf Devletleri Yunanistan Devleti'ni savaşa sürüklemek için sadece hükümet veya kral ile pazarlık yapmadı Yunan halkına da baskı uyguladı. Özellikle Çanakkale cephesinin açılmasından sonra İtilaf Devletleri Yunanistan'ın adalardaki hakimiyetini ve bağımsızlığını yok saymaktaydı. İngilizler kaçakçılık yapıldığını iddia ederek Yunanistan'ın bütün gümrük işlerini gözetim altına aldı. Tüm dünya gemilerine açık olduğu söylenen sahil şehirlerinde petrol bulunmuyordu. Birçok Yunan fabrikası ve otomobili petrol yokluğundan işlemedi. Eğer petrol almak isteniyorsa mutlaka İngiliz konsolosluğundan yazılı bir vesika ile almak gerekliydi. İngiliz memurları istedikleri gümrükleri teftiş ediyorlar ve istedikleri gemileri bırakıp istediklerini bırakmıyorlardı. İtilaf Devletleri hangi adayı işgal etmek isterlerse hiç kimseye sormadan işgal edebiliyordu. Ülkenin haberleşmesi kontrol edilip, kralın bile mektupları çalınıyordu.²⁸⁴

Yunanistan bu dönemde tam bir abluka altındaydı. İngilizler ve Fransızlar sosyal hayatı tamamen ele geçirip halk üzerinde bir baskı oluşturdu. Bu baskının amacı halk arasında huzursuzluklar çıkarıp, kralın otoritesini yok etmektir. Böylece kral ve hükümet savaşa girmeye mecbur kalacaktı.

27- Selanik'in İtilaf Devletleri Tarafından İşgali

Yunanistan'ın seferberlik ilan etmesinin ardından Venizelos, Yunanistan'ı derhal savaşa sürüklemek için planlar hazırlamaya girişti. Eylül 1915'te Fransız ve İngiliz elçileri ile görüştü. Elçilere, Sırbistan ve Yunanistan antlaşması gereğince Bulgaristan'a karşı birlikte savaşılacak olursa, Sırbistan'ın Yunanistan'a 150.000 kişilik bir yardımda bulunması gerektiğini, ancak bugün Sırbistan'ın bunu yapacak durumda olmadığını söyledi. Bu yüzden İngiltere ve Fransa hükümetlerinin bu sayıda bir kuvveti Yunanistan'a gönderip gönderemeyeceklerini sordu.²⁸⁵

²⁸⁴ Tanin, 8 Eylül 1331, s. 1.

²⁸⁵ Michael Llewellyn Smith, a.g.e., s. 86

Venizelos, İngiliz ve Fransız askerlerini Yunanistan'a davet ederek kralı zor durumda bırakmayı planlamıştı. Kral bu durumda çaresiz kalacak ve Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmesine razı olacaktı.

Venizelos'un 22 Eylül'deki bu teklifine ilk olumlu cevap 23 Eylülde Fransa'dan geldi. Fransa, Venizelos'un istediği 150.000 asker sayısından kendi üzerine düşen kısmını gönderecekti. İngiltere'nin cevabı ise Fransızlar kadar net olmadı. İngiltere, Yunanistan'ın Sırbistan'a karşı görevlerini yerine getirmek için ne kadar askere ihtiyaç duyduğunu sorup, Selanik'e 150,000 kişilik bir gücü yığmanın çok zaman alacağını, ancak Yunanistan'ı desteklemek için küçük bir birliğin Yunanistan'a gönderilebileceğini bildirdi.

Venizelos bu haberleşmelerden sonra Yunanistan elçiliklerine çektiği telgrafında İngiltere ve Fransa'nın Yunanistan'a asker göndermeyi kabul ettiklerini bildirdi.²⁸⁶

İtilaf Devletlerinin Selanik'e asker çıkarma işlemleri için davet, yukarıda görüldüğü gibi Venizelos tarafından yapılmıştır.

İtilaf Devletleri ile yapılan görüşmelerden sonra İngiliz General Hamilton, kurmay heyeti ile birlikte Selanik'e geldi (29 Eylül 1915).²⁸⁷ Hamilton geldiği gibi Selanik şehrinin ortasında bulunan bir oteli karargâh yaptı ve çalışmaya başladı. İngiliz ve Fransız subayları geldiklerinde onları karşılayan Yunan subayları değil, devlet memurları olmuştu. Yunan ordusu bu emrivakiden hoşlanmamıştı.²⁸⁸

Ordu gibi kralın da bu olaya tepkisi sert oldu. Bunun Yunanistan topraklarına karşı bir saldırı olduğunu, bu olayın Yunanistan'ın tarafsızlığını tehlike düşürdüğünü söyledi. Kral, İngiltere'yi şiddetle protesto etmekle beraber İtilaf Devletlerinin asker çıkarmasına karşı Yunanistan'ın müdafaa şansının olmadığını da biliyordu.²⁸⁹

Hamilton'un gelmesi ve İngiliz subayların karargâh kurma girişimlerine karşı Venizelos ise Selanik'deki Yunan komutanına şu emri verdi: "Henüz tarafsız kalmak istediğimizden Fransız-İngiliz birliklerinin karaya çıkmalarına razı olamayız

²⁸⁶ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım II, s. 443

²⁸⁷ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 285

²⁸⁸ **Tanin**, 25 Eylül 1331, s. 3.

²⁸⁹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 285

ve bu yüzden protestoda bulunuruz, ancak gelen birliklere fiilen karşı koymayacağız ve Sırbistan'a geçmeleri için kendilerine her türlü kolaylığı göstereceğiz... Siz gerçekten karşı koyacakmış duygusunu uyandıracak biçimde bütün tedbirleri alacaksınız, ancak son anda silâhlarınızı kullanmayacaksınız ve yapılmak istenileni önlemek için yalnızca pasif karşı koymada bulunacaksınız. . .”²⁹⁰

Yunanistan’daki tüm bu beyanatlara karşın Fransız Hükümeti Yunanistan’ın Kalkidik limanına asker yüklü vapurlarını gönderdi. İngilizler de 3 Eylül’de Milos limanını işgal ederek savaş gemilerini buraya demirledi. Haberleşme için teller çekildi ve bir telsiz istasyonu kuruldu.²⁹¹

İtilaf Devletlerinin Selanik’e asker çıkarması tüm Yunanistan’ı büyük bir tehlikenin içine attı. Çünkü bununla birlikte Yunanistan’ın tarafsızlığı tartışılır bir konuma gelmişti. Kral bu durum karşısında çaresizdi. Venizelos ise bu hareketin gerçekleşmesini hazırlamasına rağmen bunu istemeyen bir liderin rolünü üstlendi. Bu durumu protesto etti. Aslında protesto etmesinin sebebi bunun halk tarafından hoş karşılanmamasıydı. Yunan halkı topraklarının işgal edilmesini istemiyordu. Bu gelişmelerden sonra Yunanistan sadece siyasî değil askerî yönden de İtilaf Devletleri tarafından baskı altında tutulmaya başlanacaktı.

28- Venizelos’un İktidardan Çekilmesi

Yunanistan’da seferberliğin ilan edilmesi ülkede büyük bir kargaşalığa sebep olmuştu. Kral Konstantin, Yunan seferberliğini kabul etmiş, ancak bunu Sırbistan’a yardım için değil Bulgaristan tehlikesine karşı müdafaa için yapmıştı. Daha seferberliğin ilan edildiği gün Venizelos ile kral arasında sert tartışmalar gerçekleşti. Venizelos, seferberlik kararını imzalatmak için saraya gittiğinde kral bunu hoş karşılamamış ve aralarında geçen bir sürtüşmeden sonra Venizelos krala istifasını vermişti. Kral bunun üzerine seferberlik kararını imzalamakla beraber kabinenin istifası meselesini Venizelos ile konuşma hakkını muhafaza ettiğini belirtmişti. Bundan sonra Venizelos taraftarı olan gazeteler seferberlik ilanını krala

²⁹⁰ M.Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 65

²⁹¹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 291.

karşı büyük bir zafer gibi ifade ettiler. Kral bu haberlerden son derece kızgındı. Venizelos'un kendisi ile görüşme isteğini birçok kez geri çevirdi.²⁹²

Venizelos, tüm bu yaşananların ardından 2 Ekim 1915 tarihinde Yunan meclisinde bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında öncelikle Fransız elçisinden aldığı mektubu okudu. Mektupta şunlar yazılıydı: "Hükümetimin buyruğu üzerine Selânik'e ilk Fransız birliğinin geldiğini size bildiriyorum. Fransızlarla İngilizler askerlerini, Sırbistan'a yardım etmek ve onunla aralarında gidiş gelişi güven altında bulundurmak için gönderiyorlar. Yunanistan'ın bu işe karşı koymayacağını umuyoruz."

Venizelos bu mektubu okuduktan sonra konuşmasında: "Selânik'e gelecek askerlere karşı Fransız elçisine gönderdiğim bu protestodan başka bir tedbir alacak değilim. Bu askerlerin topraklarımızdan geçmesi bize zarar vermez çünkü Bulgar seferberliğinden sonra bu devlete yapılmış olan vaatlerin (Kavala vesaire) artık hükümsüz kaldığını İtilaf Devletleri bize resmen bildirdiler"²⁹³ dedi.

Bu konuşmadan sonra Venizelos'a muhalif olanlar mecliste sert bir şekilde hükümet aleyhinde konuşmalar yaptı. Tartışmalardan sonra oya sunulan Venizelos'un politikası 142 güvenoyu, 102 muhalif ve 5 çekimser oy ile kabul edildi.²⁹⁴

Meclisteki bu son oylamadan sonra artık Venizelos, Yunanistan'ı savaşa sürüklemek işinde başarıya ulaşıyordu. Çünkü Yunanistan'ın tarafsızlığını çiğneyerek Selânik'e çıkan bu askerler Bulgaristan'a saldırırlarsa Bulgaristan'ın Yunanistan'a savaş açması kaçınılmaz olacaktı. Eğer Yunanistan topraklarına çıkan İngiliz ve Fransız askerleriyle mücadele etse bu seferde iki büyük ülkeyi karşısına alacaktı. Yunanistan, tüm bunlar düşünüldüğünde gerçekten içinden çıkılmaz sorunların ortasındaydı.

Kral bu gelişmelerin ardında 5 Ekim 1915 tarihinde Venizelos'u saraya çağırdı. Venizelos'a meclisteki konuşmasını beğenmediğini bunun Yunanistan'ı çok zor bir duruma düşürdüğünü, ayrıca çok yanlış bir dış politika takip ettiğini söyledi.

²⁹² Tanin, 24 Eylül 1331, s. 3.

²⁹³ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III, Kısım II, s. 448.

²⁹⁴ Galip Kemali Söylemezoğlu, a.g.e., s. 294.

Venizelos'un kendisine verdiği tarafsızlık sözünü tutmadığını ifade etti. Bunun üzerine Venizelos başbakanlıktan istifa ettiğini açıkladı ve saraydan ayrıldı.²⁹⁵

Venizelos'un istifasından sonra kurulacak hükümeti gerçekten çok zor bir durum bekliyordu. Artık Yunanistan'ın tarafsızlığı tartışılır bir durumdaydı ve topraklarında yabancı askerler bulunuyordu.

29- Zaimis Hükümeti'nin İktidara Gelmesi

Yunanistan Avrupa'da hiçbir devletin olmadığı kadar zor bir durumda iken, 1915 Ekiminin başında yeni bir hükümet kurma çabasına girişti. Venizelos, İtilaf Devletleri askerlerini Selanik'e davet ederek, Yunanistan'ın tarafsızlık siyasetini çok zor bir mecraya taşımıştı.

Kral Konstantin, Venizelos'un 5 Ekim'de hükümetten çekilmesi üzerine bu tarihten bir gün sonra 6 Ekim 1915 sabahında Yunan meclisinde bulunan bütün partilerin başkanlarını sarayda kabul etti. Toplantının sonunda Zaimis, hükümeti kurmak ile görevlendirildi.²⁹⁶

Zaimis'in hükümetini kurduğu süreçte Kral Konstantin İngiliz elçisi ile görüştü. Kral, Yunanistan'ın ne olursa olsun tarafsız kalacağını bir kez daha yineledi ve Selanik'e çıkan İtilaf Devletleri askerlerinin Fransa tarafından hiç bekletilmeden yardıma muhtaç olan Sırbistan'a gönderilmesinin memnuniyetle karşıladığını belirtti.²⁹⁷

Kralın bu beyanatının ardından Zaimis'de Osmanlı elçisi Galip Bey'e yeni kurulan hükümetin siyasetinin Venizelos'un siyasetinin zıddı olan tarafsızlık siyaseti olduğunu, Bulgaristan tehlikesi bertaraf olana kadar Yunanistan seferberliğinin devam edeceğini ifade etti.²⁹⁸

30- İtilaf Askerlerinin Selanik'teki Durumu

Venizelos'un davetiyle Selanik'e çıkan İtilaf kuvvetleri Yunanistan'da büyük bir hoşnutsuzluğa sebep oldu. Yunan halkı bu oldubittiye karşı tepkili idi. İtilaf Devletlerinin komutanı Fransız General Serrai bu kuvvetlerin Yunanistan'a çıkarılmasının sebebini Yunan topraklarından geçerek Sırbistan'a yardım etmek

²⁹⁵ Tanin, 26 Eylül 1331, s.1.

²⁹⁶ Tanin, 28 Eylül 1331, s. 1.

²⁹⁷ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III, Kısım II, s. 449.

²⁹⁸ Galip Kemali Söylemezoğlu, a.g.e., s. 296.

olduğunu ifade etmişti. Ancak bu kuvvetlerin bir kısmı Sırbistan'a kaydırılırken bir kısmı da Selanik ve Zeytun ovasında karargâh kurdu.²⁹⁹

Selanik limanında birçok askerî hastane olarak kullanılan vapur bulunuyordu. Ayrıca demiryolları da Sırbistan sınırına sevk edilen ordunun yaralılarını Selanik'e taşımak için kullanılıyordu. Selanik'teki İtilaf Devletleri askerlerinin sayısı Eylül ayının sonunda 40.000'i buldu. Her gün vapurlarla asker ve silah gelmeye de devam ediyordu. İtilaf Devletleri Karaburun'a da bir havaalanı yaptı.

Selanik'te her yer Sırp muhacirler ve İtilaf askerleri ile doldu. İtilaf askerleri barınmak için ilk olarak kiralık ev aradılar. Ancak İtilaf askerleri halkın tepkisi üzerine tahtalardan kendi barakalarını inşa ettiler. İtilaf askerleri Selanik'te birkaç fırın kiraladı. Askerlerin ekmek ihtiyaçları bu fırınlardan sağlanıyordu. Bu fırınlarda İtilaf askerleri nöbet bekliyor ve halkın buralardan ekmek almasını engelliyordu.³⁰⁰ Bu durum Yunan halkı içinde İtilaf askerlerine karşı nefret uyandırdı. Çünkü Selanik'te ekmek bulmak çok zordu. Yunanistan'da buğday yok, beyaz ekmeği bırakın siyah ekmek bile bulmak neredeyse imkânsızdı. Ayrıca odun ve kömürde herkes tarafından alınamıyordu. Yunan Drahmisinin değeri düşmüştü.³⁰¹ Yunanistan ordusu seferberlik halindeydi, bu durum bozulan ekonomik durumu daha da zorlaştırıyordu.

İtilaf Devletleri ordularının Selanik'e çıkmasından sonra Yunanistan'da hayat şartları daha da zorlaştı. Açlık tehlikesi 1914 kışından bu yana devam ediyordu. Yunan limanları İtilafçılar tarafından ablukaya alınmıştı. General Serrai ordusunu Selanik'e yerleştirmiş buradan Sırbistan'a kuvvetler gönderiyordu.

İtilaf Devletlerinin Selanik'e yerleşmesi İttifak Devletlerinin tepkisine sebep oldu.

31- Yunan Meclis'inde Yaşanan Savaş Tartışmaları

Zaimis'in, 7 Ekim 1915 tarihinde yeni hükümeti kurmasına rağmen Venizelos taraftarları Yunan meclisinde çoğunlukta idi. Zaimis hükümetinin herhangi bir güvenoyu yoklamasında devrilmesi an meselesiydi. Bu durum Yunan

²⁹⁹ Tanin, 8 Teşrinievvel 1331, s. 2.

³⁰⁰ Tanin, 19 Teşrinievvel 1331, s. 1.

³⁰¹ Tanin, 26 Eylül 1331, s. 1.

meclisinde sert tartışmalara sebep oldu. Bu tartışmalarda taraflar söyledikleri beyanatlari ile Yunanistan'ın durumunu ve yapmak istediklerini açıklıyorlardı.

Bu tartışmalardan biri 11 Ekim 1915 tarihinde gerçekleşti. Başbakan Zaimis kürsüye gelerek Yunanistan'ın seferberlik halinde olduğunu ancak Yunanistan'ın hiçbir zaman tarafsızlık siyasetinden ayrılmayacağını ifade etti.³⁰²

Zaimis'ten sonra kürsüye gelen Venizelos, şimdiye kadar izlediği dış siyasetinin kısa bir özetini yaptı. Venizelos'un bu beyanati onun siyasetini anlamak için önemlidir. Venizelos'un beyanati şöyleydi:

“Dış siyasete artık meclis egemen değildir. Yunanistan Sırbistan'la anlaşmış olmasaydı bile 1913 Bükreş antlaşması³⁰³ ile Balkanlar'da doğan “kuvvetler denkliliğini” korumak gerekir. Oysa Bulgaristan Devleti sınırı olan dört komşusundan da toprak istiyor, ancak istediği yerlerin en değerlisi Yunanistan topraklarıdır. Bu yüzden günün birinde bir Yunan -Bulgar savaşı çıkacaktır.

Birinci Dünya Savaşında Sırbistan'ın ezilip, Bulgaristan'ın büyümesine seyirci kalamayız. Çünkü Bulgaristan ondan sonra bizi ezebilir.

Karşılıklı savaşan iki devletler takımından hangisinin kazanacağı üzerinde çok tartışıldı. Ancak Yunanistan bakımından hangisinin kazanmasının gerektiği hepsinden daha önemlidir. Ordu ileri gelenlerimiz hep Almanya kazanacak dediler³⁰⁴, işin doğrusu şudur ki, Almanya savaşın ilk aylarında kazanamadıktan sonra artık zaman onun aleyhinde işlemektedir. Yunanistan genel savaşın sonucu üzerinde tesirde bulunamaz, ancak eğer Bulgarlara³⁰⁵ kesin olarak demiş olsaydık ki, “sizler savaşa girerseniz biz de gireriz” onları durdurur ve büyük hizmetlerde bulunmalarını önlerdik. Bulgaristan buna rağmen savaşa katılırsa biz de onun güney bölgelerini ele geçirir, Sırbistan'ın arta kalan birlikleri ve Selânik'teki yardımımıza gelecek İngiliz - Fransız ordusu ile oralarda tutunurduk. Alman - Avusturya orduları ise Tuna'dan aşağı inen tek demiryolu ile bizi buralarda yenemezlerdi.

³⁰² **Tanin**, 29 Eylül 1331, s. 2.

³⁰³ Bükreş Antlaşması ile ilgili açıklama için **tezimizin** II. Balkan Savaşının Sonuçları bölümüne bakınız.

³⁰⁴ Albay Metaxas'ın düşüncelerini kastediyor. Albay Metaxas Birinci Dünya Savaşı başladığında Yunanistan Genel Kurmay Başkanlığı görevini yürütmekteydi ve ona göre Almanya mutlaka bu savaştan galip gelecekti. Daha geniş bilgi için bkz. Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 30-34.

³⁰⁵ Bulgaristan Devleti 12 Ekim 1915 tarihinde İttifak Devletlerinin (Almanya, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu) yanında savaşa girmiştir (Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul 1995, s. 119).

Hangi tarafın kazanması işimize gelir? Yabancı bir propaganda, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan'ın bulunduğu İttifak Devletleri'nin kazanmasının Yunanistan için daha uygun olacağını anlatıyor. Hatta İngiliz-Fransızların Çanakkale'deki başarısızlıklarından sevinenlerimiz oldu. Ancak Yunan milletinin ruhu aldanmaz. İtilaf Devletlerinin kazanması bize yarar, Almanya'nın kazanması Osmanlı Devleti'ni güçlendirir. Sırbistan'ı yok eder ve Bulgaristan'ı büyütür.

Almanya bize Doyran-Gevgeli bölgesini, Güney Arnavutluğu, Manastır'ı, On İki Ada'yı ve Kıbrıs'ı vaat ediyor. Hâlbuki İngiltere istemedikçe adalarda değişiklik olamaz, o bölgelerde kayıplarımız bile olabilir. Bazılarımız diyorlar ki, Almanlar bize bütün bu vaatleri yaparlarken niçin yansız kalıp bunlardan faydalanmayalım. Bunun karşılığı şudur: Bulgaristan'ın büyümesi bizim bütünlüğümüzü, Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü, tehlikeye düşürür. Aradan birkaç yıl geçmeden Bulgaristan ile baş başa kalır ve eziliriz. Bugünkü sorun savaşa girip girmemek sorunu değil vakit ve ne gibi şartlar altında ona girmek sorunudur. Tarafsız kalmakla Almanya'ya pek büyük bir hizmette bulunuyoruz. Bunun karşılığını elde etmemiz gerekir. Her şeyden önce Bulgaristan'a neler vaat edildiğini bilmeliyiz; bu, bizim için bir ölçü olur; bundan başka Almanya'nın bize vereceği tavizleri hemen ele geçirmeliyiz: üçüncü olarak Almanya on yıl için bizim toprak bütünlüğümüzü garanti etmelidir, son olarak da Bulgar-Yunan halkı aramızda değiştirilmelidir. Bütün bunları elde edemezsek genel savaş sonunda bizden çok güçlü bir Bulgaristan ile karşı karşıya kalırız. Ben geçen şubatta Çanakkale savaşına katılmak istediğim sırada bunlardan elli kere daha büyük tavizler karşılığında Bulgaristan'a yerler vermek isterken bana karşı hep Bulgar tehlikesi ve onu büyütmemek isteği ileri sürüldü ve dendi ki başka yerlerde ne kadar büyürsek büyüyelim bu, Bulgaristan'ın Balkanlar'da büyümesi tehlikesiyle denkleştirilemez. Hâlbuki şimdi aynı kimseler Bulgar'ın büyümesine göz yumuyorlar.”³⁰⁶

Venizelos, meclisteki bu konuşmasıyla tarafsızlık kararını açıklayan Zaimis'i suçlamaktaydı. Yunanistan'ın kesinlikle birinci dünya savaşında İtilafın yanında yerini almasını eğer bu gerçekleşmezse Bulgaristan'ın yardımıyla İttifak Devletlerinin savaşı kazanabileceğini bunun da Yunanistan çıkarları için korkunç bir

³⁰⁶ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III., Kısım II, s. 449-451.

durum oluşturacağını savunuyordu. Venizelos, ayrıca konuşmasında Yunanistan'ın tarafsız kalmasının Almanya'ya avantaj sağladığını ancak bunun Yunanistan için hiçbir kazanç ifade etmediğini özellikle vurguladı. Venizelos'a göre savaşa girmek kaçınılmazdı. Önemli olan kimin yanında ve ne zaman girileceği idi.

Diğer yönden ise tartışmalarda İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a asker çıkarmaları konusuna değinilmemesi, bunun Yunan Meclisi tarafından kabullenildiğini de ortaya koyması açısından değerlidir.

32- Almanya'nın Yunanistan'a Yardım Teklifi

Yunanistan'ın İtilaf Devletleri tarafından savaşa katılmak konusunda zorlanması, savaşın diğer yanı olan İttifak Devletleri tarafından dikkatle izlenmekteydi. Almanya, Yunanistan'ın kesinlikle bu savaşta tarafsız kalmasını istiyordu. Bunun için Alman İmparatoru olan II. Wilhem, Kral Konstantin'e birçok kez başvurdu. Kral Konstantin'de gerek Almanya'da eğitim görmesinden, gerek eşi Kraliçe Sophia'nın Alman İmparatorunun kız kardeşi olmasından dolayı tüm baskılara rağmen Almanya'nın aleyhinde bir girişimde bulunmadı. İtilaf Devletlerinin Selanik'e asker çıkarmasından sonra Alman İmparatoru Kral Konstantin'e bir telgraf daha gönderdi. Bu telgrafta Yunanistan İtilaf Devletlerinin Selanik'e asker çıkarmalarına karşi silahla mücadele ederse Almanya, Yunanistan'a her türlü yardımı yapacağı yazılıydı. Eğer Yunanistan bu hareketinden dolayı ablukaya alınırsa Almanya denizaltıları ile Yunanistan'a yiyecek getirebilirdi.

şunu da belirtmek gerekir ki Yunanistan'ın bu dönemde sadece üç haftalık buğday stoku mevcuttu.³⁰⁷

İtilaf Devletlerinin Selanik'e asker çıkarmaları Almanya'yı endişelendirdi. Çünkü buradan ilerleyecek İngiliz ve Fransız kuvvetleri Sırbistan'a yardım edecekler ve Makedonya cephesinde üstün duruma geleceklerdi. Diğer yandan Almanya'nın bu teklifine karşın Yunanistan'ın İtilaf Devletlerini karşısına alması da beklenemezdi.

³⁰⁷ Galip Kemali Söylemezoğlu, a.g.e., s. 296.

33- Zaimis Hükümetine İttifak Teklifleri (Kıbrıs'ın Verilmesi)

Bulgaristan'ın 12 Ekim'de Sırbistan'a karşı savaşa girmesinden sonra Yunanistan İtilaf Devletleri için her zamankinden daha önemli bir konuma geldi. Çünkü müttefikleri olan Sırbistan iki ateş arasında kalmıştı. İngiltere bu durum karşısında hemen harekete geçerek Yunanistan'a yeni bir ittifak teklifinde bulundu.

Bu teklifi 18 Ekim 1915 günü İngiltere'nin Atina sefiri Francis Eliot, Yunanistan hükümetine bildirdi. Bu teklif şöyleydi: “Yunanistan, Makedonya cephesinde Bulgaristan'a karşı müttefikleri Sırbistan'ı tüm gücü ile desteklerse İngiltere'de Kıbrıs'ı Yunanistan'a verecektir.”³⁰⁸

Bu teklifin ardından Sırbistan'ın Atina elçisi Botaçbeciç'de Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na başvurarak Yunanistan'ın ülkesine yardım etmesi için ısrarlarda bulundu.³⁰⁹

Yunanistan bu teklife 22 Ekim'de cevap verdi. Cevap şöyle idi: “Yunanistan İtilaf Devletlerine katılarak savaşa girerse yok olur; artık hiçbir şey Sırp'ların ezilmesini, Almanya, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin birleşmesini önleyemez, Yunanistan savaşta tarafsız kalacaktır.”³¹⁰

Yunanistan bu başvuruda da tarafsız kalacağını bir kez daha ifade etti. Kral ve yüksek rütbeli subaylar ne olursa olsun savaşa Yunanistan'ın katılmasına izin vermek niyetinde değildi.

34- Zaimis Hükümetinin İstifası

7 Ekim 1915'te hükümeti kuran Zaimis bir seçim sonucu değil, kral tarafından başbakanlık koltuğuna oturtulmuştu. Yunan meclisinde çoğunluğu bulunan Venizelos tarafından her an iktidardan indirilebilirdi. Bu olay 3 Kasım 1915 tarihinde gerçekleşti.

Yunanistan Savunma Bakanı General Panakitza subaylar hakkında bir kanun tasarısını Yunanistan meclisine sundu. Venizelos'un partisine üye olan milletvekillerinden M. Vlahos “Savunma Bakanı milletvekili değildir, bu yüzden mecliste kanun tasarısı sunamaz” diye itiraz etti. Bu beyanata sinirlenen General

³⁰⁸ Yusuf Ziya Hoca'nın, **a.g.m.**, s. 429.

³⁰⁹ **Tanin**, 21 Teşrin-i evvel 1331, s. 7.

³¹⁰ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım II, s. 454

Panakitza meclisi terk etti. Milletvekili M. Vlahos kürsüye çıkıp sözünü geri aldığını söylese de Panakitza meclise bir daha dönmedi.³¹¹ Venizelos bu durum üzerine kürsüye çıktı ve milletvekilinin yanlış bir sözünden dolayı özür dilediğini, buna rağmen savunma bakanının meclise dönmeyerek tüm Yunan halkına hakaret ettiğini söyledi. Venizelos'un beyanatından sonra hükümet temsilcileri ile muhalefet arasında söz düellosu başladı. Sonuçta yapılan hükümete güven yoklamasında mecliste çoğunluğu bulunduran muhalefet üstün geldi ve Zaimis hükümeti 3 Kasım 1915 tarihinde istifa etmek zorunda kaldı.³¹²

Bu istifa aslında Yunanistan'da beklenen bir sonuçtu. Yunan meclisinde Venizelos çoğunluğa sahipti ve istediği zaman Zaimis hükümetini devirebilirdi. Bunu 3 Kasım 1915 tarihinde gerçekleştirdi.

Venizelos'un Zaimis hükümetini devirdiği güvenoyu yoklamasının ordunun tartışıldığı bir oturumda olması, bizlere Venizelos ile ordu arasında ne kadar büyük bir anlaşmazlığın olduğunu göstermesi açısından da dikkat çekicidir.

35- İskulidis'in İktidara Gelmesi

3 Kasım 1915 tarihinde Zaimis hükümetinin, gürültülü bir meclis toplantısı sonunda istifası üzerine başbakanlık görevine İskulidis atandı (4 Kasım 1915).

İskulidis, zengin eski bir bankacıydı. Başbakan olduğunda 90 yaşını çoktan geçmişti. Gençliğinde uzun yıllar İstanbul'da bulunmuş ve ticaret yapmıştı. Bu yıllarda birçok Türk ile arkadaşlık kurmuştu.³¹³

İskulidis başbakan olduğu zaman, Venizelos kurulan yeni hükümetin Yunan meclisini fes etmemesi için her türlü desteği vereceğini ifade etti. Çünkü Venizelos, Zaimis'in istifasında yaşananlardan sonra uzun süre başbakanlığa gelemeyeceğini biliyordu. Venizelos'un partisine mensup 37 milletvekili hangi hükümet gelirse gelsin onu destekleyeceklerini ifade eden bir protokolü krala sundu. Buna rağmen İskulidis meclisi 11 Kasım'da dağıtıp 19 Aralık 1915'te seçime gitmeye karar verdi.³¹⁴

³¹¹ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 305.

³¹² **Tanin**, 30 Teşrin-i evvel 1331, s. 3.

³¹³ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 182.

³¹⁴ **Tanin**, 4 Teşrin-i sani 1331, s. 3.

36- İskulidis Dönemi

İskulidis, 4 Kasım 1915 de yeni hükümeti kurmuş ve hemen seçim gününü kararlaştırmıştı.

Yunanistan'ın siyasetinde bunlar yaşanırken 12 Ekim 1915 tarihinde Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olan Bulgaristan, Sırbistan'ın içlerine kadar ilerledi ve Niş'i aldı. Savaşın bu safhasında Sırbistan'a destek vermek isteyen İngiliz ve Fransız ordusu Selanik'ten kuzeye doğru hareket etti ve Sırp topraklarına girdi.³¹⁵

İngiliz ve Fransız ordularının Yunanistan üzerinden Sırbistan'a girmesi Yunanistan için büyük bir tehlike arz ediyordu. Çünkü bunun sonucunda İngiliz ve Fransız orduları Bulgar ordularına yenilirlerse geri çekilmek zorunda kalabilirlerdi. Bu ordular geri çekilirken, Bulgar ordusu da onları takip edecek ve Yunan topraklarına girmek zorunda kalacaktı. Bulgar ordusunun Yunan topraklarına girmesi ise Yunanistan için tam bir çıkmazın oluşması demekti. Yunanistan bu yüzden huzursuzdu. Yunanistan'ın tarafsızlığını birçok kez ilan etmesine karşın, oluşan gelişmeler onu taraf olmaya zorluyordu.

İskulidis, 9 Kasım 1915 tarihinde Fransız elçisini kabul etti. İskulidis, Fransız elçisine eğer Bulgarlar önünde gerileyen Sırp ve İtilaf orduları Yunanistan'a sürülürse, Yunanistan'ın Lahey sözleşmesine uyacağını ve İtilaf ordularının silahlarını teslim etmelerini isteyeceğini bildirdi. Fransa, İskulidis'in bu sözlerini bir tehdit kabul etti ve Yunanistan'a yapılan bütün yardımları 11 Kasım 1915'te aldığı bir kararla durdurdu.³¹⁶

Fransa'nın yardımı durdurması Yunanistan'ı bir çeşit cezalandırma idi. Yunanistan açlık tehlikesi ile bir kez daha karşı karşıya bırakılıyordu.

37- İtilaf Devletlerinin Yunanistan'dan İstekleri

1915 Kasım ayının başlarında Sırbistan ordusu ve onu destekleyen İngiliz ve Fransız orduları yenilmiş ve Yunanistan sınırına doğru çekilmeye başlamıştı. İngiliz ve Fransız orduları kendileri için en büyük tehlikeyi arkalarında yarım daire şeklinde bir pozisyon alan Yunan ordusu olarak görüyordu. Çünkü bu Yunan ordusu gerçekten de İskulidis'in Fransız elçisine bildirdiği gibi İngiliz ve Fransız

³¹⁵ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e. C. III, Kısım II, s. 455.

³¹⁶ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e. C. III, Kısım II, s.456.

askerlerinin silahlarını teslim etmelerini isteyebilirdi.³¹⁷ İşte bu şartlar altında İngiliz, Fransız, Rus ve İtalyan elçileri 23 Kasım 1915 tarihinde Yunanistan hükümetine bir nota verdi. Notada şunlar yazılıydı: “İtilaf Devletleri, Yunanistan’ın menfaatlerini ve geleceğini korumaktadır. Yunanistan bundan emin olmalıdır. Savaş sırasında Yunanistan’a çekilebilecek Fransız, İngiliz veya Sırp birliklerinin silâhlarının alınacağı üzerine resmî bir söz söylenmiş olduğundan, sözü geçen dört devlet hiçbir vakit ve hiçbir şartta İtilaf askerlerine karşı böyle bir denemede bulunulmayacağına ve bunun aksi olarak birkaç defa vaat edilmiş olduğu gibi kendilerine karşı bütün sonuçlarıyla birlikte tarafsızlık siyasetinin güdüleceğine dair Yunan hükümetinden resmen söz ister. Ayrıca dört devlet, savaş sonunda işgal etmiş oldukları bütün Yunan topraklarını geri verecek ve yaptıkları zararları ödeyeceklerdir. Yunan isteklerini de dinlemeye hazırdırlar.”³¹⁸

Yunanistan başbakanı ve dışişleri bakanı İskulidis bu notaya 24 Kasım 1915 tarihinde cevap verdi. Bu cevapta İtilaf askerlerinin silâhlarının alınmayacağına ve İtilaf askerlerine her türlü serbestliğin sağlanacağı hakkında güvence verdi.³¹⁹

İskulidis’in bu cevabından sonra İtilaf Devletleri, elçileri vasıtasıyla yeni isteklerde bulundu (26.11.1915). İtilaf Devletleri, Yunan ordusunun Selanik ve çevresinden çekilmesini, Selanik’in kuzeyindeki demiryollarının kendilerine teslimini ve Yunan limanlarında her türlü hareket serbestliğinin verilmesini istedi.³²⁰

İskulidis, İtilaf Devletlerinin Selanik havalisinin boşaltılması isteğini reddetti. Ancak eğer Almanya ve müttefikleri Yunanistan’a doğru ilerleyecek olursa Yunan ordusunun aradan çekileceğini ancak Yunanistan’daki telefon ve telgraf hatlarının İtilaf Devletlerine verilmesinin söz konusu olmadığını belirtti. Tren hattı için ise bu hattın Yunan ordusu ile Makedonya halkı arasında çok önemli bir görevi olduğunu ancak hattın kullanılmasının kurulacak bir komisyona devredilebileceğini söyledi.³²¹

Yunanistan’daki bu gelişmelere karşı Kral Konstantin, İtilaf Devletlerini protesto etti ve bunu bütün Yunanistan’a yapılan büyük bir haksızlık olduğunu

³¹⁷ **Tanin**, 21 Teşrin-i sani 1331, s. 3.

³¹⁸ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım II, s. 458.

³¹⁹ **Tanin**, 15 Teşrin-i sani 1331, s. 1.

³²⁰ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 321.

³²¹ **Tanin**, 28 Teşrin-i sani 1331, s. 2.

söyledi. Kral sözlerine şunu da ekledi. “Eğer Yunanistan’a yapılan bu baskılar devam ederse Yunan ordusunun böyle bir güce karşı koyması imkânsızdır. Eğer iş silahlı mücadeleye kadar giderse derhal ordumuzu terhis ederiz.”³²²

Yunanistan Hükümeti artık çok zor durumdaydı. Özellikle Bulgaristan’ın İttifak Devletleri yanında savaşa girmesi onu İtilafçılar için tam bir hedef haline getirmişti. İtilaf Devletleri bundan sonra Yunanistan’ın bağımsızlığını hiçe sayarak birçok Yunan adasını işgal etti. Yunanistan’daki haberleşme ve ulaşım İtilaf Devletleri tarafından kontrol edilmeye başlandı. Bu Yunanistan’ın tamamen İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi anlamına geliyordu.

38- Venizelos’un Faaliyetleri

İktidardan ayrılan Venizelos politikasının devamını sağlamak için çalışmayı bırakmadı. İtilaf Devletlerinin yeni kurulan İskuludis hükümetine yaptığı baskılara rağmen Yunanistan, kralın etkisiyle Birinci Dünya Savaşı’nda tarafsızlık siyasetini devam ettirdi. Venizelos bunun üzerine İtilaf Devletlerini Yunanistan’ı nasıl savaşa sürükleyebileceğini ifade eden bir öneriyi 18 Aralık 1915’de Fransız elçisine bildirdi. Venizelos’un Fransız elçisine söyledikleri şunlardı:

“Bana hiçbir şeyi anlatmanız gerekmez, her şeyi anlıyorum. Karşınızda sizi aldatan ve sonra sizinle alay eden alçaklar (Yunan hükümeti) vardır. Sizin Selanik’te olmanız onları rahatsız ediyor. Elllerinden gelse sizleri Almanların eline verirler. Metin olunuz, onları (Yunanistan kralını, hükümeti ile taraftarlarını) ancak korku ve açlık tehdidi ile elde tutabilirsiniz. Hele buğdayı azar azar sokunuz. Onları devirmek benim için kolaydır. Yunan halkı benimledir, ancak dış tehlike karşısında bir iç savaş çıkarmak istemiyorum. Kral ile ileride hesaplaşacağım. Ondan önce o, siyasetinin Yunanistan’ı nereye götürdüğünü görmelidir. Eğer Bulgarlar sınırı geçerlerse hükümet devrilir. Ancak hiçbir şey pahasına iktidara geçmeyeceğim. Kendi siyasetimi yürütebileceğim sırada geleceğim, o da İtilaf Devletlerinin yanında savaşa katılmaktır. Bu sırada bunu yapmak delilik olur. Bir amaca ulaşmak istenilince gerekeni yapmalıdır. Sizlere kaç defa dedim: “Yerleşiniz, asker gönderiniz, Sırpların ezilmemesi için çok kişi gönderiniz.” şimdi benim işim daha güçleşti. Ancak henüz bir şey kaybedilmiş değildir. Selanik’te kalmanıza çok memnun olurum, çünkü

³²² **Tanin**, 29 Teşrin-i sani 1331,s. 3.

ilkbaharda orada bir şey yapabilirsiniz. Ancak size 300.000 kişi lâzım. Eğer meselâ Mart ayında bu kuvvet olursa, Romanya sınırındaki 200.000 kişi ve Sırp ordusundan kurtarılabilecek olan kısım ile birlikte durumda büyük bir eşitsizlik olmaz. O sırada iktidara yeniden geçip sizi Yunan ordusu ile destekleyebilirim. Bu, savaşın sonu olur. Ancak bu sırada ben bile Yunanistan'a savaşa katılmak öğüdünü veremem. Bu bir delilik, faydasız fedakârlık olur.”³²³

Venizelos’un Fransız elçisine söylediği sözlerden sonra İtilaf Devletleri Yunanistan’a 10 Ocak 1916 tarihinde bir nota vererek Yunanistan’ın bundan sonra tayına tabi tutulacağını, yani her günkü ihtiyaçlarından fazla hububat, kömür vesaire maddelerin ithalinin yasaklanacağını bildirdi (10 Ocak 1916).³²⁴

Venizelos’un Fransız elçisine verdiği bu beyanatı onun Yunanistan’ı savaşa sokmakta ne kadar kararlı olduğunun bir kanıtıdır. Venizelos eğer zor şartlar devam ederse kralın direncinin kırılacağını ve halkın bu baskılar karşısında kendisini tekrar iktidara taşıyacağını düşünmekteydi. Bu uğurda halkının aç bırakılmasını teklif edecek kadar da gözü kararmıştı. İtilaf Devletleri de, Venizelos’un kendilerine söylediklerinden sonra Yunan halkına karşı uyguladıkları baskıları arttırdılar. Venizelos ne pahasına olursa olsun iktidara gelip Yunanistan’ı İtilaf Devletleri yanında savaşa sürüklemek istiyordu.

39- İtilaf Askerlerinin Selanik’teki Faaliyetleri

Bulgaristan’ın Birinci Dünya Savaşına dâhil olmasından sonra Sırbistan orduları İngilizlerin ve Fransızların yardımlarına rağmen ağır yenilgiler almış ve Yunanistan sınırına doğru çekilmeye başlamıştı. Yunanistan’da ve İtilaf Devletlerinde, kaçan Sırp ordusunun, Bulgarlar tarafından takip edileceği korkusu yaşanıyordu. İtilaf askerleri eğer bu gerçekleşirse Bulgar ordusunu Selanik’te durdurmak için tahkimatlara başladı. İtilaf askerleri kurdukları istihkâmlara ağır toplar ve bombalar yerleştirdi. Askerlerinin bulunduğu köylerdeki halk buralardan tahliye edildi. Tahliye edilen köylerin bazıları da İngiliz ve Fransız askerleri tarafından yağmalandı.³²⁵

³²³ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım II, s. 459-460.

³²⁴ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 344.

³²⁵ **Tanin**, 22 Kanun-ı evvel 1331, s. 1.

Selanik'den ayrılmak isteyen halk İngiliz ordu karargâhının bulunduğu Emperyal otelinden pasaport almak zorundaydı. Bu yüzden otelin önü her zaman pasaport almak isteyenler ile doluydu.³²⁶

Selanik'in kontrolü tamamen İtilaf askerlerinin elinde idi. İngilizler saat 15.00'den sonra tramvayların işleyişlerini yasakladı. Bunun sebebi tramvaylardan birinin bir askerî araca çarpıp onu parçalamasıydı. Selanik sokaklarında akşam olur olmaz bütün dükkânlar kapanırdı. Geceleri kahvehanelerde sadece İngiliz ve Fransız subayları ile onlara casusluk yapan kişiler bulunurdu. Limanlarda İtilaf Devletlerine ait savaş gemileri ile hastane gemileri vardı. Bu limanlara askeri gemilerden başka İngiliz ve Fransız nakliye gemileri girebilirdi. Bunun dışında hiçbir gemi limanlara yaklaşamazdı.³²⁷

Selanik'te yaşayan nüfus sadece Yunanlılar ve İtilaf askerlerinden ibaret değildi. Sırp mülteciler şehrin her yerine dağılmışlardı. Bu mülteciler hayatlarını dilenerek geçirmeye çalışıyordu. Bunlardan eli yüzü düzgün olan genç erkekler hemen İngilizler tarafından orduya alınıyordu. İçlerinden Yunan dilini bilenler ise casus olarak kullanılıyordu. Bu casuslar gece gündüz Osmanlı, Alman ve Avusturya konsolosları önünde dolaşırlar bilgi toplamaya çalışırlardı.

Selanik şehrinde yaşayan bazı Museviler ise şehri toplu halde terk etmek amacındaydı. Selanik'ten kalkacak vapurlarda yerler büyük fiyatlarla satışa çıkarılmıştı. Ayrıca burada bulunan bazı Sırp mülteciler de Korsika ve Malta adalarına götürülüyordu.³²⁸

Selanik'te hayat tamamen İtilaf askerlerinin elinde idi. Şehir İtilaf Devletlerinin askerleri ve Sırp mülteciler ile doluydu. Şehrin güvenliği asayiş tamamen İtilaf Devletleri askerleri tarafından sağlanıyordu. Yunanistan bu durum karşısında sadece İtilaf Devletlerini protesto edebiliyordu.

40- Yunanistan'da Seçimler

İskuludis, 4 Kasım 1915 tarihinde hükümeti kurduğunda 19 Aralık 1915'te seçimlere gideceğini açıklamıştı. İskuludis sözünde durdu ve belirlenen tarihte seçime gidildi. Ancak Venizelos, 6 Aralık'ta açıkladığı bir bildirge ile kendi

³²⁶ Tanin, 24 Kanun-ı evvel 1331, s.3.

³²⁷ Tanin, 11 Kanun-ı evvel 1331, s. 2.

³²⁸ Tanin, 13 Kanun-ı evvel 1331, s. 2.

tarafklarlarının seçime katılmamalarını istedi. Venizelos'un katılmadığı seçimleri hükümet büyük bir çoğunlukla kazandı.³²⁹ Böylece İskuludis iktidardaki yerini güçlendirdi.

Venizelos'un bu seçimlere katılmamasında en büyük etkeni İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a yaptığı baskılardı. Venizelos, İtilaf Devletlerinin Yunanistan'a asker çıkarmasını desteklemiş, hatta onları davet etmişti. Bunun zerine halk bu ağır şartların oluşmasında birinci suçlu olarak Venizelos'u görmekteydi. Bunu iyi gözlemleyen Venizelos seçime girip kaybetmektense hiç katılmamayı daha akıllıca gördü. Venizelos, bundan sonra işi Girit'te alıştığı gibi komitacılığa dkecekti.

41- İtilaf Devletlerinin Konsolosluklara Baskını

Selanik'te İngiliz ve Fransızların yaptığı istihkâmlar başta Almanya olmak üzere bütün İttifak Devletlerini kızdırdı. Almanya ve mtfeikleri Yunanistan'ı tüm bu gelişmeler karşısında tarafsızlıktan ayrılmak ile suçladı. Yunanistan ise tüm bunlara rağmen her fırsatta tarafsız olduğunu ifade ediyordu.

Almanya, İngiliz ve Fransızların Selanik'te kurdukları istihkmları 30 Ocak 1915'te gönderdiği birkaç uçağı ile bombaladı. Yunanistan bu durum zerine İtilaf Devletlerine yaptığı gibi Almanya'ya da bir protesto gönderdi. Ancak bu durum Selanik'teki İtilaf orduları komutanı Fransız General Serrai'yi kızdırdı. General, Selanik'teki Osmanlı, Almanya, Avusturya ve Bulgaristan konsolosluklarını casuslukla suçladı ve yaptırdığı bir baskınla konsoloslukta bulunan memur, kadın, ocuk ihtiyar herkesi tutuklattı. Daha sonra tutuklattığı bu 60 kadar kişiye Fransız Pazı zırhlısına hapsetti.³³⁰

Yunanistan, bu durum karşısında İtilaf Devletlerini protesto etti. Ancak yapabildiği yine sadece bu oldu. Daha sonra alınan bu esirler serbest bırakıldı.

42- Yunanistan'daki Mali Sorunlar

Yunanistan ekonomisi Balkan Savaşlarından (1912–1913) sonra bozulmuş ve uygulanan yanlış politikalar yüzünden bir daha dzelmemişti. Yunanistan, Balkan savaşlarından sonra silahlanmayı bırakmamış donanması için İngiltere ve

³²⁹ Tanin, 10 Kanun-ı evvel 1331, s. 1.

³³⁰ Tanin, 22 Kanun-ı evvel 1331, s. 1.

Amerika'ya savaş gemisi siparişi vermişti. Bu savaş gemilerinin yanında Makedonya'dan gelen muhacirler de Yunan ekonomisini olumsuz yönde etkiliyordu. Yunanistan bütçe açıklarını kapamak için dış borçlanmaya gitti. Alınan dış borçlar ise ödenemedi.³³¹ Yunanistan'da 1915 yılındaki bütçe açığı 189 milyon Frank idi.³³²

Yunanistan'daki bu kötü ekonomik duruma bir de Yunan seferberliğinin getirdiği yük eklendi. Yunanistan'ın 10 Eylül 1915'te ilan ettiği seferberliğin maliyeti Mart 1916 tarihine gelindiğinde 300 milyon Frangı geçmişti. Ayrıca seferberlik durumu Yunanistan ekonomisinin her gün için 1,5 milyon Frank masraf etmesi demekti. Yunanistan limanlarının İtilaf Devletleri tarafından ablukaya alınması, Yunanistan'da ticaretin yapılmasına da engeldi. Yunanistan için tek çıkar yol dış borç almak gibi görünüyordu. Ancak Birinci Dünya Savaşının devam etmesi bu yolu da kapamıştı.³³³

Yunanistan maliyesi Birinci Dünya Savaşının sonunda çok zor bir durumda idi. Yunan hükümeti bu dar boğazı açmak için dış borç bulma imkânından da yoksundu. Çünkü Almanya'dan borç istese İtilafın şiddetini üstüne çekerdi. İtilaf Devletlerinden borç almak için teşebbüste bulunsa, İtilafçılar Yunanistan'dan bunun karşılığında yanlarında savaşa girmesini isteyecekti. Bu iki durum karşısında kalan Yunanistan ekonomik olarak tamamen teslim oldu. Ekonominin bu derece bozuk olması onu siyasî yönden de zayıf bir duruma getirdi.

³³¹ **Tanin**, 30 Mart 1332, s.1.

³³² **Tanin**, 6 Mart 1332, s. 3.

³³³ **Tanin**, 30 Mart 1332, s.1.

III. BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN SAVAŞA SÜRÜKLENMESİ

A-YUNANİSTAN TOPRAKLARININ İŞGALİ VE SONRASINDA YAŞANAN GELİŞMELER

1- İngiltere ve Fransa'nın Yunanistan Topraklarını İşgali

İtilaf Devletleri Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Yunanistan'ı savaşa sürüklemek için birçok girişimlerde bulunmuştu. Buna karşılık Yunanistan İtilaf Devletlerinin tüm bu baskılarına rağmen tarafsızlık siyasetini 1916 yılının başlarına kadar sürdürebildi.

İtilaf Devletleri, Yunanistan'ın bağımsızlığını hiçe sayarak ona ait birçok toprağı işgal etmişti. Bunların başında Çanakkale cephesinin açılmasıyla birlikte bir üs olarak kullanılmaya başlanan Limni ve Bozcaada geliyordu. Bununla birlikte Meis ve Midilli adaları da Yunanistan'ın karşı çıkmasına rağmen işgal edildi. Bulgaristan'ın savaşa girmesi ile birlikte İtilaf Devletleri Selanik şehrine asker çıkararak bu şehirle birlikte Makedonya'nın büyük bir kısmını işgal etti.³³⁴

1915 yılının Ekim ayında Sırbistan ile Bulgaristan arasında sert çarpışmalar başladı. Bu çarpışmaların başlamasından yaklaşık olarak bir ay sonra İtilaf güçlerinin Selanik'te bulunan askerleri General Serrai komutasında Sırbistan'a destek olmak için savaşa girdi. Ancak bu ordular Bulgar ordusu karşısında başarılı olamadı ve geri çekilmeye başladı. 22 Kasım 1915'te Sırp ordusu da bu kuvvetlere katıldı. Bu kuvvetler Aralık ayının ortalarında Adriyatik kıyılarına varabildi. Bütün Sırbistan İttifak kuvvetlerinin eline geçti. İtilaf Devletleri Sırp ordusunun geri kalanını kurtarmak için gemilere bindirdi ve Korfu adasına getirdi.³³⁵ Korfu adası, Ocak 1916'dan sonra İtilaf Devletlerinin kontrolü altına girdi.³³⁶ Sırp güçleri Nisan ayına kadar burada kaldı. 1916 Nisan'ında İngilizler bu güçleri Selanik'e taşımak istedi. Ancak bunu Alman denizaltılarından kottukları için denizyolu ile değil demiryolunu kullanarak gerçekleştirmek istiyordu. İngiltere bunun için Yunanistan'a başvurdu. Kral Konstantin başkanlığında toplanan Yunanistan Meclis demiryolları hattının İtilaf Devletleri tarafından kullanılmasının tarafsızlık anlayışına aykırı olduğunu ve Yunanistan'daki ticareti engelleyeceği bildirdi. Bu olumsuz cevabı alan İtilaf Devletleri Yunanistan hükümetine bir nota ile Yunanistan'daki postaların dağıtımını

³³⁴ Tanin, 12 Kanun-ı sani 1331, s. 1.

³³⁵ Barbara Jelavich, a.g.e., C. II, s. 125

³³⁶ Pierre Renouvin, a.g.e., s. 251-252.

engelleyeceklerini, gemilerde buldukları posta kutularını açacaklarını ve bunları paylaştıracaklarını bildirdiler.³³⁷

Bunun üzerine Yunan hükümeti Sırları taşıyan gemilerin Korent Boğazı'ndan³³⁸ geçmesini teklif etti. İtilaf Devletleri de bu teklifi kabul etti. Böylece 80.000 kişilik Sırp kuvveti 22 Mayıs'ta Korent Boğazı'ndan gemiler ile taşınarak Selanik'e getirildi.³³⁹

İtilaf Devletleri, Korfu adasının ardından, 10 Ocak 1916'da Sisam adasını da işgal etti.³⁴⁰

Korfu ve Sisam adalarının işgalinden sonra 27 Ocak 1916 da, Atina'ya haber vermeden Selanik Körfezindeki Karaburun tabyası da İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edildi ve buradaki Yunan askerleri tabyadan uzaklaştırıldı.³⁴¹

Nisan 1916'da İngiliz ve Fransızlar Yunanistan'ın batısında bulunan Kefalonya adasında Argostoli limanında bir deniz üssü kurmak için girişimlerde bulundu. Amaçları Avusturya donanması, Çanakkale'ye gitmek isterse o üsse dayanarak onun gidişini engellemektir. Yunan hükümeti önce bu işe karşı çıktı, ancak yapılan baskılar sonucunda 1 Mayıs 1915'te bu üssü kabul etmek zorunda kaldı³⁴².

General Serrai, Almanların Rupel-Demirhisar hattını işgal etmek istemesi üzerine Selanik'in kuşatma altında olduğunu bildirerek Haziran 1916 başlarında Taşöz adasını işgal etti³⁴³.

Yunanistan'ın, İngiltere ve Fransa'nın yaptığı bu işgallere boyun eğmesinin altında, bu devletlerin uyguladığı abluka sonucunda Yunanistan'da ortaya çıkan açlık tehlikesi vardı. Ayrıca Yunanistan bu devletlere karşı koyacak askeri güce ve cesarete sahip değildi. Bunların dışındaki en büyük etken ise Yunanistan'ın siyasî olarak bir bütünlük arz etmemesiydi. Yunanistan, İtilafı destekleyen Venizelos ile tarafsızlık siyasetini güden kral arasında bölünmüştü.

³³⁷ **Tanin**, 19 Nisan 1332, s. 3.

³³⁸ Korent Boğazı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 80.

³³⁹ Galip Kemalî Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 362-363.

³⁴⁰ Galip Kemalî Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 347.

³⁴¹ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 66.

³⁴² Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım III, s. 554.

³⁴³ Georges Castellen, **Balkanlar'ın Tarihi 14-20. Yüzyıl**, Çev. Ayşegül Yaraman, Milliyet Yayınları İstanbul 1995, s. 409.

Diğer yandan Yunanistan topraklarının İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi, Almanya'yı ve müttefiklerini kızdırdı. Almanya ve müttefikleri de bundan sonra kendi güvenliklerini bahane ederek Yunanistan topraklarını işgale başlayacaklardı.

2- Almanya ve Bulgaristan'ın Yunanistan Topraklarını İşgali ve Buna Gösterilen Tepkiler

Yunanistan topraklarını işgal eden İngiltere ve Fransa üs olarak kullandıkları Selanik'ten, müttefikleri olan Sırbistan'a yardım ediyordu. İtilaf Devletleri işgal ettikleri Yunanistan'ı baskı altında tutup, Yunan ordusunu İttifak Devletleri ile arasında bir perde gibi kullanmak amacındaydı. Kendilerinin Alman ve Bulgar kuvvetlerine saldıracağı zaman Yunanistan'ın her türlü yardımı yapmasını isterken onlara karşı koyan Alman ve Bulgar ordusunun kesinlikle Yunanistan'a girip ordularını takip etmesini istemiyordu.

Batı Bulgaristan ile Adalar denizi arasında en önemli ulaştırma yolu Struma vadisiydi. Sırbistan'a yardıma giden, ancak bunda başarılı olamayan Selanik ordusu geri çekilirken, kendilerini takip eden İttifak ordularını durdurmak için Selanik-Serez demiryolunun Struma ırmağını geçtiği yerde bulunan Demirhisar'daki büyük köprüyü yıktı. Bunun üzerine Alman ve Bulgar orduları, Fransız ve İngilizlerin oluşturduğu Selanik ordusunu kovalayıp Yunanistan topraklarına giremedi. Bu köprünün yıkılması aynı zamanda Yunanistan'a erzak taşınan bir yolun da kapanması demekti.³⁴⁴

Fransız ve İngiliz ordularının Yunanistan'a yerleşmeleri Bulgar ve Alman orduları için bir tehlike demekti. Bu devletler bazı tedbirler almayı düşündü.

Struma vadisi, Güneyden Kavala-Drama bölgesinden Sofya üzerine yürümek isteyen bir ordunun tabii yolu idi ve Selanik ordusunun bir takım birlikleri bu ırmağı aşıp onun doğusuna geçmişlerdi. Bu davranış Bulgaristan'ın başkentine karşı bir saldırının ilk adımı olarak düşünülebilirdi. O bölgede Yunan-Bulgar sınırının kilit noktası Yunanlılarda olan Rupel boğazı ve kalesiydi.³⁴⁵

³⁴⁴ **Tanin**, 12 Kanun-ı sani 1331, s. 1.

³⁴⁵ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım III, s. 555

Mart 1916'da Alman Genelkurmayı, Mareşal Mackenzen komutasındaki ordunun İngiliz ve Fransızların Yunanistan'daki işgallerine karşılık olarak, Rupel ve Demirhisar tabyalarını işgal edeceğini Atina'ya bildirdi. Bu gerçekleşince Bulgar ordusu Yunanistan topraklarına 14 km. kadar girmiş olacaktı.³⁴⁶ Almanların bu isteği üzerine, Alman İmparatorluğu ile Yunanistan hükümeti arasında tartışmalar başladı.

Yunanistan başbakanı İskuludis, 27 Nisan 1916'da Berlin elçisine çektiği bir telgrafta şunları belirtiyordu:

“... Almanya'nın Bulgar birliklerini Yunan toprağına sokmak isteğini önlemek için şu yönleri belirtmek gerekir: 1) Ne İngiliz ne de Fransız birlikleri Struma'yı geçmiş değillerdir, bu ırmağın doğusunda onların yalnız küçük devriyeleri dolaşmaktadır; dolayısıyla ileri sürülen başlıca sebep (Bulgaristan içerlerine saldırmak tehlikesi) ortada yoktur ve Fransızlarla İngilizlerin Struma'nın doğusuna geçmeleri ihtimali pek azdır. 2) Bulgarların Yunan topraklarına girmeleri bizde öyle bir coşkunluk yaratır ki hükümetimiz bu yüzden çıkacak olayların sorumluluğunu kabul edemez. 3) Bu işten vazgeçilmezse Yunan hükümeti kendi ülkesi içinde İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin Almanya ve onun müttefikleri için çok zararlı tedbirler almalarını engelleyemeyecek bir duruma gelebilir; bu tedbirlerden doğacak zararlar Rupel geçidine el koymaktan doğabilecek faydaları çok geçebilir. 4) Savaş stratejisi, Alman-Bulgar ordusunun Yunan topraklarına girmeden bulunduğu yerde istihkâmlar yapmasını daha uygun bulur.”

O sırada henüz Alman ordularının başında bulunmakta olan General Falkenhayn, İngiliz ve Fransızlara karşı bu derece korkak davranan Yunan hükümetinin ufak bir toprak parçasını vermemesine kızdı ve bu bölgenin işgal edilmesi için ısrarcı oldu.

Bunun üzerine Atina'daki Alman elçisi Kont Mirbah, 27 Mayıs 1916'da Başbakan İskuludis'e altı maddelik bir nota verdi. Bu notadaki maddeler şunlardı: 1) Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne kesin olarak saygı gösterilecektir. 2) Bugünkü askerî zaruretler ortadan kalkınca Yunan topraklarından çıkılacaktır. 3) Yunanistan bağımsızlığına saygı gösterilecektir. 4) Şahsi hürriyete, mülkiyet hakkına ve var olan

³⁴⁶ Georges Castellen, *a.g.e.*, s. 409

dinsel duruma saygı gösterilecektir. 5) Alman (veya Bulgar) birlikleri yüzünden görülecek bütün zararlar ödenecektir. 6) Yunan halkına dostça davranılacaktır.³⁴⁷

Bu gelişmelerin ardından 27 Mayıs 1916 da Berlin, Sofya ve Atina yönetimlerinin vardıkları gizli bir anlaşma ile Yunanistan birlikleri bölgeden çıkarıldı, yerlerine Alman ve Bulgar askerleri yerleştirildi.

Almanların, Rupel-Demirhisar bölgesini işgal etmeleri İtilaf Devletleri'ni çok kızdırdı, bu olay İtilaf Devletleri tarafından Yunanistan'ın tarafsızlığının sonu ve ihaneti olarak ifade edildi.³⁴⁸

Selanik'de bulunan ordunun komutanı General Serrai 2 Haziran 1916'da Kral Konstantin lehinde gösteri yapılmasını yasakladı. 3 Haziran'da da sıkıyönetim ilan etti. Posta, telgraf ve liman daireleri, telsiz telgraf istasyonları, hükümet konağı İtilaf Devletleri tarafından işgal edildi.³⁴⁹

Memleketteki bütün haberleşmeler kesildi. Selanik'te çıkan gazetelere Fransızlar sansür uygulamaya başladı. Bu gazeteler, Fransızların hoşuna gitmeyecek hiçbir haber yazmayacaktı, yoksa gazete derhal toplatılırdı. Venizelos taraftarları Yunan hükümeti ve Kral aleyhinde birçok konferans tertip etti. Bazen bu konferanslar Kral ve Venizelos taraftarlarının birbiriyle kavga etmesine sebep oldu.³⁵⁰

Fransa Yunanistan'a abluka koydu ve bu ülkeye kömür ithalini yasakladı. Yunanistan gemilerinin de limanlardan ayrılması artık yasaktı. Bu abluka sonunda Makedonya Bölgesinde açlık baş gösterdi.³⁵¹ Tüm bu olanlar karşısında halk tepkisini daha da arttırdı ve Selanik'te büyük gösteriler yapmaya başladı.³⁵²

Yunanistan hükümeti, bu abluka karşısında bunun devletler hukukuna aykırı olduğunu ileri sürdü ve diğer tarafsız ülkelere çağrıda bulunarak protesto etti.³⁵³

³⁴⁷ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım III, s. 556-557

³⁴⁸ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 67

³⁴⁹ **Tanin**, 6 Haziran 1332, s. 2

³⁵⁰ **Tanin**, 27 Mayıs 1332, s. 3

³⁵¹ **Tanin**, 8 Haziran 1332, s. 3

³⁵² **Tanin**, 3 Mayıs 1332, s. 3

³⁵³ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 67

Yunanistan, Almanya'nın işgalinden sonra İtilaf Devletleri'ni yatıştırmak için seferberlik halinde bulunan ordusunu 9 Haziran 1916'da büyük oranda terhise başlamıştı. Ancak ablukanın sertleşmesi üzerine 12 sınıf askerin terhisini iptal etti.³⁵⁴

3- Kral Konstantin'e Suikast Girişimi

13 Haziran'da kralın yazlık av sarayının bulunduğu Tatoi'nin çevresindeki büyük ormanda aynı anda üç yerde büyük bir yangın baş gösterdi. Bu yangın sırasında sarayda Kral Konstantin, Kraliçe Sophia, Prenses Andrea ve Prenses Elen bulunmaktaydı. Kral ve ailesi bu yangından şans eseri kurtuldu. Yangında çok sayıda insan hayatını kaybetti. Bu yangın General Serrai'nin, kralı ortadan kaldırmak için hazırlattığı bir suikast olarak düşünüldü. Ancak hiçbir zaman bu girişim ispatlanamadı.³⁵⁵

4 -İtilaf Devletlerinin 21 Haziran 1916 Tarihli Notası

İtilaf Devletleri, Alman ve Bulgar kuvvetlerinin Yunanistan topraklarını işgali üzerine aldıkları abluka kararından sonra yeni bir girişimde daha bulundu. İngiltere, Fransa ve Rusya elçileri, 21 Haziran 1916 da İskuludis Hükümeti'ne müşterek bir nota verdi. Notada Yunanistan'ın koruyucusu sıfatıyla bu üç devletin Yunanistan'ın tarafsızlığına saygı duyduğunu, ancak bazı şartların gerçekleşmesini istediklerini belirtiliyordu.

Notada ifade edilen şartlar şunlardı: “1- Yunan ordusunun seferberliğinin kaldırılması. 2- Tarafsız bir kabinenin, İskuludis kabinesinin yerine kurulması.3- Seçilen meclisin dağıtılması ve seçimlere gidilmesi. 4- İtilaf Devletleri'nin emrine girecek bir polis teşkilatının kurulması.”

21 Haziran'daki bu notadan sonra İskuludis aynı gece istifa etti. Kral Konstantin, İskuludis'in yerine Zaimis'i başbakanlığa getirdi.³⁵⁶

İtilaf Devletlerinin 21 Haziran 1916 tarihli notası Yunanistan'daki İskuludis döneminin sonu oldu. Aslında bu nota Alman ve Bulgarların Selanik ordusuna karşı bir taarruz hazırlığında bulunduğu ve bunun ilk ayağı olarak Rupel-Demirhisar tabyalarını işgal ettiği, fikri neticesinde verildi. İtilaf Devletleri Yunanistan'ın bu

³⁵⁴ **Tanin**, 8 Haziran 1332, s. 3.

³⁵⁵ Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 371.

³⁵⁶ **Tanin**, 12 Haziran 1332, s. 3.

işgallere göz yummasını da Almanya ile arasında gizli bir antlaşma gereği olduğunu düşünmekteydi.

5- Zaimis Hükümeti

İskulidis kabinesinin 21 Haziran 1916 tarihinde verilen bir nota ile düşmesi üzerine aynı günün akşamında Zaimis'in kral tarafından yeni kabineyi kurmakla görevlendirildiğini belirtmiştik. Zaimis'in kabineyi kurmasından sonra başta İngilizler olmak üzere bütün İtilaf Devletleri, 21 Haziran 1916 tarihli notanın şartlarının yerine getirilmesini yeni kurulan hükümetten istedi.

İtilaf Devletleri özellikle seferberlik halinde bulunan Yunan ordusunun terhisinin Temmuz ayı sonuna kadar bitirilmesine ısrarcıydı. İngiltere sefiri bu isteklerini Zaimis'e bildirdi. Elçi görüşmede askerlerin terhisinin hızlandırılmasını, yoksa bu hızla devam edilirse ancak bu işin 31 Ağustosta bitirilebileceğini söyledi. Zaimis ise elçiye askerlerin vatanlarına dönmeleri için yeterli sayıda vasıtanın bulunmadığını, trenler için kömürün gerekli olduğunu söyledi. Bunun üzerine İngiliz elçisi Eliot terhiste gerekli yardımların İtilaf Devletleri tarafından yapılacağını Zaimis'e ilettili.³⁵⁷

İtilafın bir an önce dağıtmak istediği askerler ise terhisten sonra Selanik'te bazı olayların çıkmasına sebep oldu. Bu askerler şehirde Venizelos'un aleyhinde gösteriler yapmakta ve Venizelos'u destekleyen gazetelere saldırılarda bulunmaktaydılar. General Serrai, bu olaylara hemen müdahale etti. Bu müdahaleler, askerlerin İtilaf Devletlerine olan düşmanlığını daha da arttırdı.³⁵⁸ Terhis olan askerler Selanik şehrinde ellerinde Gunaris ve kralın posterlerini taşıyarak "Yaşasın kral, kahrolsun Venizelos!" diye haykırmaya başladı. Ayrıca meydanlarda yaptıkları gösterilerde seçimlerde Venizelos'un aleyhinde oy vereceklerine de yemin ettiler.³⁵⁹

Yunanistan'da ordunun 21 Haziran 1916 notası sonrası dağıtılması birçok karışıklığı beraberinde getirdi. Silah altında olan askerler savaşın ne kadar kötü bir durum olduğunu fark edince Yunanistan'ı savaşa sürüklemek isteyen Venizelos'a karşı büyük bir nefret duymaya başladı. Askerlerin bu protestolarına subaylar da

³⁵⁷ Tanin, 23 Haziran 1332, s. 1.

³⁵⁸ Tanin, 23 Haziran 1332, s. 3.

³⁵⁹ Tanin, 2 Temmuz 1332, s. 3.

katıldı. Seferberliğin iptal edilmesi, Yunanistan'ı bir kaosa sürükledi. Kral taraftarı olan askerlerin bu tepkilerine karşı Venizelos taraftarları da boş durmayacaktı.

6- Etnik-i Amina (Milli Savunma) Hareketi

Yunanistan'da terhis edilen askerler kral lehinde, Venizelos aleyhinde gösteriler yaparken, Venizelos taraftarları da boş durmadı. Venizelos taraftarları başta Argiropulos, Plastiras, Kunduroitis, Sufulis, Zimbrakakis, Kondilis gibi şahsiyetler olmak üzere General Serrai'nin yardımlarıyla 1916 Ağustosunda Selanik'te Etnik-i Amina (Millî Savunma) diye adlandırdıkları Venizeloscu bir devrim hareketi başlattı.³⁶⁰ Etnik-i Amina hareketini kuranlar, kral yanlısı hükümeti kabul etmediklerini açıklayarak, Yunan halkına Makedonya cephesinde İtilaf ordular ile birleşmek için çağrıda bulundu.

Bu cemiyetin üyelerinin çoğunluğu subay ve askerlerden oluşmuştu. Bu cemiyete karşı Yunan ordusunda büyük bir tepki doğdu. İki taraf arasında kanlı olaylar meydana geldi. Cemiyet üyeleri kral taraftarlarıyla çatışmaya başladı. General Serrai bu olaylara müdahale etti. Bu cemiyete saldıran Yunan subay ve askerlerini tutuklattı.³⁶¹

General Serrai, Atina hükümetine karşı Selanik'te yeni bir ihtilal hareketi düzenlemek amacıyla kurulan bu derneğe her türlü yardımı yapıyordu. Serrai'nin bu çabaları ileride göreceğimiz gibi karşılıksız kalmayacak ve bu birlik Venizelos'un da katılımıyla Yunanistan'ın yönetimini eline geçirecekti.

7- İtilaf Devletlerinin 2 Eylül 1916 Tarihli Notası

Almanya'nın başını çektiği İttifak Devletleri'nin Yunanistan'daki bazı toprakları işgal etmesi, İtilaf Devletleri'nin Yunanistan'a baskılarını arttırmıştı. Bu baskılar sonucunda Yunanistan abluka'ya alınmış ve 21 Haziran 1916'da verilen bir nota ile uyarılmıştı. Bu olayların ardından İttifak Devletleri ikinci kez Yunanistan'ın hâkimiyetindeki bazı toprakları işgal etmeyi düşündü. Bu düşüncesini de Alman

³⁶⁰ Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 69.

³⁶¹ **Tanin**, 23 Ağustos 1332, s. 1.

elçisi Kont Mirbah ile Zaimis'e bildirdi (21 Ağustos 1916).³⁶² Zaimis yönetimindeki Yunan hükümeti buna karşı çıkarak ve bu isteği protesto etti.

Bundan bir gün sonra 22 Ağustos 1916'da Venizelos, Fransız elçisi ile görüştü. Venizelos Fransız elçisine Alman ve Bulgar ordularının Yenişehir'i alacağını ve ardından Atina'ya yürüyüp burayı Kral Konstantin'in ve Genelkurmay Başkanı Dusmanis'in desteği ile ele geçireceğini söyledi. Bunun üzerine İttifak Devletleri Venizelos'un bu kışkırtmalarına karşı neler yapacaklarını planlamaya başladı.³⁶³

Bu arada İtilaf Devletleri'ne ait 42 parça gemi Pire limanı önünde dolaşıyordu. Bu gemilerden üç tanesi limana girdi ve karaya asker çıkardı. Bu askerler limanda bulunan üç Alman gemisini işgal ederek bunlara İtilaf Devletlerinin bayraklarını çekti. Diğer askerlerde Yunan tersanesindeki telsiz ve telgraf istasyonlarını işgal etti.³⁶⁴

Bu işgallerin ardından İtilaf Devletleri'nin elçileri Yunan hükümetine bir nota verdi (2 Eylül 1916).

Bu notada belirtilen istekler şunlardı:

1) İtilaf Devletleri Yunanistan'daki bütün posta, telli veya telsiz telgraf haberleşmelerini denetleyecektir. 2) Yunanistan'da bulunan bütün düşman casus, kışkırtıcı, vesaire sınır dışı edilecektir. 3) Düşman ve casuslarla işbirliği yapmış olan Yunanlılar gereken cezalara çarptırılacaktır.

Zaimis, 2 Eylülde aldığı bu notaya bir gün sonra 3 Eylül 1916 da cevap verdi. Zaimis, bu istekleri kabul ettiğini, ancak birinci maddenin resmi yazışmaları kapsamaması gerektiğini; ikinci maddede belirtilenlerin, düşman denilen devletlerin

³⁶² 18 Ağustosta Bulgarlar, Struma'nın doğusunda ilerlemeye koyulmuştu. Yunanlılar (Kavala kolordusu) deniz kıyısına doğru çekilmiş ve bir takım depolar ile Kavala'nın yanlarındaki tahkimatlar, Bulgar ordusunun eline düşmüştü. Bu kolordunun Atina ile haberleşme imkânı kalmamıştı ve oradan hiçbir emir alamıyordu. İngiliz donanması da limanı denizden abluka ediyordu. Kolordu komutanı açıldaki İngiliz amirali ile temas edip birliklerinin denizden Atina'ya gitmeleri için izin istedi. Amiral ise ancak Selânik'e gitmeye müsaade edeceğini bildirdi. Öbür yandan da Alman komutanı Yunanlıları sıkıştırmaktaydı. Sonunda (13 Eylül) kolordunun "bir konuk" gibi Almanya'ya götürülüp orada kalması kararlaştırıldı ve öyle yapıldı; ancak bütün silâh ve ağırlıklarına Alman ve Bulgarlarca el koyuldu. Yunan hükümeti bu son yön dolayısıyla Berlin ve Sofya'yı protesto etti ve kolordunun da İsviçre'ye taşınmasını istedi (Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım III s..560).

³⁶³ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım III, s.559.

³⁶⁴ **İkdam**, 24 Ağustos 1332, s. 2.

elçilik ve konsolosluklarını içine almaması gerektiğini; üçüncü maddedeki cezalandırmanın ise ancak Yunan kanunlarına göre yapılmasını istedi.³⁶⁵

İtilaf ordularının bu notasına, Zaimis hükümetinin olumlu cevap vermesi ve sadece küçük şartlar ileri sürmesi artık Zaimis hükümetinin İtilaf Devletleri'nin baskılarına karşı dayanma gücünün azaldığını gösteriyordu. İtilaf Devletleri bu notadan sonra Yunanistan'da birçok tevkif gerçekleştirme imkânı buldu. Yunanistan'da kral ve taraftarlarının işi her geçen gün zorlaşıyordu. Zaimis, İtilaf Devletleri'ne gösterdiği bu yakınlığı gelecekte daha da ileriye götürecekti.

8- Zaimis'in 6 Eylül 1916 Tarihinde İtilaf Devletlerine Yaptığı Teklif

Zaimis, İtilaf Devletleri'nin 2 Eylül 1916 tarihinde verdikleri notaya sert bir karşılık göstermeyerek, bu notadan dört gün sonra 6 Eylül 1916'da İngiltere ve Fransa'ya bir teklifte bulundu. Bu teklifinde, Yunanistan Devleti'nin İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmeye hazır olduğunu, ancak bunun son ana kadar gizli tutulmasını ve Yunanistan'ın İtilaf Devletleri tarafından para ve asker bakımından desteklenmesi gerektiğini belirtti.

İtilaf Devletleri, Zaimis'in verdiği bu teklifi inandırıcı bulmadı ve bunu sadece zaman kazanmak için yapılan bir hamle olarak değerlendirdi.³⁶⁶

Diğer yandan krala bağlı olarak bilinen Zaimis'in İtilaf Devletleri'ne karşı tutumu, Venizelos'un İtilafçıların gözündeki yerini sarsabilirdi. Bu yüzden Venizelos Atina'da İtilaf temsilcileri ile Zaimis hükümetinin arasını bozmak için bazı tedbirler hazırladı.³⁶⁷

10 Eylül tarihinde İtilaf elçilerinin toplandıkları Fransız elçiliğine, kimliği belirsiz kişiler tarafından silahlı saldırıda bulunuldu. Bundan sonra olayı gerçekleştirenler Kral Konstantin lehinde ve İtilaf Devletleri aleyhinde bazı sloganlar attı. Zaimis bu olaydan hemen sonra Fransız elçiliğine geldi ve durumu inceledi.

Zaimis, Atina'da yaşanan bu gibi taşkınlıkların ardından çok zor durumda kaldı ve 12 Eylül 1916'da istifa etti.³⁶⁸

³⁶⁵ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım III. 560.

³⁶⁶ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım aynı yer.

³⁶⁷ M.Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 68.

³⁶⁸ **İkdam**, 01 Eylül 1332, s.1.

Zaimis, Eylül 1916'ya gelindiğinde siyasetteki düşmanı Venizelos gibi İtilafın yanında savaşa girmeyi kabul etmişti. Ancak Zaimis, Venizelos'un onu etkisiz hale getirmek için yaptırdığı gösterilerin kurbanı oldu. Çünkü Zaimis'in fikir değiştirmesi Venizelos'u İtilaf Devletleri için bir hiç haline getirirdi. Venizelos buna izin vermedi

9- Kalogeropoulos Hükümeti

Zaimis'in istifasından 4 gün sonra iktidara Kalogeropoulos getirildi. Kalogeropoulos Kral Konstantin'e bağlı ve Venizelos'un siyasetini beğenmeyen biri olarak tanınırdı.³⁶⁹ Ancak uygulamaları hiç de bundan önceki siyasetine uygun olmadı. Ayrıca Kalogeropoulos hükümeti, İtilaf Devletleri ve onların elçileri tarafından da tanınmadı.³⁷⁰

Kalogeropoulos, hükümetini kuduktan sonra İtilaf Devletlerine hoş görünmek için elinden geleni yaptı.

19 Eylülde 1916'da Kalogeropoulos hükümeti Fransa'ya şunları bildirdi:

“Yunanistan umduğu malî yardımı görüp ordusunu yeniden düzenlerse seferberliğini yapar yapmaz sizin yanınızda savaşa katılmaya hazırdır. Şu şartla ki o an gelince Balkan savaş alanlarında Yunanistan'ın işe karışmasıyla düzeltemeyeceği çapta bir denksizlik ortaya çıkmasın.”

İtilaf Devletleri, bu teklife şöyle karşılık vermeyi kararlaştırdı:

1)Yunanistan hemen Bulgaristan'a savaş ilân etmelidir. 2) Yunanistan'da hükümet değişmelidir.

Fakat bu şartlar, İtilaf Devletleri arasındaki görüşmelerin uzaması nedeniyle Yunanistan Hükümetine bildirilemedi. 4 Ekim 1916'da Kalogeropoulos hükümeti Bulgaristan'a savaş ilân etmek istese de Konstantin buna razı olmadı ve hükümet iktidardan çekildi.³⁷¹ Kalogeropoulos hükümetinin istifasından sonra hükümeti kurmak görevi Lambros'a verildi.³⁷²

³⁶⁹ **İkdam**, 9 Eylül 1332, s.1.

³⁷⁰ **İkdam**, 27 Eylül 1916, s.1.

³⁷¹ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım III, s. 562.

³⁷² M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 69.

B- VENİZELOS'UN SELANİK HÜKÜMETİNİ KURMASI

Zaimis ve Kalogeropoulos hükümetlerinin İtilaf Devletleri'nin yanında yer almak istemeleri üzerine Yunanistan'da savaşa ne zaman ve ne şartlar altında girilmesi gerektiği konuşulmaya başlanmıştı. Kral Konstantin ise hala tarafsızlık siyasetini devam ettirmekte kararlıydı.

Atina'da bu düşünceler hüküm sürerken Venizelos, 24 Eylül 1916 da Fransızların yardımıyla Atina'dan ayrılarak önce doğum yeri olan Girit'e gitti. Girit'tan sonra bir kaç Yunan adasını ziyaret etti. Venizelos buralarda Yunanistan'ın hemen savaşa girmesi lehinde propagandalar yaptı. Bu kısa seyahatinin ardından 9 Ekim 1916'da Selanik'e vardı. Selanik'e varır varmaz General Serrai'nin himayesinde bir ihtilal hükümeti kurdu. Bu ihtilal hükümetinin şartları daha önce 1916 Ağustos ayı içinde kurulan Etnik-i Amina örgütü (Yunan Ulusal Savunma Komitesi) ile oluşturulmuştu.

Venizelos'un Selanik'e gelmesinden bir gün sonra da Fransız askerleri limanlardaki Yunanistan'a ait hafif savaş gemilerine el koydu, liman ve demiryollarını denetimleri altına aldı.³⁷³ Fransızlar baskıyı arttırıyordu.

Selanik hükümetinin kurulmasından bir ay sonra Kasım 1916'nın başlarında yeni kurulan hükümete bağlı askeri birlikler, Selanik sınırında bulunan Katerini şehrini ele geçirdi. Bu harekâta Selanik hükümeti 15 askerini kaybetti. Bu harekâtla birlikte Venizelos, kurduğu hükümetinin Bulgaristan'a savaş açtığını ilan etti. Cepheye ilk taburunu yine bu ay içinde gönderdi. Altı ay sonra bu taburlardaki asker sayısı kırk bini bulacaktı.³⁷⁴

Venizelos'un Ekim 1916 yılında kurduğu Selanik Hükümeti'nden sonra Yunanistan'da iki yönetim birimi oluştu. Atina'da Kral Konstantin'in tarafsızlık yanlısı hükümeti ve Selanik'te Venizelos'un kurduğu İtilaf taraftarı olan Ulusal Hükümet. Aslında bu ayrılma Yunanistan'ın bir iç problemi gibi gözükmekle beraber İtilaf ve İttifak Devletlerinin çekişmesinin Yunanistan'a bir yansımasından başka bir şey değildi. Halk İttifakçı veya İtilafçı olarak ayrılmamıştı, ama Venizelosçular ve

³⁷³ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım. III, s. 562.

³⁷⁴ Georges Castellen, **a.g.e.**, s. 409-411.

Konstantinciler olarak kutuplaşmıştı. İtilaf Devletleri, Venizelos'a kurduğu hükümete yardım için her türlü desteği verdi.

Selanik'te başka bir hükümetin kurulması Atina'yı telaşlandırdı. Halk arasında bazı karışıklıkların çıkmasına sebep oldu. Bu bir içi savaşın başlangıcı olabilirdi.

1- Selanik Hükümetinin Kurulmasından Sonra Atina'daki Durum

Venizelos'un, Atina'dan ayrılmasından bir hafta önce (4 Ekim 1916) başbakanlığa gelen Lambros, ilk açıklamasında Kral Konstantin'in tahtında kendisinin de kabinesi ile birlikte görevinin başında olduğunu söyledi.³⁷⁵

Gerçektende Lambros'un dediği gibi Kral Konstantin kendisine ve ülkesine uygulanan baskılara rağmen tahtını ve siyasetini korumak azmindeydi. Yunanistan'da halkın büyük bir kısmı ve ordu hala kendisini destekliyordu. Kral bu desteği sürdürebilmek için askeri birlikleri ziyaret ediyor, onlardan yapılan baskılara karşı teslim olmamalarını istiyordu. Bunlardan birinde teftiş ettiği bir askeri geminin mürettebatına şöyle seslendi: “Yemininize sadık kalarak size maddî ve manevî vaatlerde bulunanların emrine girmediniz. Sizi tebrik ederim. Her ne olursa olsun sizi her zaman koruyup himaye edeceğime söz veriyorum.”

Kralın bu konuşması askerleri ve subayları çok etkiledi ve ardından Venizelos'un ve İtilaf Devletleri'nin aleyhinde gösteriler başladı.³⁷⁶

Kral Konstantin bu gibi konuşmalar ile halkı arkasına almaya çalışırken, İtilaf Devletleri komutanı olan Fransız Amiral Dartij dü Furne (Dartige du Fournet) Yunan askerlerinin silâhlarının alınması, onların kendi gösterdiği yerlerde toplanmaları, Kral Kostantin'i tutan yedek askeri (reser-vistes) birliklerini dağıtılması gibi işlerle uğraşmaktaydı.³⁷⁷

³⁷⁵ İkdâm, 22 Eylül 1332, s.1.

³⁷⁶ İkdâm, 7 Teşrin-i evvel 1332, s.1.

³⁷⁷ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III, Kısım III, s. 563.

2- Kral Konstantin'in İtilaf Devletlerine Önerileri

Venizelos hükümetinin kurulması Kral Konstantin'i telaşlandırmıştı. Çünkü Venizelos kurduğu hükümet ile sadece bir kısım Yunan halkı tarafından değil, aynı zamanda İngiltere ve Fransa tarafından da destekleniyordu. Artık Kral Konstantin'in sadece Yunanistan'da uyguladığı siyaset değil, tahtı da tehlikeye girmişti.

Kral Konstantin bu tehlikeli durum karşısında 21 Ekim 1916'da Yunanistan'da bulunan Fransız Savunma Komisyonu sözcüsü Benazet ile görüştü. Bu görüşmede Benazet, Fransa'nın isteklerini Kral Konstantin'e bildirdi. Kral tüm bu istekleri kabul ettiğini söyledikten sonra Benazet'e bazı tekliflerde bulundu.

Kral Konstantin'in Fransız Savunma Komisyonu sözcüsü Benazet'e teklifi:

“Tesalya'da bulunan Selanik ordusunu tehdit eden askerlerimi Mora'ya çekmekle yetinmeyeceğim, büsbütün silâhsız kalmayı kabul ederek toplarımı, cephanelerimi ve elimden henüz alınmamış olan savaş gemilerimi de sizlere vereceğim. Buna karşılık olarak sizden şunları istiyorum: Zamanı uygun görünceye kadar savaş dışı kalmakta hür olayım. Hükümdarlık sıfatıma bakmayarak bana karşı alınmış olan tedbirlerden vazgeçilsin. Son olarak ta Venizelos'un topladığı ordu (Kral onun kendi elindeki yerlerden de gönüllü toplamasını engellemeyeceğini ekler) yalnız dış düşmana karşı kullanılсын ve bir iç savaşta, bana karşı kullanılmasın.”³⁷⁸

Kral Konstantin artık Yunanistan'da etkinliğinin sınırlı olduğunu farkındaydı, ilk defa Birinci Dünya Savaşı'nın başından bu yana takındığı İtilaf karşıtlığını bir kenara bırakarak, teslimiyetçi bir tavır gösteriyordu. Kral ülkenin içinde bir iç savaş çıkmasından çekiniyor, bunun önüne geçmek için her türlü fedakârlığı yapacağını İtilaf Devletleri'ne bildiriyordu.

Kral Konstantin'in bu teklifinden sonra Venizelos kendisinin Yunanistan'da etkisiz hale gelebileceğini düşündü. Bu gelişmelerin üzerine 23 Kasım 1916 'da Selanik'te kurduğu hükümeti adına (Etniki Amina) Almanya'ya savaş ilan ettiğini açıkladı. Venizelos, Fransa Devleti'ne de Kral Konstantin'in vaatlerinde samimi olmadığını ve onun Yunanistan'ın bölgede büyümesini istemeyen İtalyanların etkisinde olduğunu söyledi.³⁷⁹

³⁷⁸ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III, Kısım III, s. 564.

³⁷⁹ M. Murat Hatipoğlu, a.g.e., s. 69.

Kral Konstantin'in Fransız Savunma Sözcüsü Benazet'e verdiği, Yunan ordusunun silâhlarını kendilerine teslim edeceği yolundaki sözü hükümetin görüşü alınmadan söylenmiş bir sözdü. Fransızlar bu sözden sonra Yunan ordusunun silâhlarını almaya başlayınca orduda ve halkta büyük bir kargaşa ortaya çıktı. Bu tepkinin karşısında kral, 18 Kasım 1916'da Fransız elçisine ve bir gün sonra da Fransız Amiral Dartige du Fournet'e silâhların teslimi karşılığında tavizler verilmediği takdirde (Yunan hükümetine karşı alınan baskı tedbirlerinden vazgeçilmesi, onun savaşa katılmak üzere sıkıştırılmaması) bu sözünü yerine getiremeyeceğini bildirmek zorunda kaldı. Fransız Amiral Dartige du Fournet bu durumu anlayışla karşıladı ve sadece 10 top bataryasının kendisine teslimini istedi. Ancak Fransız Amiralin bu isteği de reddedildi. Bu ret cevabını Fransa'ya bildiren Amiral Paris'ten aldığı zor kullanabilirsin emriyle birlikte harekete geçti. Başlangıç olarak bir askeri gösteride bulunmak istedi.³⁸⁰

Bu gösteride amaç Yunan halkını korkutarak hükümetin boyun eğmesini kolaylaştırmaktı. Halkı korkutmak için yapılan bu gösterinin sonucunda büyük olaylar çıkacak ve işler gittikçe güçleşecekti.

3-Yunanistan'da Bulunan İttifak Devletleri Elçilerinin Ülkeden Çıkarılması

Yunanistan 1916 yılının ikinci yarısından sonra tamamen İtilaf Devletleri'nin işgalleri ve baskıları altında kalmıştı. Fransa ve İngiltere Yunanistan'daki bütün haberleşmeleri denetimi altına almış ülkedeki elçilerin şifreli haberleşmelerini yasaklamıştı. Bunun üzerine harekete geçen İttifak Devletleri elçileri bu olayı Yunan Dışişlerine 2 Eylül 1916 da bir protesto ile bildirdi. Ancak elçiler bu başvurudan hiç bir sonuç elde edilemedi.

İttifak Devletleri elçilerinin protestosundan sonra Fransız Amiral Dartige du Fournet, 10 Kasım 1916 da İttifak Devletleri elçilerine ülkeyi terk etmeleri gerektiğini belirten bir yazı gönderdi. Bu yazıda elçilerin 22 Kasım sabahı saat 09.00 da hareket edecekleri bildiriliyordu. Bu gidişe sebep olarak, elçilerin İtilaf

³⁸⁰ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III., Kısım. III, s. 565.

Devletlerine gösterdikleri düşmanca davranışlar ve Alman denizaltılarının yaptıkları saldırılarda onlara açıktan açığa yardım edilmesi gösteriliyordu.³⁸¹

İttifak Devletleri elçileri, Fransız Amiralin istediği gibi 22 Kasım 1916 tarihinde Atina'nın Pire limanından bir vapura binerek Yunanistan'dan ayrıldı.³⁸²

Elçilerin ayrılması, İttifak Devletleri tarafından protesto edildi. Ancak Yunanistan'ın İtilaf Devletleri'nin baskılarına karşı koyması imkânsızdı. Yunan hükümeti her zaman yapabildiği gibi protestodan başka hiçbir girişimde bulunamadı.

4-Atina'daki Kanlı Çarpışmalar

Yunanistan Kralı Konstantin, daha önce de belirttiğimiz gibi Fransız Savunma sözcüsü Banazet ile bir anlaşma yapmış ve anlaşmanın ardından Yunan ordusunun silahlarını teslim edeceğini ifade etmişti. Bu anlaşma üzerine Fransız Amiral Dartige du Fournet Yunan ordusundan bazı silahların kendisine teslimini istedi. Ancak kral bu sözü verirken hükümete danışmamıştı. Kralın bu sözüne karşılık hükümet ve ordu silahlarını teslim etmeyi reddetti. Fransız Amiral bu isteğinin reddedilmesi üzerine Paris'ten aldığı bir emirle harekete geçti.

1 Aralık 1916 sabahı üç bin kadar Fransız ve İngiliz denizcisi, Pire limanından karaya çıkarak Atina üzerine doğru yürüyüşe geçti. Önceden tespit edilmiş olan noktalara yerleşmeye başlayan askerler etraftan saldırıya uğrayınca karşılıklı silahlar patlamaya başladı.³⁸³ Silahların patlamasıyla birlikte mahallelerde çarpışmalar başladı. Fransızların Atina'da Zapyon'da bulunan karargâhına Yunanlılar tarafından top atışları gerçekleşti. Birçok Fransız askeri yaralandı. Atina sokaklarında büyük bir heyecan vardı; bütün mağazalar kapatılmıştı.³⁸⁴ Bu çarpışmalar akşamüzeri şiddetlenince Kral Konstantin daha önce söz verdiği 10 top

³⁸¹ 28.10. 1916 tarihinde Atina'nın Pire limanı civarında Angelika isimli bir vapurda patlama olmuş ve vapur batmaya başlamıştır. Bunun üzerine kaptan vapuru yakın bir küçük kara parçasının üzerine oturtmayı başarmıştır. Fransızlar bu olayı Alman denizaltılarının yaptığını iddia etmişlerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 378.

³⁸² Galip Kemali Söylemezoğlu, **a.g.e.**, s. 385-390.

³⁸³ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 69.

³⁸⁴ **İkdam**, 5 Kanunievvel 1332, s.1.

bataryası için pazarlık yapıp altı top bataryası teslim etmeyi teklif etti. Bunun üzerine taraflar anlaştı ve İtilaf Devletleri askerleri gemilere binerek Pire'ye çekildi.³⁸⁵

İttifak Devletleri'nin bu hareketinde elli yedi Fransız, beş İngiliz askeri ölmüş ve birçok askerde yaralanmıştı. İngiliz ve Fransız askerlerinin Atina'yı terk etmesinden sonra Kral Konstantin ve Venizelos taraftarları arasında çarpışmalar başladı. Atina'da kral yanlısı olan kuvvetler bazı evlerin kapılarını daha çarpışmaların bittiği gece kırmızı bir boya ile işaretledi. Bu işaretlerin anlamı ertesi gün 2 Aralık 1916 da ortaya çıktı. Kırmızı boya ile işaretlenen kapılar Venizelos yanlısı bilinen büroların ve sahipleri liberal olarak tanınan dükkânların kapılarıydı. 2 Aralık 1916 günü bu bürolar ve dükkânlar yağmalandı. İtilaf Devletleri'nin sempaticianları saldırıya uğradı. Atina sokakları kundaklamalar ve cinayetler ile kan gölüne döndü. Bu olaylar karşısında Kral Konstantin, günlük bir emir yayınladı ve emrindeki askerlerini gösterdikleri sadakatten dolayı kutladı.³⁸⁶

Atina'daki bu çatışmalar en çok Fransa'dan tepki gördü. Fransızlar Yunan hükümetinin gemicilere tuzak kurduğunu iddia etti. Ayrıca Amiral Dartige du Fournet askerleri geri çektiği için başarısız bulundu. İtilaf Devletlerinin elçileri İtalya elçisi hariç Atina'yı terk edip Selanik'e geldi.

İtilaf Devletleri, Yunanistan'a karşı 8 Aralık 1916 'da başlayacak ve altı ay sürecek yeni bir abluka kararı aldı.³⁸⁷

Atina'da 1 Aralık 1916'da gerçekleşen çarpışma İtilaf Devletlerinin kamuoylarını özellikle Fransız kamuoyunu çok etkiledi. Bundan sonra Kral Konstantin, İtilaf Devletleri tarafından bir düşman olarak görülmeye başlandı. İtilaf Devletleri, çarpışmaların ardından 8 Aralık'ta aldığı ambargo ile Yunanistan'ı bir kez daha açlığa mahkûm etti. Yunanistan'da sefalet tekrar yüzünü göstermeye başladı. Yunan halkı bir kez daha açlık kullanılarak boyun eğmeğe zorlanacaktı.

³⁸⁵ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım III, s. 567.

³⁸⁶ Misha Gleny, **Balkanlar 1804-1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 2000, s. 294.

³⁸⁷ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım III, s. 567.

5-İtilaf Devletlerinin Tutumu

İtilaf Devletleri, 1 Aralık 1916'daki olaylardan sonra 8 Aralıkta uygulamaya başladıkları abluka ile yetinmedi. İtilaf Devletleri gazeteleri, Yunanistan aleyhine dönmüş ve Kral Konstantin'i şiddetli bir protesto yarışını girişmişti. Artık Venizelos'un kralı devirmesinin zamanı geldiğini ve Yunanistan'da bir cumhuriyet yönetiminin şart olduğunu yazıyorlardı.³⁸⁸

İtilaf Devletleri, kamuoylarında çıkan bu haberler karşısında tekrar harekete geçti. 14 Aralık 1916 da Yunan hükümetine ultimatoma gibi bir nota verdi. Bu nota ile Mora dışındaki bütün Yunan birliklerinin Korent boğazının güneyine alınmasını istendi. Eğer bu yapılmazsa İtilaf Devletleri Yunanistan ile siyasî münasebetlerini kesecekti. Burada amaç Selanik ordusunun gerisinde Yunan birliği bırakmayarak onun güvenliğini sağlamaktı. İtilaf Devletleri'nin bu isteği Yunan hükümeti tarafından kabul edildi.

İtilaf Devletleri 14 Aralık 1916'daki notalarından sonra 31 Aralık 1916'da yeni bir nota ile Yunan hükümetinden Atina saldırısı suçlularının cezalandırılmasını, zarar görenlere tazminat ödenmesini, askeri birliklerin dağıtılmasını ve bütün eski denetlemelerin (posta telgraf v.s.) yeniden konulmasını istedi. Yunan hükümeti bu istekleri geciktirince İtilaf Devletleri 8 Ocak 1917'de 48 saatlik bir ultimatoma daha verdi. Verilen bu yeni ultimatoma krala tarafsız kalmak hakkı tanındı ve ayrıca Venizelos propagandasına yardım edilmeyeceği de bildirildi.³⁸⁹ İtilaf Devletleri tarafından verilen bu notalar Haziran 1917 ye kadar devam edecekti.³⁹⁰

Yunanistan'a uygulanan bu sert ablukalar Lambros Hükümeti'ni çok zor durumda bıraktı. Yunanistan gazeteleri her gün hükümetin istifa etmek üzere olduğunu içeren yazılar kaleme alıyorlardı.³⁹¹ Gazetelerin bu yazılarının haklı olduğu çok geçmeden anlaşıldı. Lambros 3 Mayıs 1916'da istifa etti ve yerini Zaimis'e bıraktı.³⁹²

³⁸⁸ **İkdam**, 25 Nisan 1333, s. 3

³⁸⁹ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III., Kısım III, 568.

³⁹⁰ M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 71.

³⁹¹ **İkdam**, 25 Nisan 1333, s. 1

³⁹² M. Murat Hatipoğlu, **a.g.e.**, s. 71.

C- ATİNA'DA VENİZELOS HÜKÜMETİ'NİN KURULMASI

1- Yüksek Komiser Jonnart'ın Atina'ya Gelmesi

Venizelos'un, Selanik'de kurduğu hükümetin tanınması İtilaf Devletleri arasında bazı anlaşmazlıklara sebep oldu. Fransa ve İngiltere Venizelos'un kurduğu hükümeti bazen tanımak yolunda, bazen de tanımamak yolunda hareket ediyordu. Rusya ise kesinlikle Venizelos'un kurduğu Selanik hükümeti'ni tanımak istemiyordu. Rusya'nın bu şekilde davranmasının iki sebebi vardı. Bu sebeplerden biri Yunanistan'da cumhuriyet idaresinin gelme ihtimalinin olmasıydı. Rusya kendisi gibi monarşi yönetiminin Yunanistan'da da devam etmesini istiyordu. İkinci sebep ise Yunan Kralı Konstantin ile Rus Çarı arasındaki akrabalık bağı idi. Ayrıca Rusya'nın Atina'daki elçisi Demidof ile Konstantin arasında çok sıkı bir dostlukta vardı. Ancak İtilaf Devletleri arasındaki bu farklılık 5 Mart 1917'de Çarın tahtı bırakmasından sonra ortadan kalktı.³⁹³ Rus Çarının Bolşevikler tarafından tahttan indirilmesi üzerine İngiltere ve Fransa, Kral Konstantin'e karşı politikalarında daha atılgan davranmaya karar verdi.

İngiltere ve Fransa aldıkları bu kararın ardından, Fransa'nın eski Cezayir valilerinden olan Jonnart'ı Yunanistan'a yüksek komiser olarak tayin ettiler.³⁹⁴ Jonnart, 5 Haziran 1917'de Atina'ya geldi. Jonnart'a verilen ilk görev Tesalya'nın alınması ve Eski Yunanistan'ın geniş ölçüde tek buğday yetiştiren bölgesi olan bu eyaletin mahsulüne el koymasaydı. Böylece, Selanik ordusu daha kolay beslenecek ve Tesalya buğdayından mahrum kalacak Yunanistan'ın denizden ablukası daha tesirli olacaktı.³⁹⁵

İtilaf Devletleri arasındaki anlaşmazlıklar Rusya'da Bolşevik ihtilalinin gerçekleşmesinden sonra çözümlendi. Haziran 1917'ye kadar Rusya, Kral Konstantin'in tahttan indirilmesine karşı çıkmıştı. Ancak Bolşevik İhtilalinden sonra İngiltere ve Fransa'yı durduracak hiçbir engel kalmadı. Fransız Jonnart bu

³⁹³ David Fromkin, **a.g.e.**, s. 239.

³⁹⁴ Alexander Anastasius Pallis, **a.g.e.**, s. 69.

³⁹⁵ Yusuf Hikmet Bayur, **a.g.e.**, C. III, Kısım III, s. 568.

düşüncelerin gerçekleşmesi için Yunanistan'a gönderildi. Yüksek Komiser Jonnart Yunanistan'a geldikten bir hafta sonra harekete geçti.

2- Kral Konstantin'in Tahttan İndirilmesi

Yunanistan'a gönderilen Yüksek Komiser Jonnart, Fransız Hükümeti'nin emri ile hareket ediyordu. Jonnart, Kral Konstantin'i tahttan indirme emrini Fransa'dan aldı ve bu işi bir oldubitti ile halletmeye karar verdi. 1 Haziran 1917'da diğer İtilaf Devletleri'ne haber vermeden Yunanistan başbakanı Zaimis'e bir nota verdi. Bu notada Kral Konstantin'in 48 saat içerisinde tahttan feragat etmesi ve yerine oğlu Prens Alexandır'ın geçmesi belirtiliyordu.³⁹⁶ Kral Konstantin bu nota karşısında şaşırды. Hemen bir saltanat şurası topladı. Yapılan uzun görüşmelerden sonra kral aynı gün akşama doğru tahtı bırakmayı kabul etti. Kral Konstantin, tahtını küçük oğlu Alexandır'a bırakarak 14 Haziran 1917'de bir İngiliz gemisine bindi ve İtalya üzerinden İsviçre'ye gitti.³⁹⁷

Kralın ülkeden ayrılması sessiz sedasız gerçekleşti. Böylece İtilaf Devletleri, sonunda Yunanistan'ı savaşa sokmak için aradıkları fırsatı yakalamış oldu. Venizelos, hükümetini kurduğunda İtilaf Devletleri'ni fazla bekletmeyecekti.

3-Venizelos Hükümetinin Kurulması

Kral Konstantin, 14 Haziran 1916'da Yunanistan'dan ayrılınca tahta geçen Prens Alexandır, babasının yolunda yürüyeceğini söylese de İtilaf Devletlerine boyun eğmekten başka şansı yoktu. Jonnart, bundan sonra 12 Haziran 1917'de Korent Boğazı'na, 14 Haziran 1917'de Pire limanına asker çıkarttı. 17 Haziran 1917'de de Yunanistan üzerindeki ablukayı kaldırdı. Böylece Yunanistan'daki yiyecek sıkıntısı biraz olsun hafifledi.

Yunanistan'da Kral Konstantin'in ülkeden ayrılmasına rağmen Zaimis'in başbakanlığı bir süre daha devam etti. Ancak Venizelos iktidara gelmek için sabırsızlanmaktaydı. 22 Haziran'da Pire'ye gelen Venizelos, Jonnart'ın Kral Alexandır ile görüşmesinden sonra 26 Haziran 1916 da hükümetini kurdu ve bir gün sonra 27 Haziran 1917 de kralın huzuruna çıkarak bağlılık yemini etti.³⁹⁸

³⁹⁶ İkdām, 15 Haziran 1333, s. 1.

³⁹⁷ İkdām, 17 Haziran 1333, s. 1.

³⁹⁸ Yusuf Hikmet Bayur, a.g.e., C. III., Kısım. III, s. 569.

Venizelos, başbakan olduğunda Kral Alexandır'a bağlılık yemini etmişti. Venizelos'un bu yemini bir zorunluluk sonucuydu. Çünkü Venizelos, Kral Konstantin devrilince onun mensup olduğu Glücksburg hanedanının Yunanistan krallığından tamamen ayrılmasını istiyordu. Venizelos, bu hanedanın yerine İngiliz kraliyet ailesinden birinin Yunan tahtına oturmasını hayal ediyordu. Ancak İngiltere Venizelos'un bu teklifini geri çevirdi. Bunun üzerine Venizelos, Alexandır'ın krallığını kabul etmek mecburiyetinde kaldı.³⁹⁹

Venizelos, Kral Konstantin'in Jonnart tarafından tahtan indirilmesinden sonra tekrar iktidara geldi. Artık karşısında onu engelleyebilecek hiçbir siyasî güç yoktu. Yunanistan'ı Birinci Dünya Savaşı'na sokmak ve hayalindeki Megali İdea'yı gerçekleştirmek için her şey hazırdı. Venizelos, hiç vakit kaybetmeden harekete geçti ve sonu hüsrana ile biten hamlelerine başladı.

4-Venizelos İktidarı ve Lazarus Meclisi

Venizelos, Kral Alexandır'a bağlılık yemini ettikten sonra hükümetini kurmak için girişimlere başladı. Venizelos, ilk olarak muhalefeti ortadan kaldırmayı düşündü. Bunun için Yunanistan'da Aralık 1915'te yapılan genel seçimleri kendisinin ve partisinin boykot ettiğini bu yüzden seçilen meclisin geçersiz olduğunu ilan etti. Geçersiz ilan ettiği meclisin yerine "31 Mayıs Meclisi" ya da "Lazarus Meclisi"⁴⁰⁰ olarak bilinen meclisi tekrar iş başına getirdi.⁴⁰¹

Venizelos'un bu meclisi işbaşına getirmesi aslında onun yeni bir seçimi göze alamamasının da bir kanıtıydı. Venizelos, en büyük muhalifi Kral Konstantin'i ülkenin dışına göndermişti ancak bunu Yunan halkının desteğini alarak değil, İtilaf Devletleri'nin yardımlarıyla başarmıştı. Venizelos'un arkasında güçlü bir halk desteği yoktu. Ayrıca Yunanistan'da gerek seferberlik, gerekse ablukalar yüzünden büyük bir kıtlık yaşanıyordu. Halkın çoğunluğu da bunun sebebi olarak İtilaf Devletleri'ni görüyordu. Bu şartlar altında İtilaf Devletleri'nin desteklediği bir Venizelos'un Yunanistan'da yapılacak bir seçimi kazanmasını beklemek hayaldi.

³⁹⁹ Dimitri Kitsikis, **a.g.e.**, s. 203.

⁴⁰⁰ Lazarus Meclisi, ölü bir meclisin üzerine kurulmasından dolayı Ölü Ruhlar Meclisi demektir (Richard Clogg, **a.g.e.**, s. 116).

⁴⁰¹ Michael Llewellyn Smith, **a.g.e.**, s. 71.

Göreve başlayan Lazarus Meclisi'nin 11 Ağustos 1917 tarihli oturumunda 198 milletvekilinden 188 i Venizelos'a güvenoyu verdi.⁴⁰²

Güvenoyunu alan Venizelos, ülkede kendisine ve İtilaf Devletleri'ne karşı olan muhalefeti ağır bir şekilde cezalandırmaya başladı. İlk olarak muhalefet liderlerini (Gunaris, Dousmanis, Metaxas ve 30 kişilik bir grup) Korsika adasına sürgüne gönderdi. Kral yanlısı olmakla suçlanan yargıçları, memurları ve öğretmenleri toptan görevden aldı.⁴⁰³ Venizelos'un muhalefeti ortadan kaldırma eğilimi sadece kamu kurumlarından ibaret kalmadı. Yunan ordusu ve kilise de bundan nasibini aldı.

Venizelos'un, 1917'de iktidara gelmesinden sonra ordu da Venizelos ve Konstantin taraftarı olan subaylar arasındaki var olan mücadele daha da sertleşti. Makedonya cephesine katılan Yunan ordusunda kral yanlısı olan subaylar, askerleri kaçmaya teşvik ediyordu. Bu dönemde kral yanlısı subayların sebep olduğu oniki isyan hareketi oldu. Bu isyan hareketleri şiddetle bastırıldı ve bundan sorumlu tutulanlar suçlandı. Askeri mahkemeler kuruldu ve bu subaylar en ağır şekilde cezalandırıldı.⁴⁰⁴

Venizelos'un hışmından Ortadoks kilisesi de nasibini aldı. Anayasaya uygunluğu kuşkulu yasalar çıkarılarak, 25 Aralık 1916 da Venizelos'un aforoz edilmesi⁴⁰⁵ olayı gibi Venizelos'a karşı yapılan gösterilere katılmış olan Atina ve Larissa başpiskoposlarıyla birçok başka piskoposu yargılamak için dinsel mahkemeler kuruldu. Bunun sonucunda Venizelos'a karşı olan birçok din görevlisinin sorumlulukları düşürüldü ve birçoğu da manastırlara kapatıldı.⁴⁰⁶

Venizelos'un 1917 yılında iktidara gelmesi ile Yunanistan'da tam bir kralcı avı başladı. Venizelos kendisine karşı çıkabilecek bütün muhalif liderleri ülkeden uzaklaştırarak iktidarını güvence altına almayı istedi. Ayrıca bu temizlik sadece siyâsî arenada gerçekleşmedi. Bu temizlik devlet bürokrasisinde, orduda, kilisede,

⁴⁰² A.e., s. 71-72.

⁴⁰³ Dimitri Kitsikis, a.g.e., s. 24.

⁴⁰⁴ A.e., s. 25.

⁴⁰⁵ Venizelos'un aforoz edilme olayı (25 Aralık 1916) 1 Aralık 1916 tarihinde Pire'ye çıkan Fransız askerleri ile Yunanlıların çarpışmaları sonucunda gerçekleşmiştir. Bu çarpışmalar Yunanistan'da İtilaf Devletleri'ne karşı nefretin en üst seviyeye çıktığı zamandır. Kilisenin de bu nefretten etkilenip Venizelos'un aforoz edilmesine karar vermesi bu bağlamda düşünülmelidir.

⁴⁰⁶ Michael Llewellyn Smith, a.g.e., s. 73.

adalet ve eğitim kurumlarında da yapıldı. Venizelos ayrıca Lazarus Meclisi'ni göreve çağırdı ve böylece Yunan meclisinin de kendisini tamamen destekleyen bir kurum haline dönüştürdü.

Venizelos tarafından yapılan bu kitle halindeki kovulmalar siyasî alanda bir çekişme dışında Yunanistan'a bir yarar sağlamadı, ancak Venizelos'u bir diktatör konumuna yükseltti.

D- YUNANİSTAN'IN I. DÜNYA SAVAŞINA GİRİŞİ VE MAKEDONYA CEPHESİ

Venizelos, 27 Haziran 1917 günü kurduğu hükümeti için, yeni Kral Alexandr'ın onayını aldıktan sonra aynı gün İttifak Devletleri'ne savaş ilan etmişti. Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı ise 1 Temmuz 1917'de oldu.⁴⁰⁷ Yunanistan, iç siyasetindeki çekişmelerden dolayı Birinci Dünya Savaşı'na katılan son ülke oldu ve Birinci Dünya Savaşı'nda sadece Makedonya Cephesinde savaştı.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında doğu cephesinde Ruslara indirilen darbeden sonra Almanya ve Avusturya-Macaristan kuvvetleri Osmanlı Devleti ile Balkanlar üzerinde kara bağlantısını kurmak üzere Eylül 1915 sonlarında Sırbistan sınırını geçerek Belgrad'ı ele geçirmişti. Bu ordular Belgrad'tan Niş'e doğru ilerleyerek Bulgar orduları ile birleşti. Birleşen bu kuvvetler kısa zaman içinde Sırp ordusunun yarısını yok etti ve Sırbistan ile Karadağ'ı ortadan kaldırdı.

Alman ve Avusturya-Macaristan'ın bu hareketine karşılık İngiliz ve Fransızlar 5 Ekim 1915 tarihinde Selanik'e kuvvet çıkardı. 1915 yılının sonuna doğru Sırp ordusunun geri kalanı ile birlikte Çanakkale cephesinden Selanik'e getirilen askerlerin sayısı 250.000'i bulmuştu.

Bu gelişmelerin ardından Balkanlarda Sırbistan cephesinin yerine Makedonya cephesi kuruldu. İttifak Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında kara bağlantısı sağlandı, buna karşılık İtilaf Devletleri de Balkanlarda bir üs kazanmıştı.⁴⁰⁸

1916 ve 1917 yılları Makedonya Cephesinde büyük bir durgunluk ile geçti. Yunanistan'da Kral Konstantin'i ülkeden çıkaran Venizelos hükümetini kurduktan sonra savaş ilan etti ve kurduğu ordusunu Makedonya Cephesi'ne gönderdi. Yunan

⁴⁰⁷ İkdâm, 3 Temmuz 1331, s.1

⁴⁰⁸ “Makedonya Cephesi”, Birinci Dünya Harbi C. VII, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1967, s. 9.

1. Kolordusu General Paraskevepolo komutasında Toyran mintıkasına, 2. Kolordu ise General Komminos komutasında Makedonya dağlarına yerleşti.⁴⁰⁹ Yunan ordusunun İlk Yunan gönüllü taburu 16 Eylül 1917 tarihinde cepheye ulaşmıştı.

İttifak Devletleri, Amerika'nın İtilafın yanında savaşa dâhil olması üzerine buradan gelecek kuvvetlerin Avrupa cephelerine ulaşmasından önce kesin bir sonuca gitmeyi düşündü. İttifak Orduları ilk olarak 21 Mart 1918 tarihinde Makedonya cephesi'nin İngiliz kısmına taarruz etti. Ancak başarılı olamadı. Daha sonra saldırıları Fransız kısmına yoğunlaştırdı. Bu saldırılar 1918 Temmuzuna kadar devam etti. Alman orduları bu saldırılardan da bir sonuç alamadı.

İttifak Orduları'nın sonuçsuz saldırılarından sonra İtilaf Orduları'nın 8 Ağustos 1918 tarihinde bütün cephelerinde genel bir taarruzu başladı.⁴¹⁰ Makedonya Cephesi'nde bu saldırılar Eylül ayında iyice olgunlaştı. İtilaf ordularının yeni kumandanı General Franchet d' Esperey, 15 Eylül 1918 sabahı ordularını son bir taarruza kaldırdı.⁴¹¹ Bu saldırının sonunda İtilaf Devletleri başarıya ulaştı ve Üsküp'ü ele geçirdi. İtilafın bu başarısının sonuçları hemen görüldü. Bulgaristan'da Radomir isyanı baş gösterdi ve Bulgaristan 30 Eylül 1918 tarihinde silah bıraktı. Bulgaristan'ın ardından 30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti, 3 Kasım 1918'de Avusturya Macaristan, 11 Kasım 1918'de Almanya mütareke imzaladı.⁴¹²

Makedonya cephesinin sonunda dört yıl ve üç ay süren, milyonlarca insanın ve büyük servetlerin kaybına sebep olan Birinci Dünya Savaşı sona erdi.

Yunan ordusunun bu cephedeki kaybı savaştan sonra çok tartışıldı. Çünkü savaş sonunda Yunanistan barış masasında istediği topraklara karşılık fedakârlığını ortaya koymak zorundaydı. Yunanistan'ın savaşta neler yaptığını anlatan çok sayıda kitap ve broşür hazırlandı. Ancak Yunanistan, barış masalarında kayıplardan bahsedilirken zor durumlar ile karşı karşıya kaldı. Barış masasındaki müttefiklerinin kayıpları yanında kendi kayıpları komik bir rakamdı.

1917-1918'de Yunan ordusunun Makedonya cephesinde savaşa katılımını anlatan Aleksadır Mazarakis hatıratında bu olayı şöyle dile getirdi:

⁴⁰⁹F. Feyler, “**Makedonya Harbi 1916–1918**”, Çev. Mahmut Belig, Askeri Mecmua, S:14, İstanbul Askeri Matbaası, Haziran 1929, s. 5.

⁴¹⁰ **Birinci Dünya Harbi, a.g.e.**, s. 67.

⁴¹¹ Nedef, “**1915-1918 Makedonya Harekat**”, Çev: İhsan Sacid Boran, Askeri Mecmua, s:101, Askeri İstanbul Matbaası, İstanbul 1936, s. 157.

⁴¹² **Birinci Dünya Harbi, a.g.e.**, s. 68.

“Yunanistan aşırı toprak isteklerini gerçekleştirebilmek için müttefiklerine hizmet ederek yaranmak zorunda olduğunu anlamıştı. Zira Yunanistan Konstantin’in tutumu yüzünden, elle tutulur bir hizmette bulunamamış, Makedonya Cephesi’nde katıldığı savaşlarda da geri planda kalmış ve çok az kayba uğramıştı. Bir keresinde Paris’te bize Birinci Dünya Savaşı sırasındaki kayıplarımızın sorulduğunu hatırlıyorum. Zor durumda kalmıştım. Bütün müttefiklerimiz, küçük veya büyük olsun kayıplarını milyonlarla, yüz binlerle ifade ederken biz, yaralı ve ölü olarak 5.000 rakamının üstüne çıkamıyorduk”.⁴¹³

1- Makedonya Cephesinde Türk Kuvvetleri

Osmanlı Devleti müttefiklerine yardım etmek üzere Makedonya cephesine asker sevk etti. Bu olay şu şekilde gerçekleşti.

Ağustos 1916 da Almanya’da Enver Paşa’nın da katıldığı İttifak Devletleri başkomutanları seviyesinde bir görüşme yapıldı. Bu görüşmede Makedonya cephesindeki durum konuşuldu. Yapılan görüşmenin ardından 12 Eylül 1916’da Almanya’nın isteği ile Makedonya cephesine bir kısım Türk kuvvetinin gönderilmesine karar verildi. Bunun üzerine İkinci Orduya katılmak üzere intikal halinde bulunan Kurmay Yarbay Şükrü Naili Gökberk komutasındaki 50. Tümen İstanbul’a çağrıldı ve gerekli takviyeler yapıldıktan sonra kademeli olarak 21 Eylül 1916 tarihinde Makedonya cephesine trenler ile gönderilmeye başlandı. Son tren 25 Ekim 1916’da İstanbul’dan yola çıktı. Bu tümen Meriç nehrinin güneyi ile Struma vadisi arasındaki bölgenin savunması ile görevlendirildi.

Makedonya bölgesine gönderilen ikinci Osmanlı birliği ise Kurmay Albay Mahmut Beliş komutasındaki 20. Kolordu (50. Piyade Tümeni ve 16. Depo Alayı hariç) idi. Bu birlik 25 Kasım 1916 tarihinde cepheye gönderilmeye başlandı. 6–11 Ocak 1916 tarihinde görev yeri olan Manastır bölgesine yerleşti.⁴¹⁴

20. Kolordu, Ocak 1917 yılında gittiği Makedonya cephesinde herhangi bir olay gerçekleşmeyince geri çağrıldı. Osmanlı Devleti’nin savaştığı diğer cephelerde askere ihtiyacı vardı. Bu sevk hareketi Nisan 1917’nin ilk yarısında gerçekleştirildi. Bu tümen daha sonra Filistin cephesinde görev aldı.⁴¹⁵

⁴¹³ Dimitri Kitsikis, **a.g.e.**, s. 107.

⁴¹⁴ **A.e.**, s. 38.

⁴¹⁵ **A.e.**, s. 51-52.

SONUÇ

1914–1918 yılları arasında Yunanistan’da yaşanan gelişmeler 1919–1922 yılları arasındaki Türk-Yunan mücadelesinin hangi şartlar altında ortaya çıktığını göstermesi açısından çok büyük bir değere sahiptir. Yunanistan’ın Anadolu macerasına çıkma sebepleri bu maceradan önce yaşadığı siyasî ortamın ve siyasî aktörlerin ihtirasları sonucunda meydana gelmiş olan gelişmelerin bir sonucudur.

Yunanistan’ın tarih sahnesine bir devlet olarak ilk çıkma teşebbüsü 1821 yılında Yunanlıların Osmanlı Devleti’nden ayrılmak için isyana girişmesi ile başladı. Bu süreç yaklaşık olarak dokuz yıllık bir mücadelenin ardından 3 Şubat 1830 tarihinde imzalanan Londra Barış Antlaşması ile son buldu. Yunanistan kurulduğunda ülkenin kim tarafından ve nasıl yönetileceği sorunu ortaya çıktı. Bunun üzerine Avrupa’nın büyük devletleri Yunanistan’ın idaresine müdahale etti. Avrupalılar Osmanlı Devleti’ne isyanlarında yalnız bırakmadıkları ve bundan sonraki yıllarda da yalnız bırakmayacakları bu ülkenin idaresi için kendi kraliyet hanedanlarından yöneticiler seçti. Bundan sonra Yunanistan krallığı önce Bavyera Hanedanı daha sonra ise Glüsckburg Hanedanına mensup prensler tarafından yönetildi.

Yunanistan’da bağımsızlığın kazanılmasından sonra ülkeye hâkim olan büyük bir hayal vardı. Bu hayal kısaca Megali-İdea olarak isimlendirilen ve Yunanlılara ait olduğu varsayımı ile eski Bizans İmparatorluğunu diriltmek anlamına gelen bir düşünce idi. Yunan halkı yıllar boyunca bu hayali gerçekleştirmeyi düşlemiş, Yunanistan’ı idare eden politikacılar bu hayali gerçekleştirecek kişi olmak için yarışmışlardı. Bu hayalin peşinde koşan ve onu en çok gerçekleştirmeye yaklaşan kişi ise Elefterios Venizelos oldu. Elefterios Venizelos, 1910 yılında Yunanistan siyasetine girmiş ve bundan sonra ölümü 1936 yılına kadar Yunanistan’ın politik arenasının güçlü aktörlerinden biri olmuştur.

Venizelos 1909 yılında Gudi darbesini yapan subaylar tarafından Yunanistan’a çağrıldığında ülke büyük sorunlar ile boğuşuyordu. Yunanistan’da saray, halk ve ordu arasında büyük kopukluklar vardı. Venizelos, 1910 yılında başbakan olduğunda devlet mekanizmasında aksayan yönlerin düzeltilmesi için bir

dizi reformlara girişti. Orduya yatırımlar yaparak Balkan Savaşları öncesi Yunanistan'ı askerî yönden güçlendirdi. Bankacılık sektörünü ve ticareti destekledi. Ekonomide liberalizm modelini uyguladı.

Venizelos, Balkan ülkeleri arasında ittifaklar kurdu.1912–1913 yılları arasında Osmanlı Devleti'ne karşı yapılan savaşta Yunanistan'ın sınırlarını ve nüfusunu iki katına çıkardı. Venizelos'un iktidardaki üçüncü yılında büyük Yunanistan, Megali-İdea fikri romantik bir hayal olmaktan çıkıp gerçekleşmesi mümkün bir ideale dönüşmüş görünüyordu.

Venizelos, dış siyasette İngiltere'ye güvendi. Venizelos'a göre büyük Yunanistan ancak İngiltere ile beraber hareket edilerek kurulabilirdi.

Venizelos'un İngiltere'ye olan yakınlığı onun Birinci Dünya Savaşı başlar başlamaz İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmek istemesinin en önemli sebeplerinden biri oldu. Venizelos'a göre Birinci Dünya Savaşı'nın galibi mutlaka başını İngiltere'nin çektiği İtilaf Devletleri olacaktı. Yunanistan menfaatlerini korumak istiyorsa İtilaf Devletlerinin yanında olmalıydı.

Ancak Venizelos bu isteğini gerçekleştirmek için Yunan tahtında oturan Kral Konstantin'i ikna etmeliydi. Kral Konstantin 1912–1913 yılları arasındaki Balkan savaşlarına katılmış ve kazandığı başarılar sonucunda Yunan halkının gözünde Venizelos kadar popüler bir isim haline gelmişti.

Venizelos'un tersine Kral Konstantin tarafsızlıktan yanaydı. Konstantin, Balkan savaşlarından yeni çıkan ülkesinin toprak kazançlarını ancak bu politika ile muhafaza edebileceğine inanıyordu. Konstantin'in savaşın sonucu hakkındaki düşüncesi ise Almanya'nın başını çektiği İttifak Devletlerinin bu savaşta mutlaka galip geleceği idi. Böyle düşünmesinde eşi Sophia'nın rolü de vardı. Sophia, Alman Kayzeri II. Wilhem'in kız kardeşi idi. Ayrıca Konstantin Almanya'da eğitim görmüş ve Alman ordusunun disiplinine hayran kalmıştı. Tüm bunlar onun tarafsızlık siyasetini sürdürmesinde etkili oldu.

Yunanistan'da siyaset ve halk 1914–1918 yılları arasında bu iki görüş arasında bölündü. Venizelos, her iktidara geldiğinde, Yunanistan'ı İngiltere'nin yanında savaşa sokmak için girişimlerde bulundu.

Diğer yandan İtilaf Devletleri için Yunanistan'ın yanlarında savaşa girmesi çok büyük bir önem arz ediyordu. Osmanlı Devleti'ne karşı açtıkları Çanakkale

cephesinde, Yunanistan'a ihtiyaçları vardı. Yunan adalarını ve limanlarını kullanmalıydılar. Ayrıca Yunanistan Akdeniz'in kontrolü noktasında stratejik bir öneme sahipti. Savaşta Yunanistan'ın önemi sadece Ege denizine kıyısı olmasından kaynaklanmıyordu. Aynı zamanda İtilaf Devletlerinin müttefiki olan Sırbistan'ın da komşusu idi. Sırbistan Alman ve Avusturya orduları tarafından çok hırpalanıyordu. Bir de Bulgaristan'ın İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girmesinden sonra tamamen yok olma noktasına gelmişti. Sırbistan'a yardım edilmesi gerekiyordu. Bunun için Yunanistan üs olarak seçildi ve önemi iki katına çıktı.

İtilaf Devletlerinin askerleri, Bulgaristan'ın İttifak Devletlerinin yanında savaşa dâhil olmasının ardından Yunanistan'ın tarafsızlığını hiçe sayarak Selanik'e askeri bir çıkartma yaptı. Yunanistan'ın kurulmasında Yunan milletini, Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtan, yani Yunanistan'ın kurulmasında destek veren Avrupalı Devletler kendi çıkarları söz konusu olduğunda Yunanistan'ın bağımsızlık hakkını hiçe sayarak topraklarını işgal etti. Yunanistan bu işgali sadece protesto edebildi. Avrupalı Devletler Osmanlı Devleti'ne isyanlarında birer kahraman ilan ettikleri Yunanlıları şimdi hainlik ve korkaklık ile suçluyorlardı.

İtilaf Devletleri Yunanistan'ı savaşa dâhil edebilmek için savaş boyunca farklı stratejiler uyguladı. İlk stratejileri 1915 yılında Venizelos'a Batı Anadolu'yu teklif etmek oldu. Venizelos'a teklif edilen topraklar Yunanistan'ın Megali-İdea hayalinin gerçekleşmesi anlamına geliyordu. Ayrıca Yunanistan topraklarını korumak için asker göndermeyi de vaat ettiler. Başbakan Venizelos'un tüm çabasına rağmen Kral Konstantin bu teklifi reddetti. Yunanistan tarafsız kalacaktı. İtilaf Devletleri Yunanistan'ı Batı Anadolu'daki toprak vaatleri ile yanlarına çekemeyince siyasetlerini değıştirdi. Yunanistan isteğı ile İtilaf Devletlerine katılmıyorsa, buna mecbur bırakılmalıydı. Bundan sonra İtilaf Devletleri Yunanistan limanlarını ablukaya aldı, ticaretine el koydu. Yunanistan'daki her türlü haberleşmeyi kontrol etmeye başladı. Yunanistan toprakları değışik bahanelerle işgal edildi. İtilaf Devletleri özellikle 1916 ve 1917 yıllarında uyguladıkları ambargolar ile Yunanistan'ı açlığa mahkûm etti. Tüm bu yapılanların tek amacı vardı. Yunanistan bağımsızlığını borçlu olduğü devletlere (İngiltere, Fransa, Rusya) borcunu ödemeli, bu devletlerin maşası olmayı kabul ederek, yüksek İngiliz, Fransız, Rus siyaseti için halkının hayatını hiçe sayarak hizmet etmeliydi.

Yunanistan kendisine yapılan tüm baskılara rağmen 1917 yılına kadar tarafsızlığını korudu. Yunanistan'ın tarafsız kalmasındaki en büyük rol şüphesiz Kral Konstantin'indi.

Kralın siyasetini üç yıl boyunca yıkamayan Venizelos, son olarak Selanik'te bir ihtilal hükümeti kurdu. Venizelos'un Selanik hükümetini kurmasından sonra Yunanistan'da iki yönetim birimi ortaya çıktı. Bu Yunanistan'da daha büyük kargaşalıkların çıkmasına sebep oldu. Ülkede yer yer kanlı çarpışmalar baş gösterdi. Bunun üzerine artık bu konuya son vermek isteyen İtilaf Devletleri Kral Konstantin'i tahtından indirmek için harekete geçtiler. Fransa'nın eski Cezayir valilerinden Jonnart'ı Yunanistan'a yüksek komiser sıfatıyla atadılar. Jonnart, Kral Konstantin'i bir oldubitti ile tahtından indirdi. Kral sarayda yaptığı bir toplantının ardından 14 Haziran 1917 tarihinde yerine oğlu Alexander'ı bırakarak ülkesini terk etti. Venizelos, Atina'ya geldi ve 27 Haziran 1917'de hükümetini kurdu, aynı gün İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girdiğini ilan etti.

Yunanistan'da Kral Konstantin, savaşın başladığı 1914 yılından 1917 yılına kadar tarafsızlığını korumayı başarmıştı. Bu gerçekten büyük bir direniş örneği idi. Bu direnişin sonucu olarak Yunanistan savaşın son kısmına dâhil oldu ve sadece Makedonya cephesinde savaştı. Kral Konstantin savaşa girmeyerek halkının Birinci Dünya Savaşı'nda kırılmasını önledi, ordusunu yıpratmadı. Yunanistan Kral Konstantin'in siyaseti sayesinde bu büyük savaştan en az etkilenen ülkelerin başında geldi. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesi Yunanlılar için savaşın bittiği anlamına gelmeyecekti. İngilizler, Yunanlılara Anadolu'da vaat ettiği toprakları vermek ve Sevr Barış Antlaşmasını Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek için Yunanlıları Anadolu'ya gönderdi. Böylece İtilaf Devletleri ve Venizelos, bir süre için de olsa amaçlarına ulaşmış oldu.

KAYNAKÇA

I- KİTAP VE MAKALELER

- Ağanoğlu, H. Yıldırım, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanlar'ın Makûs Talihi Göç**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.
- Ağanoğlu, H. Yıldırım, "Osmanlı Döneminde Rumeli'den Türk Göçlerinin Genel Değerlendirmesi", **Türklerin Rumeli'ye Çıkışının 650. Yıl Dönümü Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul 2002, s. 55-88
- Akşin, Sina, **100 Soruda Jön Türkler ve İttihat Terakki**, Gerçek Yayınları, İstanbul 1980.
- Altuğ, Yılmaz, "Bir Yunanlı Yazara Göre İstiklal Savaşı'ndan Önce Yunanistan'da Genel Durum", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı:15, Temmuz 1989, Ayı Basım.
- Anadolu'nun Taksimi Planı (Rus Sovyet Devlet Arşivi Gizli Belgeleriyle)**, S.S.C.B. Dışişleri Halk Komiserliği, Çev. Kurmay Albay Babaeskili Hüseyin Rahmi, Günaydın Kitaplığı, İstanbul 1972.
- Armaoğlu, Fahir, **19. yüzyıl Siyasî Tarihi (1789–1914)**, TTK, Ankara 2003.
- Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasî Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul 1995.
- Arslan, Ali, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Rum Basını**, Truva Yayınları, İstanbul 2005.
- Arslan, Ali, "Makedonya'da Rum-Ulah Çatışması", **T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Enstitüsü Dergisi**, Sayı:4, İstanbul 2003, s. 1-25.
- Arslan, Ali, "Yunanistan'ın Doğu Ege Politikası ile Osmanlı Devleti'nin Adalardaki Halkla İlişkileri ve Yardımları (1913–1919)", **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi**, Sayı:12, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, s. 23-36.

- Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi**, C.I, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 1995.
- Artuç, İbrahim, **Balkan Savaşı**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1988.
- Balkan Harbi (1912-1913) I. Cilt**. T.C. Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara 1970.
- Bayur, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılabı Tarihi**, C. I-III, T.T.K, Ankara 1991.
- Banoğlu, Niyazi Ahmet, **Tarihte Girit ve Osmanlılar Dönemi**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1991.
- Bıykoğlu, Tefik, **Trakya'da Milli Mücadele**, C.I, T.T.K, Ankara 1978.
- Castellen, Georges, **Balkanların Tarihi 14-20.Yüzyıl**, Çev. Ayşegül Yaraman, Milliyet Yayınları İstanbul 1995.
- Cemal Paşa, **Hatıralar (İttihat ve Terakki I. Dünya Savaşı Anıları)**, Yayına Hazırlayan Behçet Cemal, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1977.
- Clogg, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, Çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- Çelik, İbrahim Yılmaz, Aşkın, Ahmet, **Tarihi Gerçeklerle Osmanlı Yunan Harbi**, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Danişmend, İsmail Hami, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, C.4, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972
- Duman, Haluk Harun, **Balkanlara Veda**, Rumeli Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 2005.
- Ekincikli, Mustafa, **Türk Ortodoksları**, Siyasal Kitabevi, Ankara 1998.
- Erim, Nihat, **Devletlerarası Hukuk ve Siyasî Tarih Metinleri**, C.I, T.T.K, Ankara 1953.
- Esmer, A. Şükrü, **Siyasî Tarih**, Maarif Matbaası, İstanbul 1944.
- Feyler, F, **Makedonya Harbi 1916–1918**, Çev. Mahmut Belig, Askeri Mecmua, Sayı.14, İstanbul Askeri Matbaası, Haziran 1929.
- Fromkin, David, **Barışa Son Veren Barış**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 1989.
- Gleny, Misha, **Balkanlar 1804–1999, Milliyetçilik, Savaş ve Büyük Güçler**, Çev. Mehmet Harmancı, Sabah Kitapları, İstanbul 2000.

- Gürel, Şükrü S, **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821–1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.
- Gürün, Kamuran, **Savaşın Dünya ve Türkiye**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1986.
- Hatipoğlu, M.Murat, **1916–1922 Yılları Arasında Değişmeler ve Türk Milli Mücadele Üzerine Etkileri**, Hacettepe Üniversitesi'nde basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara 1985.
- Hatipoğlu, M.Murat, **Yunanistan'daki Gelişmeler Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821–1921)**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988.
- Hatipoğlu, M. Murat, “Elefettios Venizelos’un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea’nın Kazandığı Yeni Karakter”, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1986, s. 456-468
- Hocanın, Yusuf Ziya, “Birinci Dünya Savaşı’nda Kıbrıs (1914–1918)”, **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1989, s. 425-436
- Hulkiender, Murat, **Bir Galata Bankerinin Portresi George Zarifi (1806-1884)**, İstanbul 2003.
- İpek, Nedim, **İmparatorluktan Ulus Devlete Göçler**, Serander Yayınları, Trabzon 2006.
- Jelavich, Barbara, **Balkan Tarihi, C.I-II**, Çev. İhsan Durdu, v.d., Küre Yayınları, İstanbul 2006.
- Kitsikis, Dimitri, **Türk-Yunan İmparatorluğu**, Çev. Volkan Aytar, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- Kitsikis, Dimitri, **Yunan Propagandası**, Çev. Hakkı Devrim, Kaynak Kitapları, İstanbul 1974.
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, T.T.K, C. V, Ankara 1988
- Köse, Ertan, **Yunanistan ve Bitmeyen Kin**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.
- Kurat, Yuluğ Tekin, “Yunanistan’ın Küçük Asya Macerası”, **Dördüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1989, s. 407-425

- Kurumahmut, Ali, “Ege’de Egemenliğı Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı”,
Ege’de Temel Sorun, Egemenliğı Tartışmalı Adalar, Yayına Hazırlayan,
Ali Kurumahmut, T.T.K, Ankara 1998, s.1-32.
- Küçük, Cevdet, “Ege Adalarında Türk Egemenliğı Dönemi”, **Ege’de Temel Sorun
Egemenliğı Tartışmalı Adalar**, Yayına Hazırlayan Ali Kurumahmut,
T.T.K, 1998, s. 36-73.
- Makedonya Cephesi**, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Yayınları,
Ankara 1967.
- Maranki, Ahmet, **Balkan Mezalimi**, Timaş Yayınları, İstanbul 1993.
- McCarthy, Justin, **Death and Exile (Ölüm ve Sürgün)**, Çev. Bilge Umar, İnkılâp
Kitabevi, İstanbul 1998.
- Metel, Ali Balkan, **Anadolu’da ve Kıbrıs’ta Yunan-Rum Mezalimi**, Yeni Batı
Trakya Dergisi Yayınları, İstanbul 2001.
- Menteşe, Halil, **Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Mentese’nin Anıları**,
Yayına Hazırlayan İsmail Arar, İstanbul 1986.
- Mısıroğlu, Kadir, **Türk’ün Siyah Kitabı Yunan Mezalimi**, Sebil Yayınevi,
İstanbul 1997.
- Millas, Herkül, **Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil ve Din Kimlikleri**, İletişim
Yayınları, İstanbul 2003.
- Millas, Herkül, **Yunan Ulusunun Doğuşu**, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.
- Nedeff, **1915–1918 Makedonya Harekâtı**, Çev. İhsan Sacid Boran, Askeri
Mecmua, Sayı101, Askeri İstanbul Matbaası, İstanbul 1936.
- Öztürk, Necdet, “Rumeli’ye Çıkışımız”, **Türklerin Rumeli’ye Çıkışının 650. Yıl
Dönümü Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul 2002, s.39-46.
- Pallis, Alexander Anastasius, **Yunanlıların Anadolu Macerası (1915–1922)**, Çev.
Orhan Azizoğlu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- Renouvin, Pierre, **Birinci Dünya Savaşı 1914–1918**, Çev. Adnan Cemgil, Altın
Kitapları, İstanbul 1982.
- Salıxık, Selahattin, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eteriya**, Kıtış
Yayınevi, İstanbul 1968..
- Smith, Michael Llewellyn, **Anadolu Üzeindeki Göz**, Çev. Halim İnal,
İstanbul 1978.

- Sofuoğlu, Adnan, **Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasî Faaliyetleri**, Turan Yayıncılık, İstanbul 1996.
- Söylemezoğlu, Galip Kemali, **Hatıratı (1913–1916)**, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1946.
- Şimşir, Bilal N, **Ege Sorunu Belgeler Cilt 1-II**, T.T.K, Ankara 1989.
- Tekin, Oğuz, **Eski Yunan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
- Terzi, Arzu, “Osmanlı-Yunan Sınır Anlaşmazlığı Sırasında Yapılan Bir Dahili İstikraz Teşebbüsü”, **Güneydoğu-Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S. 12, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1998, s. 357-361.
- Terzi, Arzu, “Osmanlı-Yunan Tashih-i Hudud Meselesi Sırasında Başvurulan Bir Mali Kaynak: Vergi-i Şahsi”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1997, Ayrı Basım, s. 535-545
- Tokay, Gül, **Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)**, Alfa Yayınları, İstanbul 1996.
- Tunçoku, Mete, “Çanakkale Muharebeleri ve Yunan Dış Politikası”, **Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askeri ve Stratejik Açıdan Türkiye, Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1996, s.11-20
- Uçuroğlu, Rıfat, **Siyasî Tarih**, İstanbul 1985.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, T.T.K, C. IV, Ankara 1988
- Yeğen, Erdoğan, “XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osmanlı- Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri”, **Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri, Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, Ankara 1986, s. 280-293.

II-GAZETELER (Sayıları dipnotlarda verilmiştir)

Tanin

İkdam

III-BAŞVURU KAYNAKLARI

Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2006